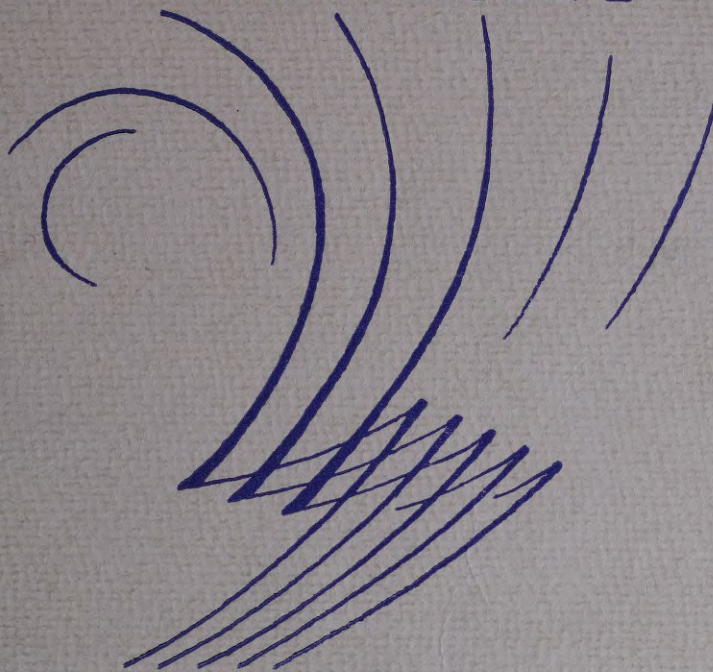

63-4
L 302

MIRDZA BENDRUPE

**DIEVA
VIESULI**

STĀSTI UN NOVELES

KARLIS
RACINS

B. L.

L $\frac{63-4}{302}$

club

L
810

MIRDZA BENDRUPE

DIEVA VIESUĻI

STĀSTI UN NOVELES

K. RASIŅA APGĀDS

RĪGĀ 1942

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTŠ BIBLIOTĒKA

86

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~98-17039~~
0303073461

AfV № II/00226. Metiens 7000. Papīrs no Poligra-
fiskas rūpniecības papīru noliktavas 61×86 cm. Iespiesta
un brošēta 3. spiestuvē Rīgā, Adolf-Hitler-ielā 129/133.
Izdota 1942. g. decembrī. № 11.623. Maksā RM 2,20.

D I E V A V I E S U Ļ I

Rožu un Jasmīnu ielas krustojumā, piemīlīgā, baložu un sikputnu iemīlotā priekšpilsētas stūrī atrodas rūpniecības uzņēmuma direktora Tēriņa mazā māja. Tā nav sevišķi ērta, nedz jauna, bet direktora sieva Hedvīgas kundze mazo māju mantojusi no vecākiem un nevēlas mainīt ne pret kādu citu dzīves vietu Rīgas platībā.

Bez tam te ir tīkams klusums, koku pavasarīgā ziedēšana un lapu brūna zelta vainagi rudenos. Hedvīgas kundze jūtas labi starp priekšpilsētas „mazajiem ļaudīm“. Viņa sajūt sevi paceļamies pār tiem ar sava sabiedriskā stāvokļa spožumu un eleganci, kā baltā lieli ziede akacija paceltos pār ikdienišķu vībotņu pelēkrudām galotnēm, ja zeme liktu akācijas sēklai dīgt un izaugt starp tām.

Mājas apakšstāvu aizņem pašu Tēriņu dzīvoklis, un tam līdzās pazemīgā piebūvē mitinās sētnieku Jurģu pāris. Otrā stāvā dzīvo aktrise Inga Paparde un kāda pensionēta skolotāja atraitne, kuņas dzīvoklis allaž stāv tukšs un noslēgts, jo atraitnei netik trokšņainā kaimiņiene, un tālab tā bieži viesojas laukos pie radiem. Dīvos biežā skārda plākšņu jumtā iebūvētos vienistabas dzīvokļos mīt stud. phil. Ervīns Grieze un ērmīgs vīrs, kas allaž staigā iepelēki tērpies un ko tāpēc mājas pārējie iemītnieki vienaldzīgā zobgalībā iedēvējuši par Zvirbuli, šo Dieva putnu, kas priecīgs pārtiek no sīkām sēklām un bieži no nekā.

Mazās mājas iemītnieku nodarbošanās, āriene, sabiedriskais stāvoklis, ieskati un raksturi ir krietni da-

žādi un nesaskanīgi. Taču mājas sienas ir nemoderni biezas, skanīgās trēpes ar grīdsegu klātas, tā tie netraucē viens otru, staigājot savās dienšķās gaitās.

Mājas īpašnieks Tēriņš ar Hedvīgas kundzi ir īstēni lepns un likteņu svētīts pāris. Tie ir raduši redzēt cilvēkus skaudīgi vai labsirdīgi apbrīnojam viņu laimi. Viņi labi ģērbjas, brauc pašu māla baložu krāsas limuzīnā, un divas viņu meitenes kvartāla nabadzīgākie ļaudis paceļ vai eņģeļu kārtā daudzo mežģiņu, lenšu un roku caurspīdīgā baltuma dēļ.

Arī pašai Hedvīgas kundzei piemīt kaut kas no eņģeļa, viņas krējuma saldējuma krāsas mati apņem mīlīgu ieapaļu seju, viduklis tai tievs un locekļi smalki, kaut tā izaudzinājusi divus bērnus. Hedvīgas kundzes gaŗais, omulīgais un rosīgais vīrs to mīlo nevaļīgā, bet izmeklētā maigumā. Vismaz sētniece Anna Jurģe apgalvo šo pāri esam priekšzīmīgāko visā Rīgā. Tēriņu pāŗa valodas esot tik smalkas, ka tās pienācīgi klausīties un novērtēt varētu varbūt tikai porcelāna ausīm. Iznesīgais kungs savu cienīgo citādi neuzrunājot kā vien „mans dārgais eņģel“. Sieviņa, kas nāk Tēriņu dzīvokli kopt un pusdienas gatavot, tiekot godināta par cienīgo kundzi, un pat suns, Tēriņu dārgais sugas suns, tiekot saukts „monsieur Lucien“, pagalam lieliski un aizgrābjōši.

Patī Tēriņu cildinātāja sētniece Anne ir visai piemīlīgs un moŗs radījums. Augu gadu tā skraida nošķiebtās, platās kurpēs, kas vasarā piesmalstītas ar smiltīm, rudeņos ar dubļiem un ziemā ar sniegu. Tā ir nekaitīga mēļotāja un savedēja, kas labprāt redz divu cilvēku dzīves cieši kopā liktas kā lapas grāmatā. Pēc Annes domām sievietei bez vīra un vīrietim bez sievas jākļaiņo Dieva pasaulē rūgtiem, patmīlīgiem un nosaluŗiem, tādu ceļš ir bēdu ceļš un pazušanas ceļš. Pie tam

viņa nebūt nekāro redzēt divu kopā gājēju laulības — ak, šī lāga sieva nav nekāda labā kristīgā, viņa mazāk tic krusta svētdarītājam spēkam kā simtējādām mānticības zīmēm un mājas gariņiem, kas virtuves un pieliekamā ēnās skurina savas peļu ausis. Annei pietiek, ja divi meklējas, dabūjas un paliek kopā. Lielajām ausīm un siksprogainajiem matiem pārsietu ugunīgi sarkanu lakatu, lielo, spodru zobu pilno muti allaž smaidīgu, tā Anne vaļas brīžos aptekā visu kvartālu, un visas šejienes ļaužu mīlestības būšanas ir viņai zināmas un atrodas tās tiešā aizgādībā.

Nemierīgāko un niķīgāko mīlnieku attiecības pievakarēs kārtodama, rīkodama un sijādama, Anne vakaros atgriežas mājās tikai ar pirmo zvaigzni. Atgriežas aizsūsusies, bet nekad neaizmirst izlikt dārza stūrī piena bļodiņu bargajiem un kārnajiem priekšpilsētas kaķiem, kuņģiem piens ir tikko gana labs un kuņģi bieži, degunus pacēlušī un pret Annes miršu podiem pilno ielodzi satupuši, brēc vēl pēc asakām vai zupas kaula.

Istabā Anne parīko vakariņas vīram, kamēr tas tukšo savu tējas tasi, uzklāj plato, ķirmju piedziedāto koka laulības gultu. Kad vīrs jau pošas iet pie miera, viņai vēl virtuvē daudz neatliekamu darbu. Šie vakara darba brīži virtuvē Annei tomēr vissaldākie, jo vakaros virtuvē starp sārziem ievārijuma podiem un varenām zelta sīpolu virtnēm allaž jaušama neredzamu būtņu maiga klātesība, var dzirdēt pa klusai skaņai, pa vieglam solim. Vistumšākā kaktā kāds var pēkšņi garī un plaši nopūsties, tā ka salda tirpoņa sakrīt locekļos: pasaule ir daudz biezāk apdzīvota, nekā acij šķiet. No kastroļa spoži berztā sāna pēkšņi izlec zila dzirkstele un dejo telpā, papīra puķes mīksti nočaukst bez redzama iemesla, piena vai medus traukam itin kā pieskaņas smalki neredzami pirksti. Tie ir virtuves

gari, Anne to var apzvērēt. Tie piedzimst pavarda siltumā un mīligās ēdienu smaržās uzbaņojas laba kamola lielumā. Viņi veļas un kūleņo pār Annes šķībijām kurpēm un ar savu elpu kutina tai kaklu, kamēr tā, logu pavērusi, vēdina mazo telpu un klausās kaķu klaiņgāšanā ap izlikto piena bļodu. Samtainu ķermeņu gozēšanās visos kaktos atbild Annes balsij, kad tā pirms gulētiešanas, ārēji vīpsnodama, bet iekšēji visdziļākā pārliecībā, piekodina gariņiem naktī pārmērīgi neapgrauzt viņas labo speķi un nenobēdzināt nažus un trauklupatas, ko tie bieži mēdz darīt Annes vissteidzamākās saimniekošanas laikā.

Pēc tam Anne ieiet istabā pie vīra, rokas uz vēdera sakrustojusi un acis nolaidusi, kas pie viņas arvien nozīmē stingru protestu. Lieta tā, ka Annes vīrs Jurgis tai šķiet tikpat pārspīlēti dievbijīgs, cik viņam sieva bezdievībā palaidusies. Viņš vakaros un rītos pārāk ilgi lūdz Dievu, ceļos noņemties uz maza meldrū paklāja, pie svētbildes, kas rotāta divi sakaltušiem dzīvības koka zariem un krepa lentu.

Varbūt šim vīram dzīve kādreiz agrā jaunībā iedzēlusi taisni tai vietā, kas tam visvārīgākā, varbūt viņa pārmērīgās dievbijības iemesls ir vēl cits, Anne nespēj to izdomāt, tādu tā Jurgi pazīst jau no pirmā laulības laika. Paīgnais vīrs ir krietni gaņāks par savu mazo sievu, daudz kalsnāks, sejas vaibsti tam noteikti, un divu kopā likto lūpu tikko pietiek naža muguras biezumam. Tam ir nesaglaužami cieti mati uz galvas, viņš tērpjas dīvainos gaņstērbeļainos, tumšos svārkos ar lielām pogām un valkā pie tiem brūnu vesti ar tai pārstieptu sadilušu pulksteņa važiņu. Jurgis palīdz sievietai mājas solī tikai ar lielāko nepatiku, darbs tam šķiet veltīga zūdiņšanās, labāk tad tas uzliek brilli un lasa plānā melnā grāmatā, kurā esot atrodama visa pasaules

gudriba no pat Ādama laikiem, Jāņa Parādīšanas grāmatas iztulkojumi un vēstis par nožēlojamās pasaules drīzu un briesmīgu galu. Jurgim patīk cilvēkus pamācīt, bet tā kā neviens viņa pamācības neievēro, viņš ir gandrīz gatavs lūgt, lai patiesi nāk pasaules gals un lai viņš tad varētu skumīgā bardzībā sacīt vieglprātīgajiem: „Lūk, kā nu viss jūs piemeklē pēc mana vārda. Vai savā laikā netiku jūs brīdinājis? Jums labāk patika būt kurliem.“

Arī savu laulības dzīvi nepateicīgais Jurgis nes kā kādu krustu. Viņam nepatīk sievas bezdievīgā iedaba, viņas aušīgā melšana par mīlestības lietām, par siržu postu. Viņš neieredz Annes sarkano galvas lakatu, viņas roku apaļumu, tam šķebina dūšu gaļa un spilgti krāsainie burkāni, Annes mīlākais ēdiens.

Vienīgais, ko Jurgis dara labprāt, ir — pa reizei naktīs sēdēt sardzē mazajā būdā pievārtē. Petrolejas lāktuļa gaismā viņš tad var lasīt savu grāmatu un, lasīto pārdomādams, raudzīties Jasmīnu ielā, kas, ugunīm pēc pusnakts nodziestot, ieslīgst bargā tumsībā. Melnas un draudīgas, ķeburainas ēnas, paši rijīgie nakts dauzoņas, elles gari, sāk snaicīt garus nagus pret stūra namu. Tiem tad nu Jurgis liek pretī visu savu lūgšanu spēku, sajuzdamies savas mājas augstsirdīgs sargs miesīgi kā garīgi.

Reizēm Jurgis grib aplaimot arī necienīgo Anni ar savas grāmatas gudrībām, bet tai nekad nav laika gana vīrā klausīties. Lielās ausis tai allaž nosietas ar nekrietni sarkano lakatu, platajā vaigā piedauzīga, tikko valdāma zobgalība, bet nekad ne atgriezušās dvēseles pazemība. Viņa tic saviem māņiem vairāk nekā viņa brīdinājumiem. Jurgis iznīcina Anni ar dedzīgu skatu, un raugi, viņa palaidne sieva jau atkal skrej savās pa-

saulīgās gaitās tā, ka platie, krokainie svārki šalko vien ap lieliem.

Otrā stāvā dzīvotāja aktrise Inga Paparde Jurgim pagalam riebj. Rītos tā ilgi gul un naktīs atgriežas vēlu, kā jau to palaikam ieradusi aktieŗu suga. Inga Paparde ir iemācījusies paslēpt savu gaišo vaigu izaicinošā un labi pielaikotā dažādu krāsu maskā. Viņas lūpas arvien rožaini noziestas, vai katra gaŗā skropstā atsevišķi ievīstīta brūnā tušas čaulā, tā smaržo no gaišsarkani lakoto pirkstu nagiem līdz augstajiem un smailajiem papēžiem. Varbūt tā pat lieto kādu matu pūderi, biezās iesarkanās cirtas ap zemo pieri pārāk spoži zaigo. Viņas vārdam ir laba skaņa teāŗa aprindās, dzīvē tā ir liksmā, juteklībā nesātīga un noskaņās mainīga. Pārāk lielā mute šaurā vaigā un acu ābolu zaļganā vizma to dara mazliet līdzīgu labi dresētam, taču slepenībā mezonīgu iedabu cieši saglabājušam biezokņa dzīvniekam. Daŗš labs nevar saprast, kas košo sievieti saista pie nemierīgā un sūra darba pilnā aktrises aicinājuma, jo Inga Paparde ir ļoti bagāta Rīgas zeltaļa vienīgais bērns.

Taču tā ir graŗīga un trakulīga būtne, kam dzīvība šķiet tikai tad dzīvības vērtā, ja viņa var tō sev iekārot ik rītus no jauna ar pašas šarmu, piepūli un sievišķīgām viltībām, ja tanī ik brīdi mainās negaidīti pārdzīvojumi, pārsteidzošas dēkas. Dēku Ingai par daudz, lai tā būtu nopietna vai pat traŗģiska milētāja. Nopietnāk kā cilvēkiem Inga drīzāk pieķeras lietām. Viņas dzīvokli daudz ceļojumos iegūtu retu un dārgu priekšmetu, audumu, dārgakmeņu kolekciju un porcelāna. Ingai patīk, ka lietas arvien paliek tādas, kādas viņai tik tās redzēt. Tās neizraujas no sava reiz iegūtā veida, neatklāj zem ārēji saltā citu, rūpīgi slēptu un neglītu vaigu. Tās paliek savā uzticīgā iedabā vienlīdz mila-

mas šodien kā rīt, līdzinādamās tiem visretākiem no cilvēkiem, kas paliek allaž uzticīgi dotam vārdam un solījumam; tās nenogurdina jūtu atklāsmēm un lūgumiem, nepadodas histerijai, un viņu klusums ir dievišķīgs savā labdarīgā pastāvībā. Savu lietu vidū Inga mīt viena vai ar kādu īslaicīgu miļāko, mīlējama un lutinājama sevi pāri par visu, kā ieslēgta dārgā čaumalā un nepieejama citu likteņu maiņām, kaut arī tās kļūtu kādam par bojā eju turpat viņas sliedīgu priekšā.

Jumta istabā vīrs Ingas dzīvokļa mājo Zvirbulis, vecīgs un smieklīgs vīrs, kuŗš Ingai iedveš ērmodas mazas bailes. Nav tik niecīga vīrieša, kam kādreiz daiļa sieviete rotaļādamās vai ķircinājama nenomestu karaliski nevērīgu smaidu vai kustību. Nepārejamais dziļums starp daiļo un nejauko var pat kairināt dažu iztēli. Arī krāšņā Inga, trepēs reiz sastapusi Zvirbuli, bija to uzlūkojusi nevīžīgā laipnībā, bet kā viņš raudzījās tai pretī! Viņa būtu smējusies līdz asarām, ja Zvirbuļa skats būtu satraukts. Tā būtu sastingusi porcelāna karalienes vīzdegunīgā saltumā, ja viņš uzdrošinātos to ar skatu nosodīt. Bet viņš vienkārši lūkojās Ingā maigām un nopietnām acīm, taču šinī skatienā bija kaut kas tik neievainojams, sevī noslēdzies un mierīgs, ka Inga sajūtās klauvējusi aizliegtās durvīs, un tas viņu sakaitināja. Nebija pat nekāda redzama noraidījuma, tikai necaurskatāmi gaiši acu ūdeņi plānā un iedzeltenā vaigā, bet Inga tūdaļ sajuta, ka aiz šo acu vākiem ir viņai nepieejama pasaule.

Tagad viņa ir to jau aizmirsusi; Ingai nav laika domāt par sastapšanos trepēs ar samērā vecu, neglitu un neiespējami ģērbusošu vīrieti.

Zvirbuļa īsto uzvārdu namā nezina neviens, izņemot sētnieci Anni, neviens arī netīko to zināt. Zvirbulis šai namā nedzīvo ilgi. Viņš bija te ieradies agrā pavasarī,

februārī, cīruļputenī, samircis un nošņurcis. Sludinājums par brīvu dzīvokli laikrakstā bija ielikts, noraidīt aizdomīgo svešinieku nevarēja. Pēc pirmās sarunas Anne vairs arī nevēlējās Zvirbuli noraidīt, tie nesapro-tami ātri bija kļuvuši draugi. Tā Zvirbulis bija dabūjis savu šauro mītni, samaksājis īri, uznesis augšā savu niecīgo ceļa somu un tai pašā dienā iegulis smagā karsonī. Anne kopa svešinieku tai piemītošā dedzīgā paš-aizliedzībā, kopa un atkopa savām zāļu tējām un burkānu pudīņiem. Tikai kāss kopš tā laika neatstāj Zvirbuļa iedobtas krūtis, un kāsēdams tas bieži slauka muti ļoti tīrā un ļoti maziņā mutautā.

Zvirbuļa vaigā nav nekā ievērojama, nekā sevišķi zīmīga. Varbūt tikai viņa acis ir citādas kā citiem cilvēkiem, tās ir gaišā, gandrīz sudraba nokrāsā un „raugās cilvēkā līdz sirds dibenam“, kā saka Anne. Skropstas ir bērnišķīgi gaŗas, un redzokļi plati.

Zvirbuļa nodarbošanos arī neviens nezina, Anne apgalvo, ka tas esot rakstnieks, un viņa darbi tiek pat iespiesti, tik tā nezina sacīt, kur un kādos laikrakstos vai žurnālos. Laikam taču savus darbus pārdomādams, tas savā istabā bieži sēdot tik dziļās domās grimis, ka nedzirdot Anni ienākot, nedz izejot. Savu īres naudu Zvirbulis samaksā kārtīgi un laikus, un tāpēc to varētu atstāt pilnā mierā, bet cilvēkiem tomēr rūp Zvirbuļa intīmā dzīve, ko visi iedomājas jocīgu un aizdomīgu, „tur ir kāds āķis“, citi sakās zinām, ka viņš esot sodu izcietis zaglis, un vēl citi apgalvo, ka tas ir mēnessērdzīgs, tikko no Sarkankalna izlaists un naktīs redzēts vienos kreklos izmeties staigājam pa Jasmīnu ielas jumtiem. Pārbaudītas tādas valodas nav.

Citādi ar Zvirbuli var samierināties, viņš aizņem pasaulē tik maz vietas, ka sevī iemīlējušies cilvēki iet viņam gaŗām, to neredzēdami. Arī lāga sieva Anne

ieredz Zvirbuli ne vairāk par saviem kaķiem, kā kaķiem tā viņam sniedz pa labam kumosam, pa laipnībai, un viņiem abiem tā ir labi.

Tikko izveseļojies, Zvirbulis pavasarī izlūdzās Tēriņa kungam atļauju palīdzēt sētņiekam stūpa nama prāvā dārza apkopšanā. Viņam tas tika atļauts, un kopš tā laika Annei dārzā nav ko darīt. Kā agrā martā uzsācis, Zvirbulis augu vasaru likņā dārzā ar lāpstām, kasīkļiem un ķekšiem, un dārzs ir pārvērsts šai vienā vasarā. Itin kā ar kādu sesto maņu laika un zemes smalkākās īpatības pārzinādams, Zvirbulis ikvienu dārza augu ir licis zemē tai laikā un tai vietā, kad un kur tam iespēja attīstīties vispilnīgāk un visraženāk. Liegā, zīda smalkiem nerviem piestīgotā augu miesa atsedz un uztic viņam savu būtību, savas vainas un pieticīgās vēlēšanās, kam pietiek ar smilšu sauju, ūdens malku un cilvēka laipnību. Zvirbuļa koptās balzamīnes iegūst vieglu un izmeklētu smaržu, kas dara labu slimiem un apbēdinātiem. Viņa lefkoju greznība spētu iepriecināt pat notiesāto pēdējā gaitā. Visu puķu saknes tvirti turas irdnē un mālā, neviena nenikuļo Zvirbuļa aizgādībā. Izaug salviju žogi, kas līdzīgi smalkiem kodināta sudraba pinumiem, svētlaimīgas oranžu zīda magoņu salas paceļas atraitņu mēlās un zilganās tērcēs. Dārzā ir puķes kā lūšu acis, puķes kā skrējienā pagurušas komētas, pazemīgas puķes, puķes, kas gaviļē, un citas, kas raud siltas medus asaras. Visas puķes nevar vārdos likt un izstāstīt par tām, tās ir jāredz un jāsaņū, pazemīgi noliecot vaigu pret viņu priecās vēsti.

„Vai jūs neesat bijis dārznieks,“ prasa reiz Zvirbulim Hedvigas kundze retā labvēlības uzplūdumā.

„Ak nē, kundze, šī nav mana nodarbošanās.“

„Un kas ir jūsu nodarbošanās?“

„Nav nekādas, cienītā kundze. Esmu vienkāršs ceļa gājējs.“

„Tad es vismaz ceru, ka jūs te uzkavēsities ilgāk, manam dārzam par svētību.“

„Ak nē, kundze,“ saka atkal Zvirbulis, „es savu darbu te esmu pabeidzis un iešu drīz.“

„Vai jūs iesit viens?“ pagodina Hedvigas kundze viņu ar vēl vienu jautājumu.

„To es nezinu, kundze. Līdz šim man nav bijis ceļa biedru.“

„Jā, vientulība ir laba lieta. Ne ikviens to spēj iegūt! Mūs saista darbi un neatliekami pienākumi —“

„Varbūt, kundze.“

Vairāk Hedvigas kundze par sava dārza kopēju neinteresējas. Viņas piesolīto atlīdzību tas ir noraidījis, un kundze domā, ka tas ir lepns nabags jeb mazliet liekulis.

Otras jumta istabas iemītnieks stud. phil. Ervīns Grieze neliekas ne zinīs par savu kluso kaimiņu. Viņam šai mājā ir savs svars un cieņa, tas ir priekšzīmīgs un tīkams jauneklis, nekad netrokšņo, neaicina savā mītnē priecīgu plītnieku barus un iet caur Dieva pasauli labi ģērbies, gludi skūts, drusku rezignēta un zobgalīga miera pilns, kā jau tas piederas nākamam filozofam. Viņš ir labos draugos ar Tēriņu dzimtu, ēd pie viņiem pusdienas, nes biskvītus monsieur Lucien'am, sugas sunim, un ziedus tējas rozei līdzīgai Hedvigas kundzei.

Daudz ciņu sētniecei Annei ir jāizcīna ar priekšpilsētnieku asām un skaudīgām mēlēm, kas grib Hedvigas kundzei, šim eņģelim, piedēvēt romantiskus sakarus ar rezervēto un mīlo studenta kungu. Na, Anne zina, ko tiem atcirst, viņam gan laikam būtu jānoraida Tēriņa laipnība, kas būtu vienīgi peļamas uzpūtības iz-

rādīšana. Lai taču viņš ēd un dzer, ko tam ceļ priekšā no devīgas sirds. Tu mīlās debesis, studentu dzīve vis nav no tām, kur piens un medus tek. Cilvēku nenovīdībai nav mēra, nedz robežu, saka Anne, tā izmētā dubļus, cik tālu roka sniedz. Ļaunprātīgajām valodām aplauzt ragus vajadzētu jau paša Tēriņa kunga nostājai pret šo lietu, lai taču visi skatās, cik laipns tas ir pret mīlo jaunekli. Uz savu uzņēmumu braukdams, Tēriņš Griezi tik bieži ved uz Rīgu savā limuzīnā, tas ir tik tēvišķīgi pakalpīgs pret Griezi un tik maigs pret savu sievu, ka trijstūris tādās attiecībās nav iedomājams.

— Pie tam Hedvigas kundze ir tik laba māte savām divām jaukām un labi audzinātām meitenēm! —

Visu sacīto gan nevar attiecināt uz Tēriņu jaunāko meiteni Illu. Tas divainais bērns ir kā ciets ķīlis Tēriņu saskanīgajā dzimtā, maza ļaunuma sakne.

Savai lellei līdzīgajai vecākai mātai Matildei līdzās Illa izskatās neglīta kā kovārnēns, nesaprotami tumšmataina gaišmatainā dzimtā, sīvu un nepieklājīgu untumu pilns radijums. Illas seja ar augstiem vaigu kauliem allaž gluži vecišķa savā noskaņā, milzīgās tumšās acis, šķiet, raugās pasaulē jau bez kādām ilūzijām, mazā mute ir spītīga un cieta. Kad Matilde pēc pusdienām skūpstā mātei roku, Illa nobubina lakonisku „paldies“ un pazūd no galda, nevienu neuzlūkodama. Kad Tēriņš vakaros vēlu pārnāk mājās, Matilde to čivinādama sagaida, palīdz novilkt galošas, noliek tēva spieķi, bet Illa gandrīz naidīgi caur pieri uzlūko tēvu no priekšnama kakta.

„Pasēdi man uz ceļiem, jaunākā,“ labsirdīgi saka Illai tēvs pēc vakariņu galda.

„Es negribu.“

„Tā?“

„Tu smaržo, kad tu vakaros pārnāc, papu.“

„Illa, ko tas nozīmē?“

„Tu smaržo, aposti pats savus svārkus, tu nejauki smaržo, mūsu mājās tādu smaržu nav!“

Tēvs divaini saņauc uzacis pierē un mēģina visu pārvērst jokā. Pēc kā tad lai tas smaržotu, viņš saka, kā būdams astoņus gadus vecajai meitenei paskaidrojumu parādā, pēc kā lai tas smaržotu, viņš ir visu dienu strādājis, mamma būšot no rīta šīs smaržas tam svārkos salējusi.

„Tās nav mamma smaržas, papu,“ saka mazā, nepielūdzama kā liktenis un neganta kā laupītāju putns.

Māte nolaiž acis šķīvī, tēvs satumst, mazā kļūst ar katru dienu neciešamāka. Ikvienā saskarē ar dzīvi Illa izrāda asu eža dabu. Tā ir nelaipna pret tēvu un savu daiļo māti, nicina māsu ar tās lellēm un desmitgadīgas mazas dāmas sievišķo interesi par tērpiem, filozofijas studentu Griezi tā neieredz ne acu galā, un Hedvigas kundze ar Griezi nedrīkst saskatīties Illas klātbūtnē. Meitene raujas ārā no savas dzimtas loka pilnīgi nepiemērotā sabiedrībā, izdala ielas bērniem mājās paņemtus saldumus, grib palīdzēt sētniecei saslaukas nest. Viņa iemīl Zvirbuli, šo aizdomīgo, turas tam vai svārku stērbelēs, grib celties un gulties viņa dārzā.

„Ej iekšā, Illa. Tu neesi laba pret savu māti, Illa,“ nopietni saka viņai Zvirbulis. Un citkārt mazrunīgā meitene tam paziņo:

„Es un mamma, mēs esam ienaidnieces. Matilde viņu mīl, un es nemīlu. Un Grieze viņu mīl, bet es nē.“

Pēc pauzes:

„To es mammai nekad, nekad, nekad nepiedošu!“ Viņa raud un nepaskaidro, ko tā nepiedos Hedvigas kundzei.

„Vai tev nav kauna vecākus apbēdināt?“ stingri prasa citreiz Illai Anne.

„Man nav kauna.“

„Viņi ir tik labi un priekšzīmīgi vecāki!“

„Papus ir slihts, un mamma vēl slihtāka,“ atbild Illa un bēg no pamācībām.

Meitenei aizliedz skraidīt pa ielu un dārzu. Tad tā bieži stundām ilgi nostāv pie atvērta loga, un viņas tumšās un neieliksmojamās acis raugās dārzā un Zvirbuļa rīcībā ar lejkannu tik ilgi, kamēr vecais vīrs to uzlūko. Tad viņa nopūšas un pasmaida. Hedvigas kundze sakās redzējusi, ka Illa un vecais klaidonis apmaiņoties īstu sazvērnieku skatieniem.

Vēl „monsieur Lucien'u“, to suni, Illa mīl tādā dedzībā, kas jau arī tuva piedauzībai. Reiz bērnu atrod iemīgušu nevis viņa skaistajā gultā, bet sunim līdzās uz grīdas. Ar šo pašu „monsieur Lucien“ zaudē savas favorita tiesības pārnakšņot bērnu guļamistabā. Trimdinieku novieto priekšnamā, kur viņa suniskā sirds naktīs izsāp žēlabainā smilkstēšanā un traucē Hedvigas kundzes trauslo miegu.

Ja ne šis bērns, Tēriņu dzimtas debesis būtu bez ēnas. Hedvigas kundze nevar saprast bērna sašutumu pret sevi. Tas ir briesmīgi. Viņa var elpot tikai maiguma piesātinātu gaisu, viņa vairs nav tik jauna, lai spēcīgi uztraukumi atstātu viņas daiļumu, bez pēdām, viņa cēnšas aizdarīt acis pret Illas nelietīgo skarbumu un apmierina visu savu mātes mīlestības dedzību pie otras meitenes Matildes, kuņa ir caurspīdīga, pieklājīga un pieglaudīga kā jauns kaķis. Matildei patīk jauni un arvien gaŗāki tērpi, viņa tos dabū. Matildei patīk ērmīgi veidotas porcelāna, māla un koka figūras, un viņai tās tiek dāvinātas arvien. Ar visiem mīlīga, instinktīvi nojauzdama, kad jārunā, kad izdevīgāk klušēt, ko drīkst redzēt, pret ko jāpiemiedz acis, viņa jau tagad ir valšķīga maza dāma, maza diplomāte, kas ne-

vienam neaizdod dusmas. Viņa ir laba meitene, vecāku acuraugs, kamēr Illa jau astoņu gadu vecumā ir uzsākusi dumpinieces sūrās un neauglīgās gaitas.

Tā arī Jasmīnu ielas stūra nama ļaužu dzīve, ārēji visos sīkumos saskaņota un mierīga, iekšēji nenorit bez slepenas rūgšanas, bez noklusētu vārdu rūgtuma, bez spītīgām, neizraudātām asarām un apvaldītām, sīkām sadursmēm. Taču visumā saule spīd pār mazo māju neaptumšodamās un laipnāka kā daudzās citās vietās.

*

Tuvojās 193... gada divdesmitais septembris, Hedvigas kundzes četrdesmitā dzimšanas diena. Hedvigas kundze plašos apmēros nodarbojas ar filantropiju, ir daudz labdarības biedrību rosīga darbiniece. Savos šūplā svētkos tā ir ieradusi likt zelta lietum līt no maigajām sauļām. Tā grib, lai ikviens šai dienā būtu iespējami aplaimots un viņai pateicīgs. Viņa grib būt laba, daiļa un apbrīnota. Šogad viņas šūplā svētkiem jābūt sevišķi skaistiem. Tēriņam ir labi veicies veikala darījumos, un viņa laipnība pret sievu ir divkāršojusies, kopš tas iemilējies savā sekretārē. Viņš ir gribējis šogad būt sevišķi asprātīgs svinamās dienas dāvanas izvēlē. Beidzot viņš ir izdomājis, kas Hedvigas kundzei darītu vislielāko prieku. Tai vairs nebūs jūsmīgi jāstāsta, ka Grieze to vizinājis buņu laivā. Kas ir buņu laiva, kuņas gaita atkarīga no vēja un pāris audekla gabaliem? Tēriņš dāvinās sievai motorlaivu, lielu motorlaivu, gandrīz jau jachtu. Tā ir jau atpirkta Tēriņa draugam un, Liepupē noenkurota, gaida savu jauno īpašnieci. Tā ir vēl gluži jauna un skaista, Tēriņš ir licis to pārkrāsot un dot tai jaunu vārdu. Protams, to tagad sauc „Hedviga“. Tajā ir ērta segta kajīte un vadītāja būda,

miniatūra virtuve un ierīkots pat neliels sienas bārs. Ka-
jīte ir apgādāta jauniem mīkstiem soliem, grīdsegām un
aizkariem — mazs paradīzes stūris, kas gaida savu vald-
nieci.

Divdesmitā septembrā priekšvakarā Tēriņš pārro-
das mājās ātrāk kā parasts. Viņš uzslavē vakariņas,
maigi pakutina zem zoda iecirtīgo Illu un ir lieliskā
garastāvoklī.

„Tu esi jauna un skaista kā jau karalienei klājas
būt,“ tas saka sievai, kad tie ir palikuši divatā, viņš jū-
tas atkal iemīlējies mazajā tējas rožu krāsas sievietē kā
visagrākās jaunības dienās, sekretāres jaunkundze ir
nežēlīgi aizmirsta. Tēriņš ir tik gaiši noskaņots, ka
nenogaida, nespēj nogaidīt līdz rītam, tas izplāpā savu
noslēpumu.

Hedvigas kundze pieglauž gaišmataino galvu vīra
plecam, tā sapņo vaļējām acīm, redz mēnesnīcu virs tum-
šiem ūdeņiem, redz sevi ar plīvojošiem matiem, redz
Griezi... Nav labi domāt pašreiz par Griezi, bet domas
spītīgi atgriežas pie tā. Nosvērtais un ironiskais Grieze
ir maigs kā jauns pāžs, kad tas iemīlējies. Hedvigas
kundze nopūšas, laimīgi smaida un izklaidīgi vaicā, kas
„Hedvigu“ vadīs pirmajā braucienā.

„Man ir draugs, atvaļināts kapteinis, tas taču varēs
vadīt arī tādu samērā niecīgu motorlaivu —“

„Bet, mīlais vīrs, mūsu pašu Grieze taču ir jacht-
kluba biedrs, labs ūdenssporta pazinējs — viņa brālē-
nam ir pašam sava motorjachta —“

„Labi, dārgā, runāsim rīt ar mūsu pašu Griezi un re-
dzēsīm, ko viņš sacīs šai lietā,“ stomīdamies saka Tēriņš,
un Hedvigas kundze šķiet saklausījusi vīra balsi nepa-
tiku. Viņas smadzenes mazajā galvā drudžaini darbojas,
meklē izeju un atrod to. Laimīga, kaut fantastiska ie-
doma.

„Tu, Herbert. Vai vēlies, lai es rīt būtu no sirds laimīga?“

„Nu protams, dārgā.“

„Vai tu vari apsolīt rīt izpildīt visas manas vēlēšanās?“

„Tu taču neprasīsi nekā neiespējama. Protams.“

„Mīlais Herbert, mūsu irnieki visi ir labi cilvēki. Viņi mums nesagādā nekad galvas sāpju.“

„Tā ir.“

„Herbert, mēs dosimies mūsu pirmajā braucienā ar „Hedvigu“ visi!“

„Kādi visi?“

„Visi, kas dzīvo šai mājā. Pat sētnieks ar sievu, pat Zvirbulis, vai kā tur nu sauc to subjektu. Cik precīgi tie būs, iedomājies!“

Tēriņš pārsteigts šūpo galvu. Viņš nav pieradis tāda rakstura sievas kaprizēm, parasti šī sieviete ir centusies pēc izmeklētas sabiedrības un nav bijusi nekāda dedzīga sabiedrības augš- un apakšslāņu aizspriedumu nojaucēja. Nespēdams īsti aptvert, ko sieva īsti grib, viņš iecietīgi smaida un piekrīt šai neiespējamai iedomai, lai viņas putna galviņā nenobriestu vēl lielākas divvainības.

Hedvigas kundze triumfē, viņas nevainīgā viltība ir izdevusies, tā ir pierādījusi, ka grib pirmajā braucienā līdz ne tikai Ervīnu Griezi; viņa aplaimos visus, neviens to vairs nevarēs teikt vizdegunīgu. Viņa cenšas nedomāt par aktrisi Ingu, šo divdomīgo personu, kas nu arī jāaicina līdz.

„Tu taču to nenožēlosi, Hedviga,“ saka vīrs, „šis Zvirbulis, cerams, nav sevišķi netīrs!“

Un Zvirbuļa nīknākā pretiniece nu dedzīgi aizstāv veco vīru. Nē, viņš ir neiespējami ģērbies, bet netīrību tam nevar pārņemt.

„Tad jau viss ir labi!“

Viss ir labi. Neiespējamais lēmums pieņemts. Cilvēki aizmieg mazajā mājā viens pēc otra. Inga Paparde norūpējusies aizver jaunās lomas manuskriptu, izstiepjas zem segas, bērnišķīgi sakrusto uz krūtīm šaurās rokas un drīz sāk elpot mierīgi un dziļi. Jurgis lasa savā melnajā grāmatā, Anne virtuvē slauka diviļi brūnas māla bļodas, un lampas gaisma mierīgi atdusas viņas platajā vaigā. Zvirbulis savā jumta istabā nodzēš uguni, pieiet logam un ilgi skatās pār dārziem un priekšpilsētas namu jumtiem. Debesīs vēl mēļi sārtenas svītras rietumu pusē, it kā tur būtu saplosīts liels paradīzes putns.

„Rītu būs liels vējš,“ murmina pie sevis Zvirbulis, „rītu būs vējš. Viss Tavā rokā, Tu, kas Tu esi mūžīgi nomodā. Saule izlido no Tavas rokas, Tavi viesuļi iet pār pasauli un atšķir graudus no putekļiem. Puteklis top par graudu, un grauds sabirst putekļos...“

Viss ir labi.

Visi iemieg savā laikā, acs atpūšas, un prāts klusē.

Un tā nu ir noticis, ka divdesmitajā septembrī, saulainā pēcpusdienā „Hedviga“ traucas no Lielupes jūrā ar neparasti kopā liktu cilvēku saimi. Rudens ir agrs, ūdens jūrā skarbi zaļā krāsā, un mākoņi skrej ātri, bet šo mākoņu nav daudz, un tie ir viegli. Arī saule spīd. Ir izrādījies, ka Grieze ne tikai pārzina tādas laivas vadību — stūre kā jau visas stūres — viņš pazīst arī visus šādu laivu motoru tipus un šo, kas „Hedvigā“, visos sikumos. Viņš nav vēlējies neviena palīga, esot taču tīrais nieks tikt galā ar stūri un motoru. Reiz iedarbināts, motors darbojas pats, jāuzmana tikai stūre, vienkārša lieta, smiekla lieta. Viņš pazīstot arī visas aplēšanas ierīces un mērītājus, tas ir apgalvojis, kā jel maz to varot apšaubīt? Viņš ar sava brālēna motorjachtu taču esot bijis zviedru piekrastē, izbraukājis krustām šķērsām norveģu šķēras,

esot metis likumu līdz pat Kristiānsundei, bijis aiz Ska-
geraka lielā vētrā un pazīstot pat Ziemeļjūras neuztica-
mo plēsoņas dabu un Dogera sēkļa nebūšanas. Ar saviem
stāstiem Grieze ir iekaņojis visu uzticību un visus apbū-
ris. Viņš ir arī atradis laiku palikt īsu brīdi divatā ar
Hedvigas kundzi un pateikt tai, ka labi apzinās, ka tam
šodien uzticēts lielākais dārgums — viņas dzīvība. Tā-
lab lai tā esot mierīga, viņš nebraukšot tālu. Viņi mie-
rīgi paklejošot kādu gabalu tepat Rīgas jūras līcī, kas,
ja tā atļauts izteikties, esot gan tikai tāda lēzena bļoda.
Ja daudz, plistošie viņi varot kļūt nepatīkami. Taču
tikai vētras laikā un ne tik lielai laivai kā šī.

Motorlaiva dodas uz priekšu samērā lēni un turas
ļoti taisni un cēli. Kāpnēs nikni rej pāri skrejošu kaiju
„monsieur Lucien“, tas suns. Hedvigas kundze to iesauc
kajītē. Viņa cenšas taisni nostaiģāt pa grīdu, kas maz-
liet zvalstās, un aizgrābjoši priecājas, kad tas viņai iz-
dodas.

„Mūs nešūpo tik spēcīgi, kā es gaidīju,“ tā saka.
Viņas vīrs ar Ingu sēd kajītes dibenstūrī, tas nav labi,
viņu sejas Hedvigas kundzei nepatīk. Illa atkal ir atstā-
jusi Matildi vienu, arī tas nav labi, bet šodien Hedvigas
kundze negrib meiteni norāt. Tāpēc Illa apstājas pie
vientuļā Zvirbuļa, viņas melnīgsnējā seja apklājas ar
smalku svētlaimības spožumu, viņa pushalsī kaut ko ar
Zvirbuli ļoti dzīvi pārrunā un bieži skaņi iesmejas. Viņš
vienīgais allaž prot tā iesmīdināt grūtsirdīgo spītnieci.
Aktrise Inga ir izklaidīgi jautra, tā groza cigareti zaļu
dārgakmeņu aprasotajos pirkstos un savā dziļajā, sal-
dajā balsī stāsta Tēriņam mazus anekdotus par skatu-
ves dzīvi. Hedvigas kundze tumši uzlūko savu smē-
jēju vīru.

Sētniecei Annei acis ik brīdi pildās ar prieka valgu-
mu, viņa ir laimības augstākā virsotnē, bieži slauka de-

gunu un muti raibā mutautā un nopūlas apsaukt slepenās māņticības sirds izbailes: priedēs, šurp nākot, viņu ceļu bija pārļaipojies nelietīgi melns runcis, un Anne nebija varējusi apgriezties trīs reiz uz papēža, kā to līdzīgos gadījumos ieradusi un kas der pret ļaunumu no melna kaķa. Tāds kaķis, tāds negants paklīdis zvērs. Skriet pār ceļu. Tā tā atmaksa par viņas labvēlību pret kaķu cilti.

Ja ne šis sikais grauzējs pakrūtē, viss būtu kā to tikai sapņos redz. Viņa sildās Tēriņu, savu elku, laipnības saulē. Viņa sēd starp tik smalkām lietām, ka bail tām elpu uzpūst, galvā tai lakata vietā Hedvigas kundzes dāvināta cepure ar sarkanu lentu. Mazā, smalkā Tēriņu Matilde pienāk tai klāt, apmetas iepretī, aiz grīdai piestiprinātā galda un piedāvā visiem cepumus, kam Annes mutē ir paradīzes garša un smarža. Anne sūkā cepumus un cenšas aizmirst, ka sēd nedrošā, pavisam nedrošā būdā, kam vienos sānos ūdens, ošros ūdens, visapkārt un apakšā arī ūdens, briesmīgi dziļš, briesmīgi nemierīgs. Arī viņas vīra uzvedība tai liek nobažīties. Tas liekas nepavisam nesaprotam, kāds gods braukt kungiem līdzī pa šo briesmīgi nemierīgo ūdeni, sēd kā slapjš cālis un tur padusē iemiedzis savu nolādēto grāmatu ar draudiem, nezin kāda biedēkļa un cilvēku naidnieka sacerētu. Viņš gan ir pārstiepis plānu smaidu pār savām grumbām, bet muguru tur nepieklājīgi stīvu kā kādu slotaskātu. Ak, viņš nejēdz uzvesties, Annei taisni sirds nosāp, kad Jurgis saka „paldies, jaunkundze“ Matildei, bet nepieskaņas nevienam cepumam, kā kad tā būtu pati grēka maize. Tā Anne svaidās starp prieku, bailēm un taisnīgu sašutumu, aiz uztraukuma tai sāk sāpēt galva, tad tā iepriecina acis pie Hedvigas kundzes eņģeļa sejas.

Hedvigas kundze pievienojas Ingai un vīram, cenzdamās pārvarēt savu nepatiku. Aktrise ir pieņēmusi vi-

ņas ielūgumu pārāk nevērigi un kā pašsaprotamu lietu. Tai vietā, lai būtu iepriecināta par šo pagodinājumu, Inga taisa tādu seju, itin kā kad tā pati pagodinātu jachtu ar savu māksloto personu, itin kā direktoru un viņu sievu tiešais pienākums taisni būtu sagādāt tai izklaidēšanos. Un viņa koķetē ar Tēriņu, nemaskēti koķetē. Ko lai dara, no aktieŗiem nevar gaidīt labas manieres, no mākslinieku ģints vispār nē, domā Hedvigas kundze. Viņa apskauŗ un nicina Ingu kā visas pilsoņu dāmas.

Inga tikko pārmaina dažus vārdus ar blondo tējas roŗu krāsas kundzi, kuŗa tai šķiet pliekana un gaŗlai-cīga. Tad Hedvigas kundze ar saindētu smaidu pieceļas un aiziet pie sētnieku pāŗa un mīlīgi tēŗzē ar karsti satvikuŗo un aplaimoto Anni.

Inga atkal skatās Tēriņam acīs. Viņi arvien ir viens otram patikuŗi, bet Ingai nekad nav bijis gana laika pē-tīt to pienācīgā uzmanībā. Tāpēc iespaids tagad ir pirm-rēizīgs un spēcīgs. Viņa ievēro viņa svaigās sejas un iesirmo matu valdzinoŗo pretstatu, viņa vīriŗķīgo muti un smaidīgo asprātību. Viņi abi novēro viens otru zag-līgi, tad arvien atklātāk, un katra novērotā kustība, skats un vaibstu spēle kļūst tiem burvība un valgs. Ūdens tumŗi guldz aiz plānajām sienām, viņu atspul-gota zaļa gaisma krīt no mazā loga telpā, abu līdzās sē-dētāju ķircināšanās top par apmātību, pēķŗņā sajūtu iekvēle tos satriec, padara mīkstus un nespēcīgus. In-gas roka nokrīt uz ceļiem, it kā dārgakmeņu svars to vilktu lejup. Tēriņŗ saka divus trīs vārdus, veltīgi pū-las atgūt sakaru ar apkāŗtni, bet apkāŗrtne iznīkst, tās nav; divi cilvēki jūtas vieni, izmesti tukŗšumā ārpus visu lietu kāŗtības, vaigu vaigā ar niknu, gandrīz sā-pīgu kaislību.

Hedvigas kundze sāk justies pavisam neomulīgi,

viņa pieceļas, atraisa dažas sīkas, nervozas kustības, sakārto matus pie spoguļa un izmisīgi cenšas savilkt lūpas smaidā. Viņa atgriežas ar seju pret kajīti.

„Nevar gluži nomocīt Griezi,” viņa saka. Zvirbulis, Illa, Matilde un sētnieku pāris to uzlūko.

„Nevar nomocīt Griezi,” saka Hedvigas kundze vēl skaļāk, „mums uz brīdi jāapstājas un jāietur maltīte —”

Tēriņš atjēdzas, paceļ roku pie mutes, vainīgi un nevajadzīgi iesmejas.

„Kāpēc viņš smejas,” domā Inga, „kāpēc viņš smejas? Tas skan tik muļķīgi. Viņam trūkst dūšas atzīties savos pārkāpumos, nabaga tējas rožu karalienes vīram —”

Burvība ir lauza, Inga gurdeni atņem elpu, uzlūko Tēriņu aizplīvurotiem, aukstiem redzokļiem un saka:

„Man tā sēdot kļuva ļoti slikti. Man, lūk, ir tā vaina, ka izskatos sevišķi romantiska taisni tad, kad man sāp zobi vai galva.”

Pēc tam viņa aizsmēķē cigareti, pieveļ acis un sapņo klusu kā liels kaķis, kamēr „Hedviga” tiek apturēta un Hedvigas kundze sāk rīkoties ar viņa pudelēm. Vainīgais Tēriņš sajūt, ka starp viņu un Ingu pēkšņi pārtrūkuši visi pavedieni, bet nedrīkst domāt, kāpēc tā. Jau tā viņš ir bijis diezgan traks. Viņš runā pārāk daudz un nesakarīgi, palīdz Griezem berzēt notirpušos labās rokas pirkstus, palīdz savai sievai sakārtot ēdamo, un kad „monsieur Lucien” sapinas Annes svārku bārkstīs, tas piesteidzas palīgā pat Annei un sunim. Viņš ir zaudējis visu savu zobgalību un nosvērtību kustībās un tikai lēni, ļoti lēni attopas.

Zvirbulis ir nogrimis sarunā ar meiteni Illu, reizēm viņa acis pārslīd Tēriņu pārim, un Ingai liekas, ka viņš

smaida. Viņa smaids ir vientiesīgs, bez dzeloņa, bet kāpēc tam vispār jāsmaida?

„Desmit minūtes atpakaļ vecais vīrs varēja tā smaidīt arī par mani,“ viņa domā, „viņa smaids nav ļauns, bet ļoti redzīgs. Milnieki tiešām izskatās no malas smieklīgi. Kāpēc mīlestība uzliek cilvēkiem ēzeļu galvas? Ak, sapnis vasaras naktī! Ak, Titānija!“

„Tas būs šausmīgi, ja šī aktrise pamanīs manas dusmas,“ domā Hedvigas kundze, „viņai nekas nav jāmana! Nekas nav jāmana!“ Viņa atkārtoti to vēl un vēl, apvalda trīcošās skrūpstas, smaida, ir vienaldzīgi mīlīga pret vīru un zīmīgi saskatās ar Griezi. Jūpai vilnis kļuvis platāks, tā šūpo spēcīgāk, ilgiem un slaidiem vēzieniem, dziļumos zem kajītes grīdas jaušama tāla, itin kā sagūstīta kustība. Hedvigas kundze viesiem ielej vīnu, un lūpas tai kļūst baltas no piespiestā smaida, citiem liekas, ka viņa jau tērzē nepiespiestāk un pamazām iesilst, bet, kajītei sašķiebjoties, viņš list pār malu glāzei, kuŗu tā piepilda, rokās turēdama, te dzeltena, te sārta straume uzšļāc viņas rokām, un šīs mitrās, mazās rokas šķiet nožēlojamas un nevarīgas.

Anne, kas ar nemaldīgo sievietes instinktu tādās lietās sajutusi telpā negaisu tuvojamies un tagad jūt to pārejām, cenšas turēties jautri, smalki un mierīgi. Viņa tur glāzes kāju visiem pieciem krampjaini sažņaugtiem pirkstiem, un mazais, dārgais kristalla nieks šajos nepaklausīgos pirkstos prasa tādu piepūli un uzmanību, ka Annei piere pamazām kļūst mitra. Zvirbulis ēd visu, ko tam piedāvā, bet viņam nepieskaŗas, Jurgis ne ēd, ne dzer. Tad atdzīvojusies Inga negaidīti pievērš savu uzmanību Jurgim, paceļ viņa glāzi un lūdz to tukšot uz viņas veselību, tā tāmēr lūdzas, glaimo un pielabinās, kamēr Jurgis zagšus uzlūko sievieti, saŗauc uzacis kamolā un izdzer glāzi.

„Tā, tā,“ mazliet triumfē sevī Anne, „uzķeries vien nu tu ar uz maksšķeres, mans vecais runci. Dzeņ, tā, tā, tas nomazgās pārmērīgos pātarus no tavas mēles.“

Ak brīnums, Jurgis izdzeņ vienu glāzi, trešo un netiepjās arī pret Hedvigas kundzes ielieto ceturto! Visiem, nezin kāpēc, Jurgā „grēkos krišana“ sagādā jautru gandarijumu, visi sāk smaidīt, un kajītē atgriežas laipnības gars. Ārzejū vīns ir nekaitīgs dzeņot un bīstams iedzerts, cilvēki kajītē atkūst un vairs nebaidās lūkoties viens otram acīs. Tie runā dažādus niekus, un katrs nieks sagādā jautribru. Grieze vēl cenšas zobgaliģi vīpsnāt, lai ko runātu un lai kas arī notiktu, bet arī viņa smajds pamazām kļūst valģans un acis bīstami pārgalvīģas.

Pēc piektās vīna glāzes Tēriņš grib sagādāt gandarijumu gaviļniecei, savai sievai, kaut ko atceras un saka:

„Šai laimīģajā brīdī man nāk prātā cits, vēl laimīģaks brīdis tālā pagātnē. Vai gribat mani uzklauties?“

Nekādu iebildumu, atplaukušā Hedvigas kundze spiež zem galda sava vīra roku un uzsmajda Griezem kaut ko bez vārdiem solīdama, ĳo tā baidās, ka arī viņš varētu ielūkoties par dziļu acīs Ingai, aktrisei. Tēriņš stāsta:

„Tas notika manos studiju un izsalkuma ĳados, Pēterpilī, kad biju tikko saderināģies ar šo eņģeli. Mēs bijām iemilēģušies un nabagi, sēdēģām kā divi putni uz viskailākā no zariem. Un te nu manā līģavā iemilēģās pavisam aziātiskā negantībā ĳagāts krievu kupcis Vasjukovs. Viņa pērles, puģes un kaģoki tika visstrupākā veidā aizsūtīti tam atpakaģ, bet kupcis nerimās, viņš bija ietieģģis, un visi lēģāja, kā viņam labpatika pūst savā zelta stabulē. Beidzot es pats lūdzu Hedvigu

ierasties teātrī, Vasjukova personīgā ložā, un izskaidroties ar trako krievu reiz par visām reizēm. Un lūk, mana Hedviga aiziet savā plānā mētelītī. Es gaidu, un visādas šaubas mani cepina kā melnākās elles dibenā. Jau pusdesmitos vakarā tā atgriežas, dzirdu trepēs viņas kurpju dipoņu, durvis tiek atrautas, un tā krīt kā viesulis manās rokās, dzied un raud: „Viņš mani bildināja! Iedomājies! Bildināja!“ — „Labi, jaunkundze, labi,“ — es tai saku, — „bet vai jūs mani tomēr neatbrīvotu no sava prieka izplūdumiem?“ — „Fēliks, kas tev vainas,“ saka mans eņģelis, „es taču to noraidīju, padarīju mazāku par manu ikšķi un noliku kaktā, lai atjēdzas!“ — dāmas un kungi, vai mana laime ir aprakstāma? Viņa bija noraidījusi kupci, šo naudas maišu, lai paliktu ar mani, plikadīdu. — Nē, laime nav aprakstāma. Saprotiet paši, kā es jutos.“

Tēriņš ir pats aizgrābts no sava stāsta, Hedvigas kundze patur acis nolaistas un bāli smaida.

„Jā, mīlestība,“ saka Grieze, „mīlestība —“ vairāk viņš nekā nevar pateikt un pieceļas kājās.

„Vai brauksim mājās?“ tas vaicā.

„Bez šaubām. Tā pamazām atpakaļ. Vakars nav tālu,“ piekrīt Hedvigas kundze, „pamazām. Tuvu gar krastu —“ „Krusts nav redzams,“ klusi ierunājas Zvirbulis, un Griezē to iztrūcināts uzlūko.

„Ko,“ viņš prasa, „kā? Kas nav redzams? Kā jūs te iekšā zināt, ka krasts nav redzams, mīļais kungs? ...“

Atbildi nesagaidījis, apvainotais Grieze aizsoļo, atskatās pār plecu un lūdz, lai Tēriņš iet tam talkā enkuru uzvilkt. Viņi to izdara, un Grieze uzmet Tēriņam biklu jautātāju mirkli.

„Krusts tiešām nav redzams, uzmanieties, studenta kungs,“ salti un griezīgi saka Tēriņš, „tūlīt atpakaļ —“

„Protams, tūlīt mēs dosimies malā, lūdzu esiet mierīgs, Tēriņa kungs. Pieturiet lūdzu stūri, kamēr iedarbinu motoru.“ Grieze ieņem savu vietu pie stūres, dzird kajītes durvis aizveramies un atvieglots uzelpo. Pēc brīža „Hedviga“ sāk skriedama savādi palēkties, jo vējš ir pieņēmis spēkā un viļņi augstumā. Grieze izmisīgi cīnās ar dīvainu reiboni. Auksta un pretīga tīrpoņa sakrīt visos locekļos, rokas trīc uz stūres rata, bez tam acis, kas ar viņa acīm notiek? Un tāds reibonis — viņš taču izdzēra tikai trīs glāzes —

Bet kļūst ļaunāk un ļaunāk, pazūd kontakts starp acīm un smadzenēm, itin kā kad kāda saite starp tām būtu pārtrūkusi. Ieplestām acīm Grieze raugās kompasā, bet smalkā adata šķiet dejojām un čūskaini lokāmies aiz stikla. Nolādētā dēka. Grieze skatās uz priekšu, stiepj kaklu pār stūri un skatās uz visām pusēm, tikai viļņu gali un tāls sadudzis apvārsnis, bet pār visu arvien lielākas un spožākas sarkanās dzirksteles —

Viņš vairākkārt maina virzienu, bet atzīstas pats sev, ka visas aplēses sāk jukt. Vai viņam tikai tā izliekas, jeb viņa vadītā laiva tiešām brauc likumu likumiem, nejdēdzīgi streipuļodama.

Dzirksteles dejo uz viļņiem un sāpīgi dejo arī viņa smadzenēs, lielākas un lielākas —

Cilvēkus kajītē notriec no kājām varens „Hedvigas“ sāpļēciens, tūdaļ tā zveļas uz otru pusi, atkal atpakaļ, griežās riņķī pati ap sevi reizi, divas, kūleņo viļņos. Motors ir apstājies.

Kajītē ieklūp Grieze. Tēriņš metas tam pretī:

„Jūs — atstājāt — stūri? Kas te notiek?“

„Motors... degvielu ir diezgan. Trīs jūras jūdzes... iedarbināt signālsvilpi... enkuru nevar nolaist, būs vētra...“ nesakarīgi nošļūpst Grieze un nogāžas visā garumā Tēriņam pie kājām.

Pulkstenis deviņi vakarā.

Tēriņa pūles atdzīvināt motoru vai atgriezt pie samaņas jūras slimības sabeigto Griezi ir bijušas veltīgas. Velnīšķīgi dejodama viņu galos, „Hedviga“ traucas pa ūdeņiem nezināmā virzienā. Nav ko domāt izbāzt degunu kāpnēs, vējš auļo pār jūru milzīgiem lēcieniem, un līdz pamatam sakultie ūdeņi virpuļo šiem lēcieniem līdz.

Nožēlojamais Grieze ar pārvērstu un mitru seju gul uz grīdas ar spilvenu zem galvas, un Hedvīgas kundze pati sēd līdzās spilvenam, veltīgi nopūlēdamās atturēt to no svaidīšanās uz vienu un otru pusi līdz ar gulētāja galvu un kamiešiem. Grieze reizi pa reizei klusi iestenas. Plēsīgi liksmā un lokanā Inga pilnīgi apklususi, tā sēd ierāvusies kajītes kaktā un balstās ar kamiešiem pret sienu, suns tumši smilkt tai pie ceļiem, tālāk Zvirbulis auklē klēpī mazo Illu, meitene klusē, abām rokām saņēmusi vecā vīra ikšķi. Mazajā, ūdeņu svaidītā telpā zaļgana gaisma — Tēriņš ir atradis un iededzinājis savu kabatas spuldzi. To rokā turēdams, viņš stāv pret sienu atslējies diezgan tālu no savas sievas, un viņa citkārt sārtenais vaigs aplipsis ar pelēku ēnojumu. Hedvīgas kundze saņem galvu rokās un klusi šņukst, mazā Matilde pievienojas spalgā vaimanu balsī. Anne sēd uz grīdas pie savas kundzes kājām un mēmi glauda tās savazāto zīda svārku malu. Tāpēc tā nepagūst savaldīt savu vīru, kas pašreiz laikam gan ir kļuvis traks, tas noraugās ar gandarijumu saplīsušā kristalla šķīvja drumstalās un cepumu atliekās, kas „Hedvīgai“ svaidoties dejo uz grīdas, atmet ar roku, kam laikam jānozīmē „tā izput tā pasaules godība,“ pārmet sev platu krustu, atsit melnās grāmatas vāku un lasa skaļā, gandrīz gaviļejošā tonī:

„Tā asins zīme būs likta pie jūsu pieres un krūtīm,

tā gaisma atstāsies, un raugi, tumsība būs klāt visiem tiem nešķīstajiem un zobu trīcēšana. Tas nāves un grēka lielskungs liks savu krēslu uz ūdeņiem un cietas zemes —“

Motorlaiva tiek triekta gandrīz stāvus gaisā, liekas, tūdaļ tā apmetīs kūleni. Trauki, saiņi un pudeles ripo pa grīdu, Grieze pietrūkstas sēdus un kliedz žēlā un smalkā, ar filozofisku mieru un nonšalanci nekādi nesavienojamā balsī.

„Hedvigas“ ķermenis, smagi nokrakšķēdams visos slaidumos, atkrīt, atkal palēcas un zvalstās bez pārtraukuma.

„Jūs, stulbais subjekts,“ cenzdamies noturēties pie kajītes sienas, kliedz Griezēm Tēriņš, „piena puika! Uzticēties puikam, kas nepainteresējas pat, kāds uz jūras būs laiks! Traki mēs esam! Un tu arī, Hedviga, rimsti taču vaimanāt — tas nav izturams —“

„Tu esi vainīgs, tu vainīgais, tu, tu!“ sauc Hedvigas kundze, asaru slāpējās sauļas no vaiga atraudama, „tu ar savu nolādēto dāvanu!“

„Paldies,“ grib būt ironisks Tēriņš un sašķiebj muti, „paldies. Labi, ka tu tā novērtē...“

„... tavu labo sirdi,“ pabeidz kundze un hysteriski smejas, „labo sirdi! Itin kā es būtu akluma sista! It kā es nezinātu, kāpēc tu laiku pa laikam atmet man pa druskai no tavas labās sirds. It kā es nezinātu, kur tu to sirdi atveldzē vakaros...“

Hedvigas kundze aizrijas ar vārdiem, kas guldz un smok viņas mutē.

„Ciet klusu,“ iztrūcies uzbrēc Tēriņa kungs, „Matilde, nāc šurp pie manis, neklausies šo trako sievieti, mans bērns.“

„Neej, Matilde, es tev saku, neej,“ kundze sagraēj bālo meiteni aiz rokas virs elkoņa.

„Laid vaļā, mamma! Man sāp! Man ir bail. Es gribu pie papus!“

Meitene izraujas mātes rokām un klupdama aiziet pie Tēriņa. Viņš to aizkustināts apkāmpj un skūpstā uz galvas. Hedvigas kundze tos uzlūko aizņemtu elpu. Viņas un Tēriņa skati satiekas cieti, ļauni un līdz nāvei naidīgi, uguns un dzelzs.

„Nu tu vari būt apmierināta, Hedviga,“ saka Tēriņš, „tik tālu nu mēs esam, uzticēdamies tai lupatai, kas tur guļ uz grīdas. Mēs glīti noiesim dibenā ar mūsu mazajiem bērniem.“

„Kaunies apvainot slimu cilvēku —“

„Tā! Es tiešām kaunos! Es ļoti kaunos, ka tu aizstāvi savu favoritu vēl šādā brīdī!“

Pārsteigta Hedvigas kundze rimst elсот, asaras nožūst uz sakarsušajiem vaigiem, viņa uzlūko vīru caur pieri un klie dz, aizmirsdama visu citu cilvēku klātbūtni:

„Favorīts? Vai tu vēl nesacīsi — mīļākais, — tu, cilvēks bez sirds un apdoma?“

Viņas balss ir nedabiski augsta un smalka. Tēriņš parausta plecus un klusē.

„Atzīsties vien, glēvuli, taisni to tu gribēji sacīt,“ vēl paaugstina balsi Hedvigas kundze.

„Jā, ja tev tā labpatīk,“ atcērt Tēriņš.

„Tā tad mīļākais! Vai jūs dzirdējāt, Grieze? Griezes kungs! Runājiet taču!“

Grieze guļ mēms un dažādu priekšmetu apmētāts. Hedvigas kundze sagrabj viņa plecus, bezspēcīgās dusmās rausta un purina gulētāju.

„Grieze, Ervīn, sakiet taču, sakiet —“

„Laidiet mani mierā!“ vārgi, bet noteikti izdveš Grieze un atkal aizveļ acis.

„Nāciet nost, labā kundze, kas tad nu tā, dārgā kundze,“ žēli saka Anne, kam cepure nošlukusi uz kreis-

sās auss, „nāciet nost un atstājiet to plukatu guļam, kur tas kritis — mīlā kundze —“

Bet Hedvigas kundze atgrūž Anni un elso:

„Kādi cilvēki — kādi cilvēki! Vajadzēja taču man savā laikā noraidīt Vasjukovu un saistīties ar šo nelieti!“

„Jūs kaut ko aizmirstat, cienītā kundze,“ nikni šņāc Tēriņš, „jūs aizmirstat, ka, pēc sirds patikas gadu ar jums mīlinājies, šis krievu kupcis, pēc kuŗa nu tā sauc jūsu sirds, jūs nepavisam negribēja ņemt. Jūs pati esat noticējusi pasacīnai par noraidīto bildinājumu, cienītā kundze —“

Jūŗa kauc un rauj „Hedvigu“ arvien dziļāk naktī un neziņā. Hedvigas kundze brīdi neatrod vajadzīgo vārdu, viņa atskatās un redz mazo telpu pilnu svešu cilvēku, kātrā ziņā tie ir visi naidīgi, visi ziņkārīgi, tīrais salašņu bars — viņa ir viena un garīgi kaila izģērbta šo salašņu vidū, viena un neaizsargāta. Viņu pārņem izmisuma spītība.

„Tad nu neaizmirsti arī tu kaut ko, visu cienītais kungs, arī tu! Atceries un neaizmirsti, kāds labums tev tika no krieva mīlināšanās ar tavu līgavu. Atceries visus tos tūkstošus, ko tu no viņa aizņēmieš uz neatdošanu! Visa tava labklājība ir celta uz mana kauna!“

Un tā tie divi turpina saplosīt savas laulības spožo pārvalku, nesakarīgi, pāri plūstošā niknumā, bez žēlastības. Un jūŗa kauc.

Tiek uzvandītas tik neglītas un intimas lietas, ka Annei bail tās klausīties, tā izmisīgi spiež delnas te pie vienas, te pie otras auss.

Jūŗas kaukšana pāriet dārdos un dimdoņā, kas pārspēj runātāju balsis un izsaucienus. „Hedviga“ uzlido un atkrīt kā važā piesaistīts putns.

Zvirbuļa vaigs ir bezdomīgs, un viņš uzlūko pārējos ne acu nepamirkšķinādams, it kā taisni tas notiktu, kam jānotiek. Meitene Illa, ko tas auklē klēpī, brīžam slēpj tumši satvīkušu seju Zvirbulim pie pleca, brīžam uzlūko savu māti satrauktām un arvien spožākām acīm.

Jurģis ir pazaudējis savu melno grāmatu, viņš met krustus gandrīz nepārtraukti pār deniņos iedobto pieri, viņa sejā aizlūzusi bargā nicības izteiksme. Viņš šai telpā vairs nav vienīgais ticīgais starp nešķīstajiem, robeža zūd, un Jurģis nevarīgi sajūt, ka ir bojā gājējs starp bojā gājējiem, ne vairāk, neviena roka no augšas neizstiepjās, lai to izrautu no šīs čaumalas, viņam šķiet, ka vajadzētu apsūdzēt, skaņi brēkt pret netaisnīgajām debesīm.

Nobālušā Inga ar gaŗi stieptu kaklu klausās, kāri klausās nekrietnībās, ko laiku pa laikam viens otram vēl klieudz abi Tēriņi. Tā klausās un nevar atrauties, un jūtas kā aizkulisu ģērbtuvē pēc izrādes, kur balto un rožaino princešu un milētāju grimu noskalo no īstenībā vecuma un neglītuma sašķiebtiem vaigiem. Kāda sena aizrautība Ingā izdziest vienā mirklī, kāda saite ar dzīvību pārtrūkst, Inga atrodas tumsā un tukšumā, un šai jaunajā tukšumā gurdama tikko sit viņas jaunā un vieglprātīgā sirds. Viņai nav žēl tējas rožu krāsas kundzes ar asaru izpostīto un vienā mirklī īsto vecumu atklājušo vaigu. Viņa zina, ka nekad neturēs savas rokas ap Tēriņa kaklu, un arī tā nav žēl. Nav arī neviena cita vīrieša, pie kā tā ilgotos tverties šai brīdī, nav neviena drauga nedz draudzenes vārda ko pieminēt izmisuām lūpām, nav pat riebuma, nav izbailu. No šī brīža Ingas prāts un aptvere savādi atraujas no visa notiekošā, pazūd tumsā un tikai reti uzliesmo un apgaismo apkārtni. „Hedviga“ ceļas un krīt —

Hedvigas kundze atkal paslēpj vaigu delnās, viņa

sīki dreb nervu lēkmē, tā nokrīt ar visu augumu pār Griezes krūtīm, un no grīdas lēni paceldamās, netīra roka ar gaļiem pirkstiem, Ervīna Griezes roka, nopūlas atgrūst sievieti no sevis kā uzmācīgu kustoni.

To redzēdama meitene Illa atbrīvojas no Zvirbuļa apskāviena un nometas pie mātes, paceļ sievietes galvu ar izjukušām gaišo matu cirtām, apskauj to abām rokām un piespiež sev klāt.

„Māte,“ viņa saka, „māte —“

Un kā kad glābšanas un laimes vēsts pēkšņi būtu ieskanējusi iznīcinātās sievietes izmisumā, Hedvigas kundze pārstāj elstot. Viņas rūža atliekām traģikomiski izraibinātā seja paliek pie meitenes krūtīm un rokās, itin kā viņa pati pašreiz būtu bērns, kas ar visu būtību svētlaimīgi atdodas stiprākā gādībai. Viņa nespēj brīnīties par to, ka stiprākā pašreiz ir Illa, skarbais un nesaprotamais Tēriņu dzimtas posta bērns. Jā, Illa, labi, viņa sāk nupat saprast šo Illu — kaut kas nekad nav bijis labi, ar kaut ko vajadzēja būt nemierā, kā allaž bija nemierā Illa. Tur, pagātnē. Visā dzīvē. Kas tas bija? Tūliņ Hedvigas kundze to sapratīs — tūliņ, un tad būs labi — bet tālāk domas atsakās klausīt, satraukto ūdeņu balsis aiz laivas plānajām sienām pārvēršas dziesmā, Hedvigas kundze nogrimst labdarīgā nesamaņā.

Tēriņa kungs ir atdzisis, un viņu spiež kauns. Tas zagšus uzmeklē acīm Ingu, ierauga baltu, sastingušu seju un pieveļ acis. Vienalga. Kabatas lukturis vēl degs labi ja pusstundu, un tad —

Ūdeņu cīņa ar cilvēku pilno, nevarīgo koka un metalla čaumalu šai brīdī ir kļuvusi vissīvāka. Jūra auļo viesuļainā tukšumā, un pār tās sajauktajiem vaibstiem svilpodams un rēkdams virpuļo tumsas saduļķots gaiss.

Līdz apvārsnim gaiss un ūdens ir viena vienīga kustība, kļiedziens un iznīcība.

Cilvēki külēņojošā čaumalā nožēlojami līp pie grīdas un sienām. Mazā Matilde ļengani sašļūk Tēriņa rokās, viņš nolaiž to uz grīdas un nometas pie tās. Lukturis viņa rokā tikko deg.

„Vēl divdesmit minūtes degs,“ viņš saka. Neviens neklausās, neviens nesaprot.

Sētiece Anne sajūt sevi pazudušu, šai vietā un šai brīdī visapkārt viss ir viens vienīgs trakums. Annes iztrūcinātais gars meklē glābiņu, tā atceras sava vīra bargo un liesmaino Dievu un grib to lūgt. „Varbūt līdzēs,“ asarām apbirstot, domā viņa, naīvi viltīga un Dievam klusībā pieglaimodamās. Taču īstie vārdi nerodas uz mēles, Anne nav radusi izlūgties sev palīdzību „no augšas“, kas tai arvien šķitusi briesmīgi tāla, septiņiem zīmogiem aizzīmogota un neizprotama vieta. Viņas vīrs, tam jāzina tie krietnie un dedzīgie vārdi, kādiem var aizkustināt To, tur augstumos. — Anne pievēršas vīram, ieķēžas tam kaulainajā elkonī. Tai pašā mirklī „Hedvigu“ sviež uz kreisajiem sāniem un atkal atpakaļ, cilvēki tiek rauti mazajā telpā no vienas puses uz otru kā viesuļa slaucītas lapas. Spuldze zibsnīdama izkrīt no Tēriņa rokas.

„Lūdzies taču, vīrs, lūdzies, un mēs to darīsim tev līdz,“ izvaimanā Anne tumsā savu pēdējo cerību, bet viņas vīrs sauc:

„Dievs! Lūgties! Pietiek! Pie velna, mēs esam beigti!“

Tumsā sievas stipro roku sagrābts, kaulainais vīrs raustās un lokās tajās kā zutis un iešņāc Annei ausī tik negantus zaimus pret Dievu, ka Anne tos sajūt kā savu un pasaules bojā eju.

Inga tumsā un ķepurojošos ķermeņu jucekli jūt, ka tūdaļ arī viņa zaudēs samaņu. Tad tā mana, ka stipras rokas to saņem aiz pleciem, un kāda balss, Zvirbuļa balss saka:

„Nebaiļojies! Tev nekas nevar notikt.“

Un tad ir klusums un tumsība.

Inga atjēdzas gausi un pārsteigta. Visapkārt viegla šalkoņa, laiva vairs nedejo, ūdens grūdieni kajītes sienās ir lēnāki. Nedzīva, bāla gaisma.

„Spuldze degs vēl minūtes desmit,“ dzird Inga Tēriņa balsi, ar pūlēm atrauj sasāpējušo vaigu no kaut kā cieta un silta, uz kā tas balstījies, paceļ galvu un raugās apkārt. Viņa redz Tēriņu ar spuldzi rokā, viņa seja ir ēnā, un tas priecādamies saka, ka viņi ir glābti, vētra rimst, „Hedviga“ ir jau noenkurota, tātad sevišķi tālu tie nav ierauti jūrā. Inga redz Anni roku rokā ar savu vīru sēžam uz mīkstā sola, uz otra sola ir noguldīta Matilde, pie tās sēd Hedvigas kundze ar nolaistu galvu, un Illa turas tai pie pleca un staro. Tā ierauga arī Griezi, kas apjucis tīra savus svārkus ar mutautu, un tam līdzās ar izkārtu mēli priecīgi elso lielais suns, un viņa acis vīzuļo kā divas dzirksteles.

Viņa pati guļ uz grīdas, viņas galva —

„Te taču bija arī Zvirbulis,“ Inga domā, „jeb vai to sauca Lakstīgala?“ Viņa groza galvu, atskatās un redz, ka viņas galva guļ taisni uz ceļiem cilvēkam ar putna vārdu.

Un Ingai ir abi.

„Manas dāmas un kungi, pašreizējā stāvoklī mums atliek tikai paļauties liktenim, izstiepties uz grīdas un vadīt nakti līdz rītam, kā nu katrs to var un jēdz —“ atkal gandrīz jokodams saka Tēriņš, kuņa rokās spuldzes gaisma kļūst vājāka un vājāka. Ingai labāk patiktu, ja šis

vīrs nerunātu. Tāpēc viņa ir dziļi pateicīga Hedvigas kundzei, kas klusi teic:

„Lūdzu atgulsties man tuvu, vīrs, un lūdzu klusēsim, tā nakts bija pāri maniem spēkiem. Man pat liekas, tagad es gulēšu —“

Spuldzes gaisma sarkani iestīgojas un dziest.

„Es arī gulēšu, māmiņ, un Matilde jau gul,“ saka tumsā Illas balss, tīra kā dārgakmens, „un rīt rītā kāds kuģis mūs uzņems, vai nē —“

Kaktā čubinās Anne un Jurgis, kuŗš arī noliekas uz grīdas. Tēriņš iedezina sērkociņu un ņem no kakta vi-sus pēc kārtas tur nokārtos mēteļus.

„Jūs nesalsit,“ viņš rūpīgi saka un sniedz mēteļus gulētājiem, „uz soliem gulēt nevar, nokritīsim, ir jāsa-spiežas kā protam.“

Pēc tam ir tumsa. Jūŗa dzelmē vēl dreb, kaut kur no apakšas uzkāpj lēna dunoŗa, un vējš to nēsā gaisā.

„Lūdzu guliet jūs arī, jūs nogursit mani tā auklē-dams,“ rātņi grib sacīt Inga Zvirbulim, bet lūpas nepave-ŗas, kaut gan acis tai vaļā. Viŗa grib pakustināt roku un jūt, ka Zvirbuŗa roka pieskaŗas viņas sīkajiem, auk-stajiem pirkstiem tādā kustībā, kā bērņībā viņas roku aizkāra tēvs, kad gribēja apskaut un mierināt. Inga gul plati atvērtām acīm un klausās šalkoņā aiz kajītes sie-nām, caur šo šalkoņu, no lielas tālienes nākdama, arvien skaidrāk ierunājas kāda balss, un tomēr Inga zina, ka runātāja ir Zvirbuŗa, jocīgā vīra balss.

„Miļā meitene,“ saka balss, „miļā meitene, miesa no manas miesas, mans bēdu bērņs. Zeme ar maziem, ne-mierīgiem un skumjiem cilvēkiem riņķodama traucas bezgalībā, un daŗa galva apreibst no viņas riņķošanas. Turies pie tās, bet zini, ka tu neesi uz laiku laikiem tai piesaistīta. Tu piederi mūŗībai. Ej gaŗām!

Raugies zvaigznē virs tavas pieres, smilšu graudos zem tavām kājām, cilvēku sejās ap tevi, Dieva viesuļi iet pār to visu, sajaukdami veidus un stāvokļus, cilvēku darbus un iedomas. Kur ir šodien vakardiena un kur būs rīt šodiena? Viss ap tevi viļņo kā veidu mainīdams ūdens lauks, uzlūko to maigām ardievu acīm ik brīdi, rīt tu vairs neredzēsi nevienas lietas šodienīgo vaigu, jo viss tas ir skaista un grūta sapņošana, ir jāprot atvadīties; ej gaŗām!

Tu apliecinī savu prieku īstenu un esoŗu un uzticies tam kā nodot nespējīgam draugam, tu nopūties savās cieŗanās un rūgti vaicā, kālab tām dota vara tevi izpostīt. Bet tevi atstāj prieks, un paiet cieŗanu brīdis, abi ir bijuŗi sapņošana, un kad tā tevi pametusi, tu tomēr vēl esi tu un vari būt tu pati bez prieka un bez cieŗanām, bez vēlējumiem, klusa un brīva kā rīta zvaigznes stars, kas uz ūdeņiem staigā. Ej pāri un ej gaŗām!

Jo vai tu neesi arī ārpus sava labā vai ļaunā darba, vai tu tos neuzlūko kā no malas, nopeldama vai cildinādama? Tu esi vēl tur, kur beidzas labs un ļauns darbs. Ej gaŗām.“

Balss vairs neatskan, un Inga aizver acis.

Treŗajā dienā pēc tās nakts, vēlā vakara stundā Inga guļ bez miega savā istabā un atceras visu no gala un atkal no gala. Atmiņas ir sāpīgi skaidras. Tā atceras viņu visu izglābŗanu agrā un aukstā rītā, šķīstās un nopietnās rīta debesis gulēja uz ūdeņiem kā apgāzts sudraba kauss, un ūdensputnu muguras pārļaini zaigoja pret blāzmu apvārsni. Galu galā „Hedvīga“ neatradās nemaz tik tālu jūrā, kā tas bija licies naktī. Glābēji, mīļīgi un labsirdīgi, parupji maza tirdzniecības kuŗa vīri, dzirdēja izglābtos ar stipru tēju un baŗoja taukiem apziestām maizes šķēlēm. Tie bija labi vīri, pilni skaļuma, spēcīgas elpas un rūpīgas līdzjūtības pret nosalu-

šajiem „Hedvigas“ ļaudīm. Ak, bet viss tas ir bijis velti, izmisīgi domā nepateicīgā Inga, viņi ir izglābti velti. Vismaz viņa vairs nekad nebūs laimīgā un bezdomīgā Inga, kāda tā bijusi līdz „Hedvigas“ baiļu naktij, viņa tagad ir tikai saplēsts trauks. Veltīgi ir smaidījis tas labais muļķa puisis, kas viņā rītā uzvilka Ingai savu sāļo, sviedraino un silto kamzoli, uzvilka un apgalvoja:

„Nu jau ir labi! Degunu augšā, mazā jaunkundze, tagad visas grūtības ir beigušās.“

Nekas nav labi, un grūtības tikai tagad sākas. Vislaunākais ir tas, ka Inga pati nezina, kas tai vainas, bet viņu nekas vairs neiepriecina, pasaule ir bez krāsām, pēkšņi izlaupīta, cilvēki, kas nepārtraukti kaut kur steidzas, kaut ko grābj, cenšas iegūt, tai liekas smieklīgi, trīs dienas Inga nav atstājusi savu istabu. Nekur nav jāiet, nekā nevajaga, nekas nav kārošanas vērts.

Citi? Tie ir kļuvuši, kādi tie bija jau pirms tam. Tie pat nerunā par nakti uz jūras, neviens nerunā, kā ar savstarpēju mēmu norunu, lai nebūtu pārāk jākau-nās vienam otra.

Hedvigas kundze atkal staigā savās lielajās istabās gaiši zaļā vai rožainā zīdā, pusdieno kopā ar savu divkārt maigo vīru un bālo, bet jau atspirgušo un pilnu pašapziņu atguvušo Griezi. Illa atkal tiek apsaukta, un tai neļauj rotaļāties uz ielas. Platām acīm un brīnīdamās meitene uzlūko nesaprotamos lielos cilvēkus, kas tai jāieskata par tuviniekiem un kļūst svešāki kā jebkad. Viņa skatās mātē, kas mīksti smaida, uzlūkodama Griezi un savu vīru, skatās tēvā, kas vakaros atgriezdamies atnes līdz svešas, asas smaržas, skatās, un viņas mute, maza bērna mute, kļūst arvien aukstāka un cietāka.

Cilvēki ir paklupuši, piecēlušies un iet tālāk, paies vēl neliels laika sprīdis, viss notikušais rādīsies izlīdzinātā un mierīgā gaismā, tie stāstīs draugiem un paziņām par vētras nakti uz jūras, lieliski melos par savu aukstasinību, valgiem skatieniem stāstīs par šī vai cita toreizējā bēdu biedra augstsirdību, paši ticēs saviem meliem un karsti vēlēšies, lai citi tic.

Annei nav daudz laika kavēties baigajās atmiņās, viņai ir daudz darba sētā un mājā, daudz kaķu, kas tai vakaros jāpaēdina, un daudz mīlnieku, kas jāsamierina, jāsaved kopā un jāpārlicina, ka tāds un tāds ir mīļā Dieva radīts taisni tam nolūkam, lai dzīvotu kopā ar to un to, jo dzīve ir smaga kā akmens, un cilvēkiem to vajaga celt un nest, plecu pie pleca liekot.

Jurģis ir kļuvis vēl dievbijīgāks, jebšu Dievs taču bija izstiepis savu roku pār viņiem un izglābis arī tos negantniekus sava uzticīgā kalpa Jurģa dēļ. Jurģis ir šis uzticamais kalps, kaut gan viņš ir noliedzis savu Dievu nesapratīgu baiļu brīdī, bet vai arī Sīmanis Pēteris reiz nenoliedza —.

Tikai Ingai vairs nav atgriešanās pie tā, kas bijis un vēl varētu būt. Viņa ir zaudējusi mīlestību pret savām skaistajām lietām un audumiem, un tā negrib redzēt nevienu cilvēku. Viņa domā, ka tie ir smieklīgi un briesmīgi, šie cilvēki, visi paši sevī kaislīgi iemīlējušies un pārlietu alkdami, lai citi tos mīl. Tie ir smieklīgi, kad lutina savas iegribas un vājības, sev un citiem iegalvodami tās esam milzīgas un traģiskas kaislības, un vēl smieklīgāki, kad gudri spriedelē par cilvēces kultūras sasniegumiem, kamēr tauta vēl iet pret tautu un cilvēks pret otru ar iznīcināšanas tieksmēm, tāpat kā akmens laikmetā. Ko ir līdzējušas visas gudrās un lielās grāmatas, tempļi un mūzeji? —

Ingas prātot neieradušās smadzenes sāp, jautājumu

ir simtiem, un nevienas atbildes. Kas to teica, ka viss ir sapņošana? Kas runāja ar viņu tai naktī nesaprotamus vārdus, vārdus, kas tomēr bija tāds saldums viņas sirdij. Zvirbulis. Kas ir Zvirbulis? Vecs, vientiesīgs vīrs, kas kopj savas puķes un sveicina cilvēkus, cepuri zemu nolaidzams. Uzmeklēt viņu. Nostāties viņa priekšā aci pret aci, lai tas nedomā izlocīties, un prasīt — kas tu esi, ka rādies tāds visa zinātājs, kur ir tava patiesība un tava gudrība? Ak Dievs! Kāpēc viņa tikai tagad to iedomājas. Inga izlec no gultas, ātri ģērbjas, uzvelk blūzi un svārkus, apauj kājas un apsien savu zīda kaklautu izpūrušajiem matiem. Mēтели žigli uzrāvusi, tā iziet trepju telpā, durvis aiz sevis neaizvērda. Spuldze kāpnēs vēl deg. Kāds kāpj augšā, Inga nepaspēj atrauties un stāv vaigu vaigā ar sētnieci Anni, kuņai viegli saraudātās acis valgi spīd zem sarkanā lakata malas.

„Zvirbulis ir atstājis mūsu māju, labā jaunkundze,“ saka Anne, pirkstgalos pastiepdamās, lai Inga labāk dzirdētu, ko tā teic, „nebūs vēl ne divi stundas, kopš atvadījās. Miļā jaunkundze, man ir tik grūta sirds. Viņš bija labs cilvēks.“

Inga jūt, ka to sabiedē un sāpina Annes vārdi, tā atspiežas pret sava dzīvokļa durvīm un klusē.

„Vai jaunkundze negrib, lai es tai palīdzu tēju uzvārīt?“

„Paldies. Nē. Es laikam esmu slima. Cilvēki ir briesmīgi, Anne —“

„Ak, ko tur nu! Cilvēki nav briesmīgi, miļā Ingas jaunkundze, nē. Visi ir tikai ļoti nelaimīgi —“

Varbūt, ka patiesi tas ir tā, domā Inga, bet ir taču kāda gudrība, kas var laimīgu darīt — — ir tikai jāzina kaut kas, lai būtu mierīgs un laimīgs. Ak Dievs, kāpēc viņa vēl te stāv? Zvirbulis zina, un nu tas ir pro-

jām ar visām atbildēm uz viņas jautājumiem. Ingai ir jāmeklē viņš un jāatrod, viņa to pēkšņi saprot pilnīgi un noteikti.

„Jā, Anne —. Es ļoti steidzos. Ar labu nakti, mīļā Anne,“ nevaļīgi saka Inga, un pirms samulsinātā sieva atgūstas, viņas kurpes jau trakulīgi nodip kāpnēs. Lejā Inga vāji atceras, ka viņas dzīvokļa durvis atstātas vaļā. Viņa iet uz nepārnākšanu, to tā sajūt, varbūt atgriezties, dāvināt Annei visu, kas dzīvoklī ir. Ak nē. Pats liktenis tos ieliks rokās tam, kam tie visvairāk vajadzīgi, viņas dārgumi.

Inga izsteidzas uz ielas un pazūd ēnās. Priekšpilsētā, un jo sevišķi Jasmīnu ielā, vēlā laikā nav daudz staigātāju. Spuldžu vēsā gaisma apraso rudens koku izbālējušās galotnes, un tās stāv pret nakti kā caurspīdīgas bāla dzintara sveces. Zaļa zvaigzne rietumos kā vientulīga putna acs.

Zvirbulis ir jāpanāk. Inga iet, apmāti steidzas, pamana, ka zem kurpju pazolēm beidzas gludenā ietve un sākas dziļas smiltis. Nevienu mirkli viņa nepārdomā, kuŗu ceļu izvēlēties, tā sajūt īsto ceļu un, liekas, sajūt arī Zvirbuļa pēdas kā nemaldīga instinkta vadīts kustonis. Te viņš ir aizgājis, taisni te. Ar atbildēm. Ar gudrību, kas arī viņu, Ingu, padarīs mierā viņam līdzīgu.

Smiltis, dziļas smiltis. Klusu rādamās ar sevi Inga nomauc smilšu piesmeltās kurpes un skrej zeķēs kā agrā bērībā skrējusi.

Nami kļūst retāki, dažs izbijies gājējs atraujas Ingai no ceļa, kāds puika svilpo, un liels suns, riedams un ar izkārtu mēli Ingas deļojošo ēnu laizīdams, gabalu paskrej līdz.

Inga pārskrej kādu lauku, pārlec grāvi, spraucas

caur žogu. Atkal lauks, tumša birzs izaug no tumsas Ingai pretī, elpodama mitru un rūgtenu rudens dvašu.

Un tad, mālainā ceļā ar daudzām dūkstīm un sīkām rudens puķu galvām abās malās, Inga drīzāk sajūt kā ierauga Zvirbuli sev līdzās.

„Jūs — mani — pametāt — vienu,“ saka Inga aizkusušā balsī, bērnišķīgi žēlodamās. Zvirbulis iet līdzās, neatbildēdams un Ingai nepieskārdamies, tā redz viņa tukšās, nolaistās rokas un tomēr jūt, ka tas izstaro maigumu un labvēlību.

Tas ir viņš, Inga pazīst viņa drēbju smaržu un zvaigžņu nedrošajā gaismā samana viņa vaiga vājo vižēšanu.

Jautājumi kvēlo Ingai mutē, ugunīgi un atskabar-gaini jautājumi par pasaules jēgu un noslēpumiem, bet viņa neizsaka neviena no tiem. Viņa sajūt ar lielu un maigu skaidrību, ka viņai vairs nav jādara nekas cits kā vien jāseko kā pazemīgai māceklei vecajam vīram Zvirbulim, šim Dieva ceļiniekam. Kaut arī tā saprot, ka vienīgā gudriba, ko tā no viņa var iegūt un kas tam pieder, ir tā, ka visā plašā pasaulē viņš neko nevar un nevēlas saukt par savu.

ULDIS IEIET DEBESIS

„Viņa taču ir neglīta, viņa ir vienkārši riebīga ar saviem plakaniem gurniem un krāsoto vaigu. Lai apžēlojas Kungs Jēzus! Ka kādu labu tikumu varētu cerēt no šiem lielu pilsētu izdzimumiem, par to jau aklam neprašas kucenam jāsmejas.“

Tik nicīgi domāja zvejniekiema vecā Raudūnīca par rīdzinieci, pērnās vasaras paziņu, kuŗu viņas dēls arī šopavasār bija ataicinājis savās mājās viesoties. Raudūnīca bija stingru muguru, lepna un nesatricināma sieva, katoļticīgas, vecas, ciemā cienītas cilts; savā pagātnē šī cilts bija sastāvējusi no drosuļiem, uz zemes un ūdens varonīgiem un pārgalvīgiem vīriem un sievietēm, tālu ceļu aizbraucējiem jūrniekiem un godprātīgiem, panesīgiem zvejniekiem — uz vietas dzīvotājiem. Neviena nīkuļa, neviena bauslības, nedz dzimtas tradīcijas pārkāpēja. Bet nu Raudūnīcas vienīgajā dēlā un beidzamajā viņu cilts pārstāvī — Jēkabā bija sācis darboties necienīgas un nepieklājīgas mīlestības raugs, kas draudēja izpostīt viņu mājas mieru. Viņš mīlēja pilsētnieci! Khē!

Mātes rūgto skatu sastapis un pareizi iztulkojis, viņas spītīgais dēls Jēkabs smagi nosarka savas vīzīgās viešņas priekšā un draudīgi sarauca citkārt samtainos uzaču lokus.

Māte norija sīvumu, neīsts smaids pārplaiksnīja viņas sasprēgājušo, tumšo vaigu, un tā izvilcās virtuvē kā norāts, bet augstprātīgs kustonis.

Svešā viešņa, tūdaļ vieglāk uzelpodama, mīksti

pieskārās Jēkaba rokai, savām vijolišu acīm pilnīgi aptumšodama jaunā puīša prātu un sajēgu.

Bet Raudūnīca virtuvē sagrauba aiz liesā, priedes saknei līdzīgā elkoņa savu turpat simtgadīgo vecomāti un šņāca tai nedzirdīgajās ausīs:

„Izbužināti, balsnēji mati, galvaskauss kā vimbas zvīņu aplipsis. Vaigs baltiem miltiem svaidīts. Uz mutes uztrieptas sarkanās zīmes. Beidzot man vēl nāksies mūsu Jēkabam un šai viņa draugaļai pašas rokām klāt gultu zem svētbildēm!“

Pēkšņi naida apmātā sieva sarāvās, sīki nodrebēja, atrāvās no vecāsmātes bālo acu atvāriem.

Viņas vēl staltais, melnmataināis pakausis sajuta kādu skatienu, viņas sirds neapzinīgi iesāpējās, nojauzdamā un uzminēdama tanī sava dēla skatienu. Bet dēls nežēlīgi sacīja, stingrām kājām virtuves sliekšni piemīdams:

„Nāc iekšā, manu māt'! sāksim rīkoties. Šodien mēs dzersim vīnu, alu un šņabi, jo šī ir manas saderināšanās diena.“

Brīdi Raudūnīca stāvēja aizņemtu elpu, tad šķībi pasmīnēja un piesmakusi sacīja:

„Manam dēlam patīk jokot.“

„Mūsu dzimtā mums gan nav atlicis laika būt un tapt nezin cik vāreniem jokdaņiem — man, nelaiķa tēvam vai tev —“

„Tātad no tiesas?“

„No visas tiesas.“

„Tas nu gan nenotiks!“

„Ir jau noticis, manu mīļo māt'.“

„Tu?..“

„To es padarīju. Es viņu bildināju. Nujā!“

Un kamēr viņa māte grīļojās kā uz maizes griežamā dunča muguras stāvēdama, Jēkabs vēlreiz izteica

pats sev uzslavu par lielisko, daudzkārt teicamo apņēmību, kas tam piepeši bija iedevusi pārdrošību bildināt skaisto pilsētnieci Mariannu, jo īstenībā tā tiešām bija ļoti skaista.

Kamēr Raudūnīca vēl arvien svārstījās starp netīģiem smiekiem, izbrīnu un traku dusmu lēkmi, Jēkabs izaicināja savu gara acu priekšā savas jaunās ligavas veidolu, apbrīvoja viņas gaišos, sudraba bārkstīm līdzīgos matus, sārti un spodri nolakotu nagu galus, lūpas, kas oranžām zīda magonēm līdzīgi sila un smaržoja viņas nerātnā vaigā.

Tik skaista tā jau divas vasaras dzīvoja viņa sapnī, Marianna no Rīgas priekšpilsētas, tik neskarti skaista, labā medū iestingušai zelta lapsenei līdzīgi tā dusēja viņa iztēlē visu gaŗo ziemas sprīdi, kamēr tā nebija rādījusies viņu ciemā.

Viņš nevarēja Mariannu nemīlēt un aizmirst, jo tā bija iegājusi viņam elpā un asinīs, nogrimusi viņā kā dārgakmens ūdenī.

Viņš nevarēja to nemīlēt un aizmirst, un kaut arī tam būtu viņas dēļ jāieaug zemē līdz padusēm, jāuzņemas daudzas un lielas mocības.

Viņš nevarēja to nemīlēt, un kaut vai pats tā Kunga eņģelis viņu uz to pamudinātu.

„Tu neesi skūpstījis viņas muti, tu aukstais debesu gars,“ sacītu trakais zvejniekiema sapņotājs Jēkabs, „kā tad nu tu vari un drīksti ko lemt par šo sievu? Bet man tā viņvasar deva savu muti, kad to vizināju savā laivā, un viņas dvašai bija kāršu rozes smarža un vislielākais saldums. Tālab ej vien uz debesīm stabulēt un bazūnēt saviem zvaigžņu ganāmpulkiem un atstāj man šo sievu un viņas likteni, jo šī gan ir pirmā reize, kad es debesīm ko sev izlūdzos, ak tu debesu gars —“

Te viņa māte Raudūnīca teica noteikti un griezīgi, pilnīgi izlemdama:

„Nekad! Tāda blandoņa! Ēst tavu maizi! Kailu viņa tevi palaidīs pasaulē. Tevi un tavu namu nodos un atdos par rotām, par izpriecu. Nekad!“

Jēkabs ietiepīgi paraustīja plecus un apsviedās straujai aiziešanai. Tad Raudūnīca:

„Ja tu šito ņem zem sava jumta, tad man ceļš zem kājām.“

Jēkabs apstājās uz sliekšņa un stāvēja pārsteigts un bez valodas, ļenganiem locekļiem un nošļukušiem kauliņiem.

„Vienai tad nu būs no šejienes jāpazūd, dēls... Dēls?..“

Viņas puisis, viņas lolojums, novērsdamies un aiziedams, tai atbildēja:

„Es jau nekādi nevaru tevi aizturēt, manu māt'! —“

Nu Raudūnīca sauca tam pakaļ, vaigā melna tapdama:

„Nu tad prom! Eju un aizeju! Kāpdams kāzu gultā ar to klaidoni, manas svētības negaidi! Kā uba-dze aiziešu pasaulē. Zvēru, to es darišu un nepārnākšu, kamēr tas Kungs manu apsmieto galvu padaris sir-mu kā ceļmalas ābeli — dzirdi, puis', tik ilgi tu nezi-nāsi, vai tava māte dzīva, vai jau tikusi tārpiem par mielastu aiz svešas kapsētas žoga!“

*

Daudz grūtāk, nekā dot, bija tādu solījumu turēt un pildīt. Pa tāliem ciemiem, pa svešiem pagalmiem klejojot ar spieķi un tarbu, Raudūnīcas kāju pēdas smagi lipa pie zemes, acis izkoda bālas un asarainas

barga dienvidus saule, sīvi lielo ceļu un šauro taku putekļi, nemīligi vēji.

Pie tam lepnā sirds dzēla krūtīs kā kaitināta kameņe, kad bagātakajai Šautriņu ciema sievai nu vajadzēja kalpot par maizes devumu svešu, nicināmu ļaužu slikti apkoptās sētās.

Bet Raudūnīca saspieda lūpas cieti kopā, vēlēja mugurai liekties ritenī neierastā jūgā, bet nepadevās nožēlām un atgriešanās cerībām un tieksmēm.

Lielu tālu, līdz pat leišu un igauņu robežām Raudūnīcu trenca spītība, žēlums un izmisums.

Viņš nebija pat atskatījies pār plecu, savai mātei ar bēdām un vaimanām pasaulē aizejot, viņas dēls, nē — to tas vis nebija darijis, lai tam nav miera šai, nedz citā saulē!

Bieži viņa pārgulēja naktis atmatās, druvu malās, silos starp egļu saknēm, pacēla no zemes sūnām apliņu pakausi un nolādēja mēnesi, jo milzu tulpei līdzīgais vasaras mēness tai atgādināja viņas karsti mīlotā un karsti neieredzētā dēla Jēkaba gaišmataino vieglprātīgo galvu.

Viņš bija ļāvis necienīgas mīlestības raugam saņemt savu šķīsto jauneklīgo sirdi, viņš bija klausījies stulbai un nesātīgai asiņu pavēlei, ne viņu dzimtas godīgām, gudrām un augsti godājamām ierašām, kas lika precēties tikai pēc pūsmūža, tikai ar šķīstu jaunavu no ciema ļaudīm, mātes un tēva izraudzītu un atvēlētu. Ak, kā pēc tāda nedarba kaislību viesuļiem vajadzēja postīt Jēkaba dzīvi un namu, kādiem baigiem likteņiem viņš bija atvēris savas durvis! Kā tumsa un liesmu mēles nu nāks sodība pār nepaklausīgo, un Raudūnīca, viņa māte, necels ne mazo pirkstu, lai savu apstulboto dēlu pārstātu likteņu Lēmēja priekšā. Nē, to viņa nedarīs.

Tā lielā, kaulainā zvejnieku sieva klīda pa savas dzimtās zemes laukiem — te ubagodama, citur lauku darbos pelnīdamās, piemezdamās uz īsu dzīvi te vienās, te otrās mājās, apmešanās un dzīves vietu nemitīgi maiņīdama.

Ļaudis ne visur labprāt uzņēma savādnieci, bet kas uzņēma, tie ātri ļāvās uzvarēties no viņas stipro roku darba veiksmes un viņas īsām, bargām, pātagas cirtieniem līdzīgām pamācībām, kuņģam piemita gudriība, pārlicības spēks, taču arī neiecietība, sašutums un bieži rūgtums.

Ļaudis labprāt būtu zinājuši ko par viņas bēdām, vainām un posta likteņiem, jo citu bēdas mēdz būt balzāms mūsu vainām un attaisnojums mūsu kļūdām, bet visi viņu mēģinājumi izaicināt Šautriņa ciema Raudūnīcu uz vaļširdību atdūrās pret augstprātīgu, stingru, saltu kļušu ciešanu.

Reiz Tukuma gada tirgū Raudūnīca negaidot satika paziņas. Ziņkārām smējējām acīm aplūkodami sauso un stingro sava ciema aizbēdzēju, šie ļaudis tai ziņoja:

„Dēls, jūsu Jēkaba sievai ir dzimis dēls. Svētā kristībā vecāki tam deva mūsu pusē vēl nedzirdētu, bet labu vārdu — Uldis. Vien tikai vecāsmātes nebija, kas puiku pie kristības uz rokām paturētu.“

Raudūnīca nolaida smagos, melnu skropstu apmalotos plakstiņus un pazuda raibajā tirgus un tirdzinieku biezumā. Tā gāja tālāk satriekta, mīkstām lūpām, pagalam izbrīnījusi un iztrūcināta. Apstājās pie rotaļu tirgotāja telts un nopirka kādu paiju, kādu smalku, spožu tauri, iekarinātu raibā zīda auklā.

Bet aiz tirgus izgājusi, viņa taurei ļāva krist smiltīs, uzlika tai virsū savu smago papēdi un to saberza.

Pēc laika viņa apturēja svešu nācēju un tai teica:

„Mūsu dzimtā ir gaužam liels prieks, ir piedzimis zēns. Tas ir mans dēla dēls. Lūdz par viņu Dievu, labā sieva.“

Lielā, bagātu ļaužu sētā, kur Raudūnīca pārgulēja viņu nakti, tā noslēpumaini čukstēja:

„Viņš ir tik smalks puisis, mans mazdēls. Viņš ir tik salds un smalks, ka es nācu uz šo tirgu tam nopirkt kādu spēli, kādu tikamu lietu. Esmu nu nopirkusi tauri, dārgu tauri, ietinusi zīd papīrā un šai tarbā nesu to uz māju. Nē, jūs nevarat to skatīt, visiem tā nebūt nav rādāma un būtu ilgas pūles to attīt un atkal satīt tikpat veikli, kā to izdarījis pajū tirgotājs.“

Bet no rīta pļavās izgājusi, Raudūnīca kļiedza, notraukdama rasu asarainajām smilgām:

„Mans dēls ir paņēmis pilsētas saslauku mūsu neaptraipītā paspārnē! Nekādas svētības nav un nevar būt ar tiem un viņu odžu dzimumu!“

Taču jau pēc brīža tā atkal atvilga, ar daudzām nopūtām iededzināja sveci savam mazdēlam par godu mazā lauku dievnamā, jaukā savā izbalsinātajā nabadzībā, pēc tam aiziedama aizvien tālāk pasaulē.

*

Viens pēc otra, cits ātri, cits gausi pagāja septiņi gadi, bet Raudūnīca vēl klīda pasaulē. Nu tā bija projām no mājas un savējiem jau astoņi gadi, un viņas mazdēls arī iegāja sava mūža astotā ziemā. Raudūnīca gāja, gāja, un viņas liktenis gulēja tai uz kamiešiem tikko panesamā smagumā. Vīri, kas redzēja šo tumšo sievu, teica:

„Launa sirds to tramda pa pasauli,“ un dievbijīgas sievas:

„Dievs no tās novērsis savu vaigu, un viņa labvēlība tai iet secen —“

Taču tas Kungs, kas redz cilvēkus caur un cauri līdz pat viņu ikstīm, ieraudzīja Šautriņu Raudūnīcas lepnumu beidzot vidū pušu lauztu un arī to, ka kādu nakti tā vaimanāja un sūdzējās bēdīgajās cisās, kādas tai uzposusi pašas cietā daba:

„Ak tu Kungs, cik grūti iet pret pašas vārdu un atgriezties mājās sava bērna apsmieklam. Kad tas par mani smiesies, tas būs tā, itin kā pašas miesa un asinis mani noniecinātu, bet savu ilgošanos arī es vairs neizturu — tā ir tapusi līdzīga uguns mēlēm manā iekšienē. — Ak tu mana melnā galva, kam tu netopi sirma kā mērcētu linu sauja, kā trīskārt balināts audekls?“

Tas Kungs vaicāja lēnā vēsmiņā:

„Kālab lai tavs bērns, kauls no tava kaula, tevi apsmietu?“

„Tikai tad varu atkal droši kāpt pār savas mājas slieksni, kad būšu gluži nosirmojusi, tā solījos svēti un cieti. Bet tu taču redzi, Kungs, ka man galva vēl melnā kā itin jaunai meitai. Man būs vien jāiet tāpat un jāpieņem kā apsmieklis, tā piedošana, ko tie man žēlīgi piešķirs par manām vainām un manu nepārdomāto senu gadu solījumu —“

Tad tas Kungs iežēlojās par vecās sievas smieklīgo lepnumu, izstiepdams pār to savu roku, un raugi — rītā Raudūnīcas ietiepīgā galva bija kā smalku, baltu pie nes pūku apkaisīta.

Kad nu Raudūnīca pati šo brīnumu, šo debesu zīmi skatīja savā šaurajā ceļaspogulī, klusums nolaidās viņas sirdī, un tā devās ceļā atpakaļ uz savu dzimto ciemu.

Tā neapstājās vairs nekur, nestrādāja, paturēja rokas dīkas un sirdi atvērtu nožēlām. Vajadzēja kaut kā iztikt ar to naudas mazumu, ko jau sen — pati no sevis

itin kā slapstīdamās un kaunēdamās — bija ceļam ie-
taupījusi.

Raudūnīca tagad pazemīgi un ar labpatiku iekoda sausu maizi ar jauno piparmētru sulīgām lapām, jo bija agrīns pavasaris, pa ceļam padzērdamās vienlīdz saldi no upes, tērces vai tā dobuļa, ko zirgs iecērt ar pakavu mālaina ceļa vidū.

Katra barība tai bija tagad diezgan laba, tagad, kur nu tā devās atpakaļ uz savas jaunās mīlestības malu un varēja to darīt nekaunēdamās, atgriezdamās baltu galvu un pildītu seno solījumu.

Ceļā satiktie kustoņi nebaidījās vairs kā agrāk no kaulainās sievas skarbās balsis un spieķa. Dziļi kāda biezokņa saules atsildītā dienvidu pusē apmulsusi un saules apreibināta stirna gandrīz pieveda Raudūnīcai klāt savu mazuli, kam bija visai maigas un sārtas nāsis.

„Ja arī pie stirnām pastāvētu svētā kristība, šī kustoņa māte droši savam bērnam būtu izvēlējusies vārdu Uldis, saldāko no visiem,“ domāja Raudūnīca, un sirds tai sāpēja no pārāk lielas mīlestības.

*

Smagi pūzdama un pēc piparmētrām un mežā gulētām naktīm smaržodama, savas astotās klaidonības ziemas pavasara pusē Raudūnīca kāpa pār pēdīgo stāvo Šautriņu kāpu arvien tuvāk savai bijušai mājai, uz sažuvušām viģēm līdzīgajām lūpām nesdama miera skūpstu nemīļotai vedeklai.

Spodras kaijas sakliedzās pār viņas galvu, vēstīdamas jūpas tuvumu, sālais un vēsais gaiss bija īstākais balzāms tās biežajiem ceļa putekļiem piekvēpinātām plaušām. Dārzi smaržoja pēc mēsliem, uzrušinātas melnzemes un pirmajām miklajām lapām.

Kad tā iegāja savas jaunības ciemā, ne cilvēks,

nedz suns to nepazina viņas matu dēļ un arī tās lēnības dēļ, ko atspulgoja Raudūnīcas jaunais vaigs, pirmo reiz dzīvē sagatavots pazemīgai noliekšanai. Tā — nepazīta, tālab arī sevišķi neapbrīnota un neaptenkota — Raudūnīca nonāca pie sava dēla pagalma, nevarīgu roku tvēra pēc vārtu šautras un gāja iekšā.

Visupirmo tā ieraudzīja bērnu, mazo radijumu, kuņa dēļ īstenībā bija atnākusi. Jēkaba un tās dēls sēdēja uz zema velēnu sola puķu dobes malā, galvu atzvēlīs pret sola aizmugurē iedzītu mietu, abas rokas ieracis kuplastaina ruda kaķa biežajā spalvā. Bērns šķīta snauzam, viņa lūpu kakti bija noslīdējuši un viņa plakstiņi ciet. Nemierīgu elpu aizturēdama, Raudūnīca skatījās un nespēja atskatīties savā mazdēlā.

Viņš bija sīks un varēja tikt pielidzināts asnam, kas dīdzis starp akmeņiem vai pārāk liesā zemē. Tam bija nelaikā dzimušo bālā āda, aiz kuņas varēja saskatīt daudz drebošu, zilganu dzīslu un sīku asinsvadu. Vājam blāzmai līdzīgi asinis šaudījās pa tiem. Ļoti garās un biežās skropstas bija gaišas, līdzīgas ūdens nogulētai zālei, un tanīs šķīta drebam dziļu sapņu nojaušmas kā bālas vaņāvīksnes.

Vēl tam bija pieauguša cilvēka mute, šim mazajam puisim, sāpīgi sakniebta liela mute, kas Raudūnīcai uzdvesa sevišķu grūtsirdību. Ak, viņš jau izskatījās tā, viņas mazdēls, kā kad ejot tas pats nespētu saturēt savus locekļus kopā. Patiesi bēdīgs skats, cik kustu radību bija ienesusi pasaulē tā jaunā māte. — Un Raudūnīca tūdaļ notvēra sevi tanīs dalītās, dīvainās jūtās, kas no šī brīža tai pret mazdēlu palika līdz galam — dīvainu neuzticību, itin kā zēns būtu vainojams par to, ka tādu vāju un kļūmīgu miesu ienesis Raudūnīcas dzimtā, kur līdz šim dzimuši spēka vīri, un moku pilnu žēlumu pret to.

„Apžēlojies taču par mani, Dievs ar saviem erceņģeļiem — vai tik tā nebiju es, kas šim namam un viņa dzimumam nenovīda miera, nedz izdošanās —“

Skarbu sājpu locīta Raudūnīca vairs nepanesa sava ķermeņa, klusi un dziļi iekungstēdamās tā atsēdās uz istabas sliekšņa.

Tūliņ aiz viņas pavērās durvis, un jauna sieviete taukainā sarkanā katūna jakā sauca:

„Tu snaudoju man atkal, septiņdienu gulētāj! Tu pat nesamani, ka ubagi sanāk mūsu sētā.“

Raudūnīca nespēja celties un atskatīties uz savu vedeklu, tā uzlūkoja zēnu un kaķi.

Tie abi reizē ieplēta acis, un pirmo reizi mūžā sava mazdēla acīs ielūkojoties, Raudūnīcai tās likās esam divi dziļi vientulības un sēru pielijuši ezeri — tādu sēru, kas no šīm acīm uz visiem laikiem bija izkodinājušas bērniņas spožo, zeltaino dvēseli, bet pašas nekad vairs nebūs padzenamas, nedz izskaužamas.

Uldis nolēca no sola, kaķi padusē turēdams, kaķis savukārt turējās zēna drēbēs smalko, rožaino nagu dzeloņiem; ne vārda nesacīdams mātei un svešajai sievai, zēns stāvēja viņu priekšā, mirkšķinādams savas baltās skropstas. Nu cēlās arī Raudūnīca, atgriezās aci pret aci ar savu vedeklu un teica, nespēdama skūpstu sniegt:

„Tā esmu es, manu meit'. Piedod nu man kā prazdama.“

Marianna, Jēkaba sieva, atbildēja:

„Tev nav ko lūgties, Jēkaba māt'. Tu neiemilēji un nepieņēmi mani, es nemīlu tevi, kāda mums daļa vienai ar otru? Mana vīra sēta ir plata diezgan, lai mēs šeit grozītos nesaskardamās.“

*

Zēns bija mazs, grūtsirdīgs mežonis, tas neļāva sevi daudz kopt un mīlot, tas dzīvoja pa āru.

„Kur bijī, Uldi?“

„Pie ūdens. Ai-ai! Kaijai Mataitū ir septiņi bērni, viens no tiem slimis un tam vārdā Krai. Šo viņa mīlot visvairāk, pasacīja Mataitū un aiznesa savam septītajam bērnam lasi ar rozā vēderu un zilo gliemezi ar visu namu.“

„Tu nu atkal sarunā tukšu, mans dēls. Kad to dzirdēs māte, tai būs daudz bēdu par puisī, kas tik daudz melo.“

„Es nemeloju, vecmāt'. Nē, nē —“

Laiku Šautriņu ciema veikalā bija mitinājies kāds tirgotāja tālīns rads, kāds matrozis ar pārlauztu kāju; tam mēle bija bez saitēm, kas to savaldītu, tā viņš melsa lieliskas blēņas, stāstīja teiku stāstus vienā gabalā un bija pagalam sajaucis Uldim vājo galvu.

Baltā dienā zēns redzēja jūras nezvērus septiņām kronētām galvām, deļojošas astes zvaigznes un nogrimušas pilsētas vara torņiem. Tas mīta ar miesu vienā, ar prātu citā pasaulē, nevarēja iemācīties lasīt un nepiegrieza nekādu vēribu tiem apkārtnēs un dienišķās dzīves notikumiem, kam ar visu būtni nodevās visi ap to. Tā viņam bija pilnīgi vienalga, vai tas ēdis vai neēdis, un bieži tam radās pret barību slimīgs, nepārvarams riebums.

„Nē, nē, negribu, nevajaga,“ viņš nevarīgi protestēja, kad to spieda ēst gaļu vai zivis, paņēma maizes gabalu un gāja no istabas ārā. Bet ja to spieda, zēns apēda visu. Viņš neprata sevi aizstāvēt ar tiepšanos un brēcieniem, viņš varēja tikai pateikt savu „nē“ un ne vairāk.

Tam nebija ciemā draugu. Lielie cilvēki bija nevalīgi, bet sīkākai paaudzei vārgais un neveiklais Uldis

nebija nekāds labais rotaļu biedrs. Spēlēs to pasita gar zemi un atdeva kopīgam izsmieklam. Viņa māte arī bieži izpalika no mājām, tai bija ejami savi tumši, noslēpumaini ceļi. Viņa drūmais tēvs Jēkabs bija reti redzams savu māju pagalmā un arī tad biežāk dzēris nekā skaidrā prātā, jo pēdējos gados tas bija sasirdzis ar smagu kaulu vainu, nespēja vairs izpatikt savai skais-tajai sievai un mēmi kurnēja pret debesīm. Tā zēns bija audzis viens, atļauts sev, liedaga akmeņiem, putniem, zālēm. Stundām ilgi tas varēja ar tiem rotāties, piešķirdams tiem dzīvību, valodu un citas brīnišķīgas nozīmes. Stundām ilgi viņš varēja sēdēt kāpas virsotnē, jūrai pievērstām nekustīgām acīm, kamēr vājās rokas klēpī sastinga, un vēlīna vakara migla to ietina slapjos palagos.

Jūra, pār kuŗu vizēja dažāda buŗa, dažs putna spārns un dzeltenu, rožainu un bālu mākoņu bari peldēja četru vēju vaļā, Uldim sen bija izvērtusies milzīgā sapņu lielceļā, brīnumu solījumā, svētlaimīgo mitekli, par ko stāstīja veci ciema ļaudis un ko dedzīgi apsoliŗa baznīcā melnsvārcis baznīckungs savam pazemīgās nopūtās sadugušam tumšā zvejniekciema ganāmpulkam.

Kad pār jūŗu pacēlās vaŗavīksne, zēns pat lāga nezīnāja, kas tas ir, bet tas bija brīnums un gaisma, kas veda projām no dzīves, kuŗa Uldim nepatika. Nē, dzīve Uldim nepatika, tā līdzinājās sūram, grūti sakoŗamam kumosam uz mēles. Ja viņš būtu pratis izteikt, kāda tā bija.

*

„Ak, es nu esmu tik smagi noguris, manu māt“ žēlojās vēlu vakarā Raudūnīcai Jēkabs, „pret pakrūti tik grūt, tā spieŗ, itin kā visa pasaule virsū veltos —“

Raudūnīca rīkojās pie pavarda sarkani nokaitušu vaigu un bažīgām acīm pavadīja sava dēla kustības. Jēkabs sēdēja uz gultas malas un patlaban noāva slapjos gaŗstulmu zābakus.

„Es gribēju tev sacīt, Jēkab —“

„Jā, manu māt’?“

„Tas nav uz labu, ka ļauj Uldim tā pret nakts melnumu apkārt klaiņot, tik vēlū slaistīties ārpus ciema. Tam nerūp ne darbs, ne ēdiens, ne miegs, nedz kādas mācības. Tā audzis nav neviens zem mūsu jumta —“

„Ak, manu māt’, vaļa un pavasaŗa gaisis ir tik saldi, iekšā tik šaurs, tik smaciŗs. Lai bērns elpo kāŗu muti.“

Pēc brīŗa:

„Tas nemiers, tā pajumtes nemīļošana tam no viņa mātes.“

„Jā, ak jā, mans dēls. Un kas tad Mariannai tik vēlū naktīs ārā meklējams? Vai tikai neesi bieŗi mitis bez pavalŗa un silta strebŗamā, kamēr manis nebija pie tevis?“

Jēkabs, nemierīgi pasmiedamies:

„Nu ko nu tā, māt’. Mariannai ārā ir ko darīt.“

Pēc brīŗa, klusi:

„Viņŗa šopavasŗar bieŗi ilgi vāca klūŗas un nesa pie veikala Rūŗa. Tur viņŗa pina kurvŗus pulkā ar citām sievām, pēcāk nosūtīŗa uz pilsētu un pelnīŗa daŗu labu grasi —“

Pēc brīŗa, vēl klusāk:

„Marianna mīl barā būt, jaunos ļaudīs, kā pilsētā radusi, ar draudzenēm patērŗēt. Vai varam to mēŗot un lūkot pēc mūsu mēŗa? Es zinu viņŗas gaitas. Šovakar tā ir pie līkās Annītes —“

Tai brīdī Raudūnīcas pieri pārskrēŗa dziļas rievas, roka ar kaŗoti sastinga virs katla. Istabas durvis atvēŗās. Silta un smarŗīga maiŗa nakts tumsas kamoliem

vēlās istabā, bet šo kamolu vidū stāvēja līkā Annīte ar aizmigušo Uldi klēpī.

„Tā ja. Labvakar. Še nu jūsu dārgums —“

„Ak tu debesīs — kur tad —“

„Ceļā, kur ta' citur. Tas jau jums ir tas tālumu gājējs,“ zīmīgi vīpsnāja Annīte.

„Pacēlu no ceļa malas jau gulošu. Tā vis nav labi. Vēl pērkons zemei no garozas nav izkūlis locekļu kaiti, nedz citas vārgstamas vainas.“

Raudūnīca: „Vai Marianna nav pie tevis?“

Annīte: „Nav, Raudūnīcas māt’.“

Raudūnīca: „Viņa taču ar tevi sarunājusi šovakar —“

Annīte: „Ar liko mēness ragu, ar to viņa sarunājusi, māt’. Ej, Jēkab, pieskati sievu...“

Te viņu pārtrauca Jēkabs, tumši tvīkdams, bet mierīgs un ciets:

„Nemels blēņu! Viņa ir citā vietā, māt’ — nu tikai atcerējos —“

Klusi krikšķinādama Annīte izmetās no istabas. Kad viņas gausie soļi aizdunēja aiz loga un Uldis bija gultā noguldīts, Jēkabs atkal atsēdās uz savas gultas malas un gausi apāva vienu, tad otru samirkušo zābaku. Jūņas mitrums mīksti vēlās rūtīs, pavarda siltums istabu piepildīja ar remdenu miegu, bet divu cilvēku sirdis istabā gura, skuma, taču nevēlējās viena otrai atsegties. Jēkabs turēja lielās rokas klēpī un raudzījās logā, itin kā gaidīdams Mariannas maigo galvu parādāties aiz stikla. Viņam klusu piegājusi, Raudūnīca teica ar tādu žēlumu, ka vārdi viņas mutē šķita asiņojam:

„Dēls, mans dēls, smags ir tas krusts, ko tu man spītēdams uzņēmie!“

Acis pacēlis, Jēkabs māti gandrīz ziņkārīgi novē-

roja, pret viņas maigumu tam bija tikai modra neuzticība:

„Nedusmo, manu māt', bet man liekas — man liekas, ka tu priedājies, ka viss vēl var notikt pēc tava pareģojuma —“

Pēc tam viņš saslējās kājās un iekunkstējās:

„Kāpēc viņa krāpj un melo? Ak māt, kāpēc viņa tik nelietīgi melo, tas skaistais bezkauņas radijums?“

Viņš bija apmulsis no sava niknuma un bēdu karstuma, viņa augums ērmoti grozījās un svārstījās, rokas grāba tukšu gaisu. Daudzas krāšņas cerības, pazemīgi lolota uzticība bija viņā bojā gājušas vienā mirklī, un viņa mātei to vajadzēja noskatīties malā nostumtai, nespējīgai tam līdzēt, nedz viņa likteni atgādināt. Pret sava bērna gultu atspiedies, Jēkabs vēlreiz šņukstēdams un aizrīdamies izgrūda:

„Viņa man melo! Tava māte melo, tu puika, melo, melo!“

Bet tad Jēkabs aprāvās, sadila savās dusmās, sašpiestie žokļi atslāba, un acīs pavīdēja kauns.

Viņa dēls bija uzmodies, uzlūkoja to no gultas spožām izbailu acīm, un viņa plānais bērna vaigs bija gluži nekustīgs un bāls kā atdzisuši pelni. „Nē,“ viņš šļupstēja, „nē-nē-nē...“

*

Jaunā sieva Marianna mīlēja labu ēdienu, ilgu un saldu rīta miegu, mīkstas drānas, pilsētas ziedes un smaržas. Bet par visu vairāk tā mīloja savu miesu, kas bija daiļa, slinka un iekārēm bagāta. Viņa nenīka darbā, viņas koptās rokas bija gludenas, un istabā uz grīdas sakrājušos lūžņu tā mēdza sliksnim pāršpert ar kāju. Viņas pleci, ceļi un elkoņu gali spraucās no šaurajām drēbēm ārā līdzīgi baltiem, labi barotiem balo-

ziem, un košām svītrām zīmētā mute labprāt uzsmadīja visiem, izņemot pašas apnicīgo un rūgto klusētāju vīru. Marianna bieži smējās un tai bija apburoši smiekli, tie gulda dziļi un samtaini viņas daiļi velvētā kaklā, un āda tai bija tik plāna un liega, ka no ikviena pieskāriena uz tās palika iesārtenas zīmes.

Māju putniem patika viņas balss un liganā gaita. Kad tā soļoja pār pagalmu, māju zosis, vistas un pīles kavējās pie viņas maigajām potītēm vai ēda tai no lēzenās delnas.

Taču viņa pati vislabprātāk ieredzēja kalsno suni Pekānu, kas ar modru, spirgtu un spēcīgu riešanu zvejniēku ciemam vēstīja svešinieku ierašanos. Jo Marianna mīlēja svešiniekus, vīrus, kas viņas pasaulē ienāca tikai sērst un pakavēties, bet tomēr uzdrošinājās to glaudīt pārgalvīgām acīm un rokām. Jā, arī rokām, jo Mariannas augumam patika glāsti, un viņas niecīgā, vieglprātīgā sirds bija gluži vienaldzīga pret Dieva dotajiem baušļiem, kā arī pret sirdsapziņas ēdām.

Līdzīga zālei, kas visiem par patikšanu zaļo un kuplo, tad nokalst, un ko izplucinātu reiz aizrauj nevēstē rudens viesuļi, bija šī jaunā sieva, šis košais un nesātīgais izlaidības zieds mūžam svinīgās jūras malā. Kaimiņu ciemu jaunos puisus un arī tuvās dziedniecības un peldu vietas viesus valodas par palaidnīgo Mariannu pievilka, kā pārāk vieglas laivas pievelk valdonīga zemūdens straume, tai netrūka glaimotāju un viņas laipnību saņēvēju vai gaidītāju. To zināja visi, izņemot viņas vīru Jēkabu, un visu prātiem un valodām tā bija negantība, kam jādara gals.

Beidzot likā Annīte bija gādājusi, lai par Mariannas neceļiem uzzinātu arī Jēkabs. Tad tas sāka dienām ilgi kavēties uz jūras un vēl nezina kur, savā sētā iegriezās tikai drūmā steigā aprīt savu maizes tiesu un vārtī-

ties cietajās vientuļa cisās, kamēr viņa māte Raudūnīca kā milzu pūce, apsarkušās acis nemirkšķinādama, sēdēja tumsā un uzmanīja vedeklas pārnākšanas stundu. Kad Marianna atgriezās rasā samirkusi, liksma un nelietīga noguruma pilna, Raudūnīca dziļi nopūzdamās aizvēra acis, istabā apdzisa katrs spožums, iestājās tumsa, un katru nakti likās, ka rītdienas saule pār šo māju vairs neuzlēks.

Reiz, mīlīgā un dzidrā maija pēcpusdienā, Marianna ilgi klejoja pa kāpām. Mugurā tai bija sarkana katūna jaka, lindraki vienos sānos augstu atsprausti, un kailo kāju pēdas iekaisušas no samīto zāļu spēcīgām sulām. Dungodama un rokas viegli un plati cilādama, Marianna ieelpoja pārāk mierīgo vakara gaisu, un sirds tai iesāpējās pēc pilsētas tramīgām ugunīm, grezniem redzējumiem un lielām maiņām. Plaukstu acīm pārlikusi, jaunā sieva paskatījās uz zvejnieku ciemu, un tas viņai izlikās gluži niecīgs un nožēlojams. Izlikās arī, ka tas tikotu pēc visas viņas jaunības, tur bija vīrs, kuŗa sviedrainās plaukstās viņas augumam bija auksti, un bērns, kas to uzlūkoja savainota naktsputna acīm. Tas taču bija pavisam bēdīgi, ka tai vajadzēja gandrīz vai būties un kunēties pašas bērna.

Par bērnu iedomādama, Marianna pēkšņi jutās tik nogurusi, sakaitināta un visu jautrību un vieglumu zaudējusi, ka tai uzmācās miegs. Viņa atzvēlās pievējā ar muguru pret kāpu un pēc brīža bija iemigusī.

Kad tā uzmodās, bija vakars, violets mākonis bija kā priekšgars nolaidies pār rietošo sauli, bet netālu no viņas sēdēja un klusu ciezdams sūca norautu smilgu Vilis, viņas pēdējais mīļākais, karstasinīgais un greizsirdīgais netālās peldvietas viesnīcas pārzinis. Šī kāpa bija milnieku tikšanās vieta, taču šovakar Marianna draugu nebija cerējusi satikt. Vilis sen jau aicināja Mariannu

pie sevis, citā dzīvē, bet arvien tai bija pietrūcis drosmes viņam vien cieti un noteikti sōlīties. Viņas brīvībai tad bija paredzams drošs gals — Vilis nebija Jēkabs, ar Vili nevarēs rotaļāties. Un tomēr, ar vīru sirdīm un iegribām rotāties bija tik labi. Pēdējās dienas tā no Viļa izvairījās.

Kad Marianna atvēra acis, viņš bija tai pievirzījies tuvāk un domīgi teica, smilgu no mutes neizlaizdams:

„Te nu es tevi atradu iemigušu, bet viņu dien' tu man stāstīji par tik neatliekamiem darbiem, kas tev neļaujot ar mani vairs tikties ne nakts melnumā. Patiešām nezīnu, kālab es tevi nenositu, īstenībā esmu sen to nodomājis, tik mana vājā roka pret tevi nepaceļas, jo tu esi tik pārvarīgi skaista.“

Marianna uzmodās pilnīgi, taču viņa nepavisam nenodeva savas bailes, kas to aizvien pārņēma šī puīša tuvumā un kuŗu dēļ tā īstenībā mīlēja to par citiem vairāk. Ak, viņas laiskās asinis bija kā saziedējis ūdens, vajadzēja negantu viesuļu un pārsteigumu, lai tās viļņotos.

Vientiesīga izlikdamās un puisim uz kailajiem elkoņiem pa glumo smilti tuvāk pievilkdamās, tā glaimīgi vaicāja, ar ko izpelņījusies viņa dusmas. Galvu bezcerīgi šūpodams, niknais puisis to uzlūkoja.

„Tu taču to zini, Marianna, — ak tu, tev taču nav daudz vairāk kauna kā mūsu ciema kucēm, bet liegties un melot tevi neviens neatradinās —“

Tad Marianna sāka elstot un teicās nepagalam nezīnot, par ko Vilis runā.

Viņš neticēja nevienam tās vārdam.

Viņš pats bija redzējis to citu vīru apkampienos. Un tomēr viņš tiecās pret to, viņa izelpoja tik stipru nepastāvības un nebēdības smaržu, ka viņš tai atkal un atkal ļāva sevi pievilt vaļējām acīm. Viņas tuvums

lauza un aptumšoja viņa nodomus, viņa straujo prātu darija seklu un iztukšotu, neuzņēmīgu pret visu, kas nebija viņa pati.

Smagi nopūzdamies, puisis izstiepa rokas, lai pieņemtu vēlreiz melīgo un glaimīgo radījumu, kas tam pieglaudās nolaistiem plakstiņiem un atdevīgu muti. Pret šo muti tiekdami, viņas valgās sudraba gaišo matu pīnes burzīdams sauja, viņš tai čukstēja:

„Vai nu es tevi nositīšu vai noslicināšu, gals tev tiks tikai no manas rokas. Tā nu mēs esam kopā sasiesti uz laiku laikiem.“

Viņa tam atbildēja:

„Turi mani ciešāk, daudz ciešāk! Vai es neesmu tava? Ja nu tu gribi mani pavisam un bez kādas neziņas, ko daru tavā prombūtnē, sauc taču mani līdz pašaulē. Es neatteikšos.“

„Vai patiesi, Marianna?“

„Jā, jā, jā —“

Bet tai brīdī, kad jaunā sieva pacēla roku, lai to liktu ap sava mīļākā kaklu, viņas skats pavērās sānš, un balss apsika kaklā.

Kāpas virsotnē, pašā stiprākajā vējā, stāvēja Uldis. Zēna galva bija pavisam balta un spoža pret tumši sadugušām debesīm, viņa mazā seja iztālēm nesaredzama un izteiksmē neuzminama.

Tur viņš stāvēja un noraudzījās uz milniekiem, un kad vējš sagrāba viņa matus un drēbes, arī viņa augums raustījās un drebēja tā, ka to no tālienes varēja redzēt. Tad tas apgriezās un metās skriet.

*

„Kad viņa runā ar citiem vīriešiem, katrā vārdā ir zelta gabals; man tā skopi nomet vaļa naudu —“ do-

māja Jēkabs par savu sievu, un tādas domas kļuva viņa posts.

Jau agrāk mazrunīgs, nu tas tapa mēms.

Agrāk grūtsirdīgs, tagad drūms.

Drīz viņš savā mājā vairs labprāt neiegriezās dienas nedz nakts laikā, kā kokam atrautu lapu vai kaut ko vēl nevarīgāku to tagad pārņēma un paņēma spēki, kam viņš agrāk nebija padevies, ievilka savā vidū dzērāju draugu bari, slinkums un bezmērķīga klaiņošana pa ciemu.

Viņš paēda, kur gadījās, panīka uz jūras, panīka žāvētavā, pakāpās augstākā vietā un noraudzījās uz savu māju.

Pa reizei pagalmā iznāca viņa bargā māte, tumši noskatījās padebešos, meta platu krustu un atkal ievilkās istabā.

Citreiz pagalmā pavīdēja sarkana jaka; tad Jēkabs satrūkās un saspieda lēnganos pirkstus dūrē.

Vēl citreiz tas bija viņa pamestais zēns, kas klibodams aizvilkās gar pakšķi. Pēdējās dienās zēns kaut kur no kāpas klupdams esot izmežģījis kāju, tā — liekas — viņam kāds bija stāstījis. Tas bija vienalga. Jēkabam viss bija pašreiz vienaldzīgs, izņemot sarkano katūna jaku, kas to kūdīja uz briesmu darbiem un ievainoja viņa sirdi ar nemieru. Taču viņš zināja, ka nekādus briesmu darbus tas nepadarīs, un tam gribējās iznīkt un mirt. Ne no kurienes nebija gaidāms glābiņš viņa postam.

Kādā vakarā, kad Jēkabs iegriezās savā mājā pārgulēt nakti kā kādā svešā vietā, spēks un lepnums pameta to pavisam, jo viņš bija dzēris vairāk nekā tas spēja nest.

Tumsā no cisām izkāpis, tas tuvojās savas sievas gultai un izstiepa rokas pēc tās, bet viņa izlikās gu-

ļam, seja tai bija vērsta pret sienu, elpa dziļa un ausis nedzirdīgas. Tad Jēkabs tāpat tumsā atgriezās uz savu guļas vietu un mēģināja iemigt, bet miegs netuvojās. Raudūnīcas biežās nopūtas šauta gaisu kā bezvārdu pārmetumi, biežais istabas gaiss derdzīgi spieda rikli. Elpu atgūt nespēdams, Jēkabs klusi atstāja istabu un izgāja naktī. Ārā ticis, tas apsēdās uz sliekšņa, noguldīja galvu rokās un sāka raudāt, elsodams un smilkstēdams gluži klusu savā bezcerībā.

Tikko jaušams pieskāriens viņa rokai atdeva tam samaņu. Tam līdzās, kailu galvu un kailām kājām, tumsā stāvēja viņa dēls.

„Nē, nevajaga, nē — nē —“ zēns bezjēdzīgi murmināja, drebēja un turēja tēva elkoni karstām un mitrām rokām.

*

Varbūt tā bija vēlēšanās ar savu dēlu reiz tā īsti tapt pa draugam, kas Jēkabu spieda nākamās dienās paturēt Uldi pie sevis, bet varbūt viņš tikai bijās savas vientulības. Taču tēvs nebija mierā ar savu dēlu, nevarēja tāds būt. Tas vājais radījums jau bija drīzāk dzimis brunču valkāšanai nekā nākamiem vīra pienākumiem. Viņš nepanesa braucienus pa ūdeni, dziļums aiz laivas malas to baidīja, un lielāks vējš to nopļāva kā smilgu un nogāza laivas dibenā. Tāpēc turpmāk tēvs Uldi atkal pameta krastā, vēlēdams tam būt klāt vienīgi pie lielāka loma saņemšanas. Kaut kā jau bērns bija jāpieradina nākamam darbam.

Reiz laimējās, maija reņģu pieplūdums bija sevišķi liels, un vīri atgriezās malā gaišām un svētlaimīgām sejām. Torīt krastā bija gandrīz dzīres. Zvejnieki stāvēja zivju pilnajās laivās līdz ceļiem iegrimuši slapjajā,

zvīņotajā sudrabā vai rāpoja pa krastu kā milzīgi, darbīgi un apmierināti kukaiņi.

Arī Marianna un Raudūnīca palīdzēja Jēkabam pie viņa laivas, tās bēra zivis grozos un traukos, nesa uz istabu un žāvētavu. Uldis stāvēja malā, reizēm izstiepa kaklu uz laivas pusi, paspēra soli un atkal atrāvās. Beidzot viņš jautāja Raudūnīcai:

„Kā zivis elpo, kad tās met vienu uz otras? Kāpēc tās tik plati ieplēš savas mutēs?“

„Viņas jau noslāpst, manu zēn, viņas nobeidzas gaisā kā mēs ūdenī —“

„Es gribu paskatīties, vecomāt’.“

Uldis noslaucīja vaigu, kam Raudūnīca bija pārvilkusi glumo un zvīņaino delnu, un noliecās zemāk pār zivju vāceli.

Pret viņa seju pacēlās gaiss, biezs no mirstošu zivju salkanās smakas un pirmsnāves kustībām. Mēlas, zaļganas un zilganas ēnas šaudījās pār zvīņu perlamutru klātām mugurām. Nesamanīgu acu redzokļi, bāla zelta un viegla sārtuma apmaloti, rēgojās augšup, pavērtās žaunas aizrīdamās žagoja, un visa sudrabainā, irdenā pusdzīvu ķermeņu kaudze drebēja un ļodzījās kurvja pinuma režģos.

Te daiļā Marianna apstājās, nospļāvās sāņš un nesapratnē paglūnēja uz Jēkabu, arī citi zvejnieki kļuva uzmanīgi, ziņkāri un zobgalīgi raudzīdamies uz to pusi, jo Raudūnīcas mazdēls uzvedās gluži divaini.

Galvu atrāvis no zivīm pildītās vāceles, tas bija iekunkstējies un saļodzījies kā samaņu zaudēdams, un tagad viņš bezpalīdzīgi un nesakarīgi kļiedza:

„Nē, nē, nē! Es negribu! Nevajaga!“

Zem viņa bija zivju pavērtās žaunas, ap viņu vīru mutēs bija tāpat pavērtas platam smējienam, bet pār visu zibsnīja tēva draudīgais skats. Viņa māte stāvēja

malā un vienaldzīgi knibināja savas sarkanās jakas malu. Tad Uldis sajuta nepieciešamību aizbēgt no šīs vietas un sāka klibodams skriet, mati tam plivinājās ap šauri iedobtajiem deniņiem, un vēl arvien tas atkārtoja „nē— nē — nē“; tas skanēja kā visas pasaules noliegšana, ko viņš pats tikko apjauzdams meta šai pasaulei vaigā.

*

Bija maija otra puse, drusku novēlojušies dārza koki stāvēja pilnziedā. Naktīs zeme atdeva gaisam dienā uzsūkto sauli, tālab gais naktīs bija sevišķi stiprs, salds un biezs no daudz un dažādiem izgarojumiem. Silts, kā ar sīrupu sajaukts svaigs piens, tas gulēja ciema dārzos, ceļos un sētšvidos, kur to neizvēdināja un neaizgaināja pat rūgtā tuvās jūras elpa.

Marianna nu bieži vēl pēc pusnakts neatgriezās sava vīra mājās, un Raudūnīca sēdēja tumsā, nopūtās un velti cīnījās ar savu Dievu. Viņas dēls dzēra, viņas vedekla dzīvoja netiklu dzīvi, un viņas mazdēls nelikās esam pie pilnas saprašanas.

Naktī, kas bija sevišķi tveicīga un gaišuma pilno pavasara debesu zaļā sudraba pārpludināta, Jēkabs izgāja pie jūras tūdaļ pēc pusnakts, bet Marianna atgriezās tikai rīta pusē. Raudūnīca to sagaidīja mājās gatava pārplūst savās dūsmās, viņas pacietībai, lēnprātībai un vainas apziņai nu reiz bija gals. Savā klusēšanas laikā tā bija sakrājusi tik daudz žults un niknuma, ka ar vārdiem vien bija spējīga nelietīgo jauno sievu izkvēpināt no sava dēla mājas kā kādu negantu indīgu kukaini.

Bet Marianna nemaz neklausījās, ko tāda vīra māte varēja teikt. Segu galvai pārvilkusi, tā izstiepās savā gultā, un pēc brīža dziļa un aplaimota gulētājas elpa

cilāja viņas krūtis un sildīja visu viņas palaidnīgo bezsirds augumu.

Raudūnīca aprija savu īgnumu, bet vakarā sarunu atjaunoja. Viņas ar Mariannu bija istabā divas vien. Raudūnīca turpat jau pusstundu berza un spodrināja lielo ūdens sildāmo katlu, viņas vedekla pie vaļēja loga sēdēdama atpina savas gaišās bizes un ļāva norietam tuvās saules slīpajiem stariem šaudīties matu biežajā straumē. Kaitēdamās tā ar suku te sagrūda smagās sprogas vairāk uz pieres, te atglauda aiz ausīm un pret pakausi, vērodama uz ielodzes noliktajā spogulī, kāds matu saglaudums tai labāk piederētos. Tā Marianna laiski peldējās pati savos pārāk kuplajos matos, un šī rotaļa to šķīta iepriecinām kā kādu bezvainas bērnu.

Te Raudūnīca tikamajai rotaļai darīja galu, uzsaucdama:

„Ja tu beigtu meņģēties un vismaz tos palagus un segas izskalotu, ko pati sabradājusi jods zina kur nokrietām un sagānītām kājām —“

„Varu gulēt arī netiros, man ciets, labs miegs,“ vedekla atbildēja.

„Nē, to es necietīšu! Tāds zalkšu midzenis gutā. Pa gabalam ož!“

„Ak, paturi vien savu degunu tālāk, vīramāt' — la, la, la, lā —“

„Tā tad tu nemazgāsi, slinkā ķirzaka?..“

„Nemazgāšu vis.“

Un pēkšņi vieglā ķildas noskaņa no istabas pagaisa, dodama vietu citai, daudz smagākai noskaņai. Saule pazuda no loga, paslēpdamās aiz biezi salapojušā cერიņu krūma, itin kā lai krēslainā istabā pamestās sievietes vēl bezcerīgāk un skaudrāk izjustu visu to naida negantību, kas starp tām mita.

Raudūnīca, pret katlu atspiedusies, pāris reizes no-rausa sviedrus no pieres, atvēra un atkal aizvēra muti.

Marianna ļāva vaļīgai cirtai novelties pār uzacīm, bet no srogas apakšas uzmanīgi glūnēja uz vīra māti.

Tad Raudūnīca atstāja savu katlu un kāpa no kakta pāris soļu uz loga pusi, abas sarkani noberztās rokas cieti piespiezdama saviem kalsnajiem sāniem, mēmi un grūti cīnīdamās pēc elpas malka.

Marianna nolaida sauju ar suku, pacēla pieri un piespieda elkoni loga malai, nopūlēdamās izlikties mierīga, pašapzinīga un drosmīga.

Ar pūlēm skaņo elpu aizturēdama, Raudūnīca sacīja:

„Varbūt tu nu man reiz sacīsi skaidri un gaiši, bez kaŗa un naida, kad tu īsteni beigsi sagānīt šīs mājas godu, dēla siev’?“

No savas vietas nepaceldamās, jaunā sieva atbildēja:

„Man liekas, tu esi prātu zaudējusi, māt’! Tiešām nesaprotu, ko tu gribi teikt un ko lai par to domāju.“

Vēlreiz Raudūnīca savaldījās un teica:

„Kam tu nu liekuļo? Mans mērs nu ir pilns, un dēla mērs sen malai pāri. Par ko tu mūs tā ienīsti? Vai man vajadzēs tavā priekšā rāpus iet, varbūt tavas rokas skūpstīt —“

„Es nesaprotu, vīramāt’ —“

„Pēdējo reizi, tu liekule! Tūliņ tu svēti un cieši solīties uz pēdām atgriezties godīgas sievas kārtā —“

Klusums.

Raudūnīca, lielās bēdās grīļodamās, lauztu balsi:

„Marianna, Marianna, atjēdzies. Vai tu dzirdi? Mans dēls nevar dzīvot bez tavas mīlestības. Es tevi lūdzu, Marianna, maini savu dabu. Tu redzi, viņš nīkst un nokalst kā vārpotne —“

„Kas tevi lūdzis mūsu lietās jaukties, vīramāt'? Septiņus gadus tu ļāvi mums pašiem par tām zināt un gādāt —“

Varbūt jaunā sieva sacīja tikai to, varbūt piebilda vēl kaut ko bezkaunīgu un izaicinošu, bet varbūt to bezkaunīgo Raudūnīcas ausīs iešņāca pats negantais naida gars, kas bija apņēmis šo māju pazudināt un cilti nepamest bez izpirkšanas upuŗa. Par to Raudūnīcai nebija īstās skaidrības. Viņa tikai sajuta asinis galvā uzšaujames, jūta savu seno, jauno dienu dusmu trakumu, par kuŗu nevarēja valdīt neviens, vismazāk viņa pati. Muguru kūkumā sametusi kā milzu kaķe, tā sa-grāba ogļu raušamās stangas no pavarda priekšas, atvē-zējās un sastinga ar rokā iežņaugtajām stangām un ne-glītu dusmu vārdu uz mutes, tāpat kā pie loga ar grie-zīgu, kļuŗu baiļu elsojumu un tālu stieptām rokām sa-satinga Marianna.

Vakara šķīstā bāluma un cerīņkrūma jauno lapu margoto ēnu apkampts aiz vaļējā loga stāvēja Uldis. Zēns mirkšķināja skropstas kā saulē iznests pusakls putns un rokas, kā atgaiņādams, sniegdams uz loga pusi šļupstēja:

„Nē, nē! Es negribu — negribu — nē!“

Brītiņu svārstījies uz vietas, tas apsviedās un aiz-skrēja caur dārzu, pazuzdams aiz vītolu jaunaudzes dārzu ieslēdzošās kāpas malā.

Uldis nesamanīgi gāja pret jūŗu. Izņemot dažas ļauŗu pilnas laivas pavisam tālu pie apvāŗšņa līnijas, zēna apkārtņē nebija jūtama neviena cilvēka klātesība. Tāpēc tūliņ aiz pirmā nolaideno kāpu gredzena viņš iekļuva vientulības un vispilnīgākās pameŗības joslā, kuŗā tam nesekoja nekas no viņa dzimtā ciema — ne žāvētavas sājo dūmu driksnas, ne daudzo pavardu pel-nainais siltums, nedz arī tā briesmu aina, ko tas tikko

bija skatījis savu māju logā ar riebumu un grūtām izbailēm. Viņam uzmācās daudzas un divainas izjūtas, kuŗas tas pats nejēdza saprast, nedz iztulkot un izjust visā pilnībā, bet kuŗas tomēr to aizkāra kā plati svešu milzu putnu spārni, vēsiem un vareniem vēzieniem.

Vispirms šie pieskārieni atņēma Uldim viņa bailes, tad žēlīgi deva aizmirstību par agrāk un tikko piedzīvoto un visupēc lika skatīt debesis un zemi vēl neredzētā godībā. Rietēja saule. Kamēr aiz zēna muguras zvejnieku ciems čurnēja ēnās un šaurībā, jūŗa viņa priekšā kūpēja kā milzīgs spodribas un dārga svētlaimības dzēriena biķeris. Balti un trausli mākoņi bija sastājušies ap sauli, un viņas starainā spoŗuma caururbti tie līdzinājās apskaidrotiem vīriem, grezni rotātiem bruņiniekiem liesmainām, pārvarīgas mīlestības ievainotām krūtīm. Klūsums kā zēravs, debešķīgākā un pilnīgākā citas pasaules būtne, lidinājās pār ūdeņiem.

Tad saule pieskāŗās ūdens līmenim, jūŗa un pasaule aizdegās. Varenos mākoņu vīrus vakara gaisā pilnīgi izkausēja spoŗums, un tie noslika ēterī. Pār ūdeni atnākušais klusais zēravs lika savu šķīsto delnu Uldim uz pleca un veda zēnu tuvāk jūŗai, kuŗā šķīta kūstam nogrimušas vaŗavīksnes.

Vijolišu zili viļņi, kristalla viļņi, zelta un tumšu roŗu viļņi kūsāja pret liedagu, saplīsdami ar maiga sudraba skaņu. Priedes kāpās dūca.

Uldis apstājās pie ūdens, kur putas slapināja tam neveiklās, bērnišķīgās potītes, un atskatījās uz ciemu.

Un viņš redzēja savu dzimto ciemu kā kādu dzīvu, negantu būtni glūnam uz to viltīgi spodrām logu acīm un vārstām bezzobainas durvju mutes, bet pār ciemu gulēja sarkanums, kā kad viņa mātes sarkanā katūna jaka būtu izklāta gaisā pret to vietu.

„Nē, nē —“ mulsi teica zēns un uzlūkoja ūdeni.

Tai brīdī jūra, gaiss un tālumi atvērās viņa priekšā vismaigākā aicinājumā, savā pārdabiskā starojumā kļūdami līdzīgi īstiem godības vārtiem un īstenai paradīzei.

Zēns iegāja ūdenī kā apreibis, neapjauzdams tā aukstuma, un klusi gāja tālāk vientiesīgā apmātībā, itin kā visuspēcīgais balss saukts, aicināts un vilkts uz savu lielāko laimi.

Viņš gāja tālāk un tālāk, drīz virs ūdens bija redzami tikai viņa pleci, tad galva, un tad tai vietā, kur tikko bija saredzama šī gaišā, lielai puķei līdzīgā galva, nozaigoja vāja vizma, kas varēja būt arī pavēries zērava spārns, saule nogrima, godības vārti aizdarījās, paradīze kļuva atkal nesaredzama, nebijusi.

Zvejnieku ciems aiz kāpas iegrīma krēslā, saplaksdams zem savu raižu, nekrietnību un nelaimju ikdienišķiem izgarojumiem.

Tas notika tā paša vakara pirmajā tumsā, kad zvejnieki no seklā ūdens iznesa Ulda miesas, kuņas viņa mazais, pēkšņi apmātais gars bija nometis itin kā ar kāda gluži liela cilvēka patvaļīgo kustību, bērnam nepiedienīgu izlemtību. Tumšie vīri un viņu kopā saskrējušās sievas dziļi un nozīmīgi nopūtās, kad tie aicināja pie ūdens malas mirušā zēna māti un aizgāja meklēt viņa tēvu.

Kad bargā vēsts aizsniedza Raudūnīcas ausis un saprašānu, vecā sieva nogāzās bez samaņas un palika guļam uz istabas kula, kur ap to sāka čukstēties un rūpēties divas citas sievas.

Vaļējā sarkanā katūna jakā, atsegtām krūtīm, pie ūdens izskrēja tikai Marianna. Neticīga, skarba un baiļu pilna tā noliecās pār smiltis gulošo, pēkšņi mēmi nosēdās slapjajās smiltīs tam līdzās, noliecās un bez

vārda apsedza ar savu silto miesu otru, uz laiku laikiem vairs neatsildāmo.

Vīri un sievas mīņājās ap māti un bērnu, tie visi bija stulbi un apjukuši un staipīja kaklus savā pārāk cilvēcīgā, zināt un skatīt kārā līdzjūtībā, bet kāda dievbijīga vecene šļupstēja: „Un raugi, te nu viņš guļ! Kā viņš gan nonāca tai dziļā ūdenī? Vai tad nu patiesi tāds mazulis būtu pats sev ņēmis dzīvību, kā tie no dzīvības grāmatas izdzēšamie, kuŗu dvēselēm ar vai-manām jāieiet nedziestamās elles liesmās?“

Te saslējās no smiltīm Marianna ar savu mirušo bērnu klēpī, un kāds vīrs pacēla lukturi augstāk, lai redzētu viņas vaigu.

Tas bija gluži balts, un uz bezdomīgās pieres un asaru neslacītiem acu dobumiem pēkšņi bija nolaidusies sāpīgi, bet saldi sajūtama lielu nākotnes ciešanu, nožēlu un nepazītas diženības vizma.

Ar sava bērna miesām klēpī, Marianna izgāja caur pūli nekad neredzētā staltumā, itin kā viņas bērns tai tikai šobrīd būtu dzimis visā nozīmībā; mierīgi pastumdama sāņš savu vīru Jēkabu, kas tai bērnu gribēja atņemt un kaut ko kļiedza, jaunā māte atbildēja dievbijīgajai vecenei:

„Tie ir meli, ka mans bērns varētu nonākt ellē. Es redzu to iegājušu debesīs, kur eņģeļi to aicina pie sava galda un apkalpo. No turienes viņš mani sauc, es to skaidri dzirdu un zinu, kur un kā man no šīs dienas jāstaigā.“

Un visi godbijīgi atkāpās no viņas ceļa.

K R I S T A P A   K U Ģ I

Kristaps — tā saucas staltākais zvejnieku ciema puisis, un ja viņš atļauj savai mazajai, allaž sērīgajai mātei saukāt sevi Krišu un pat Krislīti, tas viņam pašam nešķiet noniecinājums. Jo Kristapu un viņa māti, šo siko, vājo sievu ar gludeni sasukātiem matiem zem ziemā un vasarā valkātās micītes, vieno mīlestība, liega kā dzeltenas rozes smarža, tik brīnum liega un smalka, ka jāpabrīnās, kā tāda varējusi piedzimt un pastāvēt pret jūras vēju skarbumu un jūras krasta ļaužu nemīlīgumu. Ar to nav sacīts, ka šie ļaudis nevarētu smalki just, tiem tikai nav laika savas jūtas vārdā saukt, tās kā puķes kopt un ar tām kā ar puķēm greznoties. Tāpēc tie tomēr neizsmej Kristapa un viņa mātes vārīgās attiecības, viņu abu svētdienīgās pastaiģas roku rokā un daudzos mīlināmos vārdus, ko šie divi izmaina savā starpā. Ciemā liels un mazs zina, ka starp daudzajām citām ciema sievietēm Kalupiete, Kristapa māte ir tā, kuŗu jūŗa aplaupījusi vissāpīgāk. Itin kā kad jūŗa nekad nebūtu iespējusi samierināties ar Kalupieti, ciemā ieprecētu no mīlīģas mazpilsētas, pārāk sīku un trauslu un nespējīģu jūŗu īsteni iemīlēt, tā viņai vispirms atņēma vīru, tad vecāko dēlu un visbeidzot aizvilināja no dzimtā pavarda arī vidēģo dēlu. Pret mātes gribu kļuvis matrozis uz tālbraucēja kuģa, šis puisis nu jau trīs gadus nav laidis ziņu uz savu ciemu, un tikai Dievs zina, kādu jūŗu vēģi tam pašreiz ap ausīm svilpo. Kristaps, Kalupietes jaunākais, nu ir arī viņas vienīģais, bet debesis ar viņu ir gandarīģuŗas Kalupieti par pārēģo tuvinieku zaudēģumu — tāda au-

guma, tik zilu acu, tik kuplu matu un iznesības nav nevienam citas mātes dēlam zvejnieku ciemā. Neviens nav pratis tā smieties, cilāt irkļus, spītēt saniknotiem ūdeņiem, neviens nevelk tik bagātīgus lomus un nepārdod zivis tik ātri un izdevīgi. Bet augumā un vaigā sīkstais puisis tomēr nav mantojis tēva un savu vecāko brāļu raupjo noteiktību, drīzāk tad viņam mātes jūtīgā sirds, allaž kā karstu smilšu pievējota, visiem vārdiem un iespaidiem atdarīta, allaž tanī kaut kas sūrst un kaist. Kristaps prot priedāties par skaistām lietām un pazīt nemierīgu sapņu stipro varu. Savā mīkstajā sirdī viņš ir apņēmies saudzēt, neatstāt un nepbēdināt savu mazo māti, bet tā kā tā pati dedzīgā sapņotāja sirds labi pazīst arī tālumu aicinājumu un tiecas pēc simtiem neredzētu lietu, kas skatāmas, aptveramas un iegūstamas tikai ārpus dzimtā ciema robežām, tad Kristapa krastā palikšana top par īstenu upuri, ko tas labprāt un laipnā pacietībā nes savai mātei par apmierinājumu.

Bet tā kā nu Kristaps nekādā tiešā izdarībā nespēj savas tālumu alkas un savu nemieru remdēt un piepildīt, viņš ir sācis nodoties gluži ērmīgai un zēnišķai nodarbībai, ko pat pret Kalupju dzimtu iecietīgie ciema ļaudis nevar paciest bez zobgalībām, brīnīšanās un sašutuma. Un proti, katru mīļu vaļas brīdi Kristaps griež un taisa kuģus, mazus spēļu kuģus no priežu mizas un saknēm, skaidām, lupatām un skārda. Ar laiku viņš ievingrina aci un roku šai niekalbja amatā, spēļu kuģi top veidoti arvien veiklāk un smalkāk. Veiksmīgajos pirkstos top mazi burinieki, lielo okeāna milzeņu modeļi un pat senlaicīgie vikingu kuģi ar kokā grebtiem nezvēru, putnu vai daiļu sievu tēliem priekšgalā, kādus tas noskatījis nelaiķa tēva atstātajās grāmatās.

Šos savus kuģus, kas lieti derētu kuslu bērnu iz-

priecai un ko varbūt varētu par baltu naudu pārdot lielpilsētas paiju veikaliem, Kalupju Kristaps tomēr nevienam nenovīd. Viņš rotaļājas ar tiem pats, jo kas gan cits, ja ne rotaļa, ir tas, ka puisis piepilda ar niecīgiem kuģiem visus savas istabas plauktus un dažas no šīm paijām ņem līdzī arī zvejas izbraucienos un palaiž tās ūdenī peldēt kā kāds pusaudzis.

„Kalupiet', viena vaina tavam dēlam ir,“ saka zvejnieku ciema sievas, „viņš neizaug no puikas zābakiem!“

„Ak lai, jūs to nesaprotat“, drusku nepacietīgi un bikli atsaka Kalupiete, pavīpsnā valgantiem acu kaktiem un pastumda sarkano micīti no vienas uz otru ausi.

„Un tu saproti?“

„Es saprotu“, atsaka Kalupiete, skatās tālumā pār jūru un viņas acīs iedegas tumšas bailes, bet viņa nesaka, ko īsti tā saprot Kristapa rotaļāšanās jocīgajā lietā, nesaka arī, kālab viņas acis top baiļu pilnas, tikko kāds par šo lietu ierunājas. Viņa pāriet savās mājās un prasa Kristapam:

„Vai tev vēl ir audekls bužām, Krišu?“

„Maz, māt'.“

„Tu vari ņemt manu zīda lakatiņu, dēls, es jau to nevalkāju tā kā tā —. Un krietni sadilis tas arī ir —.“

„Paldies, māt'.“

„Audeklu var atvest arī no pilsētas.“

„Jā.“

Kalupiete nopūšas atvieglota un aiziet savās gaitās.

Vasarnieki, kas mīt netālu no zvejnieku ciema un kam daudz brīva laika, labprāt un bieži ierodas ciemā pēc svaigām vai tikko kūpinātām zivīm. Daudziem no šiem dīkajiem ļaudīm svarīgākais nav zivis, tiem patīk pats gājieni, vēl citi grib remdināt savu ziņkārību par zvejnieku dzīvi. Gadās, ka uz ciemu pēc zivīm aizstai-

gā arī jaunā rīdziniece Monika Ieleja ar savu studiju biedru Frēdi Vanagu. Monika šai vasarā ir mazliet sagurusi un mazliet gražīga, kālab allaž bezrūpīgais un dzīvotpriecīgais Frēdis tur savu pienākumu uzņemties Monikas pāža lomu un viņu uzjautrināt.

Vienā tādā reizē, kad Monika un priecīgais Frēdis atkal ierodas zvejnieku ciemā, Kalupietes dēls Kristaps gozējas saulē pie grants kaudzes, tieši abu nācēju ceļā. Viņam līdzās smiltīs izbārstīti sīki kalti, vīlītes, vecu skujamo nažu asmeņi un skaidas, šī ir Kristapa kuģu darināšanas stunda.

„Veries, Monika, tur guļ slapjuma dzīvnieks, arī-dzan amfībija saukts,“ Kristapu iztālēm ieraudzījis un pret to ar īkšķa galu gaisā badīdams, saka nelietīgais Frēdis, „tāds vienlīdz labi jūtas uz zemes un ūdenī, vai redzi šo lielo muti — varu apzvērēt, ka pie tās vērīgi meklējot vēl būtu vērojamas rudimentārās žaunu paliekas.“

„Frēdi, tu esi prasts un gaļaicīgs.“

„Ei, Monikas jaunkundze, vai tevi iejūsmina šī radījuma varenā muskulātūra? Neiekarsti veltīgi. Varu zvērēt, ka šim puisim tavs bālasinīgais daiļums pilnīgi un nepārsūdzami vienaldzīgs. Tādiem patīk sulīgāks māls.“

„Ciet taču klusu beidzot!“

Kristaps pie grants kaudzes savāž plaukstu virs acīm, nevērīgi pablenž nācējos un, uz otra sāna apzvēlies, turpina darboties ap saviem kuģiem. Tievā jaunkundzīte redzama ciemā pirmo reizi, bet ar aušīgo, kuplgalvaino puisi Kristaps jau ticies. Ceļu uz dūmotavu tas zina. Lai iet un ved jaunkundzi līdz, gan jau tur priekšā pagadīsies kāda sieva un pavaicās, kā tiem diviem iekārojies.

Pa tam Frēdis saka Monikai:

„Derēsīm, dārgā, ka šito puisi sevī neiemilināsi!“

„Derēsīm, dārgais, ka tu vilsies.“

„Na, Nika, meit, šī tev būs īsta mācība. Esmu priedīgs derētājs. Še roka. Tā, pielūko nu un dabū gatavu, ko esi apņēmusies. Lai tev tas labāk veiktos — nu, visa tā sieviešu smagās artilērijas iedarbināšana, tie miglainie skati, valgie smaīdi un citi tādi niķīši, atstāšu jūs aci pret aci vienu ar otru un tālāk tecēšu viens. Slapjuma radībai vārdā Kristaps. Atgriezīšos ar zīvīm. Sveika!“

Un aušīgais Frēdis tiešām pamet Moniku vienu, milzu soļiem aizsteigdamies. Sākumā Monika jūtas neomulīga, tad dēkaina ziņkārība ņem to savā varā, gaŗā zīda kaklauta galu nevīžīgi pa smiltīm nolaistā rokā sev pakaļ vilkdama, tā tuvojas Kristapam.

Kalupiete iznāk savā sētā un palūkojas uz grants kaudzes pusi — kas tā īsteni par meiteni un no kurienes, kas tur nupat sēd viņas dēlam līdzās smiltīs un runājas turpat jau savu stundu. Pa gabalam neredz viņas seju. Nedzird arī, ko īsti viņa tur var pierunāt ar mazrunīgo Krišu. Bet Kristaps negriež vis tai runātājai muguru un nepārnāk mājās, kā to ieradis darīt citās līdzīgās reizēs. Nē, šoreiz Kristaps sēd un droši vien tērzē arī, citādi jaunkundzei sen būtu uzplijusies gaŗlaicība un tā būtu gājusi savu ceļu. Sarkanā micīte tiek nemierīgi pabīdīta no labās auss uz kreiso, Kristapa māte top skumja. Taču dēlu atsaukt vai iet tiem runātājiem klāt tā nevar apņemties. Kalupiete ieraujas istabā atpakaļ, pieplok loga rūtij starp apdzeltējušo miršu podiem un, rokas klēpī auklēdama, aplūko iztālēm dēlu un svešo runātāju.

„Vai jūs tomēr reizēm nevēlaties no šejienes aizklūt,“ prasa patlaban Monika. Un Kristaps:

„Jocīga lieta! Neņemiet ļaunā, bet kuŗš no jūsu

sugas ļaudīm man kādreiz piestāj, allaž prasa to pašu: kā es te jūtos, vai esmu ar savu dzīvi mierā, vai neilgojos citas dzīves un citas pasaules? Varu tikt tīri iedomīgs, kad tik daudzi ļaudis kāro zināt, kas notiek manā sirdī.“

Monika apmulsusi smejas, viņai gandrīz jāsaraujas no noraidījuma, kas sprēgā puiša balsī. Pirms viņas mulķīgā jautājuma viss bija labi, neuzticīgais puisis runāja gluži daudz un labprāt, un viņa valodai netrūka savas atjautības. Viņa pati brīnās, kā spējusi dabūt pār lūpām tik banālu jautājumu. Asās rievās starp Kristapa uzacīm liecina, ka viņa rotaļīgiem pirkstiem piešķārusies sasāpējušai vietai viņa sirdī, un viņa balss skaņa atvaira uzmācīgo svešinieci. Ar ziņkārīgu garāmgājēju šis puisis savos pārdzīvojumos nedalīsies. Gribēdama savu neapdomību labot, Monika nolūgdamās ieskatās Kristapa zilajās acīs un saka klusi:

„Es negribēju tā. Saprotiet mani. Es to sacīju tāpēc, ka man pašai tā vieta, kurā atrodos, nekad neliekas mana īstā vieta un es tomēr sirgstu ar vēlēšanos savā īstajā vietā atrasties — tādā vietā, kur kāds darbs vai cilvēks pilnīgi iekaŗotu un paņemtū sev manu sirdi un prātu.“

Kristaps klausās svešās meitenes valodā un pirmo reizi viņu abu stundu ilgās sarunas laikā dzird viņas balsī patiesīguma tīro skaņu. Viņš uzlūko vērīgāk jauno, gaišo sievietes vaigu un to aizkustina viņas vaibstos viegli pavīdējušā grūtsirdība.

Ar šo brīdi viņi top draugi.

Kopš tās dienas Moniku un jauno zvejnieku pārsteigtie ciema ļaudis bieži redz tiekamies vakaros netālu no ciema. Un viņi sāk just tīro godbijību pret Kalupietes Kristapu. Skaties vien, spēļu kuģīšu laidējs ņem un apceļ smalku un droši vien bagātu rīdzinieci.

„Izmāci viņu, Kristap, kā ar īstiem vīriem jokus dzīt!“

„Turi ciet!“

„Dzen to tur ratā, zēn, tā tevi aptīs ap pirkstu. Tu gan cerē, šī nāks pie tevis zivis ķīķēt?“

Tādi un līdzīgi padomi ik dienas pēc tikšanās ar Moniku dūc ap Kristapa ausīm, un viņa mazā māte bieži paceļ uz viņu karstas acis, bet nevienu jautājumu tā nedabū pār sakniebtajām lūpām. Tikai sev un dēlam vakariņas galdā uzlikdama, viņa tā slepus vieglītēm pieturas pie galda malas vai krēsla uzticamā atzveltna, lai dēls nepamana, kā dreb viņas pirksti un cik noraizējusies tās sirds.

Kristaps palaiž ļaužu jokus un padomus gar ausīm kā vēja un viļņu čalas. Viņš redz gan mātes karstās acis, bet pirmo reizi mūžā nespēj palikt uzticīgs solījumam neapbēdināt mazo sievu ar sarkano micīti. Kā lai viņš viņai un visiem citiem paskaidro un ko tie sapratīs, kādas brīnišķīgas valodas tam runājamās ar viņa jauno, jauko draudzeni, cik viņa gudra, labvēlīga un krāšņa. Viņš jau šinī draudzībā netic pats laimei, kas būtu kā droša un paliekama osta, bet kamēr spīd šī brīnuma un šīs vasaras gaisma, kālab lai viņš no gaismas novērstos un tanī nesildītos? Vai gan Monikā nav iemiesots viss tas vārdos netveņamais maigums, mirdzums un burvība, ko tam piesolīja viņa pārgalvīgie zēna un jaunekļa sapņi — lai pateicība debesīm par ikvienu Dieva dienu viņas tuvumā. Viņa prot dot vārdu visām tām vārajām noskaņām, kas allaž piemeklējušas Kristapu, noraugoties pār vakara mierā ienirstošajiem jūras ūdeņiem vai klausoties priežu dziedāšanā zem rudens zvaigznēm. Un viņa atrod zvejnieku puisī gana labu, lai tam uzticētu visus tos lieliskos vārdus, domas un noskaņas, lai kā līdzīga ar līdzīgu ar viņu stundām

ilgi sarunātos. Draudzene un skolotāja, brīnums un svētlaimība — tas viss viņa ir tapusi Kristapam. Šodien ubags drīkst kavēties karalienes dārzos.

Pienāk kāds vakars ar pārāk agru tumsu — laiks iet pret rudeni — ar negaisa briedumu padebešos, spēcīgu rietumu vēju un divainu spriegumu uz zemes un gaisā. Kalupiete ir aizbraukusi sērst pie radiem pilsētā, Kristaps mājās viens, viņš ir tikko šķīries no Monikas. Viņš guļ gultā uz muguras, rokas zem pakauša sakrustojis, un platām, neredzīgām acīm noraugās plauktos pie sienas, kur tumsā vairs nav jaušami viņa mazo kuģu apveidi. Kāds no ciema ļaudīm aiziet gar logu, atgriezās, iebāž galvu atvērtaajā logā un sauc Kristapu vārdā. Kristaps neatbild. Cilvēks aiz loga sodās par agrīno tumsu, iededzina vējlukturi, paceļ to pret istabu un vēlreiz sauc Kristapu. Kristaps neatsaucas arī šoreiz, viņš guļ nepakustēdamies un skatās platām acīm. Pret logu paceltā vējluktuŗa gaisma izrauj no tumsas viņa darināto kuģu veidolus un tie iegrimst un paliek Kristapa redzokļos arī tad, kad vīrs ar vējlukturi jau aizgājis un logā atkal guļ karstā un agrā negaisa vakara tumsa. Ar Kristapu kaut kas notiek — viņa kuģi ir pēkšņi izauguši milzīgi, atdzīvojušies, tie traucas negaisam un vēja sakultu viņu auriem cauri pret varenu un vērsmeņu sapņu zemju krastiem. Lieli un mazi kuģi, sapņu un kaislibas skrējienam neviens no tiem nav slikts.

Visupirmais skrej viscildenākais, kā jūŗas lauva stiprais vikingu kuģis, daiļās sievas kokā grebtais vaigs šī kuģa priekšgalā ir ieguvis Monikas vaibstus, un, protams, kuģa stūres ratu rokās tur Kristaps pats. Tam gaŗā virknē seko burinieki, pilni uzticamu vīru, Kristaps atbild par viņu dzīvībām, un viņa sirds ir viņu visu sirds. Kristapa kuģu vīriem ir vareni augumi un ne-

gudras acis; par vētru nebēdādami, tie cilā stipra dzēriena kausus, tie ir vīri, kas visu drikst un var, tāpat kā Kristaps, viņu kapteinis, kas šonakt arī drikst un iespēj visu. Bet viens starp stiprajiem un mežonīgajiem, kam lauku puķēm līdzīgas skaidras acis un tievi pirksti, skandina kokli un strazda balsī dzied dziesmu par sava kapteiņa slavu un bagātību, par daiļo ligavu svešatnē, pēc kuņas kuģi trauc.

„A hoi, mūsu buņas ir no purpura“, viņš dzied, viņa dziesma skrej naktij un vētrai pāri kā zvaigznes stars, „mūsu buņas ir no purpura un mūsu sirdis no akmens, tās nenodreb. Mēs vedam daudz mucu ar sudrabu, smaržellām, ar pērļu saitēm un zelta sprādzēm un viss tas lemts kapteiņa ligavai tālajā zemē, Monikai, mūsu kundzei, vīri, nolieciet celi visuskaistākās priekšā. A hoi, viņa ir auseklis, pret kuņu visas citas zvaigznes klanās, viņa, ko cilvēki un eņģeļi mīl. Viņa ir Dieva dārzs, pilns godības un smaržu, hoi jotoho, jūs vīri, vienreiz redzēt viņas vaigu un mirt, tas ir vēl visulielākais no likteņiem!“

Bezgala ātri, bezgala starjoši sapņu kuģi joņo no Kristapa istabas projām negaisa naktī, sīkās lupatu buņas, purpurā pārvērstas, šalc un plandās līdz debesīm, aizrauj zvaigznes līdz savā kaislīgajā viesulī. Kapteinis Kristaps atdara muti pārgalvīgam komandas saucienam, bet tai pašā mirklī kāds sauc viņam pie auss:

„Mosties taču! Negudrais! Guļ un dzied pa miegam! Klausies, tu, iedod naudu. Man vajag. Šovakar pat. Iešu bēdas slīcināt. Vai esi uzmodies?“

Ne vārda nebilzdams Kristaps pieceļas, iespīez tumsā neredzamā vīra sauļā naudas gabalu un tikpat mēmi izstumj no istabas nelūgto traucētāju. Bet kad tas ir projām, sapņu kuģi vairs neatdzīvojas skrējienam. Lielie vēji ir nosmakuši, tālumu vārti aizcirtušies,

istabā un ārā gluži sastingusi nakts, pat jūra klusē. Kristaps iededzina sērkociņu, paveņas pulkstenī — nav tik vēls, pus vienpadsmit. Tur tālāk, vasarnīcās, ļaudis vēl neguļ, redz mirgojam ugunis. Droši vien neguļ arī vēl viņa. Kristapam jāredz viņa vēl šovakar. Viņš zina, kur Monika dzīvo. Viņš ir apreibis un nesaprātīgs, viņa kuģi ir tikko joņojuši naktī paceltām purpura buķēm, un trakās joņošanas atbalss vēl dreb viņa sirdī un dziļās. Tikai redzēt, vismaz iztālēm.

Viņš iziet naktī. Negaiss nevar būt tālu, klusums ir pārāk liels.

Monika tovar ir atgriezusies no pastaigas ar Kristapu nogurusi un ar sevi nemierā. Tai lietai ar jauno zvejnieku jādara gals. Viņš ir par labu dēkai. Neglīti sāka spēle, tālab jau viņa ir centusies pret puisī bīt sirsnīga un krietna, bet nupat taisni viņas sirsnība šķiet kļūstam viņam bīstama. Viņai jāaizbildinās ar nepieciešamību aizbraukt uz Rīgu un jāpazūd. Dievs lai tevi svētī, labais puisī, gan tu atradīsi istās rokas, kuņās atdusēties tavai sapņotāja galvai.

Pie savas mītnes Monika satiek Frēdi un grib to aizraidīt, bet Frēdis neiet projām, tāds nu reiz viņš ir. Viņi paēd vakariņas un atsēstas mazajā balkonā pie Monikas istabas durvīm.

„Monika,“ Frēdis saka, „tu jau šovakar sēro kā laikus nenovākts rudzu lauks. Kas ar tevi notiek? Jeb tevi piemeklējusi nelāga kaislība pret to Krišu no zvejniekiema?“

„Nemels blēņas.“

„Tad gan tu būsi mūsu derības paspēlējusi, un Krišus nepadodas tavām burvestībām?“

„Tas bija no mūsu puses nekrietni, Frēdi, tās derības. Kas par jēgu sajaukt lāga zēnam galvu? Šķietu pati sev tīrā aplamniece un neliete.“

„Nu sākas morāle. Sievieteī tā arvien nāk beigās.“

„Frēdi —“

„Nebrēc, Nika, man pašam tā lieta vairs nepatīk. Kas domāja, ka šis ņems to lietu tik svinīgi. Skatās uz tevi kā uz dievmaizīti. Vai zini, tev būs jāpazūd no šejienes.“

„Rīt, parīt es aizbraucu, Frēdi.“

„Klusu! Monika, tur taču viens bradā pa krūmiem. Dzirdi?“ Klusums.

„Tu esi pārklusījies.“

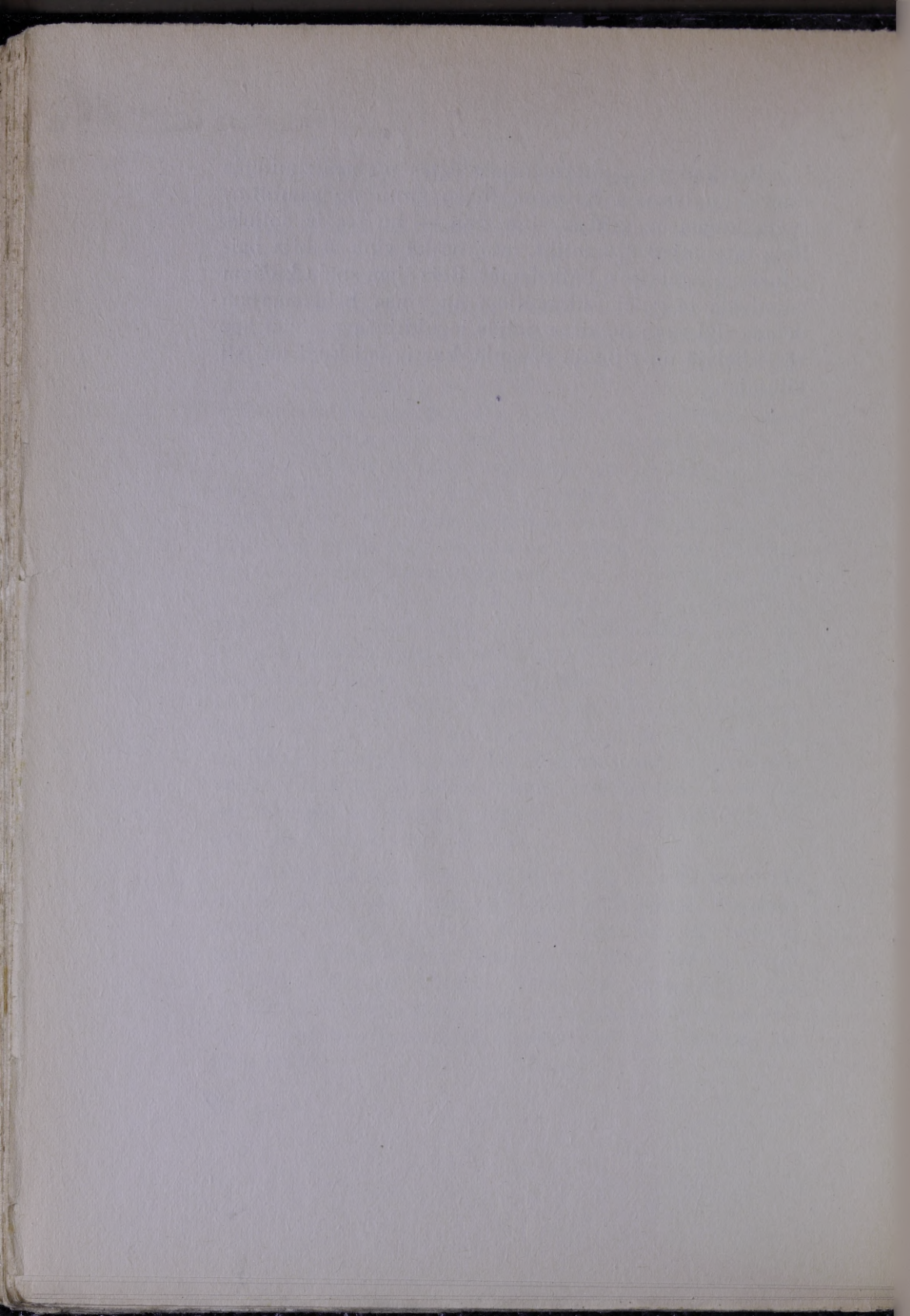
Kristaps izzogas no vasarnīcas dārza tumsas, balkonā sēdētāju nepamanīts. Pirmajā mirklī viss dzirdētais viņam sadzen asinis galvā, un viņš izjūt varenu dziņu uzskriet balkonā un iekliegt kaut ko sejā tai, kas nezīn kādu derību dēļ rotaļājusies ar viņu tik nekrietni, itin kā kad viņš nebūtu dzīvs cilvēks, bet putnu biedēklis, salmu vīrs, ko te rudenī mīda kājām un beidzot iesviež ugunī viņa ciema ļaudis, ja tas nav pratis viņu liesos dārzus no rijīgiem putniem nosargāt. Kristaps stāv uz ceļa iepretī vasarnīcas dārzam un jūt sevi pārvēršamies lēcienam gatavā, aizkaitinātā zvērā. Nakts tumsa paņem viņa īsos, karstos dvašas vilcienus, spēja vēja brāzma pieplok viņa kailajam kaklam. Tad tikpat spēji, kā pirmāk naidis, puisī pārņem riebums. Par visām lietām — ātrāk no šīs vietas projām. Pirmo soli viņš spēž tik smagi, kā no burvju apļa izkāpdams, nākamo vieglāk, un pēc brīža tas pazūd tumsā milzu lēcieniem. Viņš skrej, tuvā negaisa atraisītais vējš triec tam sejā smiltis un sīkus zarus, jūra sāk tumši elstot aiz priedulāja un augstajām kāpām. Smilšu piepūstu muti, slapjiem deniņiem, Kristaps izauļo caur priedulāju, pār kāpām un, gludenajā liedagā izkļuvis, neapstādamies, klupdams un atkal pieceldamies skrej uz ciema pusi.

Kad tas beidzot sasniedz mājas, viņam tikko pie-

tiek spēka atdarīt durvis un ieklupt pār sliksni istabā. Iekšā viņš stāv mirkli tumsā, tad neapzinīgi uzvelk sērkociņu, satausta uz galda eļļas spuldzi un to iededzina. A hā! Tur jau tie visi stāv, viņa kuģi, nekrietnās paijas, nodevīgie tāluma skrējēji! Tikai skaidas un lupatas, sapņu dzirnu malēja zēna nožēlojamā izprieca, ubaga izprieca. Nost ar to visu. Kristapa niknums ir atradis barību, viņš plēš un saburza sīkās un trauslās paijas, izvelk beidzamo no tām no kaktiem, nepagurst lauzt un mīdīt, meklē lādēs, ielūkojas arī pagultēs. Kad tas ir padarīts, viņu atkal pārņem riebsuma sajūta — arī šī atriebība ir bijusi smieklīga un nevērtīga. Kristaps iedomā savus nākamos dzīvības gadus zvejnieku ciemā un arī tie viņam neliekas daudz labāki par kuģiem, kas glabā tikai skaidu un lupatu kļavu. Mūžam šīs vietas zeme tagad degs zem viņa kāju pēdām. Mūžam sūrstēs tā vaina tur dziļi iekšienē, lai to remdētu, vajadzētu... vajadzētu... ak jā, vajadzētu lielu tālumu, īstu lielu tālumu aukstās un varenās elpas. No šīs dienas viņam jābūt mūžīgi ceļā. Ir taču kaut kur arī īsti lielu kuģu ceļi un īsti tālumi, kas tos viņam var liegt? Un ja arī tie nav sasniedzami, ja tie nepienāk meklētājam nekad tuvāk, kā apvārsnis nav sasniedzams un nepienāk tuvāk debesu malas meklētājam — viņam pat nevajag tos sasniegt, viņam tikai vajag būt ceļā uz tiem, no šīs nakts mūžīgi ceļā.

Kalupiete pārbrauc agri otrā rītā, un ceļš no stacijas uz māju viņai pirmo reiz šķiet grūti ejams, dīvainas nojautas gurdina sirdi un kājas. Itin kā vēl nebūtu gana atdots nesātīgajai pasaulei un jūrāi, šai tumšajai glūnētājai tur aiz kāpām. Taču šim vajag būt tikai blēņdarīgām nojautām, viņas vecās un biklās sirds vēltīgām bažām. Kalupiete apsauc sirdi un steidzas uz savu māju.

Bet kad viņa atdara neaizslēgtās un neaizbultētās durvis un ierauga Kristapa tukšo gultu un samīdītos spēļu kuģus uz grīdas, viņa zina — nu tas ir noticis. Reiz tam vajadzēja notikt, tam, no kā viņa tā bija bailojusies un gaidījusi bailodamās. Reiz šiem spēļu kuģiem vajadzēja te gulēt sadragātiem un viņas beidzamajam dēlam, ilgi savu nemienu pajās ieguldījušam, aiziet bez vēsts lielajā un rijīgajā pasaulē, kur ir īsti kuģi un īsti tālumi.

H E L Ē N A

Tas notika tūkstoš deviņi simti trīsdesmit piektā gada rudenī, un tanī laikā es vēl biju arhitektūras fakultātes students.

Jau pavasarī mūsu patīkamais, bet stingrais profesors, kuŗam pašam celtniecība bija visu mākslu māksla un dieveklis, piekodināja man vasaras svētīgo laiku nelietīgi neizšķiest un iet praksē vai rudenim sagatavot jau laikus albumus un uzmērījumus, kas būs vajadzīgi pārbaudījumiem. Tā kā ziemā un pavasarī es daudz strādāju pie lielas sabiedriskas celtnes izbūves un studijas man aizkavējās, nolēmu praksē neiet un pa vasaru nodoties studijām.

Bet vasara mani aizrāva laukos, un kad es attapos no dābola pļavu un upes ūdeņu maigā reiboņa, redzi, bija jau augusta beidzamās dienas, un mana studenta sirdsapziņa bargi vaicāja, kur man esot tie zīmējumi, uzmērījumi un kur skices un albumi? Man nebija nekā no tā visa, manas rasetnes, bloki un zīmuļi apputējuši un dikā gulēja kaut kur Rīgas ilgi neredzētā dzīvokļa plauktos un galdū atvilktnēs. Un tā kā minētā sirdsapziņa mani bargi tirdīja un no manis neatstājās, kādu rītu es āvu kājas un tās pašas dienas pievakarē izkāpu no vilciena uz Rīgas stacijas perona. Noguris, apputējis un trokšņa apreibināts iejaucos cilvēku burzmā, no kuŗas vasarā biju pilnīgi atradinājies.

Savā dzīvoklī aizgājis, noskaloju ceļa putekļus, un tūdaļ mani ņēma savā varā zīmuļi, rasetnes un papīrs, kuŗus es tanī vakarā gan tikai sakārtoju, lai no rīta celdamies tūdaļ atrastu tos pa rokai.

Gulēt aiziedams kādu brīdi vēl pārdomāju, kurp man īsti jādodas un kas jāzīmē visupirms, bet miegs man drīzi vien un ļoti stipri uzmācās un neatļāva pieņemt noteiktu lēmumu, to tad atstāju rītam. Naktī gulēju nemierīgi, kāds sapnis man rādīja akmenī grebtu kailu sievu, kas tvēra kokles stīgās. Bet dīvainākais bija tas, ka kokles stīgas skanēja, kaut nenodrebēja — skanēja ar dziļu skaņu, kāda koklei īstenībā nepiemīt, un skumīgā kaislībā, kas man gāja caur sirdi kā asmens un miegā lika ievaidēties. Un tad es ievēroju, ka akmens sievas roka, kas koklei lika dziedāt, asiņoja — tumšas asins lāses lāsoja smiltis no iepelēkās akmens rokas. Un kādas neredzamas būtnes balss man čukstēja ausī:

„Milestības dienišķā maize ir ciešanas. Milestība paņem mūsu asinis par savu skumīgo un kaislīgo dziesmu“. No miega uztrūcies un sapņa dīvainajā noskaņā vēl kvēlodams, ilgi un apmulsis raudzījos tumsā.

Arī otrā dienā sapni atcerējos un grūtsirdīga nemiara noskaņā neizgāju no mājas līdz novakarei. Bet kad vakars jau bija tuvu, atjēdzos, ka nedrīkst vairs dikā pavadīt nevienu dienu, man bija jāpasteidzas ar tiem zīmējumiem un albumiem.

„Vispirms es uzmērīšu kādu vecu pieminekli“, nolēmu, „kādu kapu pieminekli.“

Ar šo apņēmību izgāju no mājas, uzvilcis putekļu mēteli — diena bija ļoti karsta, varēja uznākt negaiss — un mēteļa kabatās nogremdējis zīmuļus un nelielu skiču bloku. Visbagātākā pieminekļiem man šķita Lielā kapsēta Miera ielā, kālab devos tieši turpu.

Pēc ielas puteklainās tveices, kapsētā bija daudz mitra vēsuma. Es nemīlu kapsētas un kapsētu gaisu. Sajuzdams sev uz kamieša nosviestu pirmo kapos augušā koka ēnu, sajutu tūdaļ arī to vieglo spiedienu pa-

krūtē, kas manī allaž savienots ar protesta pilnu nepatiku.

„Visu šo stādu un koku saknes ir trūdus sairušu miesu sulas piesātinātas,“ es iedomāju, un mana nepatika auga un pieņēmas. Mitrais kapsētas vēsums neatveldēja. Cinīdamies ar vēlēšanos tūdaļ aiziet, stāvēju uz kapsētas celiņa un domāju:

„Varbūt viņi visi vēl ir te, kuņus mēs aizgājušus domājam? Varbūt viņu uguns, viņu izsalkums vēl līp pie zemes un dzīves?“

Gausā solī devos uz priekšu, centos ievilkt krūtīs krietnu gaisa malku, bet vai nu šķietami, vai no tiesas, gaiss man joprojām likās tik sastāvējies un biezs, ka plaušas tikai negribīgi ņēma to pretī.

Tā staigādams gan saulē, gan ēnā, aplūkoju daudz kapus — vecus un jaunus, apkoptus un neapkoptus, un atradu, ka esmu nemierā ne tikai ar kapsētas gaisu, bet arī ar kapsētas acij tveramo izskatu. Daudz bezgaumības un kropluma sakopo cilvēki pie savu aizgājēju beidzamās atdusas vietas. Šais vietās man gribētos atrast cildenu vienkāršību, lielu spodrību, mieru, neuzmācīgas un savaldītas sēras. Bet te nu rēgojas visi tie brīnum izlocītie, izstaipītie, rotājumu apkrautie krusti, kas nemaz vairs nelīdzinās krustiņiem un kam trūkst tiro līniju miera, te nejēdzīgie, raibu raibie krāsām notriepa skārda vainagi, ieguldīti stikla kastēs vai bez tām, papīra puķes, satrunējušas lentas.

Saule nokāpa pret rietu. Īgns un nemierīgs es klaiņoju pa kapsētu. Aplūkoju kādu pieminekli, pagriezu galvu sāņus un pēkšņi satrūkos tik stipri, ka elpa man sāpīgi iecirtās kaklā — tikai dažu soļu atstatumā no manis manī skatījās nekustīga sievietes seja. Nespodrā, bālā seja, kuņā skarbi staroja tumši sarkana mute, vērās manī plati atdarītām, tumšām acīm. Nākamajā

spriegas vērošanas mirklī ietvēru sievieti visu — taisna, tumšās iezilganās drēbēs tērpta, gar sāniem nolaistām rokām, viņa stāvēja pie kāda kapa, mūs šķīra tikai kapam apkārt apvilkta ķēde, stūpos piekabināta četriem zemiem akmens stabiem.

Mūsu abu sastingumu pirmais laužu es, bet tai vietā, lai attālinātos, es prasīju, pats savu vārdu jēgu neaptverdams, tik klusi, ka tas līdzinājās skaņai čukstēšanai:

„Ko jūs te darāt?“

„To pašu, ko jūs,“ viņa man tāpat atčukstēja preti un bāli pasmaidīja.

„Es jūs sabaidīju?“

„Nē, es... es negaidīju...“

Viņa iznāca uz celiņa man līdzās. Ievēroju, ka viņas sejas bālā āda ir sīku vasaras raibumu klāta un ka acis tai tumšu, apvītušu vijolišu krāsā. Es nekustējos vēl arvienu un stāvēju acis no viņas nenovērsdams. Tā mēs stāvējām dažus mirklus un viens otrā skatījāmies.

„Iesim,“ viņa sacīja, „jūs ejat projām?“

Nezināju, ko atbildēt, klusēdams sāku soļot viņai līdzās. Kā jau sacīju, kapsētas gaiss nepatika manām plaušām, ieņēmu to cik vien skopi iespējams, kālab tās laikam bija tādas skopas elpošanas sekas, ka man viegli reiba galva, acis brīžam apmiglojās, un ausis šķita tālas lielu ūdeņu šalkoņas pilnas.

Mēs soļojām lēni vienādā soļu rakstā un nerunājām joprojām. Tā mēs gausā soli izgājām kapsētai cauri un beidzot arī ārā no tās un, neviena vārda vairs neizmainījuši, itin kā tā būtu pati par sevi saprotāma lieta, turpinājām iet līdzās pa Miera ielu līdz Brīvības ielai un pa to līdz vecpilsētai. Saule pa to laiku bija jau norietējusi, un debesis pamazām aizvilkās mākoņiem. Kalķu ielā kāda skatloga biežajā un dzidrajā stiklā es

ieraudzīju pats savu attēlu līdzās jaunās sievietes siluetam un uzlūkoju tad arī sievieti pašu, pārsteigts un īstenībai neticēdams. Viņa nepavērsās uz manu pusi, bet turpināja iet man līdzās, itin kā kad mūs vienotu vārdos neizsacīta noruna par mūsu kopīgās gaitas mērķi un virzienu, nevienā ielu krustojumā mūsu gaita nesaštomījās, gājām taisni uz priekšu pret Daugavu.

Uz pontonu tilta es uz brīdi pavēros pār tilta margām ūdeņos, kas šūpoja blāvi piesarkušo debesu atspīdumu, pavēros sievietē un redzēju viņas sarkanās lūpas sakustāmieš, itin kā kad tā čukstētu pie sevis, viņas vaibstos iegūlās alku pilna izteiksme.

„Ūdens,“ viņa tad izsacīja šo vienīgo vārdu savā mazliet piesmakušajā un klusajā balsī, vairāk viņa nēsacīja nekā, bet tas vienīgais vārds bija izrunāts ar balss skaņu, kāda varētu būt slāpju moku cietējam, kas par ūdeni runā kā par brīnumu, iekāres virsotni, dzīvības un nāves lietu. „Jā, ūdens,“ drusku nedroši atsacīju es, mūsu acis satikās, tūdaļ atkal novērsdamies, turpinājām iet.

Vakars bija kluss, tik kluss, ka pat uz tilta neplosījās vējš, kas ceļa gājēju parasti pavada pa šo tiltu no vecpilsētas uz Pārdaugavu un otrādi. Nespodrais mākoņu auts debesīs pamazām zaudēja sārto saulrieta atspulgu. Tveice gulēja pār pilsētu, gājējiem un Daugavas ūdeņiem.

„Kā jūs sauc?“ es ievaicājos pēkšņi. Viņa atbildēja, nebrīnīdamās un nevilcinādamās:

„Helēna. Helēna Jasinska.“

Nosaucu savu vārdu, viņa to klusi atkārtoja, mēs atkal apklusām.

Mēs bijām pārgājuši tiltu un devāmies uz Arkadijas pusi. Es sāku runāt. Stāstīju Helēnai par vasaru laukos, par pieminēkli, kuŗu man vajadzēja uzzīmēt

kapsētā, par savām studijām un dzīvi. Helēna klausījās vērīgi, bet pati nerunāja. Es neizvaicāju viņu. Tikai reiz, kad ieminējos, ka mani brāļi un māsa visi ir miruši jaunos gados, viņa sacīja:

„Tas ir briesmīgi.“

Pa to laiku mēs bijām aizgājuši Arkadijai gaŗām, un mūsu gaitas turpinājās klusajās, šaurajās un likumainajās Torņakalna ieliņās. Dārzos iegrimušo māju logi bija atdarīti. Mēs satikām tikai retu pretimnācēju mijkrēsli, kas tapa arvien dziļāks un pelēkāks. Kāda šauriņa iela beidzās zāli apaugušā laukā, tur mēs no-metāmies zālē. Helēna sēdēja man pretī mazliet lejup noslidējušiem kamiešiem un raudzījās man sejā, kailo roku elkoņus balstīdama uz ceļu galiem. Viņas vaibsti bija vēl saredzami krēslas nespodribā, tie bija mierīgi, līdzeni, bet kaut kas viņas kakla un plecu līnijās, visā viņas būtņē bija tāds, kas liecināja par skaudru iekšēju uzmanību, kaut kas, ko vislabāk varēja pielīdzināt neveldzējamu slāpju māкта cilvēka iekšējam spriegumam. Es to nezināju, es to jutu. Tad viņa ieslīdēja ar visu augumu biezajā zālē, viņas roka tvēra krēslā nobālušo puķu un smilgu vālā un sastinga šinī kustībā.

„Zeme smaržo,“ viņa sacīja tikko dzirdami, un šiem vārdiem viņas mutē bija atkal tā pati dziļas nozīmības un alku skaņa, ko sadzirdēju jau pirmāk uz tilta, kad tā par ūdeni runāja.

Piecēlāmies un gājām tālāk.

Ir rudenī tādas naktis ar negaisa briedumu debesīs, kas tomēr neizvēršas negaisā. Gaiss ir tik karsts, tik satvīcis, tik smags, ka kokos ne lapa nepakust, un zāles stiebri šķiet zemei pieplakuši.

Tādā naktī, tādā gaisā turpinājām soļot līdzās mēmi, kā paši savas dvašas apburti. Manas ausis bija nervozi atdarītas visiem trokšņiem, kā tas arvien notiek

lielā klusumā, bet tām nebija ko dzirdēt, pat ne kāda cita gājēja soli mūsu tuvumā neatskanēja, kā kad mēs staigātu mirušā pilsētā. Ne tumsa, divaina pelēcība gulēja ap mums. Uz Helēnu pavēries, redzēju atvizam viņas seju, šauru, bālu plankumu, aizkustinoši nevarīgu pret nespodro pustumsu, kas bija ap viņu un mani.

Brīžiem mūsu kājas mina negludus ietnes akmeņus, brīžiem stiga smiltīs, tad es izstiepu roku, vārīgi satvēru Helēnas roku virs elkoņa un neatlaidu vairs. Caur plāno audumu jutu viņas ādas vēsumu, vēsumu, kāds piemīt tikai puķēm un ūdenim.

Nezināju sen, pa kādām ielām, kuņā Torņakalna pusē mēs gājām, tā bija Helēna, kas deva virzienu mūsu gaitai naktī. Šauras, sastingušu dārzu apmalotas ielas malā Helēna pēkšņi apstājās.

„Te es dzīvoju.“

Viņa izstiepa roku pār zemiem vārtiņiem, atbīdīja otrā pusē iestiprinātu aizbīdni, iegāja. Nevilcinādamies iegāju pa vārtiņiem viņai līdz. Ap mums bija dārzs, mēs stāvējām uz celiņa, kuņā abās pusēs bija redzamas tumšas koku galvas. Celiņa galā, dārza dziļumā redzēju tikko jaušamas celtnes kontūras ar augstu jumtu.

„Tur ir sols,“ sacīja Helēna, saņēma manu roku un aizveda pie tā, „ja tev nav jāsteidzas —.“

„Nē,“ es atbildēju un apsēdos viņai līdzās, tikai tagad sajutu, cik noguris biju. Un bija tik karsts.

Piecēlos, novilku mēteli un pārmetu to sola atzveltnei. Kaut kas laikam izkrita no mēteļa kabatas, zāle nočaukstēja, es to dzirdēju, bet tūdaļ aizmirsu.

To tomēr piedzīvo tikai reizi mūžā, tik pret vienu būtni to izjūt pilnā mērā — to visu nervu, katra asins piliena trauksmi, visu izjūtu un domu vienkopus saistītu iedegšanos un mirdzumu. Tu turi rokās otru būtni, bet tā nav otra būtne — tas esi tu pats, tava ne-

atraujama daļa, tavas dzīvības piepildījums. Tavu mulso un nezinošo agrās jaunības alku elsas, tavas bēdas, kas saukušas bez atbalss, vājums tevī, kas meklējis patvērumu — viss tas ir gandarīts tanī mirklī, viss iegūts. Un tu zini: tik tiešām, šo mirdzumu tu vairs nevari pazaudēt. Arī nāve tanī brīdī ir tikai pacelšanās, arī kaislība — upuris un kalpošana, kas šķīsta un nesatric. Deg jau arī tavs gars, tava dvaša — tik atpestīts tu esi, tik tīrs un mierīgs pat kaismē, ka kamēr tavas rokas tur tavu ķēnišķīgo ieguvumu, tu esi neievainojams, nemirstīgs, visuspēcīgs.

„Es tevi meklēju,“ es sacīju pavisam klusi, „es tikai to nezinašu. Ūdens nespirdzināja, maize nepiepildīja, arī putna dziedāšana bija bez īstena spožuma — tā biji tu, kuņas trūka.“

„Es esmu te,“ viņa atbildēja, bet es turpināju:

„Es pats nebiju tas, kam man jābūt. Tagad zinu, ka īstenībā esmu daudz stiprāks, zinu vairāk un esmu arī labāks. Jo tu...“

„Es esmu pie tevis,“ viņa atsacīja otru reizi.

Varēja būt otra stunda pēc pusnakts, kad Helēna atraisīja no maniem pleciem savu tievo roku loku.

„Man jāiet —“

„Tu to saki tik bezcerīgi, Helēna.“

„Man jāiet,“ viņa čukstēja vēl neskanīgāk, piepieda savu muti manai un piecēlās. Piecēlos arī es. Viņa uzlika man uz pleciem abas rokas, pūlēdamās saskatīt manu seju, skūpstīja mani vēl reizi un pazuda tumsā manam skatienam. Paņēmu no sola atzveltnes savu mēteli un izgāju uz ielas.

Uz ielas mirkli apstājos. Mēma, dziļa nakts. Pavēros uz vienu pusi, uz otru — bezdibens, nebūtība. Nekur ne uguns. Pat vientulīgs suns neierējās. Man kļuva skumji, līdz ar Helēnu man bija atrauta drošība un

miers. Bezdomīgi apgriezoz un aizgāju pa ielu. Es nezināju, kādā pusē īstenībā atrodos, tālab iegriezoz pirmajā šķērsielā. Tad otrā un trešajā. Gāju apmāts un bez jēgas.

Mājās atgriezoz tikai rītausmā, tāpat neizgērbies iekritu gultā un gulēju līdz pusdienai. Tikko uzmodos, paēdu lielā steigā, noskalozu seju un rokas un izgāju no mājas, lai dotos pie Helēnas. Biju nepacietīgs un nemierīgs. Kamēr gulēju, pār pilsētu bija aizjoņojis negaiss, tagad laiks bija labs un gaisis tīrs, devos uz Pārdaugavu kājām. Gāju pa to pašu ceļu, pa kuŗu vakar ar Helēnu biju gājis. Bet aiz Arkadijas manī uzliesmoja doma, kas bija tik neganta, ka nodrebēju — es taču nezināju ne ielu, kur Helēna dzīvo, ne viņas mājas numuru. Izmisis un apstulbis sāku klejot no vienas ielas otrā, likās — tūdaļ meklēto ielu un dārzu atradišu un pazišu.

Meklēju veltīgi līdz vēlam vakaram.

Otrā dienā jau no rīta biju Pārdaugavā un meklēšanu turpināju. Trešajā un ceturtajā tāpat. Piektās dienas vakarā es meklēto vietu atradu. Pavisam nejauši, kad jau biju zaudējis visas cerības un gāju uz māju pusi. Sākumā neticēju savām acīm, tad metos pie vārtiņiem, jā — tie paši vārtiņi, tālāk dārza ceļš, māja ar stāvo jumtu. Izstiepu roku, pagrūdu vārtiņus, tie bija aizbultēti no iekšpuses. Tad pārliccos vārtiņiem un atgrūdu aizbīdni no otras puses, kā to tonakt bija darījusi Helēna.

Tanī brīdī, kad vārtiņi atdarījās, man izšāvās caur smadzenēm:

„Negudrais, apmātais muļķi — tu taču varēji aiziet uz adresu galdu! Ko gan Helēna domās par tevi tagad?“

Pavēros ap sevi — te mēs stāvējām tonakt, tur

sols. Steidzīgi devos uz mājas pusi. Dārzs ap mani bija stipri nolaists, zāle un krūmi neapcirpti, zem vecām ābelēm auga platlapaini dadži. Uz celiņa, pa kuŗu gāju, atsevišķos puduŗos auga zāle. Mājai tuvāk piegājis, pabrīnijos — logi tai bija aizslēŗoti. Vēl tuvāk piegājis, ieraudzīju, ka arī ap paŗu mājas durvju sliexsni zaļoja zāle un šūpojās daŗas sīkas smilgas. Droŗi vien šīs durvis netika lietotas un man jāuzmeklē citas. Apgāju mājai apkārt. Citu durvju neatradu. Atgriezos pie pirmajām un spēcīgi pieklaudzīnāju. Neviens nenāca atdarīt, mājā ne skaņas aiz aizslēŗotajiem logiem. Man uzmācās baiga sajūta. Lai to pagaisinātu, vēŗīgi aplūkoju māju — tā bija veca koka māja, kādreiz zaļi krāsota. Zaļā olīvju krāsa bija apsūbējusi un pelēka tapusi. Daŗu logu slēŗiem šķērsām bija piesists no ārpuses dēlis. Stāvais kārniņu jumts, sienas, logi — visa māja atstāja iespaidu, ka tā neapdzīvota jau krietnu laiku. Neizpratnē atgriezos pie sola — vai šīs maz tas pats dārzs? Jutu — tas pats. Pavēros aiz sola atzveltņes — tur rēŗojās kaut kas balts starp nātrām un izstīdzējuŗiem pieneŗu kātiem. Noliecos un pacēlu pats savu zīmējumu bloku. Tas droŗi vien bija izkritis tonakt, kad pārmetu mētelī sola atzveltņei. Man uzplijās arvien lielāka grūtsirdība un bailes. Vajadzēja iegūt skaidrību.

Lieliem soļiem atgriezos vēlreiz pie mājas, aizgāju aiz tās, devos dāŗzā tālāk un nodrebēju priekā — tur pie paŗas sētas, pār kaut kādām dāŗzāju dobēm likņāja vecis zilā kamzoli. Gāju tam klāt. Vecis sagaidīja mani klusēdams, pievērsis man savas izbālējuŗās zilās acis.

„Vai es nevaru satikt — vai te dzīvo Helēna Jainskas jaunkundze?“

Ļoti neskaidri vecis atšļupstēja:

„Nē—ē.“

Vecajam vīram bija pavisam grūta mēle. Ilgi viņu izprašājis — katrs vārds viņam bija jāatkārto vairākas reizes, iekām to sapratu — dabūju dzirdēt lietas, ko mans prāts liedzās aptvert. Šinī mājā neviens nedzīvojot jau divpadsmit gadus. Nē, saimnieki neesot Jasinski, tos saucot Brikmaņi. Un tie esot ārzemēs. Viņš dzīvojot tepat kaimiņos un atnākot šurpu tikai māju kaut cik pieskatīt. Viņš te iekopis sev sakņu dārzu. Pateicos un viss nepacietības drudzī kvēlodams gandrīz skriešus devos projām.

Otrā rītā devos tieši uz adresu galdu. Izpildīju pieprasījuma formulāru — varēju tur ierakstīt vienīgi meklētās vārdu un uzvārdu. Ko gan citu es zināju par Helēnu?

Pēc stundas ceturksni ilgas meklēšanas man paziņoja:

„Tādas mums nav.“

„Nav?!“

„Nav.“

„Bet kā tas iespējams?“

„To es nezinu,“ atbildēja nemīligā, kalsenā meitene, kas turēja rokās manu formulāru.

„Bet vispār, tas uzvārds... Varbūt viņas ģimene — —“

„Ir tikai viens Jasinskis. Garīdznieks, katoļu garīdznieks. Aloizijs Jasinskis. Bez ģimenes.“

Satriekts mēmi palocīju galvu un devos projām. Cilvēki ap mani saskatījās drusku pārsteigti, drusku zobgalīgi. Es nesu izmisumu uz vaiga, visi to varēja apbrīnot.

Devos atkal uz Pārdaugavu. Biju iedomājies, ka jāparunājas ar kādu tās mājas, tās apburtās mājas kaimiņu, varbūt... Bija ļoti neērti uzmākties cilvēkiem ar tik neparastu lietu. Neatceros vairs, kā īsteni es to

dabūju gatavu, tomēr apstaigāju piecus dzīvokļus tanīs mājās, kas neapdzīvotajai mājai līdzās, bet tanīs neviens nekā nezināja ne par Helēnu Jasinsku, ne par Brikmaņiem, mājas īpašniekiem. Vienas kaimiņu mājas sētniece man deva padomu:

„Ej, dēls, pāri ielai, tur viņā pusē bēniņu dzīvokli mitinās viena veca sieva, tā te jau sen sen dzīvo. Pakla un pakurla tā gan ir, nebūs tev viegli, bet runā vien dikti — varbūt tev laimējas. Deģiene sauc to sievu.“

Pateicos un devos pie Deģienes. Deģiene dzīvoja baložu būrim līdzīgā mīteklī, jūmtā iebūvētā. Pabrinijos par celtnieka ērmīgo izdomu. Pie durvīm ilgi raustīju zvanu — neviens nenāca atdarīt. Palūkoju nospieš durvju rokturi — durvis nemaz nebija aizslēgtas. Gāju iekšā. Stipri piecirtu durvis — lai dzird, lai nesatrūkstas.

Spēcīga smarža sitās man pretī. Šaurā istaba bija saules sakarsēta. Smaržoja pēc vaivarājiem, krustnagliņām, kalmju saknēm. Istaba ar dzeltenajām nekrāsotajām koka sienām un nedaudzajām istabas lietām — skapi, gultu, galdu un pāris ķeblišiem bija manā priekšā kā uz delnas, bet tur neviena nebija. Nesapratu, iet vai palikt. Vecā sieva, droši vien, aizgājusi, varbūt sēd dārzā, sildās saulītē. Nemaz neapdomādams savu rīcību, atsēdos uz ķebliša, gaidīju. Stiprajā vaivarāju smaržā man sāka reibt galva. Jā, kādā kaktā uz plaukta gulēja daudzas kaltētu zāļu saujas. Kam tās kaltētās puķes un zāles?

Patiesi nezinu, vai biju iemidzis, tā uz ķebliša sēdēdams, vai pat samaņu zaudējis — biju jau pavisam novārdzis un daudzas naktis negulējis krietnu miegu. Kluss troksnis lika man attapties — kad atdarīju acis, gultā man pretī sēdēja veca sieva melnā mežģīnu laka-

tiņā un klusi dziedāja. Izberzu acis, bet prāts man bija pavisam apmāts un miegains. Piecēlos un sāku šļupstēt kaut ko par traucēšanu, gaidīšanu un Helēnu. Vecā sieva neskatījās man virsū, sēdēja sakņupusi, rokām aptvērusi ceļgalus un dziedāja. Viņas platās, tumšās acis skatījās man virsū neredzēdamas. Mulsi ieklausījos dziesmas vārdos.

„Nāves eņģeli, tavs sirpis
Lilijām pie saknes guļ...“

„Ko viņa tur dzied,“ nodomāju, „vai tik es vēl ne-guļu un nesapņoju?“

Nē, es visu redzēju, visu sapratu, bet smeldzīga, dī-vaina sapņa noskaņa mani neatstāja.

„Nobāl lilijas un prasa...“

„Deģa kundze,“ es ierunājos, tad atcerējos vecās sievas kurlumu, piecēlos kājās un piegāju tai tuvu klāt. Tikai tagad viņa pievērsa man savas tumšās acis.

„Labdien, dēliņ. Ko tu —?“

„Deģa kundze,“ es saucu cik vien dikti varēdams un drusku uz priekšu noliecies, „es meklēju, redziet... Helēnu, Helēnu Jasinsku.“

„Helēna Jasinska,“ domīgi atkārtoja vecā sieva, „Jasinska... Pagaidi, mīļais, Helēna Jasinska jau ir mirusi. Būs jau savi desmit gadi. Atceros.“

Es iesmējos un savaldīju drebuļus, kas man uz-mācās.

„Mirusi? Tā nav tā!“

Noliecos vēl tuvāk un kļiedzu vēl diktāk:

„Es viņu satiku, nesen.“

„Satiki? Bet viņa jau —“ vecā sieva paskatījās manī. Skatījās ilgi, tad novērsās un sacīja:

„Nezinu, dēls, neatceros. Esmu tik veca. Varbūt nav arī mirusi. Neatceros, nekā neatceros — — —“

Viņa izstiepa roku un bikli noglāstīja manu plecu. Man reiba galva vaivarāju sazālotajā gaisā. Un šī vecā sieva bija vājprātīga jeb murgoja. Un ap viņu bija kapsētas gaiss. Viņas acis dzīvajiem cilvēkiem cauri un gaļām vērās miroņu vaigos.

Mirusi — Helēna?!

Ardievas nepateicis, apsviedos un steidzos ārā, durvis aiz sevis neaizvēris. Sieva noteikti bija vājprātīga, kā gan tā lāga sētniece mani varēja sūtīt pie tādas? Lieliem malkiem dzēru tīro āra gaisu un centos aizdzīt murgaino un grūtsirdīgo noskaņu.

Esmu darijis visu, kas cilvēka spēkos, lai atrastu Helēnu vai viņas pēdas. Visās iespējamās vietās ievāktas visas iespējamās izziņas. Un tas viss ir bijis veltīgi. Esmu skrējis pa ielu pakaļ augumam, kas man iztālēm atgādināja Helēnas augumu, esmu izlēcis no ejoša tramvaja vāģa, kad man likās, ka ielas burzmā pavīd viņas profils. Esmu ielūkojies zem neskaitāmām ziediem un plivuriem rotātām cepurēm, stāvējis pie izstāžu, teātru, koncertzāļu ieejām, kad tur sāka pulcēties apmeklētāji. Daudzas reizes esmu izstaigājis Pārdaugavu un kapsētu Miera ielā, stundām ilgi esmu sēdējis uz mazā koka sola dārzā pie tās Pārdaugavas mājas.

Un viss, itin viss tas ir bijis velti. Helēna ir pazudusi no manas dzīves, kā kad to būtu aprijis viņas nakts stingais un pelēkais bezdibens, kas vērās man preti, kad no viņas šķīries, aiz dārza vārtniņiem pavēros ap sevi.

ORMANIS NIKOLAJŠ

Smagais ormanis Nikolajs atgādināja patumšā vadmālas vamzī ieritinātu mučeli. Galvā, ziema vai vasara, nēsāja to pašu platmali — lietū un saulē krāsu zaudējušu, ļoti platām, īstenā vilņu rakstā izlocītām malām. Priekšpilsētnieki teicās šo platmali redzējuši Nikolaja galvā jau divdesmit gadus. Lai nu kā, Nikolajs neatzina citu galvas apsegu, no platmales nešķīrās. Vaigs Nikolajam — tumša norūguša vīna krāsā, kas šķīta vēl tumšāka pret sirmo ūsu baltumu uz virslūpas. Kad Nikolajs runāja, balss plūda kā no kāda liela dziļuma, ķērās kaklā, bet arī tā vēl šī balss bija un palika varenkālais priekšpilsētas bass. Niknam pilsētas vasaras karstumam mainoties ar vēl jo niknāku ziemas aukstumu, Nikolaja bass piesmaka, vaigu gali vairākkārt mainīja ādu, bet Nikolajs pats neizmainīja savu labo omu pret sliktāku. Putenis vai skaidras debesis, šis vai cits gada laiks — agri no rīta Nikolaja pajūgs allaž klidzināja pa ierastajām ielām, lai piecos būtu Eksporta ostā. Bez tā darba, ko ostā dabūja, dažādas preces pārvadādams no veikalu noliktavām uz kuģiem un otrādi, Nikolajs reizēm tika arī pie viņam patīkamāka darba — dzīvokļus mainītāju ļaužu mantu pārvadāšanas no šīs uz citu vietu.

Kad nu atgadījās šis patīkamais darbs, Nikolajs, kas vispār bija runīgas dabas, un ja trūka citu klausītāju, aprunājās pats ar savu zirģeli, ļāva vaļu noslodzītajai runāt kārei. Uzpūtīgus cilvēkus, kas viņā neklaušijās, Nikolajam negadījās sastapt — tie jau savu mantu

arī neuzticētu smagajam ormanim, tie sev salīga izveicīgākos eksprešus. Nikolajs pārvadāja vienkāršu ļaužu mantas, vienkāršie ļaudis labprāt pārmiija pa vārdam ar milzīgo vīru, labprāt paklausījās. Tā pamazām vien ļaudis Nikolaju tīri vai izlutināja, savās valodās viņš sāka tos strostēt un pamācīt pēc sirds patikšanas. Sarunas tad risinājās apmēram šādi:

„Ormani, brīvs?“

„Brīvs gan.“

„Varat pārvest mantas no Tallinas uz Peitavas ielu?“

„Pārvest? Mantas?“

„Nu jā. Mantas.“

„No Tallinas uz Peitavas ielu, tā? Nu, ko tad tu, cilvēks mīļš, atkal šaujies no viena Rīgas gala uz otru, degunu skaidri mākoņos pacēlis? Kas tad tev vainas turpat?“

Cilvēks, kam mantas pārvadājamas, tik stingri saņemts, apmuls, mīņājās, beidzot sacīja gluži klusu un vainīgi: tā kā blakšu apsēsta esot tā māja, no kuņas gribot izvākties, turklāt paauksta...

„Ak, blaktis kož nost,“ atņēma Nikolajs, „saki nu viens cilvēks! Ne nu šīs, lopiņi, kādu nokodušas, nekā. Iedomība vien. Ar petroleju esi mēģinājis? Un vai tu to ar' zini, ka tīrība un pie tīra cilvēka neviena blakts ilgi neiztur? Nu, neskrej, neskrej, meties ratos iekšā, brauksim ar' uz to tavu Tallinas ielu.“

Cilvēks parasti neiedrošinājās atteikties, sēdās iekšā Nikolaja garajos ratos. Tad ormanis saudzīgi piegrūda zirgam ar pātagas kāta galu, un brauciens sākās. Braukdams Nikolajs nebeidza pie sevis paklusām rāties:

„Skaties, uz Peitavas ielu... Atradis īsto... šaura,

nami veci. Tik vien tā goda, ka pašā pilsētas viducī, Tīrā iedomība, nekas cits.“

Pretēji daudzu citu smago ormaņu ieradumam, Nikolajs prata saudzīgi apieties ar pārvadājamām mantām, gan nepārtraukti sūkstīdamies un tās par grabažām dēvēdams. Vārīgākās lietas, piemēram, vāzes un lampu abažūrus ieraudzījis, parasti sāka gluži sirdīgi svaidīt rokas:

„Šito nē! To nē! No tā stiklu ķīselis vien būs pāri palicis, kamēr tiksīm otrā galā. Un kam ar tev, kristīgā dvēsele, tāda vārģa, plīstama būšana? Vai bez tās nedzīvotu? Kad šitāds stikla pūslis mājās, ne tu zini smagāku soli spert, ne rokas brīvi kustināt. Nu, tava zināšana, vai es tev tēvs? Dod, dod vien šurpu to būšanu, raudzīšu klēpī paturēt, lai neizjūk.“

Mantu grēdas galā uzrausies, vārīgākos saiņus brīnum plašajā klēpī iemiedzis, Nikolajs noraizējies brauca uz jauno vietu. Tur ticis, parasti nekurnēdams palīdzēja saiņus un lietas novietot jaunajā dzīvoklī, rūpējās vairāk par pašiem lietu īpašniekiem, rīkoja tos: „Ar prātu, dēls, ar prātu. Sieviņ, turi acis saujā. Nenobrauki skapim malu! Liec sīkumus kaktā, ka nesa-bradā!“

Tā un līdzīgi visus izrājis un izrikojis, nomierinājis tikai, kad beidzamā lieta bija dzīvoklī ienesta. Bet, atalgojumu saņēmis, vēl ne domāt nedomāja aiziet. Palūdza vai pats sev noskatīja kādu krēslu, atzvēlās tanī ar visu savu septiņu pudu smagumu, uzrikoja pīpi, un tad tikai sākās īstenā runāšana. Rudeņos Nikolajs apjautājās sievietēm, vai ogas un ābolus jau ievārijušas, vai dilles prot ietaisīt. Vasarā paskubināja uz šiem pašiem darbiem. Ziemā runāja vairāk ar vīriem, stāstīja tiem dažādus vairāk vai mazāk jocīgus piedzīvojumus, parasti iesākdams šā:

„Nu, vai ziniet, kādi man reiz atgadījās brīnuma darbi?“

Taču vismīļākais Nikolaja valodu temats bija cilvēka iedabas īpašības un dīvainības. Visa šī spriedelēšana parasti skanēja tā:

„Cilvēkam, mīlīši, patīk vergam būt. Cits vergo vēderam, cits skaistai sievai, vēl cits šņabī atrod savu īsto kungu. Un tā vergo vienā vergošanā visi, lieli un mazi, muļķi un gudrinieki. Taču vistrakāka tā lieta ir ar tiem, kas savus dzīvokļus ar visādām dārgām jo dārgām mēbeļu grabažām piepilda tik ļoti, ka beigās pašam miera vairs nekāda — nu tik skaties, ka kādu palētu būšanu neieskrambā, kādu ragu nenolauž. Nu tik purini segas un tepīkus un spilvenus, skraidī no rīta līdz vakaram ar putekļu lupatu rokās. Un vai tas nevergo, kas pēc zelta dreb un trīc kā vilks pēc jēra gurna? Rauš visu mūžu, nepaēd un nepadzeļ, un kad pēdīgi, nekristītais, ir to naudas podu itin pilnu pielasījis, vai nu šim kāds miers? Veries vien, tup uz sava naudas poda, plats un pārbijies, ka tik cits netiktu klāt no viņa poda pagrābties... Ģeķība, saku, skaidra ģeķība, elku kalpošana...“

Pēc tam, arvien nopietnāks kļūdams, Nikolajs atmeta ar roku un parasti cēlās uz iešanu. Nekad neaizgāja, nenovēlējis visiem labu dzīvošanu. Ardievodamies sniedza sievām un vīriem platu, aprepējušu roku, uzlika galvā platmali ar viļņainajām malām, aizgāja milzīgs un labvēlīgs. Uz ielas ticis, nekad neaizmirsā izmainīt peļņas pirmo latu, nopirkt maizes rīku zirgam un konfekti mājās gaidītājai, meitai Taņai. Jau pieaugusi meitene bija Nikolaja meita, septiņpadsmitajā mūža vasarā iegājusi, bet vēl arvien tēvs nesa mājās to pašu konfekti, irīa gabalu raibā papīrā, ko nesis Taņai vēl mazai esot. Šī raibā papīrā ievīstītā konfekte

bija vienīgā laipnība, ko Nikolajs meitai parādīja, jo Nikolajam piemita dīvaina vaina: svešos ļaudīs visai runīgs, viņš kļuva mēms savās mājās, nevarīgs tieši tur, kur pēc izpausmes prasījās viņa maigākās jūtas, dziļākā sirsnība. Ne sievai, ne draugiem, ne meitai Nikolajs neprata tuvoties vaļīgā laipnībā, neprata sacīt labus vārdus, likās — neiedrošinājās vai neprata pat noglāstīt.

Kad Nikolajs bija pilnus piecdesmit sešus gadus vecs, nomira viņa sīkā un kalsnējā, mazrunīgā sieva; vecīgais vīrs palika viens ar meitu. Viņš pats aizveda sievas šķirstu uz kapiem, ērmoti un nepacietīgi atteicies ir no dažu bērinieku atnestajiem vainagiem, ir no pašiem bēriniekiem.

„Nevajaga, vācieties,“ noteica piesmakušā basā, „kam viņai, gulētājai, vairs jūsu vainagi? Nevajaga, saku.“

Sievu apglabājis un mājās atgriezies, Nikolajs ilgi nerunāja ar Taņu. Taņa bija izmisusi, Taņa gaidīja no tēva kaut ko neparastu — kādu vārdu mātes piemiņai, kas atraisītu visas viņas krūtīs uzkrājušās elsas un žēlumu, kādu mierinošu kustību, bet nesagaidīja nekā. Tikai otrā rītā, darbā aiziedams, tēvs ilgi un cieti ielūkojās meitenei acīs, pamīņājās pie durvīm, tā kā gribēja ko teikt, bet nepateica. Aprauti nopūtās, savilka biezās uzacis, aizgāja mēms.

Ar pašu Taņu vārdos skops, pāris labākajiem draugiem tēvs tomēr allaž minēja savas meitas vārdu tik lepmi un silti, kā dārznieks min skaistas puķes vārdu. Tikai sūdzējās reizēm: „Kur šī man tāda locekļos sīka, vaigā plāna, tīrais nieks no sievieša, adatiņa? Redziet manu augumu, desmit tādām Taņām manis pietiktu, bet viena vien ir, tā pati kā svecite izdevusies.“

Pamazām Nikolajs sāka lutināt trauslo zaļaci Taņu.

Viņa maigums tika jaušams tanīs zīda lakatos, lentās un korpēs, ko tēvs meitai sadāvāja. Reiz, kad Taņa gribēja darbu meklēt, Nikolajs viņas priekšlikumu strupi noraidīja:

„Vēl ne. Vēl mans kupris daudz ko nes. Izstrādāties pie vīra tikusi. Priecājies par vaļu, tik tev vaļas būs, cik agrīnā jaunībā.“

Tā Taņa „prieceājās par vaļu“, rotājās tēva nestajiem zīda lakatiem; taču nesēja tos ap galvu kā viena otra mazāk izvēlīga meitene. Taņa nesa lakatus ap kaklu glīti samezgotus kā košas apkakles, pie katras blūzes citu. Taņas greznošanās nepatika nenovīdīgajām draudzenēm — melsa draudzenes, ka pati sev par postu vien Taņa tā dižojoties. Bet Taņa staigāja trausla un līgana tēva platajā aizvēnī, droši visus uzlūkoja zaļām domīgām acīm, atsmaidīja bez ļauna skaudīgajām mēlotājām. Drīz kluso Taņu sāka lenkt puīši. Visbiežāk meitene atteicās, atjokoja, vairījās puīšu vaļīgo valodu un pārdrošo pieskārienu. Taču Taņai pašai vien zināmu iemeslu dēļ viņas zaļās acis pamazām kļuva dziļākas, spodrākas, domīgākas, lūpas maigākas un sarkanākas — meitene atplauka tik neparasti, ka tēvs sāka sevī bailoties: iemīlējies meitens, citādi nebūs.

Kādas aprīļa sestdienas novakarē (ārā virpuļoja pavasarīga cīruļputeņa lielās, ziedainās pārslas) Nikolajs pārnāca mājās, neatrada Taņu, ilgi sēdēja viens — meitene droši vien bija aizgājusi uz pirti. Kad viņa pārnāca, svaiga un piesārtusi un purināja sniegu no mīkstā lakata, Nikolajs sacīja:

„Man ar tevi jārunā, meitēn.“

Taņa uzkāra žāvēties nopurināto lakatu, noraisīja no galvas otru, mazāku, atsēdās pie plīts mutes un žāvēja mitrās, mirdzošās pīnes.

„Runā, tēt, es jau klausos.“

„Vai tu, kā sacīt, bērns... vai tev... sirds vēl viegla?“

Nikolajs smagi pūta, nopulēdamies atrast piemērotus vārdus. Meitene viņu uzlūkoja drusku pārsteigta un samulsusi.

„Viegla? Kā tu to domā?“

„Nu tad — piķis ar ārā — vai tik tu man neesi samilējusies?“

„Neesmu vis, tēt.“

Taņa pat iesmējās, bet tēvs nesajuta meitas balsi īstenu vaļsirdību, arī zaļās acis tā uz viņu nepacēla, kaut kā pārlietu uzmanīgi šķirstīja un burzīja uguns priekšā savas valganās pīnes.

Nenovērsdamies Nikolajs sacīja:

„Es jau neko... To vien tev saku, ar palaidni, ar dzērāju neielaidies! Ļaudis melš: Gulbis, tas galdnieks, nekristīgā dvēsele, tev uz papēžiem vien minot...“

„Ļaudis melo, tēt.“

„Melo, nemelo, to es nezinu, bet to gan zinu, ka... e, ko tur nu runās, ko pierunās, tik vien saku: tas puisis nav vērts tev ne kurpes noaut... Tādu pār sliksni mūsu mājā neielaidīšu, lai pielūko...“

Labi, ka Taņa sēdēja pie vēsmīgās plīts mutes, tā bija labāk paslēpjams vaigos spēji iekritušais sarknums, nodevīgā rožainā blāzma. Nikolajs paraudzījās uz meitu, nopūtās, skaitās pats uz savu mīkstsirdību. Un pēkšņi, saniknojies un dūšu saņēmis, smagi nolaida delnu uz galda malas:

„Saki tu man skaidri un gaiši, kas tev tur ir ar to plenci no cilvēka? Saku, paša rokām tevi noslicināšu... drizāk noslicināšu, kā...“

Tēva ilgi krātā un nule vēl mākslīgi sakurinātā sašutuma izverdums bija tik spējš, ka Taņa sarāvās un iešņukstējās. Tā, seju delnās paslēpusi, tā sēdēja un

šņukstēja, kamēr tēvs pie galda blisināja acis, neomulīgi šņaukājās un maisīja ar karotīti sen atdzisušas tējas tasi.

Nikolajs bija pavisam pārbijies un satriekts. Viņš nekad nebija varējis paciest sieviešu biežo un gaužo raudāšanu. Taņai nevajadzēja ilgi raudāt. Pēc gluži īsa brīža tā sajuta uz kamieša tēva smago un nedrošo plaukstu.

„Ek, kad tu tā... nevajag...“ sacīja Nikolajs un atmeta ar roku, „nu, vai tad es kaut ko?.. Nu, manu jēriņ, manu meitenīt... Es jau tik... rādi acis, es saku, nevajag tā!“

Kad Taņa acis tomēr neparādīja, Nikolajs atkāpās, pagrozījās durvīs, uzmauca platmali, izgāja uz ielas, pastāvēja brīdi vārtos, rokas nolaidis, zodu pakrūti iecirtis, klusi murminādams „redz’, kādas lietas,“ tad pazuda putenī. Nikolajs gāja pie drauga Mieža uz iebraucamo vietu „Pie zelta lauvas“, gāja, pats nezinādams, ko tur meklēs, ko atradis. Nemiers dzina, tas viss.

Tikko tēvs bija aiz sliekšņa, Taņa atrāva rokas no sejas, paklausījās, piecēlās un piegāja pie savas gultas. Pacēla spilvenu, izvilka vēstuļu sainīti, tuvāk neaplūkojusi, iemeta plīts ugunī. Vēstules visas bija galdnieka Gulbja parakstītas. Kamēr vēstules dega, Taņa tumši raudzījās plānajās, rožainajās liesmās. Vai tiešām Gulbis tāds nelietis? Un kā īsti viss nācis tēvam ausīs? Nelietis... tāds ass, tāds bīstams vārds. Atkārtu tādu vārdu cik gribi, sirds liedzas tam ticēt. Sirds netic. Pārāk dedzīgi prata runāt karstgalvis puisis, pārāk silti un miglaini bija agrīnā pavasara vakari. Atkusušās zemes biežās miglas apņemti, divi cilvēki sakļāvās ciešāk, uzticējās viens otram, uzticējās — kas zina — par daudz... Nē, tāda iedoma bija nepanesama. Nožēlot, pār plecu atpakaļ skatīties par vēlu, tagad vāja-

dzēja vienu: noteikti zināt. Kad tēvs vēl pēc stundas ceturkšņa neatgriezās, Taņa apritināja galvai izsausinātās pīnes, apgērbās un ātri aizgāja. Vajadzēja satikt Gulbi, vajadzēja runāt. Zināt.

Otrā dienā, svētdienā, abi staigāja klusi, tēvs un meita, katrs savu domu lenkti, viens otram atsvešināti. Nikolajs jutās nezin par ko vainīgs Taņas priekšā, bija gluži nelāgā omā, nezināja, kā vainu izlīdzināt. Brīdī, kad meita kaut kur aizgāja, Nikolajs no mazas koka lādes izvilkta pasta krājkases grāmatiņu, ilgi šķirstīja, aplūkoja ierakstus. Tad paņēma papīru un zīmuli, ilgi kaut ko rēķināja, zīmūļa galu grozīdams neveiklajos pirkstos un kaut ko pie sevis bubinādams. Taņas soļus gaitenī izdzirdis, žigli iebrūda lādītē atpakaļ grāmatiņu, papīru un zīmuli, pašu lādīti tikpat žigli paslēpa galda atvilktnē.

Vakarā, kad abi jau gulēja, uguns bija nodzēsta un circeņu smalkā čirkstēšana pildīja silto istabas gaisu, Nikolajs klusi ievaicājās:

„Taņa, vai tu jau guli?“

Un vēl pēc īsa brīža: „Vai esi bēdīga?“

Taņa vilka dziļi elpu un neatbildēja, izlikās iemīgusi. Tēvs nopūtās un nerunāja vairs. Bet Taņa gulēja tumsā platām vaļējām acīm, nopūlēdamās viena izbēdāt savu lielo sievietes bēdu. Vakar, kad viņa bija aizskrējusi pie Antona Gulbja, pēdējais nerādīja laipnu seju. Bija nevaļīgs, runāja īsi, rāja Taņu par neapdomību. Ko šī gan domājot, tik atklāti apkārt skraidīdama, pati valodās iekļūdama un viņu līdz ieraudama? Itin kā nezinātu, ka viņš vēl pie vecā galdnieka mācībā, vēl nevar ne domāt par precēšanos. Puisis to visu izgrūda īsi un aprauti, stostīdamies, acis nolaistas paturēdams. Taču pašu šo vārdu negantība Taņai bija tik neparasta, ka viņa tos noklausījās nobālusi, labo roku

pakrūtij piespiedusi, nekustīga. Tūdaļ pēc tam nicīgi atmēta pieri, apgriezās, aizsteidzās neatvadijusies, nepateikusi pašu galveno, kādēļ Antonu uzmeklējusi: ka viņai gaidāms bērns un ka tas ir un var būt tikai Antona bērns.

Tagad, kad Taņa gulēja circeņu piedziedātajā istabas tumsā un nespēja atsaukties tēva balsij, nepietika ar gandarījuma izjūtu par savu vakardienas lepmumu, sūrās sievietes bēdas smacēja, draudēja saplosīt Taņas nekustību, izlauzties elsās. Taņa atgrūda biezo segu no krūtīm, krūtis šķita tik pārpilnas, ka nepanesa pat segas niecīgo smagumu. Tā viņa gulēja un centās nekustēties, kamēr tēva iekrāksnās istabas otrā stūrī apliecināja viņa miegu. Tad Taņa izlaida no gultas basās kājas, piecēlās, klusi piegāja pie loga, atvilka aizkara malu un raudzījās ārā, aprīļa naktī. Nakts bija vējaina, stiprs jūras vējš svaidīja koku smagos, pum-purotos zarus. Kaut kur niķīgi un saraustīti brēca saka- kaitināts kaķis. Taņa bezmērķīgi skatījās, centās atgūt domu skaidrību, savākt visus spēkus vienkopus. Sajutās viena. Bijusi tak dzīva māte, no tās Taņa nejuta tādu baiļu kā no milzīgā, parupjā tēva. Vai māte reiz Taņai nesacīja savā lēnīgajā, labajā krūšu balsī: „Ja nu tev, meit, atgadās tāds posts, ja neesi savu jaunību ap- valdījusi un vēlāk acis atdarās, ka puisis nav tevis vērts — neskrej ūdenī, neskrej ļaužu valodu dēļ vien arī pie altāra ar tādu palaidni, neuzņemies nastu. Nāc ar visu mazuli mājās, atnes brunču stērbelē — gan mēs viņu arī bez tēva uzaudzīnāsim.“ Taņa atcerējās šos vārdus, nopūtās, ieritinājās vecajā mātes krēslā pie loga, pie- vilka sev klāt vēsos ceļgalus. Mātes nav... Taņa vai- rākkārt dziļi ievilka gaisu krūtīs, sajuta jauno krūšu liego kustību, visu sava ķermeņa zaļoksniību. Nē, bojā

nav jāiet, bojā nevajag iet. Dzīvo vesels, Anton, vairs es tevi nemeklēšu.

Ar šo apņēmību Taņa tikpat klusi kā no gultas izkāpusi, atkal ielida zem segām.

Otrā rītā Taņu uzmodināja tēva kāšēšana. Kad viņa atvēra acis, Nikolajs stāvēja pie loga, nezin kādēļ ģērbies ne darba vamzī, bet savās svētdienas drēbēs. No piedurknēm lida ārā spodras krekla aproces.

„Pamodies, Taņuša? Aizgulējies? Nekas, tēju padzēru, par mani tev nav jāgādā. Aizeju darīšanās. Tu darītu labi, ja pabažotu zirgu un gaidītu mani. Būšu pēc stundas atpakaļ.“

Un Nikolajs aizgāja, mīklaini un jocīgi pasmaidīdams.

Pēc stundas atgriezās vēl jocīgāks, vēl smaidīgāks. Papliķēja apjukušās Taņas vaigu, nomurmināja: „Tādas gan tās lietišas...“ izgāja, krūtis izgāzis. Iejūdzta gaņajos ratos pinkaino bērni un aizbrauca. Tikai tad, kad ratu rīboņa izdzisa tālumā, Taņa iedomāja: tēvs taču aizbrauca darbā tanīs pašās labajās drēbēs. Iedomājās, bet tūdaļ aizmirsā.

Taņa pašreiz gatavoja pusdienas un brīvā brīdī iznesa sētā saslaukas, te acis tai pavērās neizpratnē. Gar sētu brauca mājup tēvs, brauca lēni un cienīgi, ik mirkli pār plecu atskatīdamies uz kaut ko platai, garenai kastei līdzīgu, daudzās lupatās ievīstītu, kas gulēja ratos tam aiz muguras. Taņu pār sētu ieraudzījis, Nikolajs izgrūda tādu kā smieklu guldzienu, kā klusu iesaucienu, tas uzsauca:

„Atdari nu vārtus, skuķe, un teci žigli vien man pretī.“

Taņa atdarīja vārtus, stāvēja un brīnījās. Nikolajs apsauca bērni, izlēca no ratiem un tuvojās meitai, smaidīdams pār visu tumšo, pasarkano vaigu.

„Kas man ratos, uzmini?“

„Kas? Kaste, dēļi?“

„Kaste! Dēļi! Dzirdi, pasaulīt, dēļi tie esot! Na, skuži, zini ko: nav tev te patlaban vietas. Aizteci līdz Ābolam, saki, tēvs atveda kaut ko uzmanīgi cilājamu un lūdz, lai Ābols atsūta savu zēnu palīgos. Pati kavējies kur gribi, bet ātrāk kā pēc stundas mājās nerādies, dzirdēji?“

„Dzirdēju labi, tēt, man tik mētelis jāpaņem —“

„Nu, ģērbies. Ģērbies un teci mudīgi. Uznāks vēl lietus.“

„Tūlīt, tēt.“

Kad Taņa pēc stundas atgriezās, tēvs jau bija istabā viens. Tomēr nē, kaut kas tur vēl stāvēja, istabu pa pusei piepildīdams.

„Klavieres?! Tēt — —“

Nikolajs, kas plati ieplestām kājām un ar uzvarētāja smaidu ūsās stāvēja klavierēm līdzās, izgrūda nepacietīgi un gaviļēdams, balsī, kas bija pavisam neparasti smalka un augsta:

„Klavieres. Tās tev, kazulēn, tev! Nu, ko tu teiksi?“

Taņa stāvēja apmulsusi, pēkšņi stipri nobāla, atsēdās uz gultas malas, mēmi vērās te klavierēs, te tēvā.

„Tev, bērns, saproti? Spēlē nu, mācies. Vai es to nevaru? Vai es neesmu krājis? Vai man uz tās naudas vajadzēja kā pūķim tupēt un perēt? Nāc taču un aplūko, iemēģini roku, tās ir tavas, tavas!“

Taņa piecēlās, nolieca bālo un nespodro vaigu, piedūrās ar pirkstu taustiņiem.

„Paga, miļā, nu tu redzēsi jokus. Es jau protu spēlēt. Veikalā mācījos. Skaties, šitā: Kur tu teci, kur tu teci, ga... gailīti manu —“

Dvašu sāņus pūzdams, galvu sāņus nošķiebis, vār-

dus pusbalsī skaitīdams līdzī, Nikolajs meklēja taustiņu baltajā virknē vientiesīgo melodiju, kas bēga no viņa labās rokas krampjaini izstieptā rādītāja pirksta.

„Kur tu teci, kur tu... Taņa, Taņucīti, kas tev?!“

Ar galvu un pleciem uzmetusies uz klavieru tumšās, spodri pulētās virsmas, Taņa klusi un kaislīgi raudāja.

Tanī pašā naktī pret rītu Taņa stāvēja mazajā virtuvē apģērbusies, ar nelielu drēbju saini padusē, stāvēja pie galda un rakstīja kaut ko uz mazas papīra strēmeles. Rakstīja, atskatījās pār plecu — tēvs istabā gulēja, visos kaktos atbalsojās viņa varenā krākšana. Uz mirkli meitene pārstāja rakstīt, aizturēja elpu. Gandrīz pietrūka spēka izdarīt nodomāto. Tad tāds bija tēvs, viņas tēvs. Taņa smējās un šņukstēja, kodīja lūpas, noslaucīja acis piedurknē un rakstīja atkal:

„Mīlais, labais, es aizeju. Piedodi. Tu esi satricis manu sirdi. Biju tev slikta meita, gāju slepenus ceļus. Par to nu jāsamaksā. Man, vienai pašai. Tā tikai mana vaina. Nemeklē veltīgi, neraizējies, agri vai vēl, atgriezīšos. Ja meklēsi, nebūs labi. Dzīvo vesels, mīlais, labais, lai Dievs tevi svētī.

Tava Tatjana.“

Tonakt Taņa ar savu neizsūdzamo bēdu pazuda no mājas un no Rīgas, aiziedama tālu laukos. Tālu, vēl aiz Ērgļiem, Vidzemes pusē.

Kopš tās nakts ormanis Nikolajs pēkšņi tā kā sabruka, kā novecoja, ierāvās sevī. Ne vēsts vairs no runīgā, ļaudis jautrā vira. Turpināja savu darbu kā neredzamas rokas iedarbināts automats, noliesēja, vaigā kļuva pelēks, nemīlēja vairs kavēties savā dzīvoklī,

kur stāvēja dārgās klavieres, apputējušas, bet vēl arvien ņirdzīgi — tā Nikolajam likās — spīguļodamas caur nenoslaucīto putekļu plēnēm. Vakaros Nikolajs kavējās Daugavas malā, pār kuŗu kaismīgās vasaras dienas gausi aizpeldēja uz rudens pusi. Nikolajs sēdēja ūdens malā nekustīgs, raudzījās pats uz savu zābaku purniem vai uz kādu viļņu nestu skaidu ūdenī, sēdēja mēms un neatsaucās, kad viņu tur atrada un uzrunāja draugi vai paziņas. Priekšpilsētas mēlneši ātri vien bija uzzinājuši par Taņas aizbēgšanu, par klavierēm, taču vislabprātāk tie būtu pašu Nikolaju izprašājuši un liekulīgi mierinājuši, bet bijās viņa drūmās un ciētās klusēšanas.

Reiz tomēr kāds no Nikolaja senajiem draugiem atsēdās viņam līdzās Daugavas malā, paklusēja, tad prasīja tieši, bez ļaunuma:

„Tava meita projām, vai nē?“

Nikolajs pacēla uz jautātāju mazās, dziļi iegrimušās acis, paraudzījās, aizgriezta galvu un neatbildēja.

„Redzi, vecais, viņa esot... ar to pašu Gulbi...“

„Noslicināšu,“ atčukstēja Nikolajs.

„Ej, ko nu tur... Bet Taņa, gan tā pārnāks. Kālab nepārnāks? Sieviešu galviņās vējš svilpo. Kuŗu reizi kurpu.“

Nikolajs klusēja.

„Vai tiesa, ka Taņai tu... to pianīnu, vai...“

Nikolajs pašķielēja sānis un sacīja caur zobiem vēl arvien gandrīz čukstus, bet draudīgi:

„Pazūdi. Nositišu.“

Draugs, tas bija Miezis, apvainojās un piecēlās.

„Kad tu šitā... ar vecu draugu...“

Un aizgāja. Nikolajs pat nepaskatījās aizgājējam pakal.

Tās pašas dienas vakarā pie galdnieka Antona

Gulbja ieradās vīru pulciņš ar to pašu Miezi priekšgalā, kas Nikolaju pie Daugavas uzrunāja. Tik daudz vīru istabā ieraudzījis, Antons gluži apmuls, sabijās, pārsteigts mirkšķināja acis. Vīri stāvēja, cepures sauļās burzīdami, tad Miezis nokāsējās un sacīja:

„Tu, Anton, nebrīnies. Nākam pie tevis nopietnā, gaužam nopietnā lietā. Reku', saki nu skaidri, kā tur bija ar to meiteni, Nikolaja meitu?“

Antons saraustīja kamiešus un atkāpās aiz ēvelējamā sola gala. Vīri viņu uzlūkoja drūmi un noteikti.

„Kā tur bija,“ stostījās šādi uzlūkotais, „nesaprotu, ko tad es... tik sliktu...“

„Neluncinies. Bērns tavš? Taņas bērns?“

„Bērns —? Bērns? Mīļie vīri, no tiesas jums saku, neviena vārda par to Taņa man nesacīja.“

„Taņai būs bērns. Tāpēc jau viņa... nu, ko mēs ar tevi, runā skaidru valodu. Nezināji, kādu galu tādas spēlītes ņem? Ko tu tai meitenei padarīji, ka tā nu ir projām?“

„Dieva vārds, vīri, es —“

„Melosi? Vai mums būs jākaunās, ka tev reiz esam drauga roku devuši?“

„Bet es jau —“

„Anton, beidzamo reizi, runā skaidri un gaiši!“

„Miezi, tu jau man pats neļauj runāt! Miezi, tu un jūs citi, saku jums tikpat kā baznīcā: nezināju, kā ar to meiteni. Nesacīja. Nekad nebūtu liedzies viņu uz savu māju vest. Un ja jūs sakāt... ko jūs par to bērnu... nu jā, ja jau tā, tad tas ir mans, ne cita. Bet es nezināju. Ticiet jel!“

„Paraksties.“

„Ko — paraksties?“

„Te, uz šitā papīra. Ka bērns tavš, ka tu neliedzies atbildēt un precēt Nikolaja meitu.“

Antons ir nedomāja liegties, Mieziem nemaz nevadzēja to papīru tā purināt viņam zem deguna. Antonam jau sen pašam bija Taņas žēl. Toreiz bija asi runājis ar meiteni draugu sakūdīts — Taņa esot tikumā pavieгла. Vēlāk uzzināja: draugi paši bija uz Taņu acis metuši, kūdījuši Antonu tīras skaudības gumdīti. Uzzinājis par Taņas aizbēgšanu, Antons nezināja, kur acis likt, kur sirdsapziņu remdēt.

Tagad Antons parakstījās, kā to no viņa prasīja dīvainā delegācija. Pūsis bija pagļēvs, lēti padevās iespaidiem un pārrunām, bet nebija ļauns.

Kad viņš bija parakstījis, Miezis salocīja papīra lapu un svinīgi iebāza kabatā. Tad sacīja gausi, bet nepārprotami:

„Tūliņ tu iesi, rīt pat, meklēsi Taņu kauču pa visu zemi līdz leišu un igauņu robežām, dzirdi? Un atvedīsi. Vīri, mēs varam iet.“

„Vīri,“ ieteicās Antons, „bet ja nu ... viņa ...“

Miezis paskatījās.

„Ūdenī? Na! Mēs pazīstam Nikolaja dzimtu. Tai nav tāda asins, kas neizturēs, nē. Ko, puis', būs vien jāatbild par nedarbiem? Ejam, vīri!“

Mieža balss jau skanēja itin draudzīgi. Vīri atviegloti smīnēja, saskatījās, vēl tā kā pamiņājās — neizpratnē, ka gājiena mērķis tik viegli sasniegts. Pamiņājās un aizgāja, atstājuši Antonu lauzīt galvu, ko tagad iesākt.

Kad tai pašā vakarā Miezis Nikolajam pasniedza Antona parakstīto atzišanās un precību solījumu rakstu un dzirdēja, ka vīri galdniekam uzdevuši Taņu uzmeklēt, vecais ormanis pēkšņi kļuva kā nepilnīgs. Rēca, saplosīja papīru sikās skrandās, gandrīz metās Mieziem krūtīs.

„Lūdzāties to plenci,“ viņš auroja, „bāzāt degunus manās lietās? Kas jums lika, kas jāva? Ārā! Prom!“

Miezis ierāva galvu plecos, atkāpās no satrakotā.

„Ūja, negudrais! Ko trako? Pats, vai, skriesi Taņu meklēt?“

„Ārā! Meklēt?! Tā tik vēl trūka! Lūgties vēl vajadzēs, lai nāk pie tēva atpakaļ ar visu to... Ārā! Negribu! Ne Taņu, ne to plenci, ne viņu kucenu!“

Un, pagrābis puķu podu, tēmēja to lepnejām klavierēm, pēdīgajā mirkli pašāva roku sānis, pods sadrupa kaktā. Miezis vēl gribēja ko ierunāties, tad Nikolajs slējās no krēsla augšā tik negantā izskatā, ka Miezis žigli vien izmetās pa durvīm. Aiz sliekšņa ticis, nosplāvās, sirdīgi paraustīja plecus, aizgāja pret vakara vēju.

Nikolajs istabā vēl brīdi plosījās, tad norima, iemetās gultā, sasedzās līdz ausīm. Neapkoptajā istabā salti vizēja spoguļa virsma. Skurstenī klejoja vējš. Vecais vīrs gultā nekustējās.

Spalgā un skaidrā janvāra vakarā kāds grabinājās pie Nikolaja durvīm. Durvis bija neaizslēgtas, bet nācējs gaitēņa tumsā laikam nevarēja sataustīt durvju rokturi. Nikolajs piecēlās, atvēra durvis, atrāvās: durvīs stāvēja Taņa. Lakatā ievīstītu galvu, vīstokli rokās. Droši iekāpa pār sliekšni istabā.

„Labvakar, tēvs.“

Nikolajs skatījās tukšām acīm. Taņa uzmanīgi nolika vīstokli gultā, lietišķi pieslēdza durvis, pagriezās pret tēvu. Nu viņa bija atgriezusies, visu gaŗo ceļu krājusī dūšu, gatava cīnīties par sevi, par mazo, gatava tēvu pārliecināt vai pat tam piedraudēt, ja... Priekšpilsētā ienākusi, Taņa vispirms bija iegriezusies pie Mieža, dzirdējusi tur gluži trakas valodas — noslīcināt viņu tēvs teicies, viņu un... Bet īšu brīdi lūkojusies tēva sejā, saprata uzreiz: nevajag nekādu vārdu, neva-

jag cīņas, velta bija viņas spītīgā sasliešanās, velta mežonīgā, bet labā sajūta: ar labu vai ļaunu, ar vārdiem vai jauno muskuļu spriegumu aizstāvēties pret nezin kādu uzbrukumu. Nekā no tā visa nevajag, viss bija kā tam jābūt.

„Tev vajadzēs silta piena, būsi izsalusies,“ gausi sacīja Nikolajs, un Taņa atbildēja:

„Uzsildi, ja tev ir.“

Nikolajs metās saimniekot pie atdzisušās plīts, kūra uguni, pūta plīts mutē tā, ka sodrēji sagriezās vērpētē ap viņa galvu. Laimīgs, ka nav jārūnā pārlieku daudz, viņš steidzīgi kustējās, bez kādas vajadzības grūstīja traukus. Beigās, pusi karstā piena zemē izgāzis, pasniedza Taņai krūzīti.

„Maize vis te ir, baltmaize. Ja tu vēl ko gribi, aiziešu, bodniece pa otru pusi ielaidīs.“

„Nē, paldies, ēdu jau. Ceļā.“

„Tālu nāci?“

„Braucu. No Vidzemes.“

„No Vidzemes. Tas ir tālu.“

„Jā, tālu.“

Vairāk par to nerunāja.

Tad Nikolajs atguvās: bērns, viņa taču neesot bērnu ne lāga attinusi.

„Parādi man viņu, dzirdi?“

Taņa attina mazuli. Nikolajs uzlika delnu viņas elkonim.

„Paga, Taņa, ko es... jā, tam plencim, tam Antonam, tam te nebūs nekāda teikšana... Divi vien audzināsim, ko?“

„Divi vien. Jā.“ Taņa pasmaidīja.

„Jā! Lai redz šis, ko paspēlējis. Nu, rādi, rādi to mazo —“

Nikolajs nolieca pār bērnu milzīgo galvu, vaibstījās, piesardzīgi pūta elpu sānis.

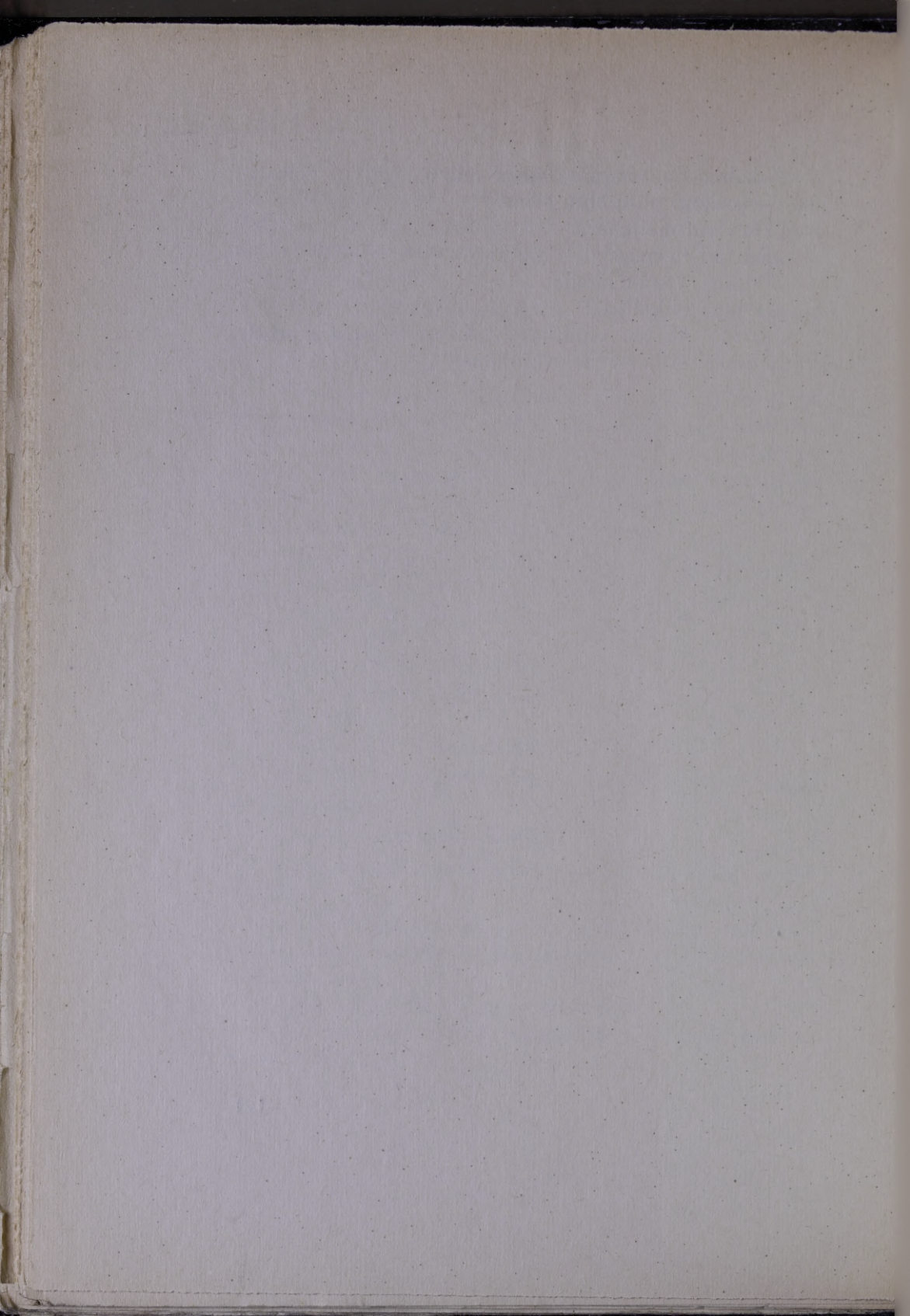
„Zēns vai meitene?“

„Kā tad tu neredzi — puika.“

„Puika. Vārdā liksim...“

„Ir jau. Nikolajs.“

„Ko?... Ak tā... puika... Ko es te varu saprast, šitāds nieks, šitik... neievērojams!“

KOVĀRNĪTIS UN ILZE

Neviens no priekšpilsētas ļaudīm nezināja, kādai tautībai Kovārnītis īstenībā piederēja — neviens par to arī daudz neraizējās un nemeklēja izpētīt. Arī to cilvēku, kas zināja, ka Kovārnīša īstais uzvārds nemaz nav Kovārnītis, nebija daudz. Visi viņu sauca Kovārnīti, šī palama vecim bija piegulusi kā otra āda.

Kovārnītim bija divas nodarbošanās. Viena debesīm par prieku, otra cilvēkiem par pazudināšanu. Debesīm par prieku vecis ar dzeltenajām, apaļajām putna acīm un liko degunu, kas arī atgādināja putna knābi, tirgojās ar nelielām svētbildēm, svecēm, krustiņiem, ar svētbilžu priekšā iededzināmo lampiņu eļļu un pašām šīm lampiņām. Vēl Kovārnītis, gan tikai labiem un naudiņiem paziņām, pārdeva reizēm zilus, dzeltenus un sarkanus katūna maisiņus, kuņos, ja gribēja ticēt pašam Kovārnītim, atradās „dažādu svētu vietu tīrā un svētītā smilts un pa nieciņam no to vietu brīnišķīgajām relikvijām“.

Bet Kovārnītim naidīgas mēles melsa, ka tanīs maisiņos neesot nekas cits, kā vien tīra Daugavas krasta smilts un šīs pašas upes krastā uzlasīti, satumsuši un ietrunējuši kaula gabaliņi. Tā nu jo viegli varot atgādīties, ka Kovārnīša maisiņā iešūts daža Daugavas krastā bojā gājuša putna vai kaķa kauls tiekot dievbijīgu ļautiņu pagodināts tādā veidā, ka to godu tie nabaga dzīvnieki, dzīvi būdami, gan nekādi neesot varējuši iecerēt savā nabadzīgajā kustoņa prātā, nedz nopelnīt ar savu pazemīgo kustoņa dzīvošanu.

Šīm sīvajām valodām tomēr diezin cik vis nevarēja ticēt, jo tādas runāja Kovārniša ienaidnieki — un Kovārnišim bija daudz ienaidnieku. Šai lietā gan jāvaino Kovārniša otra nodarbošanās, kas debesīm darīja maz goda, vēl mazāk iepriecināja cilvēkus, reizēm tos pat pazudināja un tomēr bija nepieciešama dažam labam nelaimes putnam — Kovārnišis aizdeva naudu uz augļiem, kas nebija mazi. Jauneklim, kam vajadzēja steidzīgas dāvanas izlutinātai meitenei, vīram, kam krogus aizmirstības valstībā gadījies piemirst paša izpeļņas apmērus, spiedīgu grūtību piemeklētai daudzu bērnu mātei — šiem visiem bieži cits padoms neradās, kā vien iet to ceļu, kas veda uz Kovārniša svēto lietu tirgotavu.

„Ai, kādi grēki,“ kādā dienā čukstēja Kovārnišis, kad viņa veikālā ieradās kārtējais aizdevuma meklētājs — šoreiz tas bija atslēdznieks Tedis Bundža — un sūdzēja savu likstu, veikala šaurajai letei pārlicies un pūlēdamies neskatīties Kovārniša dzeltenajās acīs, lai šis viņa skatienā nenotvertu tikko savaldāmo riebumu.

„Ai, grēks, manu puikiņ, manu zelta vanadziņ. Kā tad tu tā nodzēri cita naudiņu?“

„Nenodzēru, Kovārniš, es taču tev saku. Pazaudēju.“

„Ehē! Bet dzēris biji?“

„Dzēris biju,“ pietvīcis līdz deniņiem, atzinās Tedis.

„Grēkus esi izsūdzējis? Sieva zina? Ak, nezin vis? Nu, ko tad ar tevi darīs. Daudz tev vajadzēs?“

„Simtu —“

„Simtu?!“

„Simtu vajadzētu gan.“

„Ej nu, tādu lielu naudu.“

„Netielējies, Kovārniš, izpalīdzi.“

„Nu, kur es ņemšu tādu naudu?“

„Kovārniš —“

„Labi, labi, nekliedz. Iedošu. Ko ar tevi darīs?“

„Vai tūliņ dosi?“

„Tūliņ nē.“

„Kāpēc tad nē? Man vajadzētu —“

„Te, mīlais, nepatīk, svētu lietiņu tuvumā. Atteci uz manu dzīvoklīti pievakarē, zini jau, kurpu?“

„Zinu.“

„Nu, raugies nu. Tur arī iedošu. Bet te neder ar naudu, ar nešķīsto, pirkstus aptraipīt.“

Protams, pievakarē Tedis, lepnumu zobos sakodis, ieradās Kovārnīša dzīvoklī. Uz klauvējienu atdarīja pats Kovārnītis, ieveda Tedi caur šauro virtuvi savā divu istabu dzīvoklī. Pacēla krēslu, uzsmaidīja.

„Sēdies vien, sēdies, balodīt. Pagaidi brītiņu. Neesmu vēl savu vakara aizlūgšanu pabeidzis.“

Un kamēr Tedis dega nepacietībā, Kovārnītis locījās kaktā svētbilžu priekšā, acis pacēlis un murminādams.

„Atlaid man, Kungs, atlaid necienīgajam kalpam visu apgrēcību, gribētu un negribētu!“

Murmināt beidzis, aizmeta krūtīm krustu diviem pirkstiem, palocījās.

„Jāpastrīdas par ticības lietām,“ domāja Tedis, „Kovārnītis jau esot varen ticīgs, viņam patīks par šīm lietām parunāties.“ Ieprasījās, redzēdams, ka Kovārnītis beidzis lūgšanu:

„Vēl arvien divi pirkstiem krustu met?“

„Nu, kā tad citādi,“ gluži nobijies un bargs prasīja Kovārnītis, „kā citādi? Trim pirkstiem, tā jau to pareizticīgo pagānu izgudrota negantība, tā jau debesis apkaitina —“

„Kā tad tā, Kovārnīt, kā — apkaitina?“

„Nepatīk debesīm.“

„Kā tu to zini?“

„Tas ir tā, mīlīt, —“ Kovārnītis apsēdās Tedim līdzās, „tas ir tā: kad vien svētajiem vecu laiku vīriem debesu dārgie iemītnieki parādījušies, allaž tie ar divi paceltiem labās rokas pirkstiņiem rādījušies, itin nekad ne ar trim. Jeb vai tu zini kādu, kam Jēzus Kristus vai viņa mīlīgā Māte būtu parādījusies ar trim pirkstiem svētīdami?“

„Kur nu man to zināt.“

„Nu, lūk! Allaž un allaž parādās tā — labā rociņa pacelta svētīšanai un uz tās divi pirkstiņi atliekti taisni. Nav un nevar citādi būt. Mani pašu, vecu grēcinieku, dažā sapnī parādības ir pagodinājušas. Un arvien pēc vecās kārtības, pēc visu īsteni ticīgo ļautiņu kārtības ar divpirkstu zīmi svētījušas. Netici?“

„Ticu. Tā nav mana prāta lieta. Paldies, ka izstāstīji. Kā tad nu būs ar naudu? Dosi? Ko tad tu, Kovārnīt, dari?“

Kovārnītis bija piecēlies, tikko Tedis naudu pieminēja; neticamā veiklībā metās kaktā pie svētbildēm, pavilka auklu — un pēkšņi svētbilžu priekšā aizslidēja tumšas drēbas auts, misiņa riņķos apaļai, kaktam ar svētbildēm pie griestiem iešķersu priekšā piestiprinātai listītei.

„Tā es allažin,“ čukstēja Kovārnītis, „kas nu ar naudu darīsies svētu vaigu priekšā?“

Tedis paraustīja plecus un gaidīja tālāko.

Nošķīris ar tumšo autu svētbildes no istabas, Kovārnītis kļuva kustībās mundrāks. Ilgi grābstījās ap daudzlielu un mazu atslēgu žūksni, līdz uztaustīja vajadzīgo atslēgu, iegāja otrā istabā, pār plecu bažīgi atskatījies.

Kamēr vecis tur rīkojās, Tedis nopūtās un raudzījās zemē. Grūta stunda, pārbaudījuma stunda. Varbūt vēl piecelties un aizbēgt beidzamajā brīdī? Vecais lie-

kulis plēsa nesamērīgus procentus, to Tedis zināja no citu vīru stāstiem. Vajadzēja ar viņam tanī krogū iet! Pie tam Tedis nemaz netika daudz dzēris, tās pāris glāzītes iesitās galvā droši vien tāpēc, ka todien nebija pusdienojis. Bet arī tagad vēl nebija un nebija īstas skaidrības par to, kā tie simts lati izkrituši no svārku iekšējās kabatas. Mājup iedams viņš bija tikai drusku streipulojis.

Kovārnītis izritinājās no otras istabas ar naudas žūksni sauļā un ar gaužam noraizējušos vaigu.

„Veries, cilvēks, kas par nebūšanu — nav man pie dvēseles vairāk kā piecdesmit. Pietiks varbūt?“

„Kovārnīt, ko tu runā. Kā tad es dzīvošu nākamo mēnesi? Man jau tad vēl visa paša alga pie tās tevis dotās naudas jāpieliek, lai to svešo naudu atdotu.“

„Jā, kā tad dzīvosī, kā tad. Ko nu? Pazudis tu būtu bez Kovārnīša.“

„Esi labdaris,“ pats sevi neieredzēdams nočukstēja Tedis, tūdaļ saspieda zobus, apklusā.

Apalās Kovārnīša acis nemirkšķinādamas taustīja puīša seju. Tas atdos. Izpeļņa zināma, dzērājs nav. Būs jādod viss simts.

„Nu, nesēro, balodīt. Ja jau tik traki, paņemšos no sava neaizkaņamā krājuma. Tāds sapnis man, zini, ceļošu es vecuma dienās uz Svēto Kapu, nolūgšos tanī vietīnā, balts nomazgāšos — —“

„Vēl vienu mirkli,“ domāja Tedis, „vēl vienu īsu īsu brītiņu — tad lēkšu kājās, došu sirdij vaļu, nola-māšu liekuli un...“

Izspieda vēlreiz:

„Neālējies, augļotāj. Dod. Tu jau esi bagāts.“

„Bagāts, es?! Grēks gan tev tādu vārdu mutē ņemt. No rokas mutē dzīvoju. Tici — netici. Pirtī eju reizi gadā, svārņus desmit gadus valkāju...“

Likās, ka šī ilgā naudas gribētāja spīdzināšana Kovārnītim iesildīja asinis, Tedis lūkojās veča sejā un viņam pēkšņi uzmācās pavisam murgaina, pavisam negudra sajūta — lūk, kā nosarkuši Kovārnīša vaigi, cik valgana mute, kā spīd dzeltenās, nekustīgās acis — „tas viss tāpēc, ka no manas nepacietīgās sirds šinī brīdī uz Kovārnīti stiepjas spriegas gaidīšanas pavedieni, pa kuņģiem aiztek viss mans stiprums, lepnums, visas spēka sulas. Jo es pazemīgāks, pateicīgāks, jo vairāk staro Kovārnītis. Viņš mani apēd! Izdzeļ! Viņš piebriest, un man galva sāk reibt no vārguma. Man tūdaļ jāceļas, jābēg, jāpaglābjas!“

„Kurpu tu, dēls?“

Tedis atjēdzās, pārvilka delnu valgajai pieri. Murgainajai domai un sajūtai padevies, viņš bija pielēcis kājās. Kovārnītis izbijies viņā skatījās.

„Dod vai nedod,“ Tedis sacīja tumši, apsēdās un paskatījās pulkstenī, „pēc trim minūtēm es iešu projām. Nemāžojies.“

„Neskrej, sēdi, dabūsi. Bet to es tev vienam, zelta jauneklīm. Vekselīti parakstīsi?“

„Parakstīšu. Ātrāk.“

Kovārnītis atkal izgāja otrā istabā, atgriezās, nosēdās pie galda Tedim iepretī. Izvilka no azotes vekselja blanku un markas, saskaitīja naudu, murmināja:

„Pēc goda, pēc kārtības... Redzi, vekselītis man jau pirms uzrakstīts. Gribēju jau dot simtu. Ja tūliņ nedevu, tad tikai tevi pašu žēlodams.“

„Parakstīties, vai?“

Tedis paņēma vekseli, pavērās pēc tintes un spalvas.

„Paga. Vai tev galviniēki ir?“

„Rīt atvedīšu.“

„Nu labi, ticu. Redzi, kā tev uzticos. Še tev rakstāmais.“

Tedis satvēra spalvaskātu, parakstījās gandrīz neskatīdamies.

„Tā nē, tā nē,“ uztraucās Kovārnītis, „pār marciņu paraksties, pār to uzlipināto.“

Tedis parakstījās otru reizi, pār marku.

„Dod nu naudu.“

„Esi gan tu mudīgs, ņem... Pārskaiti, es jau pārskaitos bieži, vecs esmu, viegli mani pievilt, apvainot. Datumu redzēji, apskatījies?“

Tedis pavērās vekselī. Terminš pēc mēneša.

„Tik ātri? Kur es ņemšu?“

„Nu, redzi, nu, redzi pats. Nē, nē, tu jau mani nepazīsti, nezini manu kārtību — nemaz neesmu laupītājs — tu, teiksim, maksāsi man desmit latus mēnesī. To tu vari?“

„To es varu.“

„Bet, rau', tā kā man tas dikti neizdevīgi, ka tu man tā pa artaviņai vien, pa nieciņam, būs tev man jāpiemaksā augstāki procentiņi.“

„Nu?“

„Desmit tu man dosi mēnesī... Nu, no tiem, teiksim, seši lati deldēs tavu parādu, pārējos četrus tu man par to palīdzību un pacietību, ko?“

„Četrdesmit procentu?!“

„Nu, es jau neuzplījos, mīļais. Kā zini. Bet es tev izpalīdzēt gribēju.“

Kovārnītis pēkšņi kļuva pavisam auksts un vienaldzīgs, novērsās un skatījās logā. Tedis apsvēra drudzainā steigā. Četri lati procentu mēnesī... un tikai pēc pusotra gada Kovārnītim būs atdoti tie simts lati un tiem līdz septiņdesmit divi procentiem vien...

„Maksāšu. Norunāts. Sveiks.“

Kovārnītis atdzīvojās, sacīja:

„Paga, mīlais, ar steigšanos nekur netiksi. Tu man tepat uz mazas zīmītes vēl vienu mazu parakstiņu, mazītiņu — ka tu man maksāsi tos desmit mēnesi.“

„Bet tev jau ir vekselis ar parakstu.“

„Tas vekselis, tas tāpat. Tas, ja tu dumpojies, ja nemaksā kārtīgi. Tad es ar to vekseli...“

„Dod. Parakstišu.“

Viens palicis, Kovārnītis atvieglots nopūtās, pārkrustījās, dažos malkos izdzēra aukstas tējas tasi. Atvilka autu no svētbildēm, izgāja otrā istabā un atgūlās gultā ar sešiem augstiem pūku spilveniem. Par spilvenu tīrību, par visu Kovārnīša dzīvokli rūpējās Ilze, Kovārnīša veca drauga meita. Miļu prātu Ilze nenāca, to Kovārnītis zināja, bet kur šī, bārene, citur maizi ņems? Mācās jau vēl, nav nekāda pelnītāja. Bet Kovārnītis pabaņo, nopērk zeķes, grāmatas...

„Vai nu es kāds suns, lai tiek bārenei.“

Pie durvīm noskanēja soļi — tā Ilze droši vien. Jā, nācēja bija Ilze. Īsā mētelī, tieviem locekļiem, bet jau ar sievietes maigumu šaurajā sejiņā.

„Labvakar. Tēju dzersi?“

„Dzēru, puķīt. Padzer tu ar — turpat ir, priekš-istabā. Pielūdzies Dievu pirms ēšanas, dzirdēji?“

„Ēst gribas. Vēlāk.“

„Ko tu, ko tu? Tūliņ, es saku.“

Ilze padevīgi nolaida bērnišķīgās skropstas, izgāja otrā istabā, aptupās zem svētbildēm. Kovārnītis dziļi ievilka nāsīs gaisu. Vijolišu smarža. Vai tik vēl vasarā vēl zied vijolītes? Jeb tā smaržo visas jaunas meitenes?

„Ilze!“

Bet Ilze neatsaucās, Ilze stāvēja otrā istabā, pār galdu noliekusies un sastingusi, karstu, aizturētu elpu,

sakniebtām lūpām aplūkodama mazo balto papīru galda vidū. Vekselis. Ilzei nebija noslēpums, kādu amatu piekopa Kovārnītis. Tā amata dēļ viņu, Ilzi, priekšpilsētnieki sauca „purva puķi“. Lai sauc, tas Ilzei nekas, viņa atmet jauno, augsto spītīga sērafa pieri — ļaužu valodas izput kā dūmi tādas atmestas pieres priekšā.

Bet šinī papīrā galda vidū bija kaut kas liktenīgs un baigs. Tas, kam šis vekselis reiz būs jāsamaksā, tas taču Artura brālis. Un Ilze un Arturs mil viens otru. Brāļa posts būs Artura posts, un Artura posts būs viņas posts.

„Il—ze,“ sauc Kovārnītis otrā istabā.

Ilzes sarkanā mute tapa balta, sīkie zobi iecirtās apakšlūpā, drebošu roku pār galdu izstiepusi, tā sagraba balto papīru. Otrs, mazāks, zem tā. To arī. Un uz krūtīm, aiz blūzes izgriezuma.

Tanī pašā mirklī uz otras istabas sliekšņa parādījās Kovārnītis. Vekselis? Vai viņš, nolādētais nelga, nebija vekseli atstājis uz galda? Tur tā nav, bet Ilze — — Kovārnītis ieģrūda roku svārku kabatā, vekseli tur arī nebija.

Ilze uzlūkoja veci spriega un neganta kā jauna kaķe.

„Ilze,“ Kovārnītis prasīja aizsmacis, tā drīzāk bija čukstēšana, „vai tu... neredzēji... papīri?“

„Neredzēju,“ tāpat atčukstēja Ilze. Un visu laiku viņi abi, vecais vīrs un meitene, raudzījās viens otram acīs.

„Ilze, balodīt balto, vai tu labi apskatījies? Vai tu nenoslaucīji galdu?“

Kovārnīša balss tapa lūdzoša, viņš sametās kūkumā, gribēja paraudzīties zem galda, bet neiedrošinājās atraut acis no Ilzes baltās sastingušās sejas. Kā tā

skuķe viņu uzlūkoja, vienā mirklī pieaugusi, sievietē pārvērtusies, bīstama, viltības un nepadevības pilna... Kovārnītim atvira apakšlūpa, vaigi ap acīm sagrambojās, mīlīgo izteiksmi sejā un balsī zaudēdams, vecis spēra uz Ilzes pusi žiglu soli.

„Ilze?“

„Es to paņēmu,“ pēkšņi izkliedza Ilze, neizturēdama istabas sprieguma pārsātināto gaisu, kaut kas viņā sauca pēc skaidrības, kaut kas liedza ilgāk slapstīties, citādi viņai šī divkauja jāzaudē, viņas stiprums bija patiesībā.

„Tu?!“

„Es, es, es! Atkal vienam cilpu gatavo?“

„Ilze, kāda tava valoda?!“

Uz mirkli apjukušais Kovārnītis meta platu krustu, viņš ievaidējās, tvēra ar roku pie kakla, ar īsu skatu novērtēja grīdas platību līdz durvīm — aizbēgs vai neaizbēgs Ilze ar vekseli, ja viņš tūdaļ metīsies tai virsū? Neaizbēgs.

Nākamajā mirklī Kovārnīša rokas tumšsarkanā mājas svārka piedurknēs sagrāba Ilzes augumu ap kamiešiem. Šis uzbrukums bija tik negaidīts, ka Ilze pat nepretojās. Taču tūdaļ sajuta savu jauno muskuļu tvirtumu, atguvās, novērsās no veča tuvās un niknās dvašas, abām rokām atspiedās Kovārnīša krūtīs, grūda ar pilnu spēku.

Iestēnēdamies vecais atstreipuļoja, tvēra pēc galda malas, cīnījās ar elpas trūkumu, Ilzi ietvēris baiļu un niknuma kaitētā skatienā.

„Nedabūsi,“ nu jau gluži mierīgi nosacīja Ilze, „nepūlies velti. Trieku dabūsi. Runāsim ar labu. Ko tev vajag no tā cilvēka, tu?“

„Policija!“ augstā balsī iesaucās Kovārnītis, „tūliņ saukšu! Zagle! Policija! Palīgā!“

„Nekliedz,“ čukstēja Ilze divainā triumfa sajūtā. Ilze zināja, ka nupat visam beigas tā vai tā — viņas skopajai dienišķajai maizei, zināmai bezrūpībai. Zināja, ka tagad sāksies citas dienas, nopietnāks darbs... (kā tu to paveiksi līdzās skolai, viņa sev iejautājās vienu mirkli) — bet lai, lai, lai sākas cita dzīve — Ilze metās šinī nojautā par „citu dzīvi“ kā ledainā, bet spirtā ūdenī. Un tā mazā parāda zīme, tā īstenībā nemaz nepiederēja viņai, tā piederēja Artura brālim, tā tad arī Arturam, un kas Arturam pieder, par to Ilze gatava cīnīties līdz...

„Nekliedz,“ meitene sacīja vēlreiz, „policijai es izstāstīšu tādas lietišas...”

Piepeši viņa nodrebēja pārsteigumā un riebumā: vecis paklupa ceļos pie viņas kājām. Taisni pie viņas ceļu galiem viņa kailais galvvidus.

„Ilzīt, neizposti! Ilzīt, zelta bērniņ, vai es tev nesmu labs bijis? Ilzīt!”

Vecis murmināja izmisīgi, rokām tukšu gaisu grābstīdams. Ilze atkāpās pussoli, tūdaļ vecis uz ceļiem vilkās tai klāt, iekērās svārkos. Ilzes riebījums uzsita augstāko vilni, tam piejaucās žēlums. Bēgt!

Acis nenovērsis, Kovārnītis sekoja katram meitenes vaibstam, pamanīja īso vilcināšanos, tikpat negaidīti, kā pirmāk ceļos nometies, sakampa meitenes kreiso roku un piegrūda savai mutei.

Klusi iesaukdamās Ilze atlēca, izrāva vekseli no blūzes izgriezuma, nosvieda uz grīdas, apgriezās, pakampa uz sola nomesto mēteli un izmetās pa durvīm.

Uz ielas Ilzi sagrauba aizelsies un varens vējš. Tūdaļ vajadzēja sākties negaisam, Ilze drīzāk jūta, kā redzēja neizšķiestu zibeņu pilnu mākonī smagi guļam pār pilsētu. Viņa nebija pat manījusi, cik ātri kļuvis gandrīz tumšs. Ilze pavērās augšup — kā vilnis ar ne-

spodri iedzeltenu galotni, mākonis bija jau uzšļācis līdz debesu vidum. Pilsēta zem tā gulēja nevarīga, kā plaukstā nolikta debesu bardzības priekšā.

Retām lāsēm sāka līt, vējš pieņēmas spēkā, iesvilpās telefona vados, pamezdam aiz sevis dobjū dūkoņu. Daži plecos sametušies cilvēki aizskrēja pa vientulīgo priekšpilsētas ielu un pazuda vārtos.

„Debesu bardzība,“ Ilze atkārtoja tikko prātā ienākušos vārdus, „debesu bardzība, atver pār mani tavus padebešus! Lai izgāžas lietus! Lai kapā krusa! Nekas nenomazgās no manas rokas tā veča mutes pieskārienu. Nekas nepadzīs no manām ausīm viņa smilkstēšanu. Esmu netīra, manas acis un ausis sagānītas, esmu redzējusi cilvēku viņa nožēlojamībā rāpojam uz ceļiem manā priekšā. Tavu radību, Dievs!“

Jauns vēja grūdiens tikko nenotrieca Ilzi no kājām, viņa apsviedās pret vēju, pret lietus šaltīm, pieņēma tās ar krūtīm un atmesto vaigu. Tad metās skriet pretī vējam, Daugavas virzienā. Mākoņus saplosīja zibens, turpat virs pamales aizdārdēja pirmais pērkona grāviens. Skrējienā meitenes svārki lipa ap gurniem, ap kamiešiem, pār kuņiem šalca mazliet slīpās lietus straumes.

„Lai līst,“ Ilze elsoja, „man jātiek tīrai! Man jātiek tīrai! Es gribu mīlēt zemi! Es gribu mīlēt cilvēkus! Man jāaizmirst tas, kas manā priekšā rāpoja! Cilvēks nedrīkst rāpot! Neviena cilvēks nedrīkst rāpot!“

Daugavas malā, līdzās zemei dēļu grēdai, Ilze no-metās smiltīs. Viņa nepiecēlās, viņa gulēja uz mutes un raudāja.

P Ā V U L I Ņ A   D I E N A

Dziļi nopūzdamies Pāvuliņš atdara acis, un pirmais, kas saista viņa vēl miega apmāto skatienu, ir istabas logs, aiz kuŗa saullēkts vēl nav aizdedzinājis debesis, kuŗās vējš plosa, trenc un jauc caurspīdīgos un vieglos vasaras sākuma mākoņus. Pret mākoņiem smagi pieziedējušas galotnes ceļ Pāvuliņa dārza vecās ābeles.

Logam atrāvies, Pāvuliņa skatiens brīdi klejo ap istabas vecajām, daudz pieredzējušām lietām un mēbelēm, viņa, veca pensionāra, pieticīgās dzīves tikpat pieticīgajām un pazemīgajām lieciniecēm. Nav daudz lietu — šauriņš dīvāns ar izboztām atsperēm, neglīta, vēderaina, bet ļoti ērta kumode, galds, krēsls, stāvs skapis ar aplauztiem koka rotājumiem stūros. Rotājumu savainotās vietas aiztrieptas ar vasku.

Pāvuliņš uzvelk augstāk mīksto gultas segu. Kusība nav bijusi ātra, bet nu tās tomēr atkal ir klāt — sāpes. Tās nevar būt vienīgi vecās kaulu sāpes, sāp — un nu jau kuŗo dienu — arī tā vieta pret pakrūtes dobīti un kaut kur dziļi krūtīs smeldz līdz pat atslēgas kaulam. Īgnums, žēlums un nepatika pašam pret savu miesu sagrābj Pāvuliņu, kad tas uzliek plaukstu uz sāpīgās pakrūtes.

„Es dotu daudz par vienu dienu, kuŗā man vēl piederētu spēks,“ Pāvuliņš domā, „jaunības spēks, jaunības bagātība. Roka, kas var glāstīt, veikt, aizstāvēt. Modras un izsalkušas acis. Acis kā Sebastjānai.“

Tikko Pāvuliņš iedomā Sebastjānu, viņam jāpa-

smaida, meitenes veidols iznirst viņa priekšā tāds, kādu viņš to skatīja šinī pašā istabā vēl vakar, kad tā stāvēja pie loga savā plānajā blūzītē, un saules spilgtā gaisma gulēja uz viņas kuplmatainās galvas, kakla un kamiešiem. Tagad Sebastjāna, protams, vēl guļ — jaunības miegs ir jo ciešs arī pret rīta pusi. Un Pāvuliņš turpina domāt par Sebastjānu, iedomā ar maigumu viņas jaunavīgo istabiņu mājas rīta saules pusē — droši vien Sebastjānai arī patlaban vēl piemīt viņas bērības paradums — guļot palikt plaukstu zem vaiga. Un logs tur, pie viņas, noteikti ir visu nakti stāvējis vaļā, atdarīts pret dārza koku un zemes stiprajām smaržām. Sebastjāna mīl labu gaisu. Visas šīs Pāvuliņa domas ir dzidras un labvēlības pilnas, ir atpūta un baudījums domāt par jauno un stipro būtni, kas šinī brīdī uzticīgi guļ viņa pajumtē un miegā tur plaukstu zem vaiga. Sebastjāna, jaunā, bagātā, apskaužamā Sebastjāna, kuņai smeļoties zobi mirdz sulīgajā mutē, kuņai nekad nenogurst vieglās kājas, kuņai elpojot nesāp krūtis — nē, Sebastjānai ir priecīga meža dzīvnieka veselās, tvirtās plaušas, visa viņa ir priecīga, vesela, drusku mežonīga, un tas nekas — kur lai viņa liek savas jaunības nesavaldāmo spēku?

Pēkšņi Pāvuliņam iegribas dzert. Dzert daudz pavisam auksta, tīra ūdens. Viņš palūkojas uz ūdens trauku, kas allaž stāv uz ķebliša pie viņa gultas pagalvja — tas ir tukšs. Vajadzētu piecelties pašam un mēģināt ūdeni no virtuves atnest, bet ja nu atkal uzmanības vājums kā aizvakar, ja viņš pakrīt... Sebastjāna var uzmosties un satrūkties. Labāk tad paciesties, kamēr viņa uzmodīsies un ienāks pie viņa. Tas gan nenotiks ātri — Pāvuliņš allaž apgalvo Sebastjānai, ka rītos viņam vissaldākais miegs, lai viņa rītos gulētu bez raizēm, cik vien ilgi viņai patīk.

Tai pašā mirkli Pāvuliņam liekas, ka tas sadzird kādu viegli grabināmieš priekšnamā.

„Tā var būt tikai viņa,“ viņš domā un brīnās, „tik agri?“ Pavisam gausi un uzmanīgi kāda roka nospiež durvju rokturi, vēl uzmanīgāk atvelk durvis pusviru. Pāvuliņš steidzīgi samiedz acis — ja Sebastjāna grib redzēt, vai viņš guļ, lai redz, ka patiesi guļ, citādi viņai nepatiks, ka viņš bijis jau nomodā, varbūt vēlējies kaut ko, bet viņa nav bijusi te, lai šo vēlēšanos izpildītu.

Durvis stāv un noraugās gulētājā jauna meitene isos, rūtainos svārkos, baltā blūzītē un kailām kājām. Mazliet kaklu uz priekšu izstiepusi, viņa tā skatās diezgan ilgi.

„Sebastjāna gan,“ aizkustināts domā Pāvuliņš, „rūpējas par mani, droši vien vakar jutos nelāgi, ēdu maz. Vajadzēs saņemties un ēst — vai garžo vai nē.“

Tūdaļ viņš sāk pavisam dziļi, rāmi un vienmērīgi elpot. Viņš guļ, lai taču tas jaunais radījums iet un neraizējas tik daudz par vecu, nožēlojamu vīru. Bet Sebastjāna vēl arvien neaiziet un arī durvis neaizdara, tā turpina raudzīties uz Pāvuliņu, tad, pirkstgalos svārstīdamās, ienāk istabā tikko dzirdamiem kailo kāju soļiem, klusa kā ēna, lokana kā ēna. Netālu no Pāvuliņa gultas tā apstājas un sastingst nekustīga. Izbrīnītais un mazliet satrauktais vecais vīrs tikko jaušami paglūn ar vienu aci — un tūdaļ atkal to aizdara, iztrūcināts. Visuspēcīgais Dievs debesīs, kas gan nupat notiek ar Sebastjānu? Viņas seja, viņas seja! Tikko kā viņš bija uztvēris skatienu, ar kādu meitene viņā noraudzījās — kādu skatienu! Pāvuliņš pazīst Sebastjānas seju, visos sīkumos viņš pazīst šo rožaino, vēl gluži bērnišķīgo vaigu ar lielo un kaismīgo muti, ar gaiši brūnām acīm un gludenu pieri, ar tumšu dzimumzīmi virs virslūpas maigā loka. Viņas seja ir tik bieži Pāvuli-

liņā raudzījusies — gan uzticīgi, gan gražīgi, gan nolūgdamās par palaidnībām ar ļoti saldu, glaimīgu un viltīgu grimasi. Bet nupat, tā seja, ko viņš tik vienu īsu mirkli bija ietvēris skatā, tā agra rīta iezalšanas gaismas apslacītā seja bija bijusi sveša seja, nespodra, ļauna, sašķiepta. Lūpas saspiestas, acis... Pāvuliņš nodreb, viņam jāatdara acis, jāredz vēl, viņam jāpārlicinās — tikko, tikko viņš apspiež acu plakstiņu iedrebēšanos. Cik gan ilgi viņa vēl tur tā stāvēs, kā pirms lēciena spriegi sastindzis kaķis, un uzlūkos viņu tik neganti un caur pieri — nekad Sebastjāna nav lūkojusies caur pieri — ja nu viņai ir piepeši aptumšojies prāts un tā ir nākusi viņam ko nodarīt?!

Pāvuliņam acis ieplešas platas. Sebastjāna vairs neatrodas tur, kur tā iepriekš stāvējusi. Pavisam bez trokšņa tā ir pārļaipojusi istabu un nu stāv ar muguru pret gulētāju, pie vēderainās kumodes istabas stūri.

„Ko tas nozīmē?“ domā Pāvuliņš. Sebastjāna atskatās pār kamiesi, vecais vīrs tikko pagūst acis atkal aizvērt. Pēc īsa brīža, kas gultā gulētājam liekas tomēr nepanesami ilgs, kaut kas viegli nošķind istabas klušumā. Pāvuliņš paskatās atkal un tanī pašā mirklī saprot visu — Sebastjāna grib atslēgt kumodi, Sebastjāna ir atnākusi pēc viņa naudas. To aptvēris, Pāvuliņš tikko apspiež iesaucienu — tomēr apspiež, sakniebj drebošo muti, sastingst apjucis, satriekts, nevarīgs, nespēcīgs aptvert savu iedomu visā pilnībā, kur nu vēl kaut kā vērtēt Sebastjānas rīcību, spriest par to tā vai citādi. Nākamajā mirklī pār viņu izverd tik mulss un smacīgs kauns, ka elpa aizraujas, taču tūdaļ viņš elpu savalda atkal, elpo kā pirmāk — dziļi, mierīgi, galvenais — mierīgi un vienmērīgi. Dievs debesīs, ja viņa pamanītu, ka viņš neguļ, ka viņa ir noglūnēta, izspiegota, ka viņš visu zina! Tikai to Sebastjānai nenodarīt,

to nē. Bet smacīgā kauna sajūta no viņa neatstājas, tā trenc karstus asiņu viļņus pret viņa sirdi un sejā, ja Sebastjāna patlaban apgrieztos un paskatītos, viņa vaigi vien nodotu, ka tas nomodā, domā vecais vīrs, tiem jau jābūt pagalam sarkaniem, tā kaist sejas āda ap vaigu kauliem, uz smakra, pat uz pieres. Neprāts.

Tālākā Sebastjānas rīcība Pāvuliņam vairs nav jānovēro, viņš dzird, nojauš, iztēlojas to sev no sīkajiem trokšņiem, kādi rodas, atslēgai ar sausu skrapstēšanu apgriežoties slēdzenē, kumodes atvilktni ar klusu čirkstēšanu pašļūcot uz priekšu. Visus šos niecīgos trokšņus Pāvuliņš uztver tik skaidri, ka tie šķiet darām viņam fiziskas sāpes, ilgi viņš to neiespēs paciest, viņš izdarīs kaut ko nelabojamu, iekliegsies, sāks raudāt, kā lai viņš to zina. Liekas, viņš sadzird arī Sebastjānas satramdīto dvašu, viņas sirds gaužo dauzīšanos... Nosan papīra lapa (tā bija pārklāta naudas lādītei) — tagad lādītei jābūt jau viņas rokās — (tā ir smaga, uzmanies taču, Sebastjāna, tu to izmetīsi, tu to patiesi izmetīsi) — tagad Sebastjāna iebīda atvilktni vietā — nu iet pār istabu — (cik gausi, Dievs!) — un tagad — tagad iziet un aizdara durvis.

Kad Sebastjāna jau aiz durvīm, Pāvuliņš paceļ roku un noslauka mitro pieri. Viss tikko pārdzīvotais ir tik neticams, neiespējams, negants, ka tas pilnīgi apriņķis visus viņa spēkus. Ar to galā tikt, to visu aptvert ātri nav ko cerēt. Ieplestām acīm griestos raudzīdamies, bezpalīdzīgs un apstulbis, Pāvuliņš ielūkojas vaigā nežēlīgajām stundām, kas nu nāks, domām, kas uzmāksies, minējumiem, kas tomēr neliks nekādai skaidrībai atspīdēt pār nule kā notikušā tumšā darba iemesliem un sekām. Minējumi skaidrību neatnesīs, bet nomocīs un izdzēsīs visu to rāmo, dzidro gaišumu, kas līdz šim pildījis šo pajumti. Un kaut kas Pāvuliņā, kaut kas bez-

gala noguris un izmisis, bet spītīgs, sacēlas pret visu sagaidāmo.

„Nepadošos,“ viņš sev iegalvo, „nepadošos. Nedomāšu. Neizsamisišu. Nepazemošos līdz detektīva pēdu dzīšanas, masku noraušanas domu gaitai. Ir kaut kas jādara, lai nedomātu. Kas?“

Piepūlē ātri atrast kaut ko tādu, pie kā saistīt uzmanību, Pāvuliņš atceras, ka bezmiega naktīs viņš skaitījis, lai nebūtu jādomā, līdz apnikumam skaitījis pie sevis līdz simtam un atpakaļ. Ļoti steigdamies viņš sāk skaitīt. Līdz simtam. Pēc tam:

„Simts, deviņdesmit deviņi, deviņdesmit astoņi, deviņdesmit septiņi... bet kā gan Sebastjāna, kā Sebastjāna to varēja? Nē, nē, nē — deviņdesmit seši, deviņdesmit pieci, deviņdesmit... ko es viņai aizliedzu, kā viņai trūkst pie manis? Sebastjāna, mana skaistā, mana lepnā Sebastjāna!“

Skaitīšana nepalīdz, šī muļķīgā mānīšanās. No domu niknuma nevar atgaiņāties. Pavisam jau nu to nevar vecs, slimības gultā saistīts vīrs. Uzacis savilcis, Pāvuliņš sev saka, ka tā nevar, nedrīkst tik glēvi nobīties, tik mazdūšīgi slapstīties, jātiek ar visu galā, nelaimei jālūkojas acīs.

Un tikko viņš to sev apliecinājis un apņēmis, pirmais spriegums ir pāri, uz mirkli nelaime šķiet zaudējusi savu asumu.

„Kas gan tāds īstenībā ir noticis,“ viņš sev vaicā, „kas tik nelabojams, tik baigs? Nu, meitenei kaut kā ievajadzējies, kauns bijis prasīt. Var pat notikt, ka viņa negribēja un nekāroja visu to naudu — kāda daļa, kāds nieks viņai nepieciešams, to viņa paņems un lādīti tikpat slepeni noliks atpakaļ. Bet vai tas ko maina? Un ka to dara — Sebastjāna!..“

Pāvuliņš atkal kļūst nemierīgs, jo tikko viņš kaut

domās vien izsaka, piesauc vārdu — Sebastjāna, tūdaļ būtne, kas ar šo vārdu saistīta, nav vairs tikai viņa brāļa meita, nav vienkārša jauna meitene, kam itin dabiski var piemist šādas vai citādas vājības, tāda vai citāda daba — nē.

Sebastjānas vārdu tai deva viņš pats pirms septiņpadsmit vasarām, tapdams krusttēvs un sava brāļa atraitlei solīdamies būt arī istā tēva vietā mazajam radījumam, toreiz tik niecīgam un neglītam, spodros autiņos ievīstītam. Un Dievs debesīs zina, tie vārdi nebija ar muti pasacīti vārdi vien. Tāpat kā arī to zina tik Dievs tur augšā, kas viņam bija bijusi tā sieviete, kuŗu liktenis bija piešķīris viņa brālim, pirms viņš to ieraudzīja. Arī viņu sauca Sebastjāna, arī viņai bija šīs, otras Sebastjānas brūnās, gandrīz zeltainās acis — vienīgās acis, kuŗās Pāvuliņš ilgojās raudzīties savā nāves stundā, raudzīties, lai šai beidzamajā skatienā brūnajām acīm dāvinātu savu dvēseli, kas tāpat visu mūžu tām bija piederējusi. Arī mute bija tā pati vienai un otrai — mute, kuŗas pieskāriens viņa mutei Pāvuliņam būtu nozīmējis — paradīzi, atpestīšanu, otru piedzimšanu spodrībā un spēkā, kādu pazīst tikai tas, kas mīl un top mīlēts. Tā bija viņa brāļa sievas mute. Viņš nebija to muti skūpstījis ne reizes, arī tad nē, kad viņas anemonēm pildītais šķirsts stāvēja veselu gaŗu pavasara nakti viņa istabā. Tā bija viņa brāļa sievas mute, to nevarēja skūpstīt, pat šķiroties uz visu mūžu. Uz mūžību. Nevainojams un ciešanu lielās spodrības apgaismots, Pāvuliņš bija uzlūkojis mirušās mīlotās sievas mazās baltās rokas, nāves baltumā starojošās rokas un domājis:

„Guli, guli mierīgi, visumiļākā. Neesmu sajaucis tavu mieru, kamēr tu dzīvoji. Arī tavai dvēselei nav, nebūs jāklausa manas nepiepildītās mīlestības žēlo-

šanās — es rūpēšos par tavu bērnu, kas ir arī mana brāļa bērns, es tev to solu.“

Kopš tā laika viņš ir turējis savu solījumu dienas darbā un nakts atdusā — rūpēs un maigumā, nesa-drumstolajamā maigumā un gādībā jauniņā Sebastjāna bija ieņemta viņa sirdī. Par viņu rūpēties bija — kal-pot aizgājušai, vismiļākajai, visskaidrākajai. Kalpot stiprajam un nežēligajam, gaišajam un skumīgas kais-lības apēnotajam milestības dievam.

Un Sebastjāna — šodien Sebastjāna... nē, nē, nē!

Otru reizi, jau otru reizi Pāvuliņš iekšēji izklien šo „nē, nē, nē.“ Un apsauc sevi, savu izmisumu. Neva-jag izkliegt pārmetumus Sebastjānai. Viņš pats ir tas vainīgais. Kur, kad un kā viņš tāds tapis? Ak, diezin cik krāšņa jau viņai nevarēja likties dzīve viņa priekš-pilsētas mazajā mājā, kur vecu ābeļu zari slēpj visus jaunības kārotos apvāršņus, bet viņas vēlēšanās viņam allaž ir bijusi — karalienes vēlēšanās. Viņas mazās sievišķīgās iegribas ir piepildītas, pirms tā paguvusi tās vārdos izsacīt — visas tās rotas lietas, audumi, grāma-tas — šai ziņā viņam nav ko sev pārvest. Un brīva Sebastjāna arī varēja justies, iet kurp tai tīk, kad tīk.

Vai viņš tomēr būtu ciets un savtīgs bijis? Kur un kā?

Pēkšņi Pāvuliņš iedomā: ko gan viņa dara patla-ban? Kurp aizgāja, kad bija atstājusi viņa istabu? Ko viņa pārdzīvo šai pašā mirklī? Aiz sienas nedzird viņas soļus, nedzird kustības, visa māja guļ mēma rīta dzidrumā. Apmulsums un bailes atkal sagrābj Pāvu-liņa sirdi. Lai kādu iemeslu dēļ Sebastjāna tā rīkoju-sies, viegla dzīve viņai tagad vairs nebūs. Un viņš tie-šām nezina, kā viņai padarīt vieglu šo lietu. Ko viņš īstenībā zina par viņu? Liekas, tik šobrīd viņš iedomā — viņa tuvumā nedzīvo vairs bērns, bet pieaugusi cilvē-

cīga būtne ar viņam nepieejamām, necaurredzamām vēlēšanām, varbūt ar jau nobriedušu kaislību negaišiem, ar lielās skumjās slēptu sirdspostu un nemieru, kas zina. Ar raizēm, par kuņģam viņam nav bijis nekādas jēgas, kuņģa viņš tālab nav zinājis noņemt viņas jaunajiem kamiešiem. Vai viņš savā sapņū dzirnu malēja apmātībā ir domājis, kādi kārdinājumi, kādas briesmas un likstas varēja ielenkt un vajāt jauniņo Sebastjānu, tikko tā spēra kāju pār viņa mājas sliksni un iegāja viņam nezināmā, nežēlīgā un skarbā pasaulē. Viņš atceras, ka ir gan runājis ar Sebastjānu augstos vārdos par cilvēka sūtību virs zemes un mūžībā, par dvēseli un nemirstību, par tikumiem un jaukām mākslām. Bet par dzīvi, dienišķo cilvēka dzīvi, kur notikumu gaitu izraisa un noteic vājības, kaislības, neziņa? Pat par mīlestību viņš nav runājis ar jauno meiteni, kam taču nav ne mātes, ne māsas.

Jā, kur viņa paliek, nav vairs tik agrs — kāpēc māja tik klusa? Un pēkšņi tie atskan — atskan kā maija putna aplaimotājs sauciens — Sebastjānas smiekli. Sebastjāna smejas kaut kur tālākā istabā, smejas Pāvuliņam sen pazīstamos augstos, nesavaldāmos, bezrūpīgos smieklus. Šoreiz šo smieklu bezrūpība ir viņa sirdij ievainojums, bet arī — un vēl vairāk — atpestīšana, nastas novelšana, svētlaimība. Un ar to pašu ir itin kā izdeldēta un padzīta kāda nelāga burvestība — viss, kas šorīt noticis Pāvuliņa istabā, atkāpjas un pagaist kā viesuļa aizdzīti dūmi. Sebastjāna smejas, Pāvuliņš varētu raudāt un lūgties debesis, lai viņa nepārstāj smieties — kamēr skan šie smiekli, nekas nav noticis, tur smejas būtne, kas ir bez vainas, bez sirdsposta, ārpus katras nekrietnības.

„Man nu ir žigli jāpielāgojas šiem smiekliem,“ domā Pāvuliņš, „ja tik es zinātu, kas viņu tā ieprie-

cina? Vai nu kaķis ir iekāpis krējuma bļodā, vai pie viņas istabas loga ir atnācis un ar viņu tērzē kāds, kas prot labus jokus. Miļie, ikdienišķie smieklī! Bet kā gan es varēju uzpūst veselu tragēdiju no tāda nieka, ka bērns slepus paņēmu naudu, kas taču īstenībā sen viņai novēlēta, par to ir runāts vairākas reizes. Kāpēc viņai jāprasa man atļauja ar viņas pašas īpašumu rīkoties? Nu, nesacīja man, nu, bijās mani uztraukt...“

Tad Pāvuliņš sadzird soļus. Sebastjāna nāk. Nav šaubu, nāk šurp, pie viņa, viņu modināt.

„Tagad saturies, vecais zēn,“ aizgūtnēm uzmundrina sevi Pāvuliņš, „nenieka tu neesi manījis, nekā tu nezini, nekas nav noticis —“

„Krusttēv,“ paklusām sauc Sebastjāna aiz durvīm, tad mazliet skaņāk:

„Vai tu vēl guli?“

„Nē, nē,“ steidzīgi atsaucas Pāvuliņš, tikai paša balss viņam nepatīk — tāda griezīga, neīsta skaņa tai agrāk nav piemitusi, tas no uztraukuma.

Sebastjāna atdara durvis. Viņa tur uz labās rokas atliktās plaukstas koka paplāti ar sviestmaizēm un tējas tasi. Bikli Pāvuliņš meklē ieraudzīties jaunās meitenes acīs, bet viņa tās nepaceļ, liekas uzmanīgi vērojām tējas tasi. Jā, nesot viņa bieži ir tēju izlējusi un pat paplāti nometusi, viņas acu nepacelšana nav nekas sevišķs.

„Vai tu gulēji labi?“ prasa Sebastjāna, noliek paplāti uz ķebliša pie Pāvuliņa gultas un novēršas.

„Vareni, tiešām vareni,“ steidzas atbildēt Pāvuliņš un tūdaļ sabīstas — nevajadzēja tā steigties, tas var likties uzkrītoši, tūdaļ viņš piebilst:

„Vakara pusē nezina kas bij noticis. Nevarēju un nevarēju iemigt. Pārvēršos istā rīta gulētājā. Drīz snaudīšu arī dienā, bet vakaros...“

„Paēd. Būsi izsalcis.“

„Paldies.“

Sebastjāna skatās uz loga pusi, Pāvuliņš redz tikai viņas augumu, kaklu, maigās matu cirtas ap kreiso vaigu

„Sebastjāna —“

Viņa atskatās, ātri un nobālusi, bet mierīga.

„Jā?..“

„Tu tur smējies. Uzmodos, tu smējies. Kas tur bija?“

„Tas kaķis! Blēņas. Tāds slinks kārumnieks.“

„Es jau tā domāju. Bet Sebastjāna... jā, atnes, lūdzu, man aukstu ūdeni.“

To Pāvuliņš saka, lai iegūtu vēl kaut nieku laika un pārdomātu, kā iesākt ar Sebastjānu runāt. Runāt? Bet par ko tad viņš drikst un iespēj runāt? Sebastjāna aiziet ar tukšo glāzi. Pāvuliņš drudžaini domā. Jārunā, jānoskaidro, vai Sebastjāna nav iemīlējusies. Tas ir steidzami. Katru dienu ar viņu var notikt kaut kas ļauns, viņam jātop no šīs dienas vēl simtkārt uzmanīgākam, vērīgākam, maigākam. Bet tomēr nē, šodien nevar vēl runāt, tas viņai var likties aizdomīgi, ja tieši šodien. Šo ātro domu spriegums, lēmumu ātrā pieņemšana un mainīšana Pāvuliņu tā nogurdina, ka viņš atkal uz brīdi aizver acis. Tā taču nevar, viņš klusiņām ievaidas, visas Sebastjānas smieklu atmodinātās cerības ir bijušas veltas — nekas vairs nevar būt kā bijis, nebūs vairs glābiņa, nav atgriežama bezrūpība, attiecību vientiesīgais dzidrums — viss tapis piepeši tik sarežģīts, tā jāuzmanās, tā jālaipo...

„Sebastjāna, manu meitenīt, kāpēc tu — —“

Sebastjāna atgriežas, ienāk ar ūdens trauku.

„Vai tev vēl kaut ko vajag, krustiņv?“

„Nē, paldies, mīļā.“

„Vai negribi salātus?“

„Nē jel. Neraizējies.“

„Tad es iziešu pastaigāties, vai jā? Saule.“

„Katrā ziņā,“ priecīgs saka Pāvuliņš, „kā tad, katrā ziņā pastaigāties. Cik vien tev patīk.“

„Vai man aizslēgt ārdurvis?“

„Nē. Kas te nu ielauzīsies.“

„Labi. Tad es vēl tik aplaistišu te puķes. Bet tu ēd.“ Pāvuliņš pieceļas sēdus, atbalsta muguru spilvenos, paceļ pie muts tējas tasīti, nokož kumosu maizes. Bet tiklīdz Sebastjāna izgājusi no istabas, viņš noliek maizes gabalu sānus. Nē, nav ko gaidīt, dzīve vairs nevar kļūt agrākā. Viņa mājā ir ienākuši meli. Dīvi cilvēki nopūlās viens otru krāpt. Un viņš vēl tāds neveikls, ar katru vārdu var nodot savu noslēpumu. Aiz bailēm vien, kādas viņš sajūt, to iedomādamies, aiz šīm reibinošajām, karstajām bailēm vien viņš sevi patiesi nodos. Kālab viss tik grūti? Kaut taču varētu tā mierīgi, ikdienišķi, mirdzošā vaļsirdībā — satvert Sebastjānu, pieglaust, iečukstēt:

„Bērniņ! Es taču visu zinu un tas nekas nav. Es tam nepiegrīžu ne tik vērības, cik mušas lidojumam. Bet tu esi mans mīlestības bērns, tev jāpasaka...“ Ak, nē jau nē, tas viņam neizdosies, pārāk daudz ir jau gaidīts, domāts, nokavēts — iznāks kaut kā nelādīgi, kā uz skatuves:

„Sebastjāna, Sebastjāna, kādēļ tu...“

Meitene atkal ienāk. Pāvuliņš atjēdzas, žigli tver pēc maizes rieciena.

„Negribas ēst,“ viņš tad saka kā atvainodamies, „lai stāv vien tepat, es vēlāk...“

Apmierināts, ka to pasacījis un var neēst, Pāvuliņš atlaižas guļus un uzlūko Sebastjānu. Viņas kustības ir rimtas un lietišķas, tā aplaista puķes, rūpīgi paceļ pār

podu malām nolīkušo puķu lapas, nolauž nodzeltējušu gumijas koka lapu. Ūdens tievā sudraba strūkļiņā irdz no lejamkannas snīpja, mirdz saules staros un met baltu spožumu meitenei sejā.

„Cik viņa ir skaista,“ domā Pāvuliņš, „un cik sveša...“

Sebastjāna pabeidz savu darbu, tuvojas Pāvuliņam, jauna kaķa maigajā vienaldzībā — kā katru dienu — pieskaņas lūpām viņa deniņiem.

„Ūz redzēšanos, krusttēv.“

„Vai jau ej?“

„Drīz pārnākšu.“

„Ej, mīļā, nesteidzies. Man te labi vienam gulēt. Jūties pavisam nesaistīta.“

„Kāds tu jocīgs!“

Durvis aizkrīt. Pāvuliņš paceļ pie mutes roku, kas tikko aizkāra Sebastjānas matus. Matu liegā, tīrā smarža vēl turas pie viņa pirkstiem.

„Viņa ir skaista,“ viņš sev vēlreiz aplicina, un šī atziņa viņam šoreiz sāp. Jo starp viņu un šo jauno radījumu turpmāk kā neizbrienami ūdeņi gulēs meli un noslēpums.

„Pietiek,“ Pāvuliņš saka, „tā tas nebūs! Man viss jāzina un es zināšu. Man jāzina un jāpalīdz. Tikko Sebastjāna aizies, iešu viņas istabā — viņa jau pat savu dienas grāmatu neieslēdz. Citreiz tā būtu netīrība un spiegošana, šoreiz glābiņš.“

Tā apņēmies, viņš cieti sakniebj lūpas un jūt sevī atgriežamies spirtumu. Nepacietīgi gaida meitenes aiziešanu. Iedoma par to vārdu un smaidu liekulību, kas viņam un Sebastjānai turpmāk būs jāizmaina, ja viss netiks pašā sākumā noskaidrots, modina viņā šausmas un riebumu. Tas jāaiztaupa. Viņai un sev.

Otrā istabā aizdun Sebastjānas soļi — Pāvuliņš

klausās. Tagad viņa jau priekšnamā, ārdurvis atveras un aizveras. Tūdaļ Pāvuliņš pavērsē seju pret logu — Sebastjāna aiziet zem ābeļu baltajiem zariem. Pāvuliņš saslejas, nolaiž kājas uz grīdas, pieceļas un uzvelk rīta svārkus. Iet pie loga un noraugās aizgājējai pakaļ. Drošības dēļ jāpieslēdz ārdurvis, un tad...

Steidzīgs, lai nebūtu jādoma, Pāvuliņš aizslēdz savas mājas durvis un iet uz Sebastjānas istabu. Tanī ticis, viņš nevilcinās, neskatās ap sevi, iet tieši pie viņas mazā rakstāmgalda. Lai padzītu neērtības sajūtu, kas tomēr viņam piezagusies pavisam nemanīta, Pāvuliņš klusiņām svilpo, apklust — nē, tāda joku spēle pašam ar sevi ir nepiedienīga šinī nopietnajā brīdī. Labie gari zina, ka Pāvils Pāvuliņš nav spiegs, nekrietns noslēpumu kārumnieks, šai lietā viņa sirdsapziņai nav ko pārnest.

Viņš izstiepj roku pēc Sebastjānas dienas grāmatas, kas guļ turpat uz galda malas, bet nespēj tomēr to satvert, nolaiž rokas, nolaiž acis un skatās uz grīdas dēļiem. Viņš nevar. Visā savā mūžā Pāvuliņš nav rūpējies par citu cilvēku lieliem vai maziem noslēpumiem, nav ielauzies. Nav zadzis. Kaut kas guļ pie vecā vīra kājām — maza aprakstīta papīra strēmele, viņš noliecas, bezdomīgi paceļ to un noliek sev priekšā uz galda. Drusku satrūkstas — lieliem, stāviem burtiem uz papīra strēmeles rakstīts:

„Mīļā Sebastjāna ...“

Galvu noliecis, Pāvuliņš neapzinīgi lasa tālāk:

„Mīļā Sebastjāna,

atstāj to veco vārguli. Cik ilgi tu mocīsies? Mēs esam jauni, mums tiesības uz pašu dzīvi. Būtu labi, ja tev jau būtu tā nauda, tu zini, cik nabags es esmu un arī slinks, bet kas par to. Vienkārši pa-

nem to lādi ar vecā pūķa bagātībām, atnes man un nāc pie manis pati. Dzīve jābauda, kamēr esam jauni un neesam apnikuši viens otram, kas notiks agri vai vēlū.

Tavs Gusts.

P. S. Neraizējies par to veco ērmu, arī tu nebūsi mūžam jauna un skaista, kamēr tu tāda esi — nenokavē savu.“

Pavisam apstulbis Pāvuliņš lasa to visu. Kad viņš izlasa, ka „dzīve jābauda, kamēr esam jauni un neesam apnikuši viens otram“, viņš nosarkst — kāds nejēdzīgs, frivols tonis, kāda bezgaumīga valoda. Viņš sajūt vājumu kājās un apsēstas Sebastjānas krēslā, tātad te nu tas būtu — Sebastjānas noslēpums, atslēga. Tas ir viss.

„Dzīve jābauda, kamēr...“

Ātrā, nepacietīgā kustībā Pāvuliņš noslauka mazo papīru no galda malas uz grīdas, ātri pieceļas un bēg. Elpu viņš atgūst tikai priekšnamā, atslēdz pirmāk aizslēgtās ārdurvis, ieiet savā istabā un ar visiem rīta svārkkiem ieraušas gultā un apsedzas līdz zodam, jo viņam salst.

Tātad Sebastjāna aizies. Nav divu domu. Ja jau viņa izpildījusi tā... tā cilvēka padoma pirmo pusi, jāizpilda arī otra. Labi, tam tā jābūt. Viņš to neaizkavēs, viņš jūt — Sebastjāna ir aizgājusi no viņa jau tagad un tik tālu, ka izstiept roku, pamācīt, žēlot, aizturēt būtu veltīgi un bezjēdzīgi.

Labi.

Pēc pusstundas Sebastjāna atgriežas, prasa aizdurvīm:

„Nu, krusttēv?“

„Man sāp galva, es gulēšu, bērns,“ Pāvuliņš mierīgi atbild. Sebastjāna aiziet, un drīz viņu dzird šķindinām traukus virtuvē un klusi dūcam kādu dejas melodiju. Vai viņa aizies jau šodien? Kaut tas notiktu drīz.

Paiet stunda un divas, vēl kāds brīdis, tad Pāvuliņš dzird — Sebastjāna uzmanīgi aiziet caur istabām, iznāk priekšnamā, klusu atdara ārdurvis.

„Sveika, Sebastjāna,“ mierīgi domā Pāvuliņš, paceļ no spilvena galvu un paskatās — tur viņa atkal aiziet zem ābelēm, šoreiz tai galvā platmale, mugurā mētelis, abās rokās viņa nes somas. Nemierīgi pablenž logā — droši vien baiļojas, vai viņš nav atmodies, vai tā varēs aiziet nemanīta. Pāvuliņš nogaida vēl, kamēr meitene izgājusi caur dārza vārtniem, kamēr viņas mēteļa zilais spožums un salmu platmale aizplīvojuši gar sētu.

Tad Pāvuliņš pieceļas otru reizi, iziet priekšnamā — viņš jau bija domājis, ka uz spoguļa aplodas gulēs tā mazā, viņam adresētā aploksne. Viņš iebāž to rīta svārku kabatā nelasītu, apstājas mirkli un stāv un domā, tad viņa ausīs ielaužas sīka, tāla šņākoņa — tik tiešām, Sebastjāna būs atkal atstājusi vannas istabā ūdens krānu neaizgrieztu. Pāvuliņš bāli pavīpsnā, sakļauj ciešāk ap ķermeni rīta svārku stūrus un iet uz vannas istabu. Krāns ir tiešām vaļā, nu jā, tas nenotiek pirmo reizi, Pāvuliņš pazīst Sebastjānu. Viņš aizgriež krānu, paņem divieli un noslauka spoguļi — tas apkūpējis ar plānu, rožainu putekļu kārtu, tas ir Sebastjānas pūderis. Pēc tam vecais vīrs domīgi pamāj spoguļa stiklā pats sev ar galvu. Viņa kustības ir kļuvušas gausas, gandrīz svinīgas, un acis noskaidrojušās. Tikko jaušami piešķiebis galvu, Pāvils Pāvuliņš atstāj vannas istabu, atdara vienas aiz otrām savas mājas durvis

un apstaigā istabas. Galvenais, ko viņš ikvienā istabā ievēro, ir to mazo lietu trūkums, kas bija piederējušas Sebastjānai — stūra istabā pie drēbju skapja nav vairs viņas grēdā sasvaidīto kurpiņu (viņai bija daudz kurpiņu, kā gan viņa aiznesa tagad tās smagajās somās). Kuņas viņam agrāk tā patika spodrināt un salikt glīti rindā, bet kas jau nākamajā dienā bija atkal sasviestas apbrīnojamā nekārtībā, kā kad liels vējš tai vietā būtu plosījies un rotaļājies.

Istabā, kuņā Sebastjāna gulēja un kuņā Pāvuliņš ieiet otru reizi šinī dienā, viņu pārsteidz svītrainā sega uz meitenes šaurās gultas — kālab gan viņa segu aizmirsusi un nav paņēmusi līdz, lūk, ko nozīmē neapdomība. Bet drēbju skapis ir tukšs, un pie spoguļa vairs nekarājas Sebastjānas zilais matu tīkliņš un nestāv kārbīņa ar viņas rotas lietām. Bet tur vēl mētājas dažas sīkas matadatas, aplauzītiem galiem, un daudzums izbārstītu spraudīšu. Pāvuliņš šos niekus sarauš sev sauļā, ieber tukšā sērkociņu kārbīņā un noliek pie spoguļa. Pēc tam viņš aplūko rakstāmgaldū, grāmatu plauktu — grāmatas viņa nav ņēmusi līdz. Tad viņš pieiet pie loga, aizver vaļā atstāto rūti, nolaiž zeltainos, sīkām puķēm izrakstītos katūna aizkarus un atstāj Sebastjānas istabu.

Savā istabā atgriezies un brīdi klusu ap sevi noraudzījies, viņš atkal izstiepjas gultā. Nu jau ir labi. Lēns siltums apņem locekļus, piesātina viņa miesu un elpu.

„Miers,“ Pāvuliņš domā, „miers.“

Viņš atkārtο šo vārdu, ieklausās tanī, iekļaujas tanī ar visu miesu, ar nerviem un apziņu — un dzird: istabas gaiss ap viņu sāk klusi dūkt un skanēt. Vispirms skaņa ir līdzena, vienmērīga, kameņu dūkšanai līdzīga, tad tā pieņemas spēkā un dzidrumā, to itin kā iešūpo

kāda neredzama roka, tā sāk līdzināties milzīga, tāla zvana skaņai. Bet tā Pāvuliņam nav dziedājis neviens baznīcas zvans. Ja zvans būtu no sudraba, ja zvans būtu...

„Es nezināju, ka miers skan,“ Pāvuliņš domā, „nu tas tomēr skan. Miers. Upes kļūst rāmas un caurspīdīgas, kad tās atgriežas jūrā. Tā norimst cilvēka dzīvība, kad tā visbeidzot atgriežas pie Radītāja, ieiedama skaidrības un nemirstības kristalla pagalmos. Un Radītājs to sveicina ar iesākuma un beigu vārdu, ar to lielo miera vārdu, kas dzied kā sudraba zvans.“

Pāvuliņš ir iemidzis.

Kad viņš uzmostas, tas redz rieta stundas rožainumā mirkstošās ābeļu galvas un pazares aiz loga rūts un tūdaļ atkal sajūt dziļās, skaudrās sāpes, kas lauza viņa plecus un ceļu galus, arī tās, kas piepilda krūšu kurvi no pakrūtes dobītes līdz pat atslēgas kaulam.

„Vakars,“ Pāvuliņš nodomā, „atkal sāp... Un nesen no šīs mājas aizgāja uz neatgriešanos Sebastjāna. Nabadzīte, Sebastjāna, kuņai šodien bija slepus, kā nezin kādu noziedzīgu ceļu staigātājai jāpaņem kaut kas, kas tāpat būtu ticis tai atdots ar prieku. Nabaga Sebastjāna, kuņai šodien vajadzēja kādu ievainot. Sebastjāna, kuņai kāds drīkst sacīt ar netīru muti: „Dzīve jābauda, kamēr esam jauni un neesam apnikuši viens otram“. Nabaga, nabaga jauniņā Sebastjāna...“

Pāvuliņš cilā rokas uz segas, pagroza galvu, viņš redz jauniņo un neaizsargāto Sebastjānu aizklistam neatsaucamu, neskaitāmu sīku dzeloņu, sīku un lielu piedauzības akmeņu pārbagātajā pasaulē. Sebastjāna, ja vien tu zinātu šinī brīdī, cik vienaldzīgas pret cilvēka likteņiem un postu ir visas radītās lietas no zvaigznes līdz puteklim, jo arī cilvēks pret lietām un radībām ir bez labvēlības un bez saudzības. Cik bieži

tev būs jādzeļ no sajauktiem ūdeņiem, Sebastjāna, cik bieži tavs prieks pārvērtīsies ienaidniekā, kas tevi meklē pazudināt.

Pāvuliņa iedomas darbojas dzīvi un nesaudzīgi, kā raibi izrakstītus audekla tīstokļus tās atritina viņa priekšā cilvēcīgās jaunības ainavas. Viņš redz Sebastjānu staigājam nepiepildāmu cerību ceļus, nožēlošanas un sarūgtinājuma gaļos ceļus. Viņš nodreb līdzjūtībā, iedomādams nežēlīgās burvestības, ar kādām dzīvība savas radības ievilina vainā un pārkāpumā, lai pēc tam piemeklētu tās ar soda mēru, ar sevis tiesāšanas nožēlojamo un sazāļoto tīksmi.

Un visu šo ceļu priekšā, kas cilvēkam jāizstaigā, kamēr tas vēl jauns, Pāvuliņš sajūt piepešas tumšas bailes, riebumu, nogurumu. Viņš piespiež abas rokas pakrūtes dobītei. Piespiež un sajūt sāpes, kas piepilda viņa miesas, un nopūšas, atvieglots un atpestīts: viņam jau nav vairs jāaizklist tanīs ceļos, tie ir secen.

„Svētītais vecums, svētītās sāpes — kāds dārgums īstenībā ir šis mans laiks, kad nav nevienam vairs jādara pāri, lai par to simtkārt samaksātu vēlāk, kad nav vairs neziņas apmātam jāieiet iekārošanas piesmakušajos kambaros, sliktas sirdsapziņas, slēpjamu vājību mijkrēslī.

Šī vakara caurspīdīgā gaisma, kas atļauj saskatīt cilvēku un lietu īstenos vaigus, kuņģā var atskanēt miera vārds, tā jau ir bagātība, kuņģis es vēl šorīt nenovērtēju, neizjutu kā savu neatsavināmu algu, ķēnišķīgu mantojumu pēc nemiera drebošās nabadzības.

Nabaga jauniņā Sebastjāna, es būšu arī iztālēm modrs,“ Pāvuliņš apsolas un dziļi nopūzdamies aizdara acis.

Un beidzamais ārējās pasaules iespaids, ko viņš paņēma miegā sev līdzī, ir logs, aiz kura saulrieta mirdzums jau izbālējis debesīs, kurās nostājis plosīties vējš, un norimušie un caurspīdīgie vasaras sākuma mākoņi saguluši slaidās un līdzenās svēdrās.

S A R G S

Pie fabrikas galvenajiem vārtiem sargam bija uzcelta tāda kā būda, kā mājiņa — iekšā bija diezgan telpas nelielam galdam, solam un krāsniņai ar mazu, garenu mūrīti, uz kuņa varēja sēdēt un arī atgulties. Sienā bija viens logs, un arī durvju augšējā daļa bija no stikla, lai, šinī mazajā kambarī sēdēdams, sargs redzētu visu, kas notika pie fabrikas vārtiem, kādi cilvēki tur ienāca, kādi izgāja.

Bet vecais sargs savā kambarītī kavējās pavisam reti pat bargā ziemā, parasti viņu varēja redzēt stāvam turpat fabrikas vārtu tuvumā. Un ikviens no fabrikas ļaudīm, kas ienāca vai izgāja pa vārtiem, saņēma no viņa pa vārdam, pa skatienam.

Viņš bija draugs ar visiem paprāvā uzņēmuma ļaudīm, jo gados bija jau savam sešdesmitajam pāri un savā gaņajā mūžā bija nostiprinājies grūtajā iecietības mākslā, un cilvēki viņam šķita ļaunumā nožēlojami, ne apnicināmi, labumā ar pateicību uzlūkojami, jo viņš sacīja:

„Labums ir rets dārgums šinī pasaulē, kas īstenībā ir tā tumsības lielkunga īstās mājas un valsts — retums un dārgums, par ko jābrīnās un kas ar pateikšanu jāpieņem. Jo tas ir stars no augstienēm, no debesīm, — un cilvēks, kas labu vārdu saka un labu darbu dara, ir debesu vēstnesis un kā tāds sveicināms un visādi pagodināms.“

Tā reizēm sacīja par šo lietu pats vecais vīrs, būdams drusku prātnieks, kādi pa laikam mēdz būt ticībā dedzīgi un sirsnīgi cilvēki, it īpaši vecuma dienās.

Viņa līdzdalība fabrikas dzīvē — šinī fabrikā tika gatavoti māla trauki — bija neuzbāzīga, bet dzīva un nogurt nespējīga, jo krietna viņa mūža tiesa aizritēja turpat pie fabrikas vārtiem, un ārpus šīs darbošanās viņam nebija citas un, vecpuišī palikušam, nebija arī citas dzīves. Tālab viņa rūpēm par to vietu, ar kuŗu bija saistīta visa viņa dzīve, piemita liela modriba un sirsnība.

Rūpestu bagātā diena sākās agri, kad saradās darba darītāji — visus tos, vienu pēc otra, sagaidīdams un apsveicinādams, viņš nemierīgs nācējos noraudzījās — vai ieradīsies visi. Ja kādam gadījās izpalikt, vecais vīrs, kad pārējie bija sanākuši, pasauca pie sevis pavaļas brīdī kādu no strādniekiem un tam iečukstēja:

„Tu aizej pie Mikus“ — vai kā nu citādi sauca to tanī reizē izpalikušo — „paveries, kas tam vainas. Un atpakaļ nākdams vai citurīt pastāsti man ar, lai man būtu mierīgāks prāts.“

Ja saslimušais vai citas likstas piemeklētais neieradās vairākas dienas no vietas, vecais sargs posās to apraudzīt pirmajā brīvajā brīdī.

„Es neizturu,“ viņš tad paskaidroja kā atvainodamies, „ilgu laiku neredzējis vienu no mūsējo sejām.“

Bet ja notika vislabākais, un no rīta darbā saradās visi, kas notika visbiežāk, sargs pasmaidīja ar gandarījumu, atlieca plecus un aizkūpināja savu pīpi. Nu varēja mierīgu prātu gaidīt direktoru, kuŗš allaž ieradās beidzamais.

„Visi, direktora kungs,“ sargs tad sacīja direktoram sveiciena vietā un izskatījās lepns un priecīgs.

No saviem vārtiem dienas darba laikā sargs neaizgāja raudzīties, kas fabrikā notiek, bet viņa acis jo bieži un žirgti kavējās te pie šīs, te pie citas celtnes un pie ļaudīm, kas rīkojās pagalmā — lūk, tur piebrauca

pajūgi ar mālu, kas tika aiz fabrikas izgāzts zem uoju-
mes. Tur tekalēja strādnieki ar ķerrām un ieveda mālu
mīcīšanai. Tur durvis stāvēja plaši atdarītas — ceļa
telpas bija pārāk karstas pat ziemā. Tur gausi un prā-
tīgi staigāja iesaiņotāji ar kastēm un kārbām, ar skaidu
un salmu vīstokļiem — skaidām pildītajās kastēs tika
rūpīgi guldināti jau gatavie trauki.

Sargs noraudzījās ar lepnumu un maigumu uz
fabrikas slaidajiem dūmeņiem, labi uzturēto celtņu pu-
duri un cilvēku augumiem, kas kustēja ārā vai iekšā
aiz darbnīcu platajiem logiem. Viss tas bija arī viņa
modrībai uzticēts.

Es iestājos darbā šinī fabrikā rudenī, darbs bija
patīkams — mēs, trīs vīrieši un es, vienīgā sieviete, zī-
mējām fabrikas māksliniecisko trauku metus formai,
domājām par ornamentiem, par krāsām, neskaitāmus
traukus apgleznojām paši. Māls man patīk labāk par
porcelānu, tas ir siltāks, sulīgāks, arī priecīgāks, pie-
mīlīgs savā vienkāršībā.

Mana iepazīšanās ar veco fabrikas sargu sākās jau
pašā iesākumā, ar pamācību — toreiz man tā likās diez-
gan dīvaina — kuŗu tas man izteica, pirms vēl biju
darbā pieņemta. Ierados šim darbam iesniegt savu pie-
dāvājumu, atsaukdamās uz sludinājumu laikrakstā.
Zilas, caurspīdīgas rudens dienas rītā, ļoti labā omā
braucu uz priekšpilsētu, kur fabrika atradās.

Pie fabrikas vārtiem, kuŗos gribēju strauji ieiet,
man ceļā stājās vecīgs vīrs bez cepures, zilā kamzolī, īsi
apcirptiem, bieziem, pavisam sirmiemiem matiemi, zilām
acīm un diezgan izpūrušām roņā ūsām.

„Paga, paga, jaunkundzīt. Uz kuriemi? Pie kā?“

„Pie direktora,“ atsacīju es un gribēju steigties tā-
lāk, bet vecais vīrs sacīja:

„Būs jāpagaida. Viņš nenāk tik ātri, tik agri. Pasēdi tepat, pakavējies pie manis, veca vīra.“

Viņš pamāja uz savu kamarīti. Durvis stāvēja vaļā, uz baltā koka galdiņa māla krūzē ar resnu vēderu un šauru kaklu stāvēja liels saulespuķes zieds un staroja kā bāla zelta lukturis. Aicinājums pagaidīt tepat bija izsacīts laipnā balsī, paklausīju tam.

Es sēdēju uz ķebliša pie galda, vīrs ar roņa ūsu stāvēja atdaritājās durvīs, muguru pret durvju stenderi atbalstījis, un paskatījās gan uz mani, gan uz vārtu pusi. Viņa galva balti vizēja pret debesu spodro zilumu.

„Zelta laiciņš,“ viņš sacīja pēc brītiņa, pēc tam:

„Strādāsi te?“

„Ceru, ka strādāšu.“

„Strādā vien vesela, te nav slikti. Labi ļaudis. Labs direktors. Telpas tur tiem zīmētājiem gaišas, siltas, ērtas.“

„Pagaidi, tētiņ, kā tad tu zini, ka es taisni uz to vietu —“

„Zinu.“

„Uzminēji?“

„Zinu. Tādas man acis. Pulka cilvēkos skatījušās, pulka redz.“

Un piebilda, brīdi klusējis:

„Es te esmu sargs.“

„Un tu sargā? Naktīs arī?“

„Naktīs arī. Kā tad citādi? Tad jau īpaši.“

„Kad tad tu guli?“

„Cik man vairs tā miega, vecam ūpim. Staigāju te naksniņā riņķī vien, riņķī vien, zvaigznēs paveros, pastabulēju.“

„Stabulē?“

„Laiku pakavēju. Gudra man stabule, daudzām balsīm. Pēc tās meldiņas stabulēju: „No kaŗa, bada,

mēra, ūdens un ugunsgrēka, pasargi mūs, ak Kungs un Dievs!“ — Laiku pats sev pakavēju, sirds vientulību remdinu, tumsā labu skaņu ielieku. Pret to skaņu neviens palaidnīgs cilvēks ar nelabu prātu — ni un ni, nekā nevar iesākt. Stāv skaņa kā balts mūris, kā drošs valnis visriņķī. Kā tu mūrim pāri kļūsi, ko pret mūri iespēsi?“

„Nekā gan,“ sacīju piekrizdama un tanī brīdī no tiesas ticēdama tam baltajam aizsargātājam mūrim, kas ar skaņas spēku uzceļams. Es pat iedomājos pavisam dzīvi: tumša nakts, ne vēja balss, ne zvaigznes atspīdēšanas, bet ap fabrikas celtnēm ar slaidajiem dūmeņiem staigā vecais vīrs un pūš savu stabuli, un aiz viņa starodams aug tas labās skaņas mūris, tas svētības un drošības mūris, pret kuŗu nenieka neiespēj neviens, kas savā nelāga prātā būtu nolēmis nakts tumsībā šinī pusē kaitīgus nedarbus piekopt. Un man pēkšņi ļoti iegribējās strādāt šinī, tā apsargātajā vietā.

„Es tiešām ceru, ka te palikšu,“ sacīju, „ka mani pieņems.“

„Pieņems,“ nešaubīgi atsacīja vecais sargs, „es zinu. Tev ir labas acis un labas rokas. Paskaties pati — katrs pirkstiņš dzīvo savu dzīvi. Tādas rokas nenorimst auglīgās darbošanās.“

Un pēc brītiņa klusēšanas:

„Es tevi pamācīšu, meit, un neļauņojies, ka pamācīšu — es jau tev tēva vietā deru, nav jākaunās tik veca vīra pamācītai tapt.“

Uz brīdi viņš pievērsās man ar visu seju un augumu, vairs fabrikas vārtus nevērodams, un sacīja klusi un nozīmīgi:

„Māls, redzi, sajūt.“

„Māls sajūt?“

„Sajūt. Tavu sirdsprātu un to labu un nelabu, kas tevi iepriecina vai tev gauži dara. Tici man.“

„Es jau ticu.“

„Nu, tāpēc! Kāpēc, tu domā, te ir tās brāķa dienas? Reizēm gluži ilgi nav un nav to brāķa dienu — kādu tu to trauku ceplī apdedzināšanai ielikdams iecerējis, tādu izvelc — māls dzied kā zvans, ja piesit, glazūra tīra, spodra, gludena. Un te uzreiz vienā dienā: plaisā trauki un tas viss. Vai atkal nežūst un nežūst, mauc kauču paša ādu acīm pāri. Vai pārdeg. Vai glazūrā plaisas kā tikls. Nu meklē vainīgo un dzen pēdas — vai ceplu kurinātājs nav snauduļojis, vai pārlieku karstā ceplī trauki iegrušti, vai pārlieku atvēsušā. Reizēm ir jau arī kāds nevīžīgs bijis un pie visa vainojams, bet visbiežāk neatrod to vainīgo, to grēku āzi — kurinātājs tas pats, meistars savā darbā. Te jau, redzi, tā vis nevar — met tik pagales iekšā, lai uguns rij. Te ikviena pagale ilgi ar apdomu rokās jāsvarsta, istā brīdī jāzina ugunij dot. Kad tad nu kurinātājs nav vainojams, dzen pēdas citur. Pēti javu, jaucas pa glazūras podiem. Un kad tad nu vainīgais tomēr nav atrodams, šie visi rokas vien noplāta, nekā nesaprot, bet es zinu: māls ir sajutis.“

Vecis aplusa un knibinājās ap savu pīpi, es prasīju:

„Ko sajutis, tētiņ?“

„Es jau sacīju pirmāk. Cilvēka prātu. Kāds ir ļaunīgā prātā un ar mīlestību nepiedomādams tam roku pielicis.“

„Tiešām?“

„Nu kā tad. Māls to nepacieš, māls to nepiedod, man tu citu neiestāstīsi. Pavēro pati, pārbaudi.“

Noraudzījos runātājā domīga un sevī drusku satraukta. Viņš pakšķināja savu pīpi, pavērās tad uz

vārtiem, atkal uz mani, smaids aizlocījās zem viņa roņa ūsām. Sacīja sirsnīgi:

„Aplāsti mālu, svētī, tad tas kalpos tavai rokai. Tā ir ar ikvienu radību un lietu. Tu vēl jauniņa, mācies un piemini.“

Un atkal pakšķināja savu īso pīpi ar tumša māla galviņu un pūta gaisā mazus dūmu mākulīšus.

Es strādāju fabrikā jau divus mēnešus. Pa to laiku bija iestājies dziļš rudens, un vējš notraucis koku dzeltenās lapas priekšpilsētas dubļos. Brīžam pār pilsetu aizšāvās plati mākoņu vāli, izšķiezdami krusas šaltis pār namu skārda, koka un kārniņu jumtiem.

Darbā man bija labas attiecības ar darba biedriem, ar priekšniecību — direktoru slavināja viss personāls: „Viss te — mūsu direktora nopelns. Gaiša, ai, kāda gaiša galva! Dievs dod mums te saules mūžu nodzīvot.“

Tādas valodas es dzirdēju jo bieži. Pati es direktoru nepazinu un nevarēju par viņu spriest. Bet gaiša galva viņam bija droši vien, ja viņš prata savā uzņēmumā kopt un saglabāt to labo garu, kāds te valdīja, pavadīdams te tikko pāris stundas dienā.

Vislabākās attiecības man tomēr, kopš tās sarunas pie mūsu pirmās tikšanās, bija ar veco sargu. Ievēroju, ar kādu labvēlību viņa acis sagaida un aizvada visus darba darītājus. Arī izpalīdzīgs un neaizliedzīgs tas vecais vīrs bija, līdzdalīgs visu šīs vietas ļaužu darba un viņu pašu dzīves priekos un nebūšanās. Viņš atrada vietnieci strādniecei, kuņai pienāca sievietes grūtās dienas un vajadzēja vismaz pāris nedēļas no darba izpalikt. Viņš aizdeva savu tabaku, ja kādam vieuā un tanī pašā laikā bija aptrūcis naudas un papirosu. Viņš dalījās savā azaidā ar allaž jaunam kucenam līdzīgi izkāmējušo izsūtamo puiku. Man tādu vajadzību

nebija, bet man viņš deva roku, kad rītos atnācu un pēc darba devos mājup. To es vērtēju kā īpašas sirsnības zīmi un mani tas aizkustināja.

Arī savu stabuli, to burvestības stabuli pret ļaunām varām, viņš man kādu reiz parādīja. Stabule bija no koka, neparasti gaļa, pie tam tai nebija viens caurums, kā parastajām ganu stabulēm, bet vairāki. Kad es to pieliku pie mutes un mēģināju pūst, daudzajos stabules caurumos noguldza un aizšņāca tikai mana dvaša. Bet kad to ņēma rokās vecais sargs, viņa tumšie pirksti tekalēja pār daudzajiem caurumiem viegli un veikli kā paijādami, un stabule dziedāja saldā un sērīgā balsī ik dziesmu, ko no tās gribēja izvilināt. Skaņa bija nespodrāka kā flautai, bet piemīlīgāka un tanī bija kaut kas no tā neatdarināmā maiguma, kas piemīt rudenī dzērves ardievu saucienam.

Kādu dienu — tas bija jau novembrī un ielās bija uzkritis pirmais mikstais sniegs — es ierados savā darba vietā ar nokavējumu un sargu pie vārtiem neredzēju. „Droši vien iemidzis kambarītī uz sava mūrīša“, nodomāju, „neskatīšos un netraucēšu, lai atpūšas mans mīlais rūķis.“

Pēc darba posos aiziešanai, pavēros logā — ļaudis pa vienam un pulciņos aizgāja pa vārtiem, bet sargs vēl arvien nebija redzams.

Nezinu kāpēc, bet manu sirdi sagrāba tumšs un liels uztraukums.

„Klausies“, sacīju un satvēru aiz piedurknes puisi, kas patlaban nesa nolikt plauktos manus krāsu podiņus, „kur viņš šodien ir?“

„Kas tad?“

„Mūsu sargs!“

„Ak tas! Nezinu. Vai tad nestāv vārtos?“

„Nē.“

„Nu, būs ar to jauno izmainījies. Un tas jau nu tev saltumā nestāvēs, tas tup kambarī uz mūrīša kā vista uz olām. Te jau ir vēl otrs sargs, nezināji? Bet vecis tam te stāvēt ļauj reti vien, neuzticas...”

Nu tikai attapos, ka visgudrāk taču iet pašai paraudzīties, atlaidu puisīša piedurkni, apģērbu virsdrēbes un žigli devos uz vārtiem.

Paskatījos durvju stiklā — jā, tur iekšā uz siltā mūrīša patiesi sēdēja jauns puisis un uz manu pusi pat nepaskatījās. Brīdi pastomījos, nezin par ko dusmīga, tad aizgāju.

Otrā rītā jau iztālēm centos saskatīt vārtos acij tik pazīstamo večuka augumu puskažociņā, gaŗos tūbas zābakos un apaļā zaķenīcā. Bet vārti rēgojās tukši. Pieliku soli un ātri sasniedzu vārtus, tūdaļ arī ieskatījos sarga mājiņas durvju stiklā — kā tad, tur iekšā uz mūrīša sēdēja un lasīja laikrakstu tas pats vakardienas puisis. Mirkli pārlikusi, atvēru durvis. Puisis ar nepatiku vērās manī, es viņā.

„Kur tad vecais sargs,” prasīju gluži nelaipni.

„Slims”, puisis atsaucās un turpināja, „atradis īsto laiku slimot un nīkt. Nav vairs vasara, kādas tagad naktis — melnas, aukstas. Būs man vienam te jāsalst.”

„Toties agrāk jūsu deguns šīs vietas gaisu reti kad ostīja”, pavisam noskaitusies un rupji uzsaucu es, puisis paglūnēja manī pārsteigtām dzeltenām acīm.

„Acis kā vistai,” vēl arvien tikpat ļauna nodomāju es un prasīju nepacietīgi:

„Kur viņš dzīvo?”

„Vecais, vai?”

„Kur?...”

Puisis nosauca ielu un mājas numuru tepat nomalē, es to tūdaļ pierakstīju skiču blokā un, drusku no-

kaunējusies par savu ātrsirdību, visnelabākajā jutoņā devos pie darba.

„Sargs ir slimš“, teicu savam biedram Kalmem un apsēdos pie galda.

„Ak tā,“ šis atteica tik vienaldzīgi, kā kad es runātu par kādu saslimušu kaķi vai nolauztu koka zaru. Un manī tūdaļ atkal pacēlās rūgts dusmu vilnis.

„Ak tā,“ es mēdījos, „tev tur gan nav nekādas daļas? Bet vai tu neatceries to kungu, kuŗam tas večuks par savu nieka naudu sūtīja zemenes mājā, kad kungs Kalme slimoja viņvasar?“

„Kas tev to stāstīja, vecis pats?“

„Tu pats, nevis vecis.“

Kalme paraustīja plecus un novērsās.

Tikko pabeigusi darbu un nevīžīgi noskalojusi savas krāsām notriektās rokas, tecīņus devos ārā un pā vārtiem izšāvos pat neuzlūkojot jauno sargu, kas tagad stāvēja ārā. Mans īgnums bija jo liels vēl tāpēc, ka tanī nelāgajā dienā biju samaitājusi kādu šķīvja gleznojumu, pie kuŗa biju daudzas dienas rūpīgi un ar patīku strādājusi. Tagad, pa sniegu žigli soļodama, atcerējos pēkšņi ļoti skaidri un ar mazu dūrienu sirdī: „Māls sajūt.“

Man kļuva gluži ērmots prāts. Sapostītais šķīvis tā tad bija ieņēmis sevī manu nelabo garastāvokli un cietis manas nesavaldības dēļ.

Vecais sargs dzīvoja mazā mājīņā ar izģindušām koka sienām, bez viņa dzīvokļa tur bija vēl tikai divi citi. Kad pieklaudzīnāju viņa dzīvoklim un dzirdēju vecā vīra pazīstamo balsi iekšā aicinām, mani pārņēma tāds prieks, ka atviegloti nopūtos kā smagu nastu nolikusi. Nospiedu durvju rokturi un gāju iekšā.

Vecais vīrs gulēja šaurā gultiņā pie istabas sienas durvīm iepretī. Mazā istaba, tai pašā laikā arī virtuve,

bija spodra un klusa. Stūrī zem svētbildēm plaukts ar māla tasītēm, krūzēm un bļodiņām.

„Ak tu tā esi, skaties vien! Redzi nu, kādā es nupat esmu slinkumā kritis. Nenāc vis klāt, nedod roku, kas lai zina, kas šī man par sērgu,“ sacīja vecais vīrs.

Pieskāros tomēr viņa rokai — tā bija sausa un karsta. Arī acis viņam bija iekritušas un ļoti nespodras.

„Tev jau drudzis, mīlais!“

„Tā jau nu būs,“ vecis atsacīja, novērsās, tad ieprasījās:

„Kā tur?“

„Viss labi.“

„Vai tas jaunais naktī tik neguļ kā āpsis?“

„Domāju, ka neguļ vis.“

„Tā.“

Vecā vīra pirksti nemierīgi burzīja segas stūri, tad viņš prasīja vēl:

„Brāķa nebija?“

„Nebija,“ es meloju, „ne vakar, ne šodien.“

Viņš pasmējās un aizvēra acis.

„Liecies nu mierā ar tām raizēm,“ es sacīju, „domā par sevi. Ko tad saka ārsts?“

„Neesmu bijis pie ārsta, mīļā,“ viņš sacīja klusu un vainīgi.

„Kur nu tev iet! Šurpu jāataicina.“

„Es jau te esmu viens.“

„Viens? Vai tad neviens kaimiņš pie tevis neienāk? Ko tad tu ēdi vakar un šodien?!“

„Negribas jau —“

Apmulsusi un nobēdājusies piecēlos kājās.

„Ja tu man iedotu nodzerties,“ gulētājs sacīja vēl klusāk un piebilda: „nerājies nu.“

Man saskrēja asaras acīs, sodījos caur zobiem:

„Cilvēki visapkārt, bet ne zinis neliekas...“

„Viņiem jau savas rūpes —“

„Un es pati arī esmu laba. Vakar varēju visu uz-
zināt, varēju atnākt.“

Viņš uzlika uz manas rokas savu karsto plaukstu.

„Gan jau būs labi. Bet nu esi tik laba, padod manu
pīpi. Aiz gultas aizkrita šorīt. Gribēju izvilkst, vājums
uznāca. Bet tu nedusmo, putekļi pagultē.“

„Visu dabūsi, nerunā, tas tev kait.“

Sagrābstīju pagultē pīpi, noslaucīju, piebāzu ar
tabaku un iedevu vecajam. Tad atnesu no veikala
pienu, maizi un dzērvenes. Gribēju izmērīt vecajam
vīram temperatūru, viņš elpoja ātri un grūti, aizrijās
tabakas dūmiem, bet termometra, izrādījās, viņam ne-
bija.

„To es nopirkšu aptiekā,“ teicu, „bet tu guli. Ārstu
arī pa tālruni atsaukšu pie tā paša.“

Iededzināju petrolejas spuldzīti un noliku uz galda.
Slimais gulēja gultā aizvērtām acīm un smaidīja zem
izpūrušajām ūsām.

„Guli nu un nerij tik daudz tos dūmus,“ sacīju,
„tūdaļ es atgriezīšos.“

Kad es biju tuvākajā aptiekā nopirkusi termo-
metru un pa tālruni sameklējusi ārstu, kas varēja un
gribēja vēl tanī pašā dienā uz nomali braukt, bija pa-
gājusi jau turpat pusstunda. Atgriezios pie slimā. Viņš
bija nolicis pīpi uz krēsla pie gultas un gulēja tāpat aiz-
darītām acīm.

„Pēc stundas būs klāt,“ es sacīju, „tagad mēs tev
izmērīsim tos karstuma gradus.“

Vecais vīrs neatbildēja un nepaskatījās manī. No-
domāju, ka viņš iemidzis, negribējās traucēt un modi-
nāt, nolēmu atlikt temperatūras mērīšanu līdz ārsta at-
nākšanai. Apsēdos pie galda, uz kuŗa stāvēja spal-

dzīte un ūdens krūze, sāku atlasīt sakaltušās dzērvēnes no derīgajām. Pēc īsa brīža gulētājs sāka svaidīties savās cisās un kaut ko nesakarīgu runāt. Pielēcu kājās, pieskāros viņa pierai — drudzis bija pieņēmis stiprumā, karstums kā mākonis turējās gaisā ap slimnieka pagalvi. Tikai tagad pamanīju, cik nemīlīgs istabas gaiss — te taču nebija kurināts, kā es to nebiju iepriekš pamanījusi. Un dzert viņš arī pirmīt bija man prasījis, vajadzēja sasildīt ūdeni.

Pēc ilgas meklēšanas atradu kādā kastē malku, iekurināju apaļo čuguna krāsniņu un uzliku silt trumuli ar ūdeni. Vecais vīrs sāka atkal runāt un mētāties rokām. Piegāju viņam klāt, apsēdos gultas malā, saņēmu savās un savaldīju nemierīgās rokas.

„Stabuli,“ viņš sacīja pēkšņi pavisam skaidri un atvēra acis, „stabuli. Tur, plauktā.“

Piecēlos un paņēmu no plaukta gaŗo stabuli, pasniedzu viņam.

„Še,“ viņš teica un iespieda to man sauļā, „tā tev“.

Tūdaļ viņš atkal sāka murgot un mani vairs nepazina.

Ārsts ieradās vēlu, izmērija slimniekam temperatūru un nozīmīgi paskatījās manī.

„Turpat četrdesmit viens grads,“ viņš nosacīja un turpināja izmeklēšanu no tiesas vai šķietami norai-zējies.

Diagnoze bija nežēlīga un nepārsūdzama: plaušu karsonis.

„Viņš jānogādā uz slimnīcu,“ sacīja ārsts.

„Protams,“ es atbildēju un saņņaudzu rokā stabuli, kuŗu, nezinu kāpēc, nebiju nolikusi sāņus, „vai jūs nebūtu tik labs un pa ceļam nepasūtītu slimnīcas auto un vedējus? Es negribu no viņa atkāpties.“

„Labi,“ sacīja ārsts, „izdarišu.“

Vecais fabrikas sargs — es tikai tagad biju uzziņājusī, ka viņu saucā Jāzeps Jāzēpa dēls Pavēnis — nomira slimnīcā ceturtajā dienā.

Manis ierosināti, fabrikas ļaudis neskopodamies sameta naudu labai kapa vietai, šķirstam un sēru dievkalpojūmam. Jāzēpu Jāzēpa dēlu pavadija uz kapa vietu visa fabrikas saime. Pa ceļam mūsu direktors paaicināja mani iet viņam līdzās un prasīja man klusi:

„Vai tas tiesa, ka viņš atstājis jums to savu slaveno stabuli?“

„Jā gan, direktora kungs.“

„Vai jūs nevarētu... to stabuli man...“

„Nē, direktora kungs —“

„Es domāju, es... es negribēju jūs apvainot.“

„Blēņas, direktora kungs!“

Biju tanī dienā pārāk noskūmusī un skarbuma pilna, lai vēl ar kādu sarunātos.

Liekas, ka ar Jāzēpa nāvi pār fabriku sākusi velties neveiksmju straume, kuņā sarga nāve bija tikai pirmais piliens.

Sākās ar sīkumiem: vispirms divi saiņotāji sētā izmeta no rokām lielu kasti ar vēl neiesaiņotām vērtīgām vāzēm. Neilgi pēc tam pārlauza roku viens no mūsu labākajiem strādniekiem, savā vietā neaizstājams vīrs.

Bet ne tikai tas.

Varbūt to manīju vienīgi es, varbūt tas man tikai tā šķita — pats fabrikas gaiss un noskaņa likās pārvērtušies. Jeb es vienkārši nebiju agrāk manījusī, ka fabrikas vīri reizēm dzeļ tepat fabrikā un zog laiku? Ka mūsu kantora jaunkundze nezināmu iemeslu dēļ neieredz direktoru, ka saiņotājs Stasis, kam mājās tikko kā paņemta jauniņa sieva, fabrikas aizdurvē kniebj sā-

nos tuklajai Mālijai un citām meitenēm. Ka mani darba biedri runā labu tikai par to no mums, kas sarunas laikā atrodas tepat, bet sliktu par katru, kuŗš no istabas izgājis?

„Viņam nebija sekmju jau akadēmijā,“ saka Kalme par kluso un laipno Āriņu, otru gleznotāju, „divus diplomdarbus uztaisīja, abi nederēja ne velnam. Ticiet man, viņš savas figūras stilizē tikai tālab, ka nenieka nezina par anatomiju un reālu figūru nemaz nejdz uzzīmēt, nedz uzgleznot!“

Man derdzās tādas valodas klausīties, īpaši ja tās atkārtojās, reizēm neizturēju un sacīju skaļi:

„Kā suņi. Vienā riešanā. Apnicis. Ap-ni-cis!“

Agrāk es nebūtu to sacījusi tik nervozi un ļauni. Arī ar mani pašu kaut kas vairs nav labi.

Tad nāca lielā nelaime: mūsu direktors saslima un sirga līdz pavasarim. Un pa to laiku fabrikā bija notikušas divas zādzības. Viena, mazāka, nakti — tās dēļ tika atlaists nevīžīgais un miegainais jaunais sargs un viņa vietā pieņemts cits, vēl miegaināks. Otra zādzība bija daudz nopietnāka un nelabāka rakstura — kaut kā bija atklājies, ka fabrikā notikusi plašu apmēru vērtīgāko trauku nobēdzināšana un izsaimniekošana divu beidzamo mēnešu laikā.

Kad to uzzināja direktora vietnieks, pār fabrikas ļaudīm — rūdītais blēdis taču nenotveņams iemājoja mūsu vidū — aizbrāzās tāds dusmu viesulis, ka mēs ilgi nevarējām viens otram acis skatīties.

Tanī dienā vesels ceplis trauku pārdega un bija izmetams lūžņu kaudzē. Māls bija sajutis. Un māls bija nepielūdzams un nepielabināms, es pasmējos sevi, es taču šinī lietā zināju vairāk nekā tie citi. Bija gluži aplam pārmetest kurinātājam un atvilkt no viņa algas

pārdegušo trauku vērtību. Māls bija cietis no mūsu, cilvēku, netīrības, bija apvainots un atriebās.

Nezināmā zagļa meklēšana — zaglis nebija un nebija atrodamš — vēl jo vairāk sabiezināja gaisu ap mums. Es redzēju ap sevi vairs tikai neuzticīgas vai apvainotas sejas, glūnētājas acis, dzirdēju sarūgtinātas vai kodīgas piezīmes. Manu acu priekšā draugi pārvērtās ienaidniekos un ļaudis, kas agrāk viens par otru stāvēja kā siena, tagad apsūdzēja viens otru acīs un aiz muguras.

Bet māls, tas sajūta — un atriebās mums arvien biežāk un sajūtāmāk. Spītības ugunīgā un nežēlīgā stichija šķita ielauzusies šai šķietami inertajā un vientiesīgajā vielā.

Drīz direktora vietnieks atlaida mūsu noliktavu pārzini — aizejot tam apvainojumā drebēja balss un rokas. Lai nu ko varēja turēt aizdomās par to zādzību, tik ne šo veco un uzticamo.

„Paldies par visu labu,“ viņš sacīja aiziedams. Neviens viņam neskatījās acīs. Tad es uzlēcu no savas vietas un skrēju aizejošajam pakaļ.

„Danga,“ es teicu, „es gribēju no jums atvadīties. Nenokariet degunu. Es arī iešu drīz. Fabrikas gaiss ir sazāļots, te mums tā vai tā vairs nav palikšanas.“

Viņš pavērās manī, paspieda manus pirkstus, nopūtās, tad atmeta ar roku un devās uz vārtiem.

Kad divas dienas pēc tam aizdegās nezin kādu iemeslu dēļ viena no mūsu celtnēm — uguns gan tika laikus pamanīta un noslāpēta, bet gruzduma smaka un nelabums palika gaisā un nebija padzenami tik lēti — es neizcietu ilgāk.

„Kalme,“ es sacīju gleznotājam, kas strādāja ar mani pie viena galda un tanī brīdī klusi lādēdamies jauca mazā porcelāna podiņā gaišo ultramarīnu ar kar-

mīnu, nevarēdams un nevarēdams dabūt to iecerēto dziļo un tiro violeto krāsu, ar kādu tas bija apņēmis notriekt kāda trauka sānus.

„Kalme!“

„Kas ir?“ viņš prasīja nepacietīgs.

„Es eju projām —“

„Nemels.“

„Es patiesi aizeju.“

„Kas tad nu?“

„Man te nepatīk vairs.“

„Pagaidi, netrako, kur vēl tādu darbu atradīsi?“

„Neatradīšu un nevajaga. Bet te... jā, vai tad tu nejūti?“

„Ko tad īsti?!“

„Tu esi nejūtīgs. Tu esi nejūtīgāks par mālu. Tas jūt. Neiet taču nupat te vairs nekādā jēgā.“

„Tā jau nu ir. Izveseļosies direktors, redzēsi, būs viss atkal labi.“

„Nebūs labi.“

„Te jau viss uz viņa pleciem vien turējās — —“

„Nē“, noteikti atbildēju es, kāda doma pēkšņi izšāvās man caur smadzenēm, un šī doma tā pārsteidza, ka piecēlos kājās un turpināju vēl noteiktāk un diktāk:

„Nekas vairs nebūs labi —“

„Tikko direktors atkal —“

„Ak, ko tavš direktors — —. Jāzeps Jāzeps dēls Pavēnis nekad vairs nepiecelsies no savām miera cisām!“

„Tu murgo, skuķi,“ noskaities norūca Kalme un jauca atkal zilo un sarkano, sarkano un zilo, dzīdams pēdas neatrodamajai violētajai krāsai.

Bet es, savu uztraukumu un ātro dvašu valdīdama, piesteidzos pie loga, piespiedu pieri rūtij, raudzījos

ārā, ziemas pēcpusdienas agrīnajā mijkrēsli un atkārtotu sevi:

„Jāzeps Jāzēpa dēls Pavēnis vairs nepiecelšies. Jāzeps Jāzēpa dēls vairs nenāks šurpu. Par to nevajag runāt. Bet es to zinu.“

Plati ieplestām acīm turpināju raudzīties ārā, mana sirds sita ātri, mute drebēja — es redzēju kādu vīru soļojam tur pagalmā, mazu un sīku pret fabrikas celtnu masīvu un dūmeņu debesīs skrejošām līnijām.

Gausā solī ap fabriku aizsoļoja Jāzeps Jāzēpa dēls, sargs no Dieva žēlastības, viņa sirmā galva vāji vizēja pret vējainajiem un tumšajiem ziemas padebešiem. Un viņš raudzījās ap sevi un pūta savā stabulē, es to skaidri sadzirdēju, un viņa pēdās, drebēdams un spulgodams, arvien augstāk un augstāk cēlās iezilgana mirdzuma valnis. Drīz celtnes un pagalmu ieslēdza augstais un baltais drošības un svētības mūris, pret kuŗu neviens ļauna darītājs neiespēj nenieka.

Es sapratu tanī brīdī, kā šai vietai pietrūcis un ka šīs vietas dvēsele ir atstājusies no tās.

KLOSTERA STĀSTI

MĀŅI

Mistiķis esmu jau sen. Esmu pārāk daudzprasīgs, iekārošanā un zināt kārē nesātīgs, izsalkumā nepiepil-dāms, lai man pietiktu ar redzamās pasaules lietām. Īstenībā vienīgais, kas meklēšanas un iekārošanas vērts, ir Dievs un Viņa patiesība. Šīs meklēšanas grūtajā ceļā mani piemeklējušas daudzas šaubas, pārbaudīju-mi, kārdināšanas un atklāsmju stundas. Ar nerimīgu sirdsdedzi esmu pievērsies reliģijas lietām.

Teoloģijas fakultāti nepabeidzu, uzsāku savrupu ceļu. Esmu taustījies māņu tumsībā, bet nu esmu skaidribā — zinu, ka reiz es būšu jaunu patiesību sludinātājs, kam dota vara pār cilvēku dvēselēm — man ir tīrā Cicerona mute, kad es runāju, protu iedegties un citus iededzināt. Pūlī es iespēju satvert iniciatīvu un to paturēt. Citādi nevar. Visi nekad nepieņems patie-sību labprātīgi. Dažs tāds remdenais un kūtrais ir jā-sagrābj aiz skausta un jāsapurina, lai tas redzētu, ka tam darišana ar spēku, bijājamu spēku.

Mana mīļā māte ir vienīgā, kas nepakļaujas manas zelta mutes burvībai, prātīgā sirmā kundze jau ir dzī-vās dzīves cilvēks no matu galiem līdz kurpju siksnām. Viņa mani dēvē niekalbi, mākoņu stumdītāju, pasaules lāpītāju — nu labi, vecā pasaule ir tomēr jālāpa. Esmu lasījis par Kristus otru atnākšanu slavā un godībā. Un esmu sapratis piepešā apgaismības brīdī, ka no mums pašiem un tikai no mums atkarājas šī otrā at-nākšana. Mūsu rokas, mūsu kājas, mūsu miesa un

prāts ir tilta cēlēji no zemes uz debesu godību. Visas lielas patiesības ir vienkāršas un skaidras, arī šī — Viņš atnāks pie mums caur mums pašiem. To es gribu sludināt, ja vajadzīgs — uzplīt. Šī ir tā mākoņu stumdīšana, kas tā nepatīk manai mīļajai mātei. Mana sieva ir daudz iecietīgāka, viņa jau mani arī vairāk mīl, kauču es to nesaprotu, jo arī viņa ir ļoti praktiska, izdarīga, domu pasaulē diezgan nevarīga būtne. Viņas pasaulīte ir šaura, viņai pietiek prieka, ja tai dota iespēja par mani rūpēties, mani pasargāt no dienišķās dzīves sīkumiem, sagādāt man ērtības un vientiesīgus priekus — ar maltītēm, kas man garžo, ar puķēm, kādas man patīk redzēt uz mana rakstāmgalda. Varu domāt un elpot tikai ļoti tīrā un ļoti klusā mājā, mana sieva to zina un par to gādā.

Tātad es meklēju Dievu un Viņa patiesību. Viss pārējais ir māņi. Esmu izlasījis simtus un atkal simtus lielo mistiķu un dievreģu darbu, izdomājis simtus un atkal simtus paša domu un dažas arī uzrakstījis. Dzīvoju askēta dzīvi, esmu norobežojies no visiem cilvēkiem, kas mani traucē, lai savā pasaulē iemājotu nesaļaukts. Dažs labs tādu dzīvi dēvētu apsēstību. Bet es zinu, ka esmu debesu aicināts un iezīmēts lielu uzdevumu veikšanai nākamībā, jo pasaulei patlaban ir pietrūcis praviešu saucējas balss. Tāpēc dievišķīgās kārtības vietā pasaulē visnotaļ vērojamas gaužas nejēdzības, posts, materiālisma īsredzība. Nākamā pravieša mutē jābūt mēlei no tīras uguns, lai par to visu runātu, lai to visu šaustu. Kas gan var man aizliegt šim pravietim tapt? Ak jā, es dzirdu pats, cik augstprātīgi šie vārdi skan, bet kur ir cilvēcīgā gara tiekšanās robežas, ja šī tiekšanās ir no tiesas īsta, dedzīga, varena? Šī doma mani ir pilnīgi ņēmusi savā varā, ka beidzamajā laikā nevaru vairs domāt par neko citu. Bet kaut kā man

trūkst, kā īsteni? Man liekas, man vajadzētu, lai mani manā pārlicībā iestiprina un manam aicinājumam svaida kāds tēvišķīgs sirmgalvis, kāds īstens Dieva vīrs, esmu īstenībā vēl jauns, un jaunībai vajag sirmgalvju gudrības, svētības un atbalsta.

Kad par to stāstīju savai mazajai sievai, viņa sacīja: „Nu, tad mums vienkārši jādodas ceļā, jāiet un jāuzmeklē tāds vīrs. Manuprāt mums vajadzētu doties uz N. klosteri. Ir dzirdēts, ka tur mītot viens otrs cildens vientuļnieks, kas tevi varēs saprast un iestiprināt.“

„Un tu nāksi man līdz?“

„Vai tu to negribi?“

„Gribu gan.“

„Nu redzi. Protams, es iešu līdz. Citādi jau tu nobeigsies badā pa ceļam uz to vietu, es jau tevi pazīstu.“

„Paldies, bērniņ.“

Ar to mūsu ceļojums uz N. klosteri bija izlemta lieta.

*

Pie vecā mūka viņa kambarī ieiedams es sažņaudzu cepuri rokā, jo mani sagraba stiprs iekšējs drudzis un pat tādas kā mazas bailes. Liekas, es tomēr tanī brīdī vairs nesajutos tik pārliecināts par visu, kas iepriekš mani bija vilinājis un rādījis man pašapziņas pilnā skaidrībā. Ko gan citu varēja nozīmēt mans drudzis? Es paraudzījos uz savu sievu — viņa gāja mierīgi, nemaz neizskatījās novārgusi gaŗā ceļa grūtībās, visa viņas bālā, trīsstūrainā sejiņa pieticīgi staroja. — „Jā,“ es nodomāju ne bez skaudības, — „tev jau nav grūti. Pārmērīgi lielas prasības un alkas nespiež tevi pie zemes.“ Manas mazās sievas miers pavisam dīvainā kārtā mani dzēla un mani kaitināja.

Vecais mūks, kuŗu te visi sauca vienkārši par Tētiņu, gluži sirms un kalsens, grumbainu vaigu, sēdēja gaišajā un apvītušām bērzu meijām piepildītajā kambarī pie maza koka galda un ap viņu šaurā lokā bija sapulcējušies klostera apmeklētāji — sievas un vīri, bērni un jaunekļi. Visas galvas bija noliektas godbijīgā uzmanībā, visas acis pievērstas Tētiņa šaurajam un patumšajam vaigam.

Kad arī es un mana sieva tuvojāties pārējiem, Tētiņš mūs abus ietvēra īsā gaišo acu skatienā, uzsmaidīja mums un novērsās, un manī iezagās tikko jaušamas vilšanās vēsums — laikam taču es Tētiņam šķietu gluži neievērojams un visiem citiem līdzīgs, citādi viņš nebūtu novērsies tik ātri. Nezinu īstenībā pats, kādu īpašas labvēlības un vērības mēru es no Tētiņa biju gaidījis, bet kaut kas manī satumsa. Cepuri rokās nurdzīdams, stāvēju starp savu sievu un kādu svešu liela auguma veci un klausījos, ko ļaudis stāsta Tētiņam. Visi šie ļaudis bija te atnākuši no tālienes, klostera skaistuma un tā iemītnieku labās slavas vilkti, bet viņu valodas man šķita tik tukšas, tik garlaicīgas, ka ilgi es tās neklausītos, ja negaidītu pats savu kārtu ar Tētiņu runāt. Dzirdēju ļaudis runājam latviešu, lietuvju un krievu mēlē, kāda sieva runāja somiski. Visi šie ļaudis gribēja Tētiņa padomu, bet pārlietu ikdienišķās lietās — viens prasīja, kā pārlicināt palikt pie viņa sievu, kas gribot no viņa aiziet, otrs gaŗi un plaši stāstīja par kādu savu nedziedināmu iekšu kaiti, vēl cits gribēja zināt, kā lauku māju ar zemi starp vairākiem brāļiem un māsām sadalīt, — „lai tas notiktu un būtu pēc kristīgās patiesības, pēc Dieva vārda.“ Tētiņš atbildēja tik klusi, ka viņa vārdi tikko nonāca līdz manām ausīm, lielāko tiesu viņa atbildes gan bija pavisam īsas, gandrīz vienzilbīgas: „Lūdz, mīļais, tas

ir visulielākais spēks...“, „Cilvēks domā, Dievs zina...“, „Gaidi, pacieties, sagaidīsi.“ Ļaužu nopūtas un valodas piepildīja telpu.

„Nē,“ es domāju, „mana lieta ir nopietnāka. Man vajadzēs izlūgties Tētiņam atsevišķu brīdi sarunai un ilgāk, dziļāk parunāties. Sākšu ar grēku sūdzi.“ Pagaidām pacietos, gaidīju savu kārtu. Tie ļaudis, kas jau bija savu vajadzību Tētiņam uzticējuši un viņa atbildi uzklausījuši, atkāpās no viņa krēsla patālāk, pārējie mierīgi un bez grūstīšanās virzījās tuvāk. Pamazām pievirzījās tuvāk arī es. Mēs bijām abi ar sievu ienākuši beidzami, mums vajadzēja gaidīt, kamēr citi būs pabeiguši savus bēdu un rūpestu stāstus. Beidzot tas notika, mēs ar sievu stāvējām Tētiņa priekšā. Tētiņš pavērās augšup mūsu sejās, nolaida atkal acis un klusēja. Ļāvu, lai mana sieva runā pirmā.

„Svēti mani, Tētiņ,“ sacīja mana mazā vientiesīte un vairāk nekā.

„Svētīju, lai Dievs arī svēti,“ sirsnīgi sacīja Tētiņš, pārmeta manai mazajai platu krustu, un seja viņam tanī brīdī bija tāda, ar kādu cilvēki labus putnus un puķes uzlūko.

Es nostājos sievai līdzās un iesāku:

„Man vajadzētu daudz stāstīt, cienījamais sirmgalvi, ļoti daudz...“

„Stāsti.“

„Es gribētu vienatnē, viens.“

„Grēkus sūdzēt esi nodomājis?“

„Jā gan, to jau visupirms, to katrā ziņā,“ sacīju mazliet samulsis.

„Ej pie tēva Nikolaja.“

„Bet es gribētu —“

Tētiņš smaidīja un klusēja, es atkāpos nesaprašanā.

Tā beidzās mūsu pirmā saruna.

Izgājām abi ar sievu ārā un apstaigājām klostera celtnes un veco, vareno dārzu. Sieva mani uzlūkoja no apakšas augšup un viņas slapstīties nepratējās zilajās acīs es lasīju pārmetumu.

„Kā tu varēji runāt Tētiņam pretī, dārgais?“

„Bērniņ, viņam vajadzēs mani uzklausīt,“ atbildēju es un sadrūmu, jo mani ievainoja mana neizdošanās un lielā neizpratne par Tētiņa izturēšanās iemesliem, — jutos nepelnīti pazemots, gandrīz bērnišķīgi apbēdināts.

„Viņam vajadzēs mani uzklausīt. Neesam taču veltī to gaŗo ceļu mērījuši.“

„Man,“ sacīja sieva, „pietika ar to vien, ka Tētiņā paskatījos. Kas tur vēl jārūnā? Viņš jau iedod visu ar acīm, ar pasmaidīšanu vien. Vai tev nē?“

„To tu nesaproti, bērniņ. Tev jau vajag tik maz.“

„Jā, tas ir tiesa, vīrs.“

Viņa man piekrita, beidzot mana sieva allaž man piekrit, arī tas var nogurdināt — reizēm es ilgojos at-rast viņā domu izmaiņā spēcīgu un lokanu sarunu biedru, spējīgu uz vārdu divkauju, kas allaž ir vērtību apmaiņa. Man sieva sacēlas pret mani tikai tad, ja es gribu iziet uz ielas pārāk plāni ģērbies. Ja neēju laikus gulēt. Ja neēdu. Žēl, ka viņa nav gudra, mana mazā zīlīte.

Sieva aizgāja ezeru aplūkot, es paliku viens dārza koku ēnā. Un mani tirdīja dziļš nemiers. Es nemaz nevarēju aptvert, ka Tētiņš tik vienaldzīgi mani noraidījis — kur taču es no šīs tikšanās ar viņu biju tik daudz gaidījis. Pat manu grēku sūdzēšanu viņš negribēja pieņemt! Kālab? Kā viņš nesaredzēja ar savu izdaudzīnāto gaišredzīgo skatienu, cik sirsnīgi es esmu iededzies savai lietai, savam aicinājumam. Kā viņš neizlasīja manā sirdī Dieva meklētāja sirdsdedzes stāstu?

Varbūt tā gaišredzība un svētums Tētiņam, mazajam sirmgalvim, tikai piedēvēti? Jeb es viņam šķietos tik tāds nieka jūsmotājs, savu iedomu ķipars? Ak nē jel.

Vesels protesta un sarūgtinājuma viesulis aizjoņoja caur manām smadzenēm. Varbūt visgudrākais būtu tūdaļ aiziet, bez svētības un bez samierināšanās. Mans lepnums trakoja, spītīgie dumpja un sacelšanās sērafi vicināja ugunīgus zobenus ap manu galvu.

Pavēros ap sevi. Dārza koki klusēja, ēnu nastas smiltīs nosvieduši. Lielajā mierā es vienīgais šīnī dārzā biju iekšēju zibeņu pilns. Mana sieva vēl nebija redzama, viņai patīk ūdeņi, tālab viņa tik ilgi kavējas pie ezera. Tur jau viņa tuvojās — es noskatījos pirmo reizi bez maiguma un bez iepriecinājuma, kā pret jasmīnu krūmu krāšņo zaļumu atspīd viņas gaišā galva un vēl arvien tik jaunavīgi lokanais un smalkais augums gaišās drānās. Manas īgnās acis nesaredzēja viņas piemilību, es domāju sevī ar nepatīkamu sīvumu, cik vientiesīga, reizēm gluži muļķīga ir šī milīgā būtne, mana draudzene.

Viņa neuzminēja un nenojauta, ko domāju, viņa sauca man jau iztālēm:

„Es sacēlu svārkus un bridu, ezerā ir vilņi.“

„Esi taču prātīgāka,“ es sacīju, „klosterī nevar rādīt kailus lielus.“

„To es neiedomājos,“ viņa atbildēja un nosarka un, zālē nometusies, steidzīgi vilka kājās zeķes un kurpītes. Tad tā uzsmaidīja man pār plecu un prasīja:

„Neesi izsalcis?“

„Nē.“

„Vai negribi pasēdēt zālē? Es tev atnesīšu segu.“

„Nē, pateicos.“

„Ko tad tu darīsi?“

„Ļauj taču man pabūt vienam un padomāt.“

„Jā, mīlais, es tūliņ iešu.“

Viņas padevības uzvarēts, teicu:

„Paliec vien, nekas. Bet zini, ko es darišu?“

„ ? — — “

„Es iešu vēl vienu reizi.“

„Pie Tētiņa?“

„Pie Tētiņa. Lai pieņem.“

„Vai tas tikai būs pareizi?“

„Kāpēc nē? Es neesmu velti te atnācis. Tu taču to zini. Nesaki — nē.“

„Es nesaku nē, mīlais!“

Atstāju sievu un gausiem, bet noteiktiem soļiem devos atpakaļ uz Tētiņa mitekli, vienstāva koka mājiņu nomaļā dārza stūrī. Pieklaudzināju durvīm un iegāju, kaut gan neviena balss netika iekšā aicinājusi.

Tētiņš tomēr bija tur iekšā, viņš sēdēja saules spožumā pie atvērta loga un lasīja grāmatu. Kad ienācu, viņš paskatījās manī, sveicināja ar mazliet nogurušu smaidu, bet neaicināja sev tuvāk un nesacīja arī nenieka.

„Tētiņ,“ es iesaucos un man nodrebēja un aizrāvās balss, „es gribu tomēr —“

„Es, dēls, nevaru tevi pieņemt,“ klusu, bet nepārsūdzamā balsī atsacīja Tētiņš, „ej vien, mīlais, pie Nikolaja“. Noliecu galvu, palocījos un gāju ārā. Nevarēju neiet, kaut pret to sacēlās visa mana būtne. Es varētu derēt, ka vecais vīrs smējās man pakaļ, es dzirdēju, durvis aizdarīdams, tādu kā šņukstēšanu aiz saviem kamiešiem, kā klusu iedziedāšanos. Ko lai domāju par to visu?!

Šī mana spēkošanās ar Tētiņu turpinājās trīs dienas. Trīs dienas es uzplijos, lūdzu un gaidīju, bet tiku Tētiņa mierīgi, laipni, bet allaž noteikti noraidīts.

Un nu — beidzot tomēr!

Tas notika ceturtajā klosterī pavadītajā dienā. Tā bija vējaina diena, dārza koki drebēja, vējš dzina pret krastu klosteņa ezera bāli zaļos viļņus. Tanī dienā Tētiņš un mēs, klosterī visilgāk aizkavējušies apmeklētāji, pastaigājamies gar ezera krastu. Vietām krasts bija līdzens, zaļas un biezas zāles klāts, bet mazliet patālāk bija redzamas klintis, sikiem krūmiem apaugušām mugurām, brūnas, vaska dzeltenas, citur iepelēkas.

Staigājām pa līdzeno krasta daļu, Tētiņš ar kādu zēnu, baltgalvainu un priecīgu puisīti, gāja mums pa priekšu, mēs citi nopakaļus klusā pūlītī. Tad sajutu piepeši, ka norimst mana spītība, norimst nepacietība, diena tik krāšņa, zeme un debesis staro, staro arī Tētiņa gudrais un laipnīgais vaigs — ar ko es viens te gribu kaņot, kālabad ietiepjos? Lai notiek Tētiņa prāts. Iešu un to viņam pasacīšu.

Tā nolēmis un sevī izšķīries, pačukstēju sievai:

„Esmu pārdomājis, zini?“

Mana mazā sieva uzplauka un klusi saspieda manus pirkstus savā sīkajā saujā. Šis rokas spiediens pirmo reiz pēc tām nelāgajām trim dienām deva man pilnu prieku un es ieraudzīju atkal, cik jauka ir mana sieva un sajutu ap sevi viņas modro un nepagurstošo maigumu kā smaržu, kuņas avots nevar izsīkt šinī, nedz citā pasaulē. Atstāju viņu, tai uzsmaidījis, pieliku soli un sāku iet pulciņa priekšgalā, Tētiņam tuvu aiz muguras. Viņš turēja roku tam priecīgajam puisītim ap kamiešiem un, cik es sadzirdēju, stāstīja viņam par puķu ciltīm un sugām, kādas bija ieraugāmas krasta biežajā zālē.

„Visas puķes kalpo Dievam,“ Tētiņš teica, „ar savu jaukumu kalpo. Viņas ir greznas, bet nedīžojas.“

„Tētiņ,“ es nedroši ierunājos, priecīgs un uztraukts,

bet šis bija labs uztraukums, bez atskabargām, tūdaļ sirmgalvis atskatījās un māja man viņam tuvoties.

„Tētiņ, esmu pārdomājis,“ turpināju es, viņam un jaunajam puisēnam līdzās iedams, „esmu pārdomājis, netielēšos, Dievs ar tevi, iešu pie tēva Nikolaja. Lai notiek šinī lietā tā, kā tu to gribi, tu esi vecāks, zini labāk.“

„Tas ir labi, mīļais,“ atbildēja vecais vīrs, un nule tikai es redzēju viņa acīs to ilgi gaidīto sirsniņu, ar kādu viņš mani līdz šim nebija uzlūkojis, tad tas piebilda mudīgi:

„Bet nu jau es arī pats varu tevi pieņemt. Atnāc šo pašu vakaru pret krēslu, aprunāsimies.“

Neticēju pats savām ausīm, bet kad tomēr sapratu, kas man tikko pasacīts, jutos tik aplaimots un pateicības pilns, ka būtu varējis noliekties un noskūpstīt Tētiņa vecās un noputējušās kurpes. Nebūtu es tik ilgi to brīdi gaidījis, mans prieks būtu daudz mazāks bijis, nu tas sniedzās padebešos.

Tētiņš ar puisīti aizgāja tālāk, es atgriezpos pie savas sievas un klusā balsī viņai visu izstāstīju.

„Es to saprotu gan,“ viņa man tikpat klusi atbildēja, „tu tapi pazemīgs, tālab.“

„Ak nē jel,“ es sacīju, bet sevī pabrīnījos — ja nu sievai tiešām taisnība? Arī tāda maza putna galviņa reizēm kaut ko zina.

Vakars pienāca krāsām bagāts, ezers zaigoja kā gludens neaptraipīta vaļa spogulis, lielā dārza koki smaržoja un pār to visu ilgi neizdzisa rieta stundas varēnās liesmošanas pildītās debesis. „Ai,“ es sevī domāju, pie Tētiņa iedams, un sevī arī brīnīdamies par to, ka tādas liegas un maiguma pilnas domas līdz šim nekad nav pildījušas manu prātu, „kāpēc gan zeme un padebeši, zāle un zvērs tādā uzticībā spēj piekļauties

cilvēkam un kalpot atdevībā, bet cilvēks visu šo jaukumu lielāko tiesu tikai sagāna ar savu tikai cilvēkam piemītošo rījību un netīrību? Jo starp visām radītājām būtnēm laba un ļauna atzinējs cilvēks vienīgais pazīst melus, nodevību, zemsirdību, apdomātu verdzināšanu un spīdzināšanu. Cilvēkam vajadzētu būt visu radīto dvasu un lietu vecākajam brālim, lēnprātīgam saimniekam, kas savu pakļauto radību saimi sargā, paceļ un kopj.“

Tētiņu atradu vienu, viņš bija mani gaidījis, uz galda, pie kuŗa viņš sēdēja kā mūsu pirmās redzēšanās stundā, tikai nule viens, stāvēja divas lēzenas dzeltena māla bļodas ar pienu un ogām, maizes riecieni un divas koka kaŗotes.

Tētiņš ar rokas mājienu uzaicināja mani apsēsties pie galda viņam līdzās, krēsls jau bija tur nolikts, varbūt to man pacēlis bija Tētiņš pats ar savu roku. Ap-sēdos un klusēju, nepagalam nezināju, kā sarunu iesākt, kauču šīs sarunas biju taču tik ilgi gauži ilgojies.

„Gan jau izrunāsim to runājamo, dēls,“ sacīja Tētiņš un piestūma man tuvāk vienu bļodiņu ar ēdienu, „puķes neuzzied bez laika. Stāsti, uzēd un stāsti atkal, vaļas jau mums netrūkst. Bet visupirms pastāsti man par savu māju. Sieva tev ir, kā redzēju.“

„Sieva ir.“

„Un laba, laba sieva. Kā tad sadzīvojat?“

„Labi. Istenībā jau mēs esam tā paretāk kopā.“

„Kā tad tā, mīļais?“

„Tas, Tētiņ, tā... esmu pēc dabas vientuļnieks.“

„Kālab tad sievu ņēmi?“

„Viņa jau mani ļoti iemīļoja. Norūpējās. Man vajagot kāda, kas par mani raizējas un...“

„Viņai pašai nevajag?“

Maniju, ka nosarkstu, kaut gan nesapratu, kālab

īsti. Bet Tētiņš laikam zināja to labāk par mani, jo sacīja pusbalsī un savām gaišajām, skumīgajām acīm pa logu vakara debesīs raudzīdamies:

„Atceries rakstus: ko jūs vienam no šiem vismazākajiem esat darījuši, to jūs man esat darījuši. Kas to sacīja, atceries? Tas, kas citus kalpina, iedomājas sevi ķēniņu esam, bet īstenībā tas ir nabags, dēliņ, nabagam vien kaut kā no citiem vajag. Ķēniņš, tas ir bagāts, tas grib dot vien...“

„Bet es, Tētiņ...“

„Zinu, dēls. Daudzi no jums tagad Dievu padebešos meklē un neatrod Viņu, mūsu Vismīļāko, tanī mazajā zālītē, kas it tuvu pie tavām kājām aug. To samīn, padebešus tev...“

Es klusēju un drusku brīnījos un noskumu. Tētiņš arī apklusā, pievilka sev klāt bļodiņu ar ogām un pienu, nolauza maizes rieciena pusi un sāka ēst.

„Kāpēc tu neēd, mīlais? Esi taču viesis.“

Es apēdu dažas kaņotes ogu, vairāk man negribējās. Tētiņš nesteigdamies apēda savas ogas un maizi, pavērs manī, ieprasījās gluži negaidīti:

„Dieva dēstītus pasaules dārzus ravēt gribi?“

„Vai man tas nebūtu jādara, Tētiņ?“

„Pašā dārzā, tavā pašā dārzā ušņas vairs neaug? Visas izravētas?“

Apmulsu vēl vairāk un klusēju.

Pēc brīža atkal Tētiņš:

„Ļaunumu nemīli? Baltus svārkus aicināsi uzvilkt?“

„Aicināšu.“

„Taviem svārkiem nav ne putekliša pie vīles? Sargies, dēls, ja tie, ko tu sauksi, ko pamudināsi, kādu puteklīti atradīs. Un no māņiem, ai, piesargies!“

Klusums.

Un atkal Tētiņš:

„Kapus redzēji?“

„Klosterā kapus?“

„Nu jā.“

„Redzēju gan.“

„Iesim, es tev vēl divus parādīšu.“

Vēl arvien apmulsis un tapdams grūtsirdīgs, pats nezinādams kālab, piecēlos un sekoju Tētiņam, kas pirmais izgāja no istabas vakara gaisā.

Debesis bija jau mazliet satumsušas, katra vēsma nostājusi, valgums pacēlās no zemes. Gājām abi ar Tētiņu klusēdami, viņš gabaliņu pa priekšu. Kādā nomaļā dārza stūrī balts jauns bērzs — manā pusē to sauc par bēdu bērzu — šūpoja lokano zaru lejup slidošās vītnes pār divām tuvu līdzās redzamām kapu kopām. Pie tām Tētiņš apstājās, uzlūkoja mani un teica, norādidams uz vienu kapu.

„Te guļ patiesība.“

Tad viņš pamāja uz otru kapu un sacīja:

„Bet šite — māņi.“

Vēros Tētiņā vaicādams.

„Apsēdisimies tepat uz soliņa, pastāstīšu.“

Un Tētiņš stāstīja:

„Šinī pašā klosterī, mīļā Dieva miera vietā, reiz tapa savas sirdsbalss ataicināti, ienāca un apmetās šeit dzīvošanai un palikšanai divi vīri. Abi bija jau krietni gados un abi visā pilnībā, ar skaidru izlemšanu no pasaulīgās dzīvošanas novērsušies. Tā nu tie divi šeit ienāca un dzīvoja un bija draudzīgi savā starpā, kauču pēc iedabas visai nevienādi. Tas pirmais, vārdā saukts Jānis, ļoti ātri un neviena nepamudināts jo drīzi tā aprada ar visiem citiem šī paša klosterā brāļiem, tā saauga ar šīs vietas radībām, lietām un to kārtību, kāda te ierasta, ka pavisam ātri arī visi šejienes ļaudis

ar Jāni sarada un pat itin kā nemanīja viņu vairs, kā cilvēks gan arī to labo gaisu nepamana, ko tas ieelpo un kas viņu spirdzina un baŗo.

Tikai un vienīgi tad, kad Jānis daŗu reizi devās uz kādu citu klosteri, lai arī tanī vietā savas pazemīgās lūgšanas atstātu un tās vietas ļauŗu tikumiem ļautu sevi pamācīt un tā daŗas dienas šinī vietā vairs nebija redzams, mūsu klosterā ļaudis saskatījās un izbrīnījās — kas tad gan īpašs bija noticis ar Jāņa aiziešanu? Bet raugies vien — ne vairs puŗes dārzā laikus aplaistītas, ne īstenas kārtības un spodrības klosterā kambaŗos un ejās, laikam taŗu tam visam Jānis bija atradis laiku savu roku pielikt. Klosterā sirdzēji prasa, kālab viņiem neviens vairs neatnes meŗa labās puŗes un oŗas, brālis virtuves pārzinis sūroŗas, ka ar darbiem galā netiekot. Un nu tikai attopas, nu tikai pamana, ka ņeitān būdams Jānis visiem paguvis pakalpot, visus sasildījis, visus iepriecinājis — daŗam dievbijīgas dzīvošanas dziesmas pavaļas brīŗos priekšā lasījis, daŗam teicamas krūŗu zāles sataisījis, vēl kādam citam izpalīdzējis trauku mazgāšanā. Sacītu daŗs, ka Jānim bija kalpa daba, kalpa rokas, bet es saku — ķēnišķīgas rokas bija Jānim, devēja rokas, jebŗu tikai bagātais var dot un stiprais palīdzēt. Un nu tā, kamēr Jānis projām, visi te Jāni vien daudzina, pēc Jāņa vien gauŗas — un kad tad nu Jānis beidzot pārnāk, pārtipina saviem sikaŗiem soliŗiem, visiem ir tā, itin kā kad tie būtu rīta atspīdēšanu sagaidījuŗi pēc ilgas tumsības grūtumiem.

Ar to otro vīŗu, kuŗš ar Jāni reizē bija ņeitān ieradies, bija kaut kā citādi. Nebija jau tas vīŗs, Jēkabs saukts, peļams nedz zākāŗams — nē jele. Raŗens vīŗs bija, augstu nesa galvu, jāuki prata dziedāt jo dziļā basā, tikai reti kad dziedāja, dziesmas par pasaulīgu blēŗoŗanos devēja. Arī tukŗas valodas nepacieta, ru-

nāja reti vien un ar svaru, ēda ar gausu, Dievu lūdza bieži un labprāt, visumīlāk savrup no visiem, pilnā vienatnē pats ar sevi.

Vienā dienā pēc vakara maltītes šis Jēkabs citiem brāļiem pēkšņi paziņo cietā un diktā balsī — šī nu esot viņa, Jēkaba, beidzamā maltīte kopā ar ļoti cienītajiem klostera brāļiem, viņš esot noņēmis turpmāk pilnā vientulībā sava Dieva priekšā stāvēt. Jānis, kuŗš pie galda Jēkabam blakus sēd, prasa nobēdājus:

„Vai mēs tevi, Jēkab mīlais, kaut kā apgrūtinām, vai mēs tev pāri darām, ka no mums gribi savrupībā atšķirties?“

„Brāli,“ Jēkabs šim atsaka, „to tev pēc maltītes vienam izstāstīšu, vai tu gribi?“

„Gribu gan,“ atbild Jānis.

Paēd brāļi vakara maltīti, noskaita lūgšanas kā klājas un aiziet pie miera, vienas dienas nastu nolikuši. Bet Jēkabs, priekšniekam atļauju izlūdzies tādai vēlinai pastaigai, aizved Jāni pie stāvās klints ezera malā — netālu no tās pašas klints jau mēs arī šodien kavējamies — un saka, ar pirkstu augšup rādīdams un ļoti sajūsmīgā un karstā balsī:

„Tur, Jāni, tas notiks.“

„Kas tad,“ prasa viņam Jānis, nesaprazdams nenieka.

„Tur es stāvēšu trīs dienas, trīs naktis.“

„Kāpēc tad, mīlais, tu tur stāvēsi,“ brīnās joprojām Jānis un redz, ka pustumsā Jēkaba acis viz un zvēro kā pazaļgani dārgakmeņi.

„Tāpēc,“ saka Jēkabs, „ka debesis lika viņnakt man kādu balsi dzirdēt, kas sacīja — Jēkab, tu esi tik tīrs pie miesas un pie gara tapis, ka man ar tevi lielas lietas padomā. Uzkāp tāpēc klintī klostera ezera malā, to vietu tu gan atradīsi pats, un gaidi.“

Un tūdaļ Jēkabs noliecas pie Jāņa vaiga, nomutē to un jo žigli, kā kāds tādas gaitas senis ieradis kalnu āzis un ar pavisam apbrīojamu vieglumu sāk rausties klintī augšā Jāņa acu priekšā. Jānis gan savā apjukumā Jēkabu pasaukā, gan lūdzas, Jēkabs Jāni neuzklausa, uzrāpjas klintī, pašā galā, kur tā vieta augšā ir vien dažus soļus plata, tur apstājas un — no apakšas Jāņa uzlūkots — izskatās kā nekustīgs stabs pret jau itin tumšajām debesīm.

Kādu brīdi Jānis tā klintī stāvētājā noraugas, sajūt sirdī — nevarēs Jēkabu zemē nodabūt un dodas mājup, klusībā cerību lolodams, ka Jēkabs tomēr beidzot no klints nokāps un nāks klosterī nakti pārgulēt. Savā prātā visu to lietu ar Jēkabu pārlikdams un nemierīgs par Jēkabu sajuzdamies, kur tam īstenībā būtu jāpriecājas, ka Jēkabs žēlastību debesu acīs izpelnījis un balsi no augšas dzirdējis, Jānis savās cisās ilgi paliek nomodā un ilgi gaida Jēkabu atgriežamies, bet nesagaida un iemieg noskumis tanī naktī.

Otrā dienā pret azaida laiku, Jēkabu vēl arvien nemanīdams, Jānis paņem maizi un pavalgu groziņā un dodas uz ezera malu.

Un patiesi! Jēkabs stāv turpat, kur vakar stāvējis, un tāpat, kā vakar stāvējis, un vējš tam drēbes rausta un matus plivina. Noskatās Jānis, sauc:

„Jēkab, azaidā nenokāpsi?“

„Nenokāpšu,“ atsauc pretī Jēkabs no augstienes, „eji, mīļais, ar savu azaidu, no kurienes nācis, vai vēl nezini, kālab es šeit stāvu?“

„Nezinu vis,“ saka atkal Jānis itin vientiesīgi.

„Tā balss, Jāni, man vēl sacīja tā:

„Tev būs gaidīt tur augšā trīs dienas, trīs naktis, tad mans eņģelis taps no augšas pie tevis sūtīts un savā stiprumā tas tevi dzīvu uzraus debesīs.“

„Jēkab, mīlais Jēkab,“ Jānis apakšā saka iztrūcināts, „nekā laba es no tā nesagaidu. Kāp nu zemē, lūdzams, pārliksim to lietu. —“

„Nekāpšu,“ atsaka Jēkabs un stāv rokas uz krūtīm sakrustojis.

Trīs dienas Jēkabs stāv jau savā klintī, neēd un nedzē un neguļ nemaz, trīs dienas Jānis veltīgi nes maizi Jēkabam un veltīgi to lejup sauc un lūdz. Citi klosterā brāļi — priekšnieks tanī laikā bija aizceļojis — pabrīnījušies un paspriedelējuši savā starpā, atmet tai lietai ar roku un gaida, kas tur īsti iznāks. Jānis vien nevar ar roku atnest. Domā un domā Jānis savā prātā, lūdz padomu Dievam, dažubrīd apmulst ir pats — ja nu no tiesas viss tā, kā Jēkabs saka. Bet nemaldīgā sirds apliecina — kaut kas nav labi, kaut kas nav un nav tīrs tanī lietā.

Bieži vien aizstaigā nemierīgais Jānis uz ezera krastu, izsaukājas, izlūdzas, bet netop Jēkaba uzklaušīts.

Naktī no trešās uz ceturto dienu Jānis klosterī guļ savās cisās un lūdzas Dievu ar visu savas sirds spēku un pret rīta pusi, plānā miegā iemidzis, top apgaismots — kas īstenībā ar Jēkabu notiek. Tūdaļ Jānis ceļas augšā, izskalo miegu no acīm un tecīņu vien — uz klinti, uz ezera pusi. Apstājas klints pakājē, vēro nemierīgs padebešus, vēro Jēkabu, tad sauc diktā balsī:

„Jēkab, nokāp tūdaļ, es tevi lūdzu —“

„Nē,“ atskan no augšas, „nenokāpšu, skaties pats debesīs, tūdaļ redzēsi eņģeli nolaižamies.“

Un Jānis patiesi redz: atspīd kaut kas padebešos kā balts zibens, novizuļo, aizdreb kā vaņavīksne — varens spožums šaujas lejup no debesīm, tālu atmirdz un zaigo ezerā, klintīs, koku galotnēs. Šīs lietas redzēdams, Jānis vairs nedomā ilgi, nekavējas un nepārliedz,

pārmet krustu, sacel savus mūka svārciņus, sabāž aiz jostas un rāpjas augšup, vecos kaulus netaupīdams.

Un īstenā brīdī.

Nav vēl viņš lāgā augšā ticis, kad top saredzams tanī lielajā spožumā tā Kunga eņģelis — seši spārni šalc aiz kamieša, vaigā balts kā kausēts sudrabs, acīm grūti raudzīties tādā krāšņumā. Sagrābj kā ērglis Jēkabu pie kamiešiem, bet tanī pašā brīdī Jānis arī jau augšā un tveņ draugu aiz svārku stērbelēm.

„Nelaidīšu,“ sauc Jānis diktā balsī un jo cieši noņēmies, „atstājies, velnišķīgās lepnības gars, atlaid manu mīloto brāli Jēkabu!“

Ar lielu spēku eņģelis velk augšup, ar mīlestības spēku Jānis tam savu draugu atņemt grib, vienu brīdi eņģelis jau uzrauj ir Jēkabu, ir Jāni, kas to tura un spožajam augšup rāvējam pretī stīvējas, savu piecu soļu gabalu virs zemes. Tikai zemi kāju pēdām pazudušu manīdams Jānis atjēdzas, atlaiž labo roku no drauga svārka un pārmet plašu krustu varenajam augšup rāvējam.

Un ko gan tu domā, dēls, ko tu domā, mīlotais — tanī pašā brīdī nozib kā zibens, nošķind kā sadauzīts zvans, melni putekļi un pelni vien pajūk un apbirst, un ir Jēkabs, ir Jānis nokrīt uz klints atpakaļ un savu brīdi guļ bez samaņas, līdz atgūst dvašu un atdara acis.“

Šinī vietā Tētiņš beidza stāstīt.

Bija sabiezējis jau mijkrēslis, pirmā zvaigzne iedrebējās apvārsnī, uz savas mutes un rokām es manīju tuvās nakts šķīsto vēsumu. Tētiņš klusēja, raudzījās man gažām tālumā, klusēju arī es.

MAZĀIS MŪKS

Otru reizi kavējos klosterī, kur tapu Tētiņa tā pamācīts, ka manas lepnības brīnum greznā pāva aste nobālēja un es sapratu reizi par visām reizēm, ka paša dārzs tas pirmais jāizravē, pirms kāds grib Dieva dēstītus pasaules dārzus ravēt, un paša svārki spodri jāizmazgā, pirms kāda cita netīrās svārku vīles peļ un prasa, lai tās taptu izmazgātas.

Šinī laimīgajā klosterī, kur mudīgu bišu stropā savāktam medum līdzīgi smaržo aizgrābtu un dedzīgu siržu gadu desmitiem un vēl reiz gadu desmitiem krājušās lūgšanas, kā arī pateicības un slavināšanas vārdi zemes un debesu Valdniekam, esmu dzirdējis daudz nostāstu un neesmu kaunējies no tiem mācīties.

Viens no gados vēl jauniem klosterā brāļiem, kas toties ir stingrs Dieva bijāšanā un Viņa likumu pildīšanā, tikpat bargs pret sevi, cik pazemīgs un mīlīgs pret visām citām dzīvām radībām, kādu vakaru man stāstīja šādi:

„Lai teikts un slavināts Dievs tur augstienēs par visu, kas no Viņa un caur Viņu šeitā tapis un radīts, bet visuvairāk lai Viņš teikts par to, ka tas cilvēkam ir devis spēju iežēloties un līdzī just. Jo tas, kas citam palīdz, palīdz pats sev — tik cieša ir visu radīto lietu saskaršanās un brālība dzīvībā, kur viena radība ar otru savieno divu un garu ikbrīdi.

Reiz mūsu klosterī starp daudziem citiem krietnībā un šķīstībā jo spēcīgiem brāļiem iemājoja kāds visai maza auguma un no vaīga nesmuks brālis. Tam bija laba, tīra sirds un nemaz saprast tas nevarēja, kā var kāds ļaunumā dzīvot un ļaunumu darīt, kur nu vēl tādu darīt pats. Un par ikvienu cilvēku, kādā vainā

un aprēcībā kritušu, viņš mēdza sacīt ar maigām un sērīgām raizēm:

„Tas nabadziņš! Kāda nelaime viņu ir piemeklējusi!“ Bet nekad viņš nesacīja:

„Palaidnieks, neģēlis, negantnieks.“

Jo viņš nojauca ar savu šķīsto sirdi, ka neviens cits par kādu negantības darbu nesamaksā, kā vien pats tā negantības darba darītājs kā šē, tā citā saulē.

Un žēlsirdīgs un izpalīdzīgs šis mazais mūks bija bez mēra.

Reiz notika, ka atnāca šurpu uz klosteri divi vīri, kas savās agrākajās dienās bija labi draugi bijuši, bet stipri saķildojušies kādas visai skaistas, bet peļama tikuma sievas dēļ. Un pēc tā lielā ķīviņa abi draugi bija tapuši ērnota posta piemeklēti, un proti — tie nevarēja vairs viens otru labvēlīgām drauga acīm uzlūkot, bet neiespēja nekādi arī viens otru aizmirst un viens par otru ne zinis nelikties, tiem vajadzēja mūžadien vienam pie otra piedomāt ar lielu nemieru un īgnumu un sērām. Tādā nožēlojamā stāvoklī, kad tie nevarēja ne izlīgt, ne viens otru aizmirst, tie bija aizvadījuši daudzas dienas un naktis.

Tā nu tie divi dzīvoja, viens pie otra domās un nemierā kavēdamies, bet satikties izvairīdamies un arī nesveicinādami viens otru, ja tikties kādā vietā gadījās nejauši un negaidīti, un miers tiem bija tāls. Un itin kā kad viņu sabozušās sirdis un apmākušies prāti būtu tomēr kādā acij neredzamā gredzenā kopā saslēgti, tie abi reizē bija nodomājuši uz šo klosteri doties un šeit atrast mieru savai sirdij aizlūgšanās.

Arī vienā un tanī pašā laikā tie laikam gan bija savas mājas atstājuši, jo, kauču pa dažādiem ceļiem šurpu nākuši, tie satikās vienā un tanī pašā stundā pie mūsu mīļā klostera vārtiem un ienāca te reizē, plecu

pie pleca citu ļaužu pulkā, kaut arī vaigu katrs uz savu pusi pavērsis un viens otru neredzam izrādīdamies.

Četras dienas jau kavējās pie mums viens un otrs, abi lūdza Dievu un pildīja šīs vietas ieražas un padevās tai kārtībai, kāda te valda. Tā abi ēda pie viena galda, lūdzās vienā baznīcā, gulēja vienā istabā, kuņģā gulēja arī visi citi viesi. Bet par savas ierašanās iemeslu tie klostera ļaudīm neko nestāstīja, tos savā sirdī aprakdami kā kādu lielu dārgumu vai lielu nelabumu. Un viņu nemierīgā noskumšana līdzinājās sērgai, ko gan var noslēpt citu ļaužu acīm līdz savam brīdim, bet pašu sirdij jau to noslēpt nevar un pašu iekšas tā deldē un sagrauž.

Taču reizi bija atgadījies, ka tas jaunākais un maigākais no abiem ietiepīgajiem ķildniekiem bija savu likstu atklājis vaļsirdības brīdī tam mazajam, nesmukajam mūkam ar mīksto sirdi, reizē ar šo savu tā atklādams arī sava bijušā drauga likstu. Kad mazais mūks dzirdēja tādu cilvēku neprātības stāstu, tas sāsita rokas un iesaucās:

„Mans Dievs, kāds posts tas ir! Kur gan redzēts lielāks! Un kā gan var būt divas tik cietas sirdis. Nē jele, ikviens ledus reiz plaisā un sadrūp, kad pār to atspīd saule. Un vai gan Dieva žēlastība nav stiprāka par sauli? Lūdzies Dieva žēlastību, brāli, lai tā atspīd jums un jūsu sirdis atkausē.“

„To jau es daru visu laiku,“ atbildēja tas ķildnieks, „katru dienu es ceru, ka viņš nāks un sniegs man roku. Viss velti.“

„Ko tu ceri —“ prasīja mazais mūks, tos vārdus nesapratis.

„Es ceru, ka mans bijušais draugs nāks pie manis izlīgt.“

„Bet kāpēc tad tu neej pats?“

„Jā,“ tas vaicāja savukārt, „kāpēc tad es? Pierādi, ka taisni man jāiet, tad iešu.“

Mazais mūks atbildēja apmulsis un apbēdināts:

„To es nevaru pierādīt.“

„Redzi nu,“ teica tas vīrs, sabozās un aizgāja, savā iespītībā piepūties un nožēlodams, ka par šo lietu bija runājis. Bet mazais mūks sev teica:

„Es tikšu galā ar to lietu. Es lūgšu Dievu par tiem diviem, visas citas lūgšanas uz vēlāku laiku atikdams.“

Šis mūks tā allaž arī darija, kā bija apņēmies, viņš bija patiesīgumā stiprs un vēl jo stiprāks pacietībā. Tāpēc kopš tās sarunas ar vienu no ķildniekiem viņš tika redzēts baznīcā gaužam karsti Dievu lūdzam, to arī citi brāļi pamanīja un viņu izvaicāja, un šis, melu nepazīdams, tiem arī nenoslēpa, kādas lietas labad viņš šoreiz Dievu lūdz dienu un nakti.

Kad lūgšanas, lai cik dedzīgas, nepalīdzēja tik ātri, kā to bija cerējis mazais mūks (un varbūt tās būtu palīdzējušas arī, ja tanī lietā nebūtu iejaukušies citi mūki, kam bija ticis izstāstīts mazā mūka lūgšanās iemesls un kas pēc tam abiem ķildniekiem bija ar neuzmanīgu un paskarbu rāšanos un pārmešanu tuvojušies. Par to šie divi, savu noslēpumu atsegtu manīdami, vēl jo vairāk saskaitās un ietiepās), viņš nolēma vienu labu lietu likt pie otras, sākdams te vienu, te otru no ķildniekiem pierunāt un uz izlīgšanu skubināt. To viņš darija ar katru no tiem atsevišķi, nekad abus kopā neuzrunādams. Viņš lūdzās un paskubināja ļoti sirsnīgi un neapskaitās arī tad, kad gan viens no abiem ķildniekiem viņam uzsauca, nepacietībā iekaisis:

„Tu man esi apnicis, taisies kā tiec,“ jeb:

„Kas tev tur daļas, vai es ar tevi ķildojos, vai man ar tevi jāsalabst?“

Un pat tā tam tika uzbrēkts:

„Ej ellē!“

Lielā lēnprātībā mūks atbildēja:

„Nē, šī ir arī mana lieta, jo tās dēļ esmu savu sirdsmieru pazaudējis.“

Un viņš turpināja lūgt un pierunāt, bet gan viens, gan otrs tam atsacīja:

„Lai viņš, mans bijušais draugs un tagadējais naidnieks, nāk pirmais, tad redzēšu.“

Tā tās divas sirdis bija un palika cietas un aukstas, un mazais mūks starp tām abām sajūtās kā starp diviem dzirnu akmeņiem likts.

Tad kādu rītu mazais mūks uz brīdi jau domāja sevi priekam tuvu esam, jo pa sava kambarīša logu tas redzēja šādu ainavu: tas vecākais no abiem ķildniekiem sēdēja dārzā zem ābeles viens un lasīja kādu grāmatu, ko tas bija nolīcis sev uz klēpja. Tanī brīdī iznāca no krūmāja, kas aiz ābeles auga, otrs ķildnieks, tas jaunākais un maigākais, ieraudzīja pirmo zem ābeles sēdam ar muguru pret viņu un apstājās. Un mazais mūks, kas uz to nemierīgs noskatījās, redzēja tā jaunākā ķildnieka seju un pieri, un acis lielās skumjās un lielā maigumā iemirdzami. Jau tas pacēla un izstiepa savas rokas, lai to sēdētāju apkamptu no muguras puses, tad piepēši tas, kuŗu nule kā apkampt gribēja, iesmējās, domājams gan, kaut ko tādas lielas smiešanās vērtu savā grāmatā izlasījis. Taču tos smieklus vīrs, kas grāmatas lasītājam aiz kamieša stāvēja, gan bija uz sevi attiecinājis — viņa izstieptās rokas nolaidās, viņa vaigs aptumšojās, lieliem soļiem un ar izbaiļu un sašutuma spīdēšanu acīs tas atkāpās krūmāju ēnā un pazuda drīz aiz zaļajiem zariem pavisam.

To redzējis, mazais mūks savā kambarī izsamisis pacēla rokas sev pār galvu, jo viss, kas pirmāk bija tam

jau tik tuvu šķitis, nu bija atkal zaudēts un vairs neizlabojams. Un viņš nepacieta to visu un aplāja savu vaigu savu roku delnām un, turpat pie loga uz kambara dēļu grīdas nokritis, brēca pret debesīm tā:

„Es gribu piedot, es gribu piedot, es gribu piedot šo abu divu vīru vietā, kas viens otram nepiedod! Neaizliedz man to, Visuspēcīgais, jo ja Tu zagļa roku dažu reizi nesavaldi un svešas dzīvības atņēvēja duncim ļauji vaļu, ja Tu ļauji visam tādām nekrietnam notikt, ko cilvēks grib nodarīt otram cilvēkam savā neprātībā, tad Tev jāļauj arī tam labajam piepildīties, ko kāds cilvēks grib darīt priekš otra, to žēlodams!

Tev jāļauj šoreiz man piedot to divu brīnum lielo spītnieku un ķildnieku vietā.“

Tā viņš nu lūdzās, kauču nesaprazdams savā vientiesībā, kā varētu notikt tā lieta, pēc kuņas viņš pret debesīm vaimanāja. Arī tās dienas vakara stundā viņš nebija vēl no grīdas atrāvis savus ceļu galus un beidzis saukt un lūgt.

Taču pagāja vakars un pagāja arī nakts un vēl viena diena līdz pusei. Bet šīs dienas pusē, kad saule bija ieraugāma pašā debesu vidū, pa mazā mūka kambara durvīm iebāza galvu kāds ļoti zobgalīgs un jautras dabas brālis un prasīja:

„Par ko tu tā lūdzies, mans brāli?“

„Es gribu piedot.“

„Kam tad tu gribi piedot un kas ir tevi apkaitinājis?“

„Mani neviens.“

„Ko tad?!“

„Citu.“

„Un tu gribi cita vietā — —“

„Jā. Piedot.“

„Varbūt tad arī kāda cita vietā precēties, ar sāpēm bērņus dzemdīnāt, pārciest vēdera sāpes?..“

„Ja es to varētu,“ stingri sacīja mazais mūks, „bet tu atkāpies un nekārdini.“

„Tava dedzība kļūst negudra,“ pamācīja tas otrs, „gan tu to atrādīsi pats. Bet nu turpini vien, ko tu sācīsi, kamēr es iešu un paēdišu pusdienas tavā vietā, jo to gan es varu izdarīt.“

Mūks viņam vairs neatbildēja un lūdzās sevī iegremdējies, tad tas zobgalis aizgāja. Bet kādu brīdi pēc tam mazais mūks dzirdēja divus citus mūkus runājamies aiz viņa kambaŗa atdarītā loga, tie runāja tā:

Pirmais:

„Mūsu ķildnieki staigā vēl aizvien kā divi piepūtušies tītaru tēviņi un sazāļo gaisu ar savu niknumu. Kaut jele tie aizietu, jo tāds nemierīgs niknums ir par piedaudzību mūsu mīļajam klosterim.“

Otrs mūks:

„Es nesaku nekā. Dievs zina un pieļauj, Dievs lems.“

Pirmais:

„Cilvēku prāts ir ietiepīgs ļaunā un lēti sašķobas labajā.“

Šo sarunu dzirdējis, mazais mūks saprata labi, ka viņa lūgšanās nav vēl augļus nesusi. Bet tā nebija vienīgā saruna, ko viņam tanī dienā vajadzēja noklausīties. Proti, divi veci vīri, divi zvejnieki, kas savas zivis tikko bija uz klostera virtuvi atnesuši, apstājās atpūsties pie tā paša loga un runāja tā:

Pirmais:

„Man gaužam žēl noskatīties, Pēteri, kā tik vecs un savu mieru nopelnījis vīrs, kā tu, to smago zivju kurvis.“

Otrs:

„Tā tu gan saki, bet kas man no tā?“

Pirmais:

„Vismaz tu zini, ka es tevi mīlu kā brālis miesīgu brāli mīl!“

Otrs:

„Ja tu mani tā mīlētu, kā tu nule to apgalvo, tu ņemtu arī šo manu zivju kurvi, kuņu tu saki tik smagu esam, un nestu to un arī savu, bet es nenestu nevienu! Tad tev nebūtu jānoskatās manā grūtumā ar žēlumu.“

Tālāk vairs neklausīdamies to sarunu, kas vēl tika turpināta, mazais mūks savā kambarī iedziedājās:

„Lai slavēts Dievs!“

Un vēl otru reizi:

„Lai slavēts Dievs, kas mani uzrunājis ar abu šo zvejnieku muti!“

Un vēl pēc maza brīža, no sava pirmā prieka kādu nieku atžilbis, viņš sacīja pats sev:

„Cik vienkārša lieta, ko klēpja bērna smadzenes varētu apvert, šī nu izrādās: kas otra vieglumu grib redzēt, tam pašam jāņem tā otra nasta un jāaiznes uz saviem pleciem. Jo vai gan nav sacīts par mūsu vismīlīgāko Kungu Jēzu Kristu: „Lūk, Dieva Jērs, kas nes tās pasaules grēkus!“ — Tik lielu nastu pacelt varēja gan tikai Dieva Dēls. Bet es nu gribu ņemt uz sevi un nest pagaidām un visupirms tikai to divu manu sirdi skumīgu darījušo ķildnieku grūtumu, kas tiem izliģt neatļauj. Tad tie atradīs salīdzinājumu, bez šaubām.“

Un savā vientiesībā un žēlsirdībā starodams un degdams, tas mazais mūks pārlika šo lietu kā nu prazdams, tad nogāja pie abiem tiem brīnum lielajiem ķildniekiem un sacīja šādi:

„Jūs vareni ķildnieki, cieti kā akmens un ietiepībā nesatricināmi, jūsu nesaprašanās un nesalīdzināšanās man dara tik gauži, ka gribu katru maksu maksāt un

katru izpirkšanu meklēt, lai vien tā izbeigtos. Un būdams saprašānā niecīgs, esmu nu izdomājis tādu lietu, ko es arī piepildīšu, tik tiešām, ka man jūsu divu žēl — es nevaru izņemt no jūsu iekšienes un uz sevi ņemt to nelabumu, kas jūsu sirdis nocietinājis, bet es gan varu jūsu miera labad kādu citu nelāgu grūtumu uzņemt, tam līdzīgu. No šī paša brīža es neieņemšu vairs nekādu barību, naktīs negulēšu ikvienai dzīvai dvašai vajadzīgo miega tiesu un bez tam vēl šautišu krietnām rikstēm savu miesu līdz asinīm. To es darīšu tik ilgi, kamēr debesis pieņems tādu upuri, un taps izdeldēts jūsu iekšienes ledus un jūs satversit viens otra roku sirsnībā.“

Tad viens sacīja, to otru, bijušo draugu, neuzlūkodams:

„Kādus niekus sarunā tas mazais mūks?“

Bet otrs, arī acis nepaceldams:

„Rīt pat es aiziešu no šīs vietas.“

„Lai jūs ietu vai neietu, lai jums patiktu vai nepatiktu šī lieta,“ atbildēja mūks, „jums jāzina, ka es to darīšu, un darīšu, līdz jūs būsit izlīguši. Ziniet to, ja jūs ejat, ka es daru, kā teicis. Un ja jūs neizlīgtu, es nobeigšos darīdams to, bet nepārtraukšu.“

Kā sacījis, tā arī darīja vientiesīgais Dieva kalps, attālinājies no visiem citiem, tas vārdzināja sevi divas dienas un divas naktis un šauta sevi, jo neviens cits jau nebūtu pret viņu roku pacēlis.

Trešajā dienā debesis, kas nav ar spēku ņemamas, ar gudrību iekarojamas un kuņās nevar ar viltību ieglamoties, bet kas jo bieži atdarās lielas mīlestības dzemdinātai vientiesībai, atdarījās un izlēja savu svētību pār mazā mūka ciešanām un lēnprātību un miera ilgas pār to divu ķildnieku sirdīm, tūdaļ savā prātā tie abi reizē iedomāja:

„To es nevaru ne paciest ne pieļaut, ka manis labad tas mazais mūks tik grūti cieš savā mīlestības trakumā. Iešu pirmais un izlīgšu ar savu bijušo draugu un tagadējo ienaidnieku!“

Tā tie arī izdarīja.

Un mazais mūks, kam bija tik maiga sirds, atkal ieņēma barību, dziedināja savas sitienu rētas un atkopās drīzi un pateicās debesīm, kam neviena lieta nav neiespējama, tāpat kā īstenai mīlestībai un īstenai līdzjūtībai.

Bet, lūk, kad nu tas viss jau bija beidzies tik labi, un abi ķildnieki, nu jau atkal draugi, klosteri bija jau priecīgā prātā atstājuši, visa šī lieta, mūku jo raibi izpušķota turklāt, nāca ausīs klostera priekšniekam. Un būdams ziņkārīgs, kā arī neizpratnē par to visu iedzies, tas lika atnākt pie sevis mazajam mūkam un sacīja:

„Stāsti, kā tur bija ar tevi un tiem diviem, kas ķildojušies un beidzot izlīguši.“

Mazais mūks tam visu izstāstīja neslēpdamies. Pa pusei smiedams, pa pusei brīnīdamies priekšnieks prasīja:

„Un tu kūli pats sevi?“

„Kūlu gan.“

„Un tu iedomājies savā lepnībā, ka debesīm paticis tāds nepiedienīgs ērma darbs, ko nopietni vīri nepiekoptu?“

„To es nezinu vis,“ mazais mūks atbildēja, „bet ticu gan, ka debesis redzēja to sirdi, kāda tā man tanī brīdī bija, kad es darīju to.“

Priekšnieks gribēja rāties, bet smiekli tam to neatļāva, tad viņš vaicāja vēl:

„Vai tu tikai nemels un vai tu vari man tās rīkstes parādīt, ar kuņām tu savas miesas kūli?“

„Ak, jā,“ mūks priecīgs teica, „tās jau guļ pagultē.“
„Tad ej un atnes — nē, tu varētu kādas citas sameklēt.“

To sacījis, priekšnieks pasauca kādu citu brāli, tam viņš pavēlēja uz mazā mūka kambari iet un tur no pagultes izvilkt un pie viņa atnest rikstes, kas tur atrodies.

Mūks aizgāja un ilgi aizkavējās.

Beidzot tas atgriezās un nesa padusē sešus tievus, bet stiprus, kūlīti sasietus bērza zarus.

„Vai ar šīm tu sevi kūli?“ priekšnieks prasīja mazajam mūkam.

„Ar šīm,“ tas atbildēja nokaunējies, jo viņam šķita tanī brīdī, ka rikstes esot par tievām bijušas.

„Ej un iemet tās ugunī,“ pavēlēja, nekā gudrāka tanī brīdī neiedomādamies, priekšnieks tam mūkam, kas rikšu kūlīti bija atnesis.

Tas darīja, kā tam vēlēts.

Bet nebija vēl pagājušas ne trīs minūtes, kad tas mūks atkal atgriezās vaigā sarkans, sabaidītu skatienu un pavisam nepiedienīgi aizsies un skriedams.

„Tēvs,“ tas sauca jau durvīs, „tās zied!“

„Kas zied,“ prasīja klostera priekšnieks.

„Tās rikstes. Nedeg. Zied. Nāc un skaties.“

Mazais mūks ierāvās sevī vēl mazāks, jo domāja:

„Nu vairs nebūs labi. Tas brālis ir sajucis manas lietas un vainas dēļ.“

Un viņš iespiedās kaktā.

Bet klostera priekšnieks ar to otru mūku devās uz virtuvi, kur tiem atklājās šāda aina: lielajā krāsnī, kas patlaban bija iekurināta, jo bija sestdiena un tanī dienā klosterī maizi cepa, uz oglēm gulēja un neaizdegās mazā mūka rikšu kūlītis. Un rikstis visnotaļ bija aplājušās sīkiem, bet ļoti jaukiem baltiem ziediem,

lidzīgiem mazās meža vīna puķītes ziediem, un klostera virtuvi piepildīja stipra un brīnum patīkama smarža, kas tapa vēl jūtāmāka, kad klostera cienījamais priekšnieks savām paša rokām izvilka no uguns brīnišķīgo rīkšu kūlīti.

PARĀDĪBA

Kāds cits mūks stāstīja man pats par savu pagājību un stāstīja tā:

„Es ienācu šinī klosterī jau tanī mūža pusē, kad cilvēkā asiņu alkatības atlicis pavisam maz, un domāju toreiz, ka esmu jau uz visiem laikiem nolīcis savu cilvēcīgo un vīra kaislību raibos svārkus, lai, šķīstības drānās ietērpts, iemājotu krietnu tikumu smaržas pildītajos miera kambaros un tanīs stāvētu kluss un laimīgs sava Dieva priekšā.

Vai tu, dēls, esi lauku sētā uzskavējies, it īpaši sestdienas novakarē? Es esmu zemnieka dēls un lauku sestdienas vakaru pieminu allaž ar prieku. Jo vienīgi tur, kur sešas nedēļas dienas darbs ir ritējis no saules līdz saulei un cilvēkam nav bijis laika ne muguru atliekt un debesu zilumā paraudzīties, vienīgi tur zina, kas ir sestdienas vakara miers. Es pats tādā vakarā esmu lauku sētā nomazgājis putekļus, sviedrus un darba kaismi no saviem locekļiem un nācis no pirts uz māju gar rasainiem vītoliem, kad debesis pēc saules rieta top bāli zaļas un savā šai zaļumā kā ar sudrabu jauktas, un grāvī zemes vēzis, šī pazemes saucēja balss, čirkst tumši un noslēpumaini. Un pēc tam es esmu iegājis kambarī ar spodri izberztu deļu grīdu, ar svaiģiem palagiem visās gultās un ļāvis sakapātu kalmju un dievkociņu vēsajai, bet laipnīgajai smaržai glaudīt

manu pieri, vaigus un locekļus. Sešas dienas ļaudis ir zemes augļus ievākuši, sestās vakarā tie ieiet mierā, lai septītajā dzīvotu debesu elpā.

Es tev to stāstu tālab, mans dēls, lai pasacītu, ka mūžības lielā miera mājokļus es, zemnieka dēls, arī šodien nevaru citādus iedomāt, kā vien kā sestdienas vakaram uzpostus zemnieka kambarus ar baltu dēļu grīdu un ar sakapāto kalmju un dievkociņu rūgteno, tīro dziedinātāju smaržu.

Bet nu es stāstīšu tev tālāk par savu pirmo klosterā laiku.

Te ienācis, kā jau tev sacīju, šķitu sevi no visām zemes nastām brīvu, brīvu no sēšanas un pļaušanas laikiem, no kaislību viesuļu laikiem, cienīgu Dieva priekšā kavēties lūgšanās un sirdsdēdzē. Un es biju jo karsts un nesātīgs Dieva lūdzējs, to drīz ievēroja un par to priecājās arī citi šī klosterā ļaudis. Tik ar nepatīkšanu un sirdsēstiem es pārtraucu savas lūgšanas, lai piedalītos klosterā darbos. Mazuliet es pat nicināju šo darbu un tos citus brāļus, vērodams, ka tie sakņu dārzos, bišu dravā un pie ogulāju krūmiem un puķu dobēm kustēja daudz centīgāk un rosīgāk, kā tie kopīgajos dievkalpojumos Dievu lūdza. „Viss tas ir un paliek blēņas un zūdišanās“, sacīju savā prātā, „ko der tik daudz nopulēties to puķu, to bišu un to augļu dēļ, kas pieder šai pasaulei? Cik daudz lieliskāk ir ar patiesu lūgšanu Dieva priekšā stāvēt!“ Es milēju Dievu pāri par visu, jutu aizlūgšanu laikā, ka vesela maiguma straume izplūst no manas krūts un aizšaujas mūžībā. Ja vien klosterā dzīves kārtība man to būtu pielāvusi, es būtu lūdzis dienu un nakti, barībai un dusēšanai nepiedomādams necik, bet dienā man tomēr bija jādarbos ar visiem, jāēd ar visiem, tā lūgšanu priekiem man atlika naktis.

„Tu novājē pārlietu,“ sacīja man reiz mūsu augsti godājamais priekšnieka tēvs, „tu iznāc rītos no sava kambaŗa ar iezilām ēnām zem acīm, vai tik tu savās naktīs nosodāmu sapņu dārzos nekavējies un netieci velna kārdināts?“

„Ai nē jel, cienījamais tēvs,“ es tam atbildēju, „es tikai lūdzu Dievu, un ja kāda nakts tā paiet bez dusēšanas, tad vienīgi šī negulēšana ir pie tām manu acu ēnām vainojama, ne sapņu nešķīstība!“

„Es tev ticu,“ atbildēja man priekšnieka tēvs un, svētījis, atlaida mani, taču es redzēju no viņa gudrajām sirmgalvja acīm, ka tas iekšēji nav mierīgs par mani. Es būtu varējis apvainoties, ja šo sirmgalvi tā nemīlētu un necienītu, jo es domāju:

„Cik ļoti te visi pie remdenības pieraduši, ka tie manu dedzību dievbijībā pat saprast nevar!“

Un es turpināju lūgties un drīz labie brāļi arī dienā manā vietā dažus pienākumus izpildīja, tā arī dienas laiku varēju lūgšanu laikā pārvērst līdzās savas nakts lūgšanu laikam.

Es nelietoju daudz vārdu savās lūgšanās, mans dēls, es atkārtēju tikai parasti:

„Dievs, esi man žēlīgs!“

Šos vārdus gan es, pēc daudzu Dieva vīru cildenajiem paraugiem, neizsacīju tikai ar muti — es izjutu tos ar visu savu būtni, ar savu asiņu pulsēšanu — es tos izsacīju ar savu sirdi, ja tā var sacīt. Jo šo dedzīgo lūgšanu laikā manas domas atrāvās pilnīgi no maniem locekļiem, manas acis neredzēja, ausis nedzirdēja, deguns neieoda — tāpat rokas un kājas nepakustēja, neraustījās un nesvaidījās. Manas domas nokāpa manas sirds mazajā kambarī, šai vietā, kas mūsu iekšienē ir visas dedzības un aizgrābtības avots, tur tās palika saistītas visu laiku un īstenībā tanī vietā un ne manā mutē at-

skanēja tie vārdi, tā lūgšana — „Dievs, esi man žēlīgs!“ Un vēl man jāsaka, ka arī mana dvaša tādas dedzīgas lūgšanas laikā strauji caur manu plaušu spārnēm šurpu turpu nešaudījās, bet tikko plivinājās ap manu muti un reizēm norima pavisam, kālab es tomēr nenomiru, kā tu redzi.

Un dažādas brīnumainas sajūtas man tapa debesu dāvinātas tādas lūgšanās karstuma dēļ — tā, man šķita reizēm, ka es pats savā iekšienē skatos un redzu, ka manas krūtis pret lāpstiņu vietu piepilda varens spožums, — kā puķe bija tās spožums, kā iededzināts lilijas zieds ar desmit un vēl piecām ziedlapām, kas kā stari no tā zieda vidus izšāvās un atspīdēja rožaini un balti. Un kad šī debešķīgā puķe atspīdēja manā iekšienē, es jutu milīgu siltumu, kas caur maniem locekļiem šāvās, bet viskarstāk liesmoja tā krūšu vieta. Un saldums, kas ne ar ko nevar tikt salīdzināts, bija uz manas mēles un visā manā miesā un šinī aizgrābtībā manu acu asaru avoti atdarijās, bet tās bija svētlaimības asaras un raudāšana, par kuŗu zemes varenie mani būtu apskauduši.

Citā reizē, lūgšanās gremdējušos, kā kāds okeāna vilnis mani augšup cēla un šķita, ka es tūdaļ, no miesas svāra vaļā ticis, kā vējš un mākonis augstu pacelšos un lidināšos. Vēl citu reizi saule, mēness un visas zvaigznes aizgāja gar manu aizdarīto acu zilēm un pēc tam mans gars tapa neredzamas rokas no manām miesām laukā ņemts un citā pasaulē ievests, kur neredzētas puķes ziedēja un pilis pacēlās un daiļi jauneklīgi ar mani nevainīgi rotaļājās.

Un visas šīs sajūtas un garīgi piedzīvojumi, manu lūgšanu saldais auglis, bija vienīgais, kam es dzīvoju, un tā tas turpinājās turpat veselu gadu, kuŗā laikā mans gars, šīs dzīvās miesas nenoliecis, jo bieži mita īstenā paradīzē.

Tad kādā skaidrā, milīgā maija mēneša naktī, kad lakstīgalas dziesma tapa klostera dārza jasmīnu krūmos sadzirdama un zeme un viss, kas auga tai pie krūts, smaržoja brīnum jauki, es kavējos atkal pēc sava paraduma bez miega sava kambara tumsībā un es lūdzos, bet laiks jau bija tuvu nakts divpadsmitajai stundai. Jau biju sevī dziļi iegremdējies, tad piepeši tapu kādas balss pie vārda saukts. Satrūcies es pār plecu pēc tā saucēja atskatījos un satrūkos vēl vairāk, jo kāda gaisma atspīdēja manā kambarī un šinī mēnesnīcai līdzīgajā gaismas lokā stāvēja jauna sieva.

Bet tā nebija atnākusi kārdinātājas kailumā, viņas drēbes ietina to šķīstās krokās no zoda līdz kāju pēdām, un viss viņas augums un vaigs izstaroja skaidrību un vēsumu kā ezera ūdens.

Viņas vaigs bija bāli iedzeltens, tīra vīrāka graudu krāsā un viņas acis zilas, ar savu šauro roku tā pieturēja svārku vīli un noraudzījās manī drusku noskumusi, mierīga un stingra.

Rokas uz krūtīm sakrustojis, noliecu savu pieri un gaidīju pazemībā, ko dievišķīgā sieva man sacīs, un tā sacīja:

„Mūks, ko tu dari?“

„Es lūdzu, mana augstā kundze,“ es tai godbijīgi atbildēju.

„Un ko tu iegūsti par to?“

„Ak,“ izsaucos priecīgs, „cik labi tas ir, ka tu man to prasi! Jo mans ieguvums ir karaļa cienīgs un manai laimībai līdzīgu diezin vai būs baudījis kāds cits vīrs zem saules.“

„Un ko tu dari ar šo savu ieguvumu?“

Tad es nezināju, ko lai atbildu un klusēju mazu brīdi, bet tad gaišā sieva runāja atkal un prasīja man:

„Vai tu esi tīrs?“

„Man nav vairs kaislību,“ atsacīju tai, priecīgs, ka uz šo vaicājumu varēju tai atbildi dot, kas kādu manu labu īpašību atklāja.

„Tu melo,“ atbildēja gaišā sieva.

„Bet“ — es iešļupstējos.

„Tu melo,“ mierīgi, taču ne bez bardzības tā man otru reizi atkārtoja, tā kā es gauži pārbijos un nezināju, ko lai saku vēl.

Tā pagāja kāds brīdis, tad es iedrošinājos atkal savu galvu pacelt un drebošu balsi iesāku taisnoties, jo jutu sevi nepelnīti apvainotu un pazemotu.

„Varenā kundze,“ es sacīju, „tik tiešām tā ir, kā es tev to jau reizi esmu apgalvojis, jo kas es esmu, lai melotu tava vaiga priekšā? Bet ja to negribēdams esmu izdarījis, tad saki man lūdzama, kādu gan kaislību pie manis atradusi tava auseklim līdzīgā acs? Tik maz mans prāts pie zemes lietām saistīts, ka tikko iebaudu to niecīgo barības tiesu, kas manus kaulus un miesu pie dzīvības tur, tāpat rūpesti un bailes un zūdišanās nedomāc mani vairāk par to putnu, kas zara galā tup.“

„Mūks,“ atbildēja gaišā sieva, „klausies manu stāstu.“ Un viņa stāstīja man savā milīgajā balsī, pa to stāsta laiku jo sērīgi un modri manī noraudzīdamās: „Reiz dzīvoja kādā ciemā, kur bija daudz nabaga ļaužu, kāds vīrs. Nekāds bagātnieks nebija arī šis, taču tam piederēja kāda no mātes mantota reta un dārga lieta, kāda kakla sprādze no izmeklētiem iezilu pārļu graudiem. Šo savu dārgumu tas vīrs glabāja kā savu acuraugu un, skaistuma cienītājs būdams, priecājās to uzlūkodams tik ļoti, ka citas viņa iekārošanas bija pavisam niecīgas tapušas — ne lielas ēšanas, ne saldās dzeršanas, ne milēšanas prieki to vairs nepievilka, ne tas sēja, ne ievāca klētīs, no tiem augļiem pārtikdams,

kas tanī siltajā zemē augu gadu koku zaros nogatavojas.

Bet citi tā ciemata ļaudis strādāja daudz. Tos ļaudis viņu darbošanās redzēdams, vīrs, kam tā iezilo pārļu sprādze piederēja, sacīja pie sevis:

„Rau, kā šie zemes tārpi pie savas zemes līp un top tomēr tās zemes tikai skopi pabaroti! Tiem ir tik daudz mazuļu, ka visiem maizes nepietiek un tam mazuļu tēvam, tāpat viņu mātei par to vien jādomā kā tos daudzos lielos un mazos vēderus pildīt. Un tādā nožēlojamā domāšanā un izdarīšanā tiem aiztek visas viņu dienas. Var sacīt droši, ka tie tumsībā piedzimst, dzemdina un mirst.“

Tādus augstprātīgus vārdus izsacījis savās domās, viņš steidzās savās mājās, izņēma no lādes savu sprādzi un mieloja acis ar to pārļu liego spīdēšanu un sacīja sevī atkal:

„Ja es nebūtu debesu milēts vīrs, vai man gan piederētu šī lieliskā lieta? Tikai dievu mīļiem top tāda žēlastība piešķirta un tāda laimība dāvināta. Un es jau arī protu to visu novērtēt, par zemes niekiem neraizēdamies un cildenākus priekus pazīdams. Jo vai šīs pērles nav pielīdzināmas dievu acīm savā šķīstībā un maigumā? Cik saldi pie tām kavēties un cik daudz tīrāks ir šis prieks par visiem citiem priekiem!“

Drīz pēc tam nāca bada laiki un to ciemu piemeklēja, jo ilgas dienas lietus nenolija, un zemes krūts aizkalta un tapa neauglīga. Un kas vēl bija atlicis laukos un dārzos un pret sausumu pastāvējis, tapa izsalkušu peļu, kukaiņu un citu tādu kaitētāju nomaitāts un apriņts. Un visi tā ciemata ļaudis savā izmisumā šurpu un turpu šaudījās maizi meklēdami, bet tā bija bada vasara visā tanī zemē un ja vēl kur bija nopērkama

maize, tā maksāja tik dārgi, ka tādas naudas, par kādu to varētu pirkt, tiem nabaga ļaudīm nebija.

Bet vīrs ar pērļu sprādzi, kam arī bads vairs nebija tālu, domāja:

„Rau! cik nelaimīgi nu ir visi tie, kam pulka bērnu un kas arī paši raduši daudz par savu vēderu domāt. Bet man nav nekā no visiem šiem rūpestiem, bailēm un kaislibām, jo ja vien varu savas cildenās pārles uzlūkot, kas savu skaistumu arī šodien nav zaudējušas, ko man nozīmē barības trūkums, vai pat nāve? Arī miršanas brīdī manas acis nekas neatturēs šī skaistuma saldumu baudīt.“

Un viņš kavējās pie pērļu sprādzes savu istabu vēsumā, bet tie ciema ļaudis mira viens pēc otra pie savām izsīkušajām akām, nomaitātajām druvām un zem kokiem, kas bija apvītuši un nedeva pavēņa tiesu.“

Šinī viņas stāsta vietā mana sirds tā iekarsa no sašutuma, ka, visu pieklājību aizmirsdams un kājās uzlēcis, es saucu:

„Nestāsti tālāk, nestāsti tālāk, jeb es no dusmām nobeigšos! Tas vīrs ar tām pērlēm, tas skopulis, tas salduma rīšanā negausīgais, kam gan citam, ja ne kaislibai, tāda salduma rīšana pielīdzināma? Tas gan varēja savas pārles maizē pārvērst un visu to ciematu pabarot, jo kam gan der tāds saldums, ko viens aprij sava kambaņa slepenībā kā rīma un tīrais mantrausis? Visi Dieva likumi, augstā kundze, ir par to, ka nevienam nebūs skopulim būt un palikt!“

„Tas nu ir tiešām tiesa,“ spožā sieva man tad sacīja, „dari tad arī tā!“

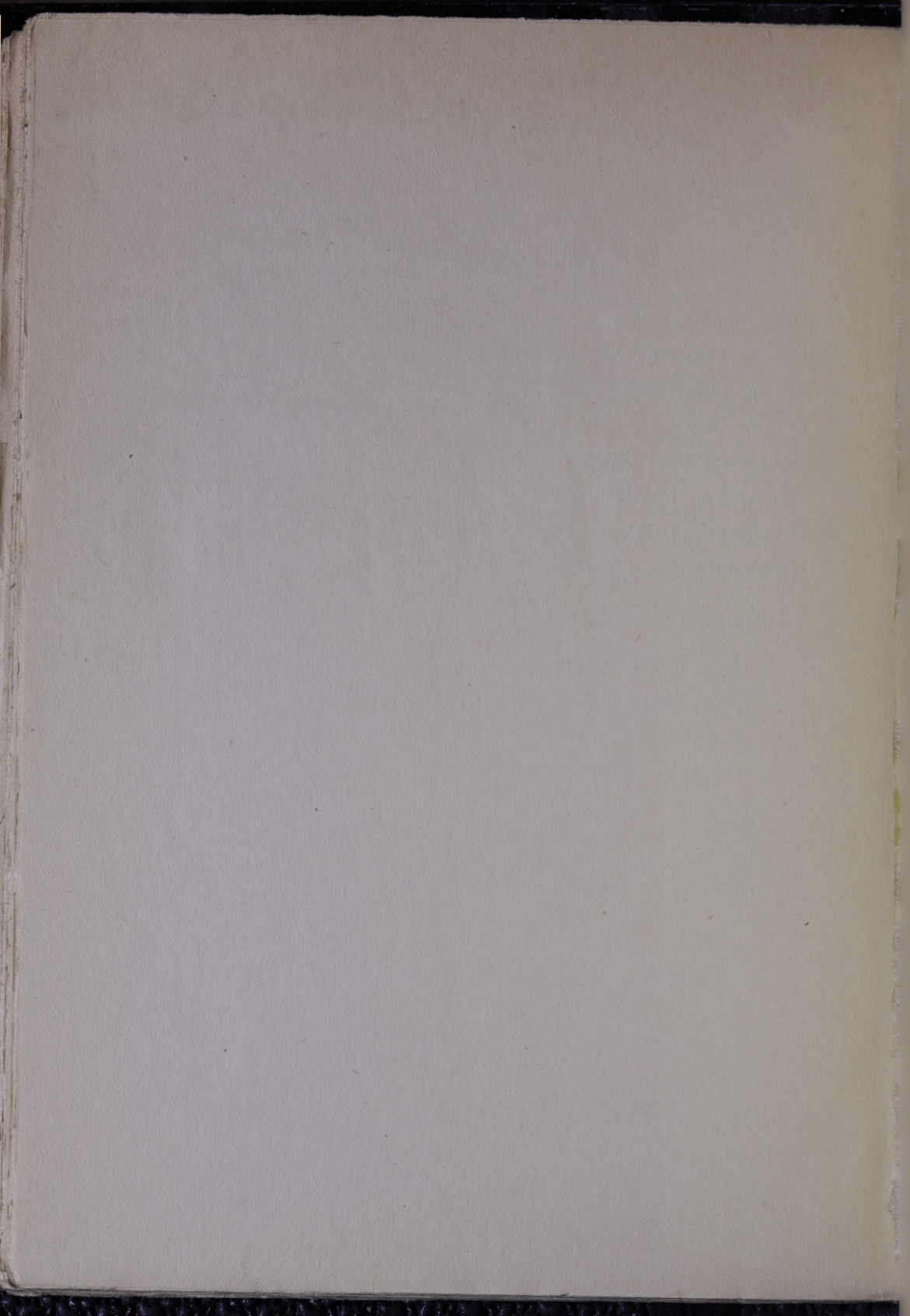
Un tūdaļ, iekām vēl ko sacīt biju paguvis, rozes smaržai līdzīgā vieglumā tā parādība pacēlās pret kambaņa griestiem un pazuda no mana skatienu loka.

Bet es, mans dēls, sapratu tanī naktī, ka es pats esmu bijis tas vīrs ar to pērļu sprādzi, tas savtīgais salduma rijējs un šīs necēlās kaislibas kalps, kaut arī biju domājis sevi sen jau novilkušu visu kaislību raibos svārkus. Taču lai tas Kungs ir slavēts, manā tumsībā vēl laikus bija atspīdējusi īstenas skaidrības un īstenas zināšanas gaisma. Tā arī ceļš uz debesīm ir piedauzības akmeņu bagāts, mans mīlais dēls, un katram no mums nav jānorimst savu dvēseli pārbaudīt visā pazemībā.“

SATURA RĀDĪTĀJS

	Lapp.
Dieva viesuļi. 1939. g.	5
Uldis ieiet debesīs. 1939. g.	45
Kristapa kuģi. 1939. g.	75
Helēna. 1939. g.	89
Ormanis Nikolajs. 1939. g.	103
Kovārnītis un Ilze. 1941. g.	123
Pāvuliņa diena. 1941. g.	135
Sargs. 1942. g.	155
Klosterā stāsti:	
Māni. 1942. g.	173
Mazais mūks. 1942. g.	191
Parādība. 1942. g.	202

[2,30]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303073461

Vāku zīmējs
K. Sūniņš